

AZ APOSTOLI
CREDONAK AVAGY
VALLASNAK IGAZ MAGIA-
RAZATTIA PRAEDICATIOK SZE-
RINT, AZ KERESZTIENEKNEK EP.
PŰLETEKRE IRATTATOT;

CAROLI PETER VARADI
Praedicator által.

DEBRECZEMBEN
Nyomtattatot Rodolphus Hoffhalter által, Anno D.
M. D. LXXVIII.

OLSKA KÖNYVTÁR
R. 2. H. N. 7.
S. 287. 51. 11038

ISZ TELE
Vramnak V
HÁNAK, BIHA
TÓ HARMINGADO
Nagyos Barbo
de: engedelméből esz
büszke kiannok az illen
es az Vr János Ch

E M önké
hog i közön
degon lakozna
mert az ember
ia ez, hog az P
amok az Isten, es az
sz: elmerie es ez me
Nővonalial meg et
sz: mrendben az Iste
Ezo kaert kiannam
de: h: hanc igete ki te
Pö: hanc, hollion ez s
sz: hanc meg idozito rudi
6. 2

TISZTELENDŐ NE-

mes Vramnak Varadi Kalmar

MIHALNAK, BIHAR VARMEGIE-

BEN LEVŐ HARMINCZADOSOC GONDVISELŐIE

nek, az Nagisagos Bathori Sigmondnac Erdeli Vay

danak &c: engedelmeből es rendeleséből: Kegyelmet es

bekefegyet kiuanok az Istentől az mi Attiunktul

es az Vr Iesus Christustul.

E M oknekül inti az s. Pal az hiueket,
hogy ű közöttök a Christusnac igieie gaz
dagon lakozzec minden bölczeseggel,
mert az ember eletinek fű vege es czel-

lia ez, hogy az Prophetaknak es Aposto-
loknac irasabol az Istent, es az ű ki ielentet akarattiat i-
gazan meg esmerie es ez mellet az űnön űduössge-
nekis vtat bizonnial meg ertze es ennec meg nieresere
egeš eletinec rendiben az Isté lelkenek vilagositasabol
igiekezec. Ezokaert kiuantatik ez mindeneknec fe-
lette, hogy az Istennec igieie ki teriedgen es á mit az Apo-
stol söl beuseggel, tollion ez földön es minden nemze-
tec közöt azon eg idűozitő tudomani meg tartassek es

űnön nielueken hirdetteſſec. Innet vágion hog mi idő
tűl fogua az Iſten amaz regi ſetetſeget el keſteűzni es
az ű igeienek vilagos ſőuetneket fel tamaſtotta mindē
nielueken az Euangeliom hirdettetic es miert hogy az
ember feledekőny es az élő beſedről nem mindenkor
egarant emlekezhetic meg, haſnos irafokbanis az kere
ſtieni tudomannac igaz ertelme ki adattatot ſok bölcz
ektűl, es ez moſtani időbenis ſok fele nemzetec ebben
munkalkodnak, hog az ű nielueken valo embereketis
epitſek es ebbenis az bölczec az erőtlenekhez ſabiak
magokat, es nē ſeğenlenec ű nekic az ű tulaidon niel
neken irni, csak hog űket az iduőſſeget tudomanban e
lő viheſſec, nem nezuen az ű bölczefegek nec mutogata
ſara, hanem az giarlo es vekoni ertelmű hiueknek haſ
nokra es lelki epűletekre. Ebbenis penig az Magyar
nemzet ez el mult időkben igen meg fogatkozot volt
az egieb nemzetekre nezue, kik kőzöt ſok icles irafok
az űnön nielueken oluaſtatnak, mely ha igen ſűkſeges
nem volna, ſok tudos es neuezetes emberec az űnön
nielueken iruan az kőſſegek tanitaſara nem faradoſ
tanac volna, kik nec io peldaiokbol kőniű meg erteni,
minemű bolond iteletek legien azoknac akic aſt kial
tiak, hog nē ſűkſeges legien Magyar nieluen irni, miert
hog az Gőrog auag az Deac nielu az magiarazatra al
kolmatosb legien, meli noha igaznac lattatik, mind az
altal nem adatatot oli ertelem mindenek nec, hog azok
bol

bol derec epületet vehessenec? Hat ackic az nieluekhez
ertenece, nem illik azoknac irigkõdni mikor az erõtle-
nekis azoknac értelmere iutnac á mellic az tudosbac
az bölczeknec irafokbol soc munkaual vesnec ki. De
effele iteletü emberek auag keueliec iteluen aßt, hogy
az Magyar nieluen semmi hasonnal nem mondathatic,
auag irigek, banuan aßt, hogy az tudatlanoc az hafnos
dolgokat ertic, auagy nemelliec röstökis, kic ü magoc
sem munkalkodnak es egebeknec hafnos munkaiokat
is sïdalmazzac. De ezeknek nem sükseg sokat felelni,
miert hog lattiu aßt közönlegeskeppen minemü nag
hafnot vegienece az egigiüec ez fele irafokbol, kic az ü
ertelmekben neuekednek es meg erõssödnece söt ezek-
nek felette meg az tudos embereknek irafokbanis na-
giob hasonnal forgolodnac. Meg teczic azért ebbõl
meli nag ditferetre meltoc legienece azoc, kic az elõt es
az mostani idõbenis ez fele hafnos irafockal á hiueket
eppitettec, kic miert hogy semeliec ferint elõ befedec-
kel sok heliiken az Isten igeiet nem hirdethettec, haf-
nos irafockal mese földõnis soc embereket tanitanak.
Ezzelis penig nem czac az külfõ renden valo emberec
hanem meg az Aniafentegihazbeli Pastorokis segitete-
nec, hog ükis ez fele bölts tanitoknac niomdokokat kö-
ueffec es az irafnac magyarazattiaban ssep rendet tartfa-
nac, mert ha az io köuertes egieb fele mestersegekben
igen hafnos, sockal inkab ez kiuantatic az Istë igeienece

hasonnal valo hirdeteseben, hagi az tanitoc ne czar az
ű feiektul erczenek, hanem forgalmatoson es hiuen kd
ueffelc azokat, az kikben az Istenec beueb aiandekat e
fmerik. Mert mikeppen az testben leuo tagoknac nem
mind eg tistec es meltofogoc vagion es az aiandekok
nac rendiben kulomboznec: ig az Aniafenteghazban,
is az Isten eppito tanitoknac adot nemelliek nec ot gi
rat, nemellieknek harmat, nemellieknek eggiet, hog az
aiandeknac mereteke ferint az Vrnac niereleget adgia
nac. Az s. Palis az Timotheu!nac peldaul veti magat
hog az ű tantifanac modgiat kouesse es az epito igek
nec formaiat tarcza meg az mellieket ű tule hallot es ne
gondollio az ű feietul valami hiuolkodo es diczekedo
tanitafnac modgiat, es ezokaert melto azoc feddesre,
az kic az s. irafnac egiuguleget meg vtuuan, valami bo
lond agiaskodaffal auag homalios igeckel meg egieli
tic, auag az irafnac foliala es czellia kiuul iarnac minde
neket ofue keueruen, az melliek az helire nem illenek
is. Innet lesen, hog oftan az ű bolond velekedeseket
kouetic es ű magoktul tanult mestereknek akarnac lat
tatni, es ebbol az kouetkozic, hog mennel tudatlanbac,
annal merezbec es az Isten igeienec magiarazattiat igc
koniunec itelik lenni, de visontag az tudos emberek e
fokben uefik, hog az s. irafnac hasonnal valo magara
zattiaban nag munka kiuantatik, es mennuel ebben e
lo mennec annual inkab meg esmeric, hog tauoli lege
nec

nec az derec es tökelletes ertelenitül, sőt időuel es gja-
korlással értelmeketis niha meg iobbittiac. Ezek köz-
zül volt az mi szerelmes attiankia Caroli Peteris, ki az
ű neki adatatot aiandec szerint, mig az Isten ez vilagon
az vitezkedő Aniafentegihazban tartotta az Christus-
nac iuhait az Istenec tistta igeieuel legeltette, es az ra-
gadozo farkasok ellen kic mindenkor körniüle forgot
tanac eyel es nappal vigazot, az Prophetaknac es Apo-
stoloknac irafokat hasonnal magarazuan, es io indulat-
tal igyekezuen az Isten diczösegenec elő vitelere es á
hiueknec epületekre. Mert az Istenis ütet az ű titkos
tanacza szerint ez vilagnac szeretetitül el szakasztotta volt
gyakorta valo betegsegeckel ütet latogatuan, de mind
az altal az Vr ennec erőtlensége altal az ű diczöseget
es ereiet el vegeste hog mind elő befeddel, mind has-
nos irafual az menniei tudomannac igaz ertelmeben,
á hiueket eppithetne. Az töb forgalmatos dolgai kö-
zöt pedig irta volt ez Apostoli Credonak magarazat-
tiat, melliet beuseges Prædicatiokra ostot, hog abbol à
kereftien oluasok az kereftieni tudomannak fű agait,
kőniű es ssep ertelmmel meg tanulhatnac. Miert hog
az Apostoloc tudomanianac summaia ez röuid vallas-
ban foglaltatot be, melliet az regi Görögöc Symbolo-
nac neueztetek, nem csak azert, hog az Apostoloc ira-
fabol fedegetetet volna őfüe, hanem hog az kereftien
segnec auagy az Christus aniafenteghazanac murato ie

gie es bizonyaga, mellic az egieb kiuul valo poganok
tul az Christufnac serege, es vitezlo nepe meg valafta-
tic. Valami azert az iduofflegnec vtara, az Isten efme-
retire es tifteletire kiuantatic ez egnehani igeekben be-
rekeftetic, el annira, hogy minden derek tanitasoknac
czellia es ertelme ezekre vitetetik, es valameli tudoma
ez igeckel ellenkezik az s. iraffal sem egyezhet. Vala-
ki azert ezeket niluan es igazan erti az Prophetaknak
es Apostoloknac irasaban hafnoson forgodhatic, hon-
net ez iambor bolcz tanitois arra igiekezet ez ielen va-
lo iraffal, hog az tudatlanoknac aitot nithatna az s. iras-
nac igazan valo ertelmere, mellic megis nierhetnec va-
lakic ez tanitasnac modgat hiuen oluaffac es kouetic.
Nyluan vagõ pedig az, fok hiueknel, hog mikor ez ma-
garazatnak vegere iutot vofna, azonkõzbẽ Isten titkos
rendelesbõl betegsegeben eset, es a mint keresztien efes
emberhez illic, minden dolgait io moddal el rendelte,
de mindeneknec felette ackoris az Istenec diczõsege-
re es az Aniafenteghaznac epuletire volt sforgalmatos
gongya, es a mint bizonnial ertottuc, ackoronis ez u ha-
fnos munkaiat Kegyel: aianlotta, es vg mint Testame-
ntomban hatta, hog Kegyel: az u irasat halala vtan ki bo-
czatana. Nag dicziretre melto azert Kegyel: ebben
valo io igyekezeti, hogy illien draga kinczet te kegyel:
egiebeckelis akart kozleni, es ennec ki niomtatafarul
koltsegetsem fanta, es nem kimillotte Kegyelmed tud

uan

uan aſt, hog az vilagi marhanac elſo es fu vege az Iſte
nec diczoſege es az aniaſenteghaznac epuletire nez, an
nac okaert illendö volt, hog en az Kegel: io igekozetit
es az Iſten igeiehez valo ſerelmet meg ielentenem, ne
czac ez moſtani udöbelj embereknek, hanem az vtan
valoknakis, hog ukis ebben az Kegel:io peldaiat köuet
nec es az Iſten aiandekat ne a tobzodafra veſtegetnec
ſem az u telhetetlen foſuenegeket azzal toltene, han
valami reſet az Iſtennekis aldoznac es ſentelne. De
erröl igen keueſſen emlekezne meg, ſinten az ſeiedel
mec közzulis ackiknek az aniaſentegyhoz taplaloinac
kellene lennie, meli fokaknac eſekben ſem iut, miert
hog ez vilagi iokbol czac a teſtne kiuanſagat üzic, de
el mulic az hitegetö világ tülöc es minden diczoſegec
galazattiokra fordul, de az kic az Iſten diczoſege mel
let költenec es faradnac, ſoha az Iſten elöt feledkenſe
gben nem leſen, ſöt az itelet napianis ez fele iegeckel
es io czelekedeteckel valaſtatnac meg az hiuec ez vila
gi hitetlenektül. Annakokaert Tiſtelendö Vram il
lendönc es meltonac iteltem, hog ez haſnos munkat
az kegelmed böczületes neue alat boczatanam ki, mel
liet tudom, hog egeb kereſtienekis io neuen veſnek,
miert hog az Iſten kegelmedet tamaſtotta volt eſkö
zül, hog ebben nekem ſegitſegül lenne, mikeppen ez e
löttis fok dolgokban Kegel: meg ielentötte Iſtenhez
valo halaadolagat, mikor az Aniaſenteghazat ezzelis
ſegitö

segítötte kegelmed, hog kegel: immar tulaidon költsé
geuel idegen orszagbeli Academiakban tanitatot eg ne
hany iffiakat ez vegre, hog az aniasenteghazban az Iste
draga igeienec hirdetoi lennec, kiktul kegelmed ege
bet nem kiuant, hanem hog az tanitasnac tisztiben hiuc
es forgalmatoson iarnanac es ast kegelmed tulok halaa
das gianant vötte, tuduan ast, hog az Istenec neue eb
bol magastaltatnek es az aniasenteghazis hasnoson ep
pulne. Valamit azert kegelmed erre költöt az Isten
nek tarhazaban tötte es az Christustul kegelmed az io
telet napian est hallia: Valamit az enimec közzul az leg
kissebickel czelekettetek, en velem czelekettetec. Ke
rem azert kegelt: mint tisztelendö Patronusomat, hogy
kegelmed ez hasnos munkat tulem vege io neuen. Es
vgan itten kerem az Istent s. fianac az Christusnac alta
la, hog kegelt: öregbicze az igaz hitben, az u igaz esme
retiben, tisteleletiben, es vige elo kegyelmednec minden
io igeközetit az aniasenteghaznac legiteseben, es a mit
kegelmed ez mellet költ fizesse meg ez eletbenis, es az
testben valo ki mulasnac vtan adga kegel: minden hi
ueckel egyetemben az örök diczösegnec bodogsagat.

Amen. Datum Debrecini 28. Maij Anno D. 1584.

Te kegelmednec solgaia:

Rodolphus Hoffhalter
Tigurinus Ty
pographus.

EPIGRAMMA IN A
RMA ET INSIGNIA EGREGII ET VERE
NOBILIS VIRI MICHAELIS
KALMAR.

NON sine prudenti sapiens ratione vetustas
Fecerat egregius marmora secta viris
In quibus ipsorum virtus sub imagine iusta
Venturo fieret tempore, nota suis.
Scilicet, ut seri, patrum pia turba, nepotes
Maiorum vellent grandia facta sequi

Ceu tibi MICHAEL patrii decus vtile regni
 Nomen ab egregio stemmate rite viget
 Est tibi cur feri possint laudare nepotes
 Aemula cur hominum turba sequatur habes
 Nobile magnanimi circumfers stemma Leonis
 Magnanimus, certe te nisi dignus, erit.
 Iudicio polles, quo singula discutis æquo
 Virtutis ratio poscit ut ipsa pie.
 Tuq; nec immerito vexilla volantia portas
 Magnanimi titulum pectore nanq; geris
 Te numero reliqui longo comitentur oportet
 Miles ut intrepidus post sua signa ruit.
 Quin et fortunæ donis cumulatus ab omni
 Protinus in vita parte beatus eris.
 Viue diu felix igitur cum laude, piúmq;
 A memori nomen posteritate feras.

AZ APOSTOLI CRE-
DONAK AVAGI VALLASNAC
IGAZ MAGYARAZATTIA AZ KERESZ-
TIENEKNEC EPPVLETEKRE IRATTATOT
CAROLI PETER VARADI PRAE-
DICATOR ALTAL.

Elfõ Prædicatio.

*Kiczoda szerzette az Apostoli Credot, Miczoda
bazna vagion, es hany resze vagion?*

EM oknekül foktak mondani, hogy nagy
gond vagion az Credoban. Mert ebben az
eges Prophetaknak es Apostoloknac tudo-
maniok be vagion roudeden foglaltatuan,
kinec igazan valo ertelmere senki u maga-
tul az Istennek lelkenek segitsege es vezer-
lesenekul, ki az s. irasoknak kulcza, nem iuthat. Sõt annak
felette az igaz hit, mel' fundamõtoma az Apostoli vallasnak
es tudomannac, csak az eghbõl Istentul adattatik, es senki
azt maga ereiebõl meg nem találhattia, mikeppõ s. Pal Eph. 2
tanit. Mind az által az vrnak kegyelmehez es segitsegehez
bizuan, el kezdem az Apostoli Credonak magyarazattiat,
az keresztien egigiü embereknek epületekre, Mert az Isten-
A nec

*Strenus
ajandek.*

nek lelke, ki az Apostoloknak az menniei tudomannac ből czeleget meg nilatkoftatta, ennek igazan valo magiarazat tiara értelmet es erőt ad. Mostan peniglen az vrnak segitsege által három dologról szólok rövideden:

Leg először azt lassuk meg kiczoda szerzötte legien illien bölczen az czickeleket. Másodszor miczoda hasznoc legien. Harmadszor han' reße legien ezeknek.

A Z E L S Ő R Ő L.

ELŐSZÖR azért iol lehet nemelliek ez ertelemben es ve lekedesbē vadnak, hog' az Apostoloknak tanitvaniok irtak auag' az Apostoloknak irasabol az regi s. tudos emberek set tek ösue, hog' eg' summaban előnkben adnak, az Apostolok mit prædikallottac es tanitottak ez egez vilagon. Mind az által igazb es iob azoknak értelmek, kik azt mongiak, hog' ű magok az Apostolok irtak, hog' az menniei tudomant, eg' rövid summaban előnkben tamaztanak. Először azért. Mert eleitül foguan Apostoli Credonak auag' vallasnak hiuattas tot minden keresztienektül, mel' neuezet niluan meg mutat tia, hogy ű magoktul az Apostoloktul legien szerestueten, hog' eg' rövid summaban meg mutatnac, minemü tudomant prædikallottac az egez vilagnac kereksegeben. Másodszor mert az Credonak minden időben ol' nag' meltofaga es böczületi volt, hog' az keresztieneknek samoc közöt sem tartat tot, valaki ez vallast nem tutta, nem iauallotta es nem böczül lette. Sőt az regi Aniasentegihazban az öreg embereket, az keresztfegre es az Vr vaczoraiahoz nem boczatottak, kik ez czickeleket nem tuttak elő samlalni. Soha pedig illiē nag' meltofagban es böczületben nem volt volna, ha bizonyosok nem voltak volna ebben, hog' az Christus Apostoli tul sarmazot. Harmadszor. Mert az regi bölcz Doctorokis erről niluan valo tanubizonylagot tesnek, hogy az Aposto-
loc

lok egienlő es köz akarathol fettek őbue es irtak ez czicke leket. *Cyprianus* martyr, ki vrunk fületese vtan elt, 225, es tendőuel illien bizonfagot tefen erről az Apostoli Credonak magiarazattiaban: Az mi eleink vg' mond est iriak, hog az Christufnak menben fel menefenek vtanna, az fēr Lelek minek vtanna tūzes nielunek kepeben reaíok fallot volna az Apostolokra, ez egez vilagra ki akaranak az Apostolok menni, hog' az Istennek besedet az vrnak paranczolattia fērint prädikallanak. Minek előtte azert eg' mastul el valnak, az ū tanitafoknak summaiat, az Isten-lelkenek segítseget keruen, egienlő akarathol őbue fedik es meg iriak, hogy valamikeppen eggik az mastul ne külömbözne. Ezeket azert samlalom elő, hog' ez czickeleket el hidgiük igazaknak lēni es az Apostoli tudomannal tellieffeggel eggiezni.

A Z M A S O D I K R O L.

MASODFOR. De hog' mégis nagjób feretettel es böczűlettel halgassuk, oluassuk es tanulliuk az Apostoli Credonac magiarazattiát. Halgassuk meg immar miczoda hasna legiē bz Istennek aniafentegihazaban az Credonak. Mostan azert őt hasnat samlalom elő, melliek közzül első ez. Mert az Apostoli Ctedoban mint eg' tükörben meg lathattiuk, es meg esmerhettiük, mellik legien es holot legien az keresztiēi hit es az igaz tudoman' melliet az Prophetak es az Apostolok hirdettek. Mert valamel' tudoman' auag' hit ez vallasnak agaiual nem eggiez, hamis az. Visontag czak az az igaz kereszteni hit es tudoman', mel' ezeckel igaz ertelembē eggiez. A pogan Philosophufoknak mindē tudomanioc az Istē akarattia, esmereti es az iduösszeg felől hamis, mert fēmi reseben nem eggiez az Apostoli vallással. Az Alcoranumban valo tudoman' es hit hamis, mert nem eggiez az Prophetaknak es az Apostoloknac tudomaniocokal, kinec sum-

maia az Apóstiti Credoban be vagion foglaltatvan. Ille het pedig, hog' az proba kú mely minden tudomanióknak mind igazfagat mind hamissfagat meg mutattia az fent iras, melliet Biblianac neuezünk. Mind az által az Apóstiti cre dotis neuezhettiük proba kúnek, mert ez rövid summaia es magiarazattia az Prophetak es Apóstoloc irafanak. Hogy pedig csak ez legien az igaz tudoman', mel' á fent Bibliabá es az Credoban vagió, imez tiz erősséggel bizoniczuc meg.

Elfő. Mert ez tudomant csak az Isten ielentette meg az ő fia által, s. le/ke által, az Prophetak es Apóstolok által, mi keppen s. Pal tanit Heb. 1. Hog, az Prophetac által Isten sol lot regen, minekűnc fia által solot. Szēt Peteris ást mongia, hog' az Prophetakban Christus lelke volt es az által solta nak. Azon keppen sol 2. Pet. 1. Az Prophetia nem emberi a karatból talaltatot, gondoltatot, hanem az s; lelek nec ihlese nek általa soltanak az Istenec fent emberi. Egieb tudoma niok csak emberi bölczesegből, okosságból es gondolatból farmaştanak. De az Prophetaknac es Apóstoloknac tudomanio k az eghből Istentől ielentetet meg. Ezert semmi tudoman' által az Isten lelke nem adattatik, hanem csak az mē niei tudomannac halgatafanac általa, mel' Istenec fent lel ke elis hiteti velűnc az mi fiuűnkben, hog' ez tudoman' igaz legien.

Mafod. Mert ez tudoman' fokfor meg erősitetet Isteni termefethez illendő czodackal, melliekhez hasonlot az po ganioknac irafaban nem talalunk, az Israel nepet mikor has talmas erőuel ki hozna az Isten Aegyptusbol, az tenger nec vize ket fele all, mint ket kőfikla, es vg' hozta által az Isten az ű nepet faraz labbal. Az púftaban minden munkaiokne kül eghi kenierrel Mannaul tartia Isten őket. Az kőfikla bol vizet hoz ki nekic, Negiuē estendeig az púftaban ru haiok

haiok el nem sákadozot, saruiok el nē kopöt. Az Iosue viadalliaban az nap meg al, annak vtanna az Hiericho kő fala à Sido nep elöt ű maga le dül. Az Prophetaknak ideieben az ő-
 keppen halottaknac fel tamaftafaua, az napnak vissza vona faual. Ezechiasnac ideieben Esa. 38. az menniei tudomannak igassagat Istē meg confirmalta. Hasonlatoskeppē az vy testamentomban, halottaknac tamaftafaua, őrdögök nec ki űzésekkel akarattiók ellen, fantaknac, vakoknac, nemaknac, siketeknek, külső oruofagnekül meg giogitafockal, az Euan geliomnak tudomanianak tőkelletes igassagat az Isten meg mutatta. Mert iollehet az poganok közöttis az őrdög orsagaban, mikeppen az Romai Antichristus orsagabanis foc czudac voltanac, de nagy külömbsegh vagyon az menniei czudak közöt, es az őrdögnec czudai közöt. Először mert soha az őrdög orsagaban halottakat fel nem tamafthattac valoba, es magtalan affoniatokat, gyermeckel, magzattal meg nem aiandekoshattac es foc dolgokat nem köuethettec, melliek az Aniafentegyhasban lesnec. Mikeppen az Pharaho bú baios bölczei tetuet nem főrezhetnek az Moses es Aron elöt, vgy annira, hogy keferitetnec illyen vallast tenni. Isten hatalma ez, Exodí 8. Masodszor, Mert az őrdög orsagaban valo czudac, semfen vesztések, melliec lesnec az őrdögnec engettetet hatalma altal, az őrdög orsaganac epületire 2. Tessaloni: 2. S; Matthenal hetedic refeben: Sokan mondgiak ennekem az vtolsó napon: Vram nemde az te neuedben prophetaltunkē? Nemde az te neuedben űstünke őrdögöket? De en vallast tesect: Soha nem ismertelec titeket, mennietec el kic alnokfagot czelekettöc. Harmadszor, Mert regieb tudoman' es iras ninczen, az menniei bölczesegnek tudomanianal, mely az Moses es az Prophetak irasaban be vagyon foglaltatuan. Ez tudoman' öröktül

Propheta-
 tak ideie-
 ben.
 Vgy testi

foguan el volt rendeltetuen Isten elmeiben, tanaczaban, decretomaban, es bölczesegeben. Mikeppen sent Pal fol az Corinthusbelieknek irt első leuele: harmadic reſeben: Mi prædikalliuc az Isten bölczeseget, mely Isten titkaban el volt reitetuen, mellyet Isten ez vilag teremteſe elôt el rendelt volt az mi diczõſegûnkre. Az vtan mingyaraſt paradiczomban az Adamnak ki ielente, es az Patriarchak Prophetac által prædikaltata. Annac felette az Moſes irafa, mel' az teremteſrõl kezdetic el, harom ezer neg' ſaz es negi uen hat eſtendõuel fölül haladgia az pogan historiaknac irafokat, holot azert ez iras es tudoman' elsõ es regi legien megteczik, hog' czak ez az igaz iduõzitõ tudoman', es hog' ez kiuül tõb ninczen.

Negyed erõſſeg. Mert nagy egyenlõ ertelmec vagyon a Prophetaknac, Patriarchaknac es Apostoloknac, mind az igaz Isten felõl, mind az embereknek iduõſſegec felõl, az Iesus Chriſtus által: Mikeppen sent Peter tanit Actorum 10. Errõl minden Prophetak tanubizonſagot teſnek, hogy bûnõk boczanattiat az û neueben veſik, valakik û benne hiſnek. Az sent Palis aſt iria Romabeliekhez 3. reſeben, hog' az mel' Euangeliomot û prædical annak bizonſaga vagyon, az tõruentül es az Prophetaktul. Noha azert az Patriarchak Prophetak es Apostolok nem mind azon egy údõben eltenek, sõt eggik az maſik vtan fok ſaz eſtendõuel elt, mind az által azon egy Iſtent, azon Chriſtuſt, azon tudomant, azon hitet prædikallottac, es egyyk az maſickal ſemmiben nem ellenkezik. Ha pedig az pogan bölczeknek irafokat oluaſod, mind az Iſten felõl, mind az û akarattia felõl: Nagy fok külõmb es viſalkodo ertelmet talál. Mert az Iſtennek meg ſentelõ lelke az û nielueket nem igazgatta.

Ötödik erõſſeg. Mert az Prophetaknac es Apostoloknac
ira-

harom ezer
negi ſaz es
negi uen hat
eſtendõ

irasokban igaz es niluan való iöuendö mondasok talaltatnak, mellyek sok időuel annak előtte meg Prophetaltattac, minek előtte be telliesednenek, mely meg mutattia, hogy az Prophetak által I S T E N follot, es hogy az ű tudoman-
 iok Istentül szarmazot legyen. Az Moses első kóniuenek harmadik rešeben illien Prophetia vagyon: Az ašsoniallat nak magua meg rontia á kigionak feiet, ez ket ezer kilencz sz hatuan három estendöuel telliesedet be az iöuendö mon-
 das vtan. Az Iacob Patriarcha Moses első kóniuenek 49. rešeben: Meg Prophetallia, hog' az Iuda nemzetszegeböl nē vetetik el az birodalom, es az törüeny magyarazo Docto-
 roc, mig el nem iü az S I L O H, az az, az Messias. Az Mi-
cheas Prophetia három sz estendöuel meg Prophetallia az Christus sületese elöt, hogy Betlehemböl iüne ki. Az Da-
niel Prophetia iöuendöt mond 2. 4. 7. rešeben, az negy biro-
 dalomrol, mellyek közzül első az Babilloniai, masik az Per-
 siai, harmadik az Görög birodalom, negyedek az Romai.
Az Esaias soc estendöuel az elöt vgian meg neuzezi az Chri-
 stust, Esaiasnal 44. 45. rešeben, hog' ez boczatana haza az I-
 sten nepet az Babillonbol, mely Prophetia időuel beis tel-
 liesedec.

Hatodik erőšseg. Mert iollehet ez tudoman' egigiü, mind az által ol' dolgokat ad előnkbe, mellick mēnieiek, es az em-
 beri bölczešegtul es okošagtul el titkoltattanac, mellick nec az ű maga okošagabol az ember vegere nē mehet, hogy az
 egy Isten, Attia Fiu es fent Lelek legien, hogy az Christus süztül sületet, hogy az ű halalual töröltetnek el minden
 büneink, hog' az ű igassagaua vagiunc mi igazac, hogy az I E S V S C H R I S T V S el iü meg itelni eleueneket es holta-
 kat, hogy fel tamadnak az mi testeink az földnek giomrae-
 bol, soha penig az Pöganok irasaban meg nem talallyuk,

hanem csak az s. Bibliában es az Credoban. Mert az pogan bölczeknec minden irasoc csak az okosságbol farmaznac es azzal eggieznek, mert azoknak az Isten dolga bölődfag.

Heted. Mert ez tudomannak igassagaert, sok ezer Martyromoc vereket ki ontottac, es az mellet sörniü halalokat senuettenec, hogy meg ielentene, hog' ennel töb igaz tudoman' ninczen, azert ebt soha nem akarnak meg tagadni. Az öh Testamentomban az Prophetac mind meg öletettenec, azökeppē sokā az Apostolok közzül, es ezek vtan az Ecclesiában eg' mas vtan tiz kegyetlen Czašaroc Romabol sün telē haborgattac ez tudomanert az hiueket, es az sენტeknec verckel meg rešegettene. Az Romai Papa az nag' parazna es az ű hoheri, Czašaroc, Kiralioc, Herczegec, vrac, añi vert ontottanac ki ez tudomanert, hog' semmi haias embernec feien anni hāy salat nem talalnanac. Va i ha ašt meg gödolnac az Varadi Papistac, kic meeg az s. Lašlo loua farkat erössen tartiac es tistelic, bizon' az Baratoknac kapaioe vtan illien feretettel nem futnanac.

Niolczad. Mert az Isten vilag kezedetitül fogua meg tartotta ašt az giülekezeret minden haborusagokban, mel' ez tudomant alhatatossan es igazan vallotta es köuette. Az Nöet niolczad magaua az ezen vizben czudalatoskeppen az Isten meg örize. Az Abrahamot az poganok közzül Chaldea bol ki hoza: Az Lotot Sodomaban meg örize: Az Danielt az Orošlanoc foga közöt: Az Israel nepet Aegyptüban es Babilloniaban. Annac felette ennec hirdetesere eleitül foguan adot Isten Prophetakat, Apostolokat, Euangelistakat, paštorokat, es Doctrokat, hog' az menniei tudoman' vilag vegezetig az emberec közöt meg maradna, es ez által az va laštottakat iduözitene. Eph. 4. Rom. 1.

Kilenczed. Mert az mi ellensögünc az Pokolbeli ördög, semmi

femmi tudoman' ellen vg' nem dühösködöt, femmi tudomāt illien fok mestersegeckel nem igiekezet el rontani, mint az Prophetaktul es az Apostoloktul hirdetett tudomant, mel liet miis mostan hirdetunc. Neha kegietlen feiedelmeket tasmastot fel enec rontasara, minemū volt Anthonius Magn9 Decius, Maximinus, Iulianus apostata, Neha eretneköket es soc külömb külömb hamis tanitokat.

Tized. Mert az Isten kezdettül foguan meg büntette vala kic ez tudomant haborgattac, es retteteskeppē űket el vesette, hog' meg mutassa, hog' ez tudoman' öue es az ű tistefseget senkinec nē engedi. Az Iulianus apostatat az hadbā nilal meg löuec, es ā veert az eghbē hannia vala est monduan: Meg giöstel Galilæe. Galilæusnac penig az Christust nevezī vala czufolaskeppē. Az Cherintus fra ki az Isten fianac Isten seget tagadgia uala, ā haz rea sakada. Az Arrius az belit az arniec sekben ki hania, Az mi idönkbenis mint az polyua meg vesenec az eretneksegnec tanitoi es oltalmazoi, Immar solliunk az Apostoli Credonac masodic hasnarol.

Masod hasna az Apostoli Credonac ez, hog' ebbē rōuide den meg lassuc summaiat az Prophetaknac es az Apostolok nac iraloknac. Mert valamit azoc böuebben irtanac az Istē felöl, annac summaia mind be vagion az Apostoli vallasnak czickelibē foglaltatuan. Nag' soc emberec forgattiac az Gergel' Papa iralabol, hog' ā kepec az parast embereknec könyuec. De ez hamissag: Mert az Ieremias cap. 10. Abac. 3. hazug sagnac es hitfagnac doctoranac neuezic azokat. De az Apostoli Credorol meltan monthattiuc, hog' az egigiū parast embereknec kōniuek legien. Mert ā mi hasnos vallas es fükseges tudoman' vagion az mi iduöfsegünkre ebben be vagion foglaltatuan, hog' senki ű magat ne menthesse. HARMAD hasna ez, Mert az Apostoli Credonac igazan valo ertelme

és vallása meg valastia az igaz sēt keresztieni aniasentegiha
 zat, minden poganoktul, az Istentelen embereknek vndok
 hamis giuleközektül, Mert az egh alat töb giulekezet nin-
 czen az Christus feregenel, ki az Apostoli vallasnac mindē
 czickelet igaz ertelemben, az iduöllegnek fundamentoma
 felöl eppen meg tartana, iauallana, vallana es oltalmazna. **A**
 poganok minden reseit meg vetik, mikeppen az Törökök
 nem hiszik, sem az sēt Haromsag felöl valo tudomant, sem
 az Iesus Christusnak Isteni es emberi termeseti felöl, fel ta-
 madasa, menben fel menese es az iteletre valo el idüese felöl,
 sem az bünnek boczanattia felöl, Isten kegyelméből Chri-
 stusfert. **Az Eretnekek** noha nem minden czikkelit vetik
 meg, de az iduöllegnek fundamentomat vgian meg rontiac
 mikoron az Christusnak es az sēt telek nec Istenfeget meg
 tagadgiak. **Negied hasna ez,** hog' azoknak meg tudgiük
 felelni, kic az mi vallasunkat kiuaniak. **Mert** ast paranczol
 lia à s. Peter, hog' az mi hitünkről vallast tegiünk mindenek
 elöt valakic kiuanniac. **Az sēt Palis** igy tanit Roma, 10.
Corde creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem. az az, siuünk-
 ben hinnünk az igallagra, de sankalis vallast kel tennünk.
Miczoda legien azert az mi vallasunk az Credonak agaiba
 be vagion foglaltatuan. **Vtolso hasná ez,** hog' minden ha-
 mis tudomaniok ellen, eretneksegek ellen, az mi hitünket
 meg erösiczük es minden eretnekeknek saiokat be dugiuk.
Mert valaki az Apostoli Credoellen az iduöllegnek funda-
 mentomaban idegen vy tudomant hirdet, bizonnial el hid-
 giük, hog' hamis tanito, azert el kel tauofratnunk.

A Z H A R M A D I K R O L.

H A R M A D S Z O R erczuc meg az rendit es agait vag' re-
 seit az Apostoli Credonak. **Nemelliek** azert harö rebre ob-
 tiak, **Az első reße** vagion az iduöllegnek fundamentoma fe

lól az egy Istenről, ki az Attia es Fiu es az s. lelek. Az ma
 sodik az Istennek hazarol az az, az Aniasentegihaz felől,
 mel' ez fundamentomon eppitetet. Az harmadik ez haznac
 Priuilegiuma szabadfaga felől, az bűnec boczanattiarol, test-
 nec fel tamadarol es az örök eletről. De mi ossuk im ez
 negy resre, hog' niluabban valo legien. Első resre vagion az
 eg' Isten felől, melliet vallunc Attianac Fiunac es s. lelek nec
 Ienni. Masodik az Iesus Christusnac testben valo meg iele-
 nese felől, meliben mi erettunc senuedet, meg holt es el te-
 metteter, harmad napon fel tamador, fel ment az menniegbē
 űl az mindenható Attia Isten nec iobian, onnan lesen el iouē
 dō itelni eleueneket es holtakat. Harmadic az Isten nec A-
 niasētegi hazarol, melliet az Istē maganak valast az Euange-
 liō által ez vilagō, es melibē magat meg ielentette. Negiedic
 az io tetemeniekről, mellieckel az Iesus Christus mind ez
 vilagon, mind az iouendōbe meg aiandekozza az hiueket.
 Ő neki legien tistesseg, diczōseg, birodalom most es minden
 időben AMEN.

II. Prædicatio.

HISZEK JSTENBEN.

*Miczdoda legien az igaz hit, honnan es mi modon
 adassék, miczdoda legien czellia, hani fele, es mi
 hátsna legien?*

Mert hog' az Apostoli credonac fundamētoma az i
 gaz hit, es az hiten kezdetikis, mert ast mōgiuk:
 Hiszek eg' Istenbē. Annakokaert immar folok az
 igaz keresztieni es iduözitō hitről, melliet hogy
 niluabbā esünkbe vehessük mostani tanitasomat neg' kiualt
 keppē valo resre ostō. Elsőfor ast magiarazō meg, miczdoda

legien az igaz iduözitő hit. Masodfor, kiczoda adgia az hitet es mimodon. Harmadfor miczoda czellia legien es han' fele legien az hit. Negiedfer mi hafna vagion es giümölcze az igaz hitnec. Hog' pedig ezeknec magiarazattira az VR az ű f. lelket adgia, en velem egietembē az kereftienekis kő niörögienek.

AZ ELSŐRŐL.

1. Az első rezben azért hog' el kezdgiúc, az hitnec neue az f. irásban sockeppen vetetic, melliet igen esünkben kel ven nunc, hog' az iduözitő hitet az hamis hittul meg tudgiuc va lastani. Elsőfor nag' giakorta iegzi az Christusnac igaz tudomaniat az Euangeliomot, melliet az Istenec fia, es az Apostoloc prædicaltanac az aniafentegihazbā, Mikeppē 1. Tim. 4 ig' söl az Apostol: Az f. Lelek bizonnial mongia est, hogy az vtolso időben fokan el szakadnak az hittul, az az, az menniei tista tudomantul, az Christus Euangeliomatul, az igaz kereftieni vallastul. Azonkeppen 1. Tim. 3. Az egihazai folgagnac iő erkölczü iambor eletü embereknek kel leniek, nē ket nieluū embereknek, nē resgefeknek nē komplaroknak, hanem ollianoknak, kik az hitnec titkait tudgiak tista lelki esmerettel, az az, kic nem tudatlanoc, hanem az menniei tudomanban ertelmefec es bölczek: Miert hog' penig vadnac hamis tudomaniokis, melliec igassagnak finet mutatiac, azokis neha neuztetnec az emberektul hitnec, mint mi koron mögiuc. Töröc hit, Sido hit, Olah hit, Racz hit, Papifac hiti, nōha az igaz kereftiē hit czac eg'. Masodfor a f. iras hitnek neuzi, ast az erös bizodalmat, melliel az Isten az Apostolokat es eg' nehan' emkereket meg aiandekozot vala, hog' a Iesus Christus neuben czudakat rehetnec. Est neuzic az Deakoc *fidem miraculorum*, czuda tetelre valo hitnek. Mert az Apostolokat ol' hittel aiandekozta meg az Isten, az
Euange

Euangeliomnac igazfaganac meg erőssítesere, hog' halottas-
kat tanaftatnanak, fantakat, vakokat, süketeket giogithat-
nanac. De ez ű magaban nem iduõzit senkit, es ez csak bi-
zonios embereknek adatik vala, mig az Euangeliomnak igaz-
faga az emberek közõt meg erőssitetnek. Errõl sol bent Pal
1. Cor: 13. Ha ol' hitem volnaís, hogy az hegiet egy helybõl
masba tehetnem, feretet penig beñem ninczen, sãmi vagioc,
Harmadfor iegzi az Historia ferint valo hitet, melliel ne-
melliek tudgiak es hífik igaznak lenni az Isten felõl, az ű a-
karattia felõl, az iduõsseg felõl valo tudomant. De azt igaz
es erõs bizodalommal magokhoz nem kapczolliak, sem ke-
restieni elettel meg nem mutattiak, es meg nem bizonyittiac.
Az õrdõgõkis es nag' fokban az harag edeni kózzül tudgiac
hog' az Isten igeretet tõt fiaban az embereknek valtsagok
felõl, hog' az Iesus Christus sületet, senuedet, meg holt, fel-
tamadot, menniegben ment, el iũ az iteletre, tudgiak historia
ferint. De vgian hasontalan, mert ezzel meg nem eleget nec
az iduõssegre, nem ragazkodnak ehez, es az feretetnek alta-
la az ű igaz hiteket meg nõ ielentik. Errõl sol s. Iacab cap. 2.
Te hífed hog' az Isten eg' legien, iol mieled. Az õrdõgõkis
hífnec es resketnek. Akarode pedig tudni te hitfagos em-
ber, hog' az a hit mel' czelekedetnekül vagion, heaban valo.
Negiedfer hitnek neuezi az s. iras az hitetlenekben eg' ide-
ig valo bizodalmat kik elõsõr az iget nag' feretettel vesic,
bõczüllik es hífnec neki. De miért hog' ninczen gyõkere,
hamar meg farad es az hitetleneknek nem iduõssegekre, ha-
nem vesedelmekre esik. Ezekrõl sol az Christus Luc. 8. Az
kic az kófiklara estenek, vgymond azok, kic mikoron hal-
liak, örõmmel vesik az iget, de ezeknek giõkerek ninczen,
kik ideig hífnec es az kefertetnek ideien el szakadnak. Illien
vala az Simon Magus, ki annak vtanna az Apostoli tuda-
mantul

mantul el szakada. A&.8. Ez hitis fenkit nem iduozit, mert az igaz hitnek nem ideig valonak kel lenni. Vtolbor az hitnek neue iegzi az erös meg indulhatatlan bizodalmat a kereftienek nec fiuökben, melliel nem csak hisik igaznak lenni az Istennek igeiet, ki ielentetet akarattiat es kegyelméből tör igeretit, hanem aßt magokhozis kapczolliac es vsgian meg ragadgiak, hog' az Isten kegielméből sent fiaert minden bönöket el törli, az Christus igassagauul üketis meg igazittia, fel tamaßtia öket az vtolso napon es be vifi az örök életnek bodoglagaban. Eßt neuezi az s. Pal valasztottak hitinek Tit. I. Mert csak az valasztottaknak adgia az Isten, kiket meg akart tartani az örök életre. Ezt neuezi az iras Christusban valo hitnek, mert az Christusra nez czelul, ö béne heliheßtetü bizodalmat, ü raita fundallia az iduöfseget.

Mond meg immar röüideden miczoda az igaz hit?

Az igaz iduozitö hit semmi nem egieb, hanem az Istennek az eghből adattatot aiandeka az valasztottaknak, az Euãgeliomnac hirdetesenek es halgatafanak altala, melliel erös bizodalommal tamaßkodnak az valasztottak az igaz Istenhez es az ü sent igeiehez, kiualtkeppen az Istennek s. igeihez, az mi bününknek boczanattia felöl es az örök életnek meg adasa felöl. Isten kegielméből az Christus Iesusert, auag' ha megis meg akarod ertenü. Az igaz hit semmi nem egieb, hanem előbör az egez kereftieni tudomannak az egy igaz Isten felöl es az ü ki ielentet akarattia felöl valo tudasa es ertelme. Masodbor bizonios hit ez, melliel hisük igaznak lenni az Istennek minden befedit es kiualtkeppē az mi iduöfseguink felöl valo igeretit es az Christusnak io tetemenit hozzank kapczolluik, kiert hisük, hog' az Isten minket

el

el valasztot az örök életre, meg boczatta minekünk bűneinket, igazacka tót minket, es fel tamasztuan az mi testünket, az örök életet ingien kegielméből megadgia. Ez magiarazat-bol meg teczik, hog' iollehet az igaz iduözitő hit csak egy legien Eph. 4. Mind az által ez harom dolgot foglallia be.

Előt az kereszteni tudomannak igazan valo ertelmet, az prophetaknak es Apostoloknac irasok serint, kinek summa-ia az Apostoli Credoban be foglaltatot, fűkseg azert, hog' te neked bizonios es igaz ertelmed legien, mind az Isten felől, mind az ű ki ielenter akarattia felől, mikeppen s. Pal ta-nit Rom. 10. Hog' hog' hiak segitsegre az kibē nem hi nec? Hog' hog' hi nek annak a ki felől nem hallottanak. Ez tu-doman' penig meg hamisittia az Scholasticus Doctoroknak es Baratoknac ertelmeket, kic ašt mondottac, hog' igaz eleg ha az parašt ember semmit nem tudis Isten felől, es az ű akaratia felől, csak hog' az Ecclesianak engedgien es ašt mongia, hog' ű ašt hibi a mit az aniašentegihaz. Ešt hittak Fides implicitanak, es ašt mondottac, hog' az Satannak kesertese ellenis ašt forgassak, hog' űk ašt hibi az mit aniašentegihaz hiben. De mi modon híheted el ešt az mit nem tucz es nem ertes? Sz; Pal ašt mongia: Nielueckel vallast kel azoknak tenniek az iduősség felől, kic fiuőkben hi nec Rom. 10. Mi modon tehez penig arrol vallast az mit nem ertes? Sz. Pēter Apostolis ašt paranczollia, hog' az mi hitünckel samot adgiunk azok előt valakik kiuanniak. Ha penig semmi bizonios ertelmed ninczen, hog' hogy tucz samot adni az te hitedről. Vgian meg kiuannia azert az Isten hog' űtet igazan esmeried, az ű akarattiat erceded, az te iduősségednek oškait es modgiat erceded es tudgiad, mert külömben te neked igaz hited nem lehet. Ezert rendelte Isten az tanitokatis, ezert atta ki az ű sent igeiet, hog' ezekre minket meg tanita-

*Tudatlan/sag-
nak hitinek.*

Tanítókat.

na es bizonyosocka tenne, ha eleg volna az Simplicita fides az tudatlanlag; Hat semmire nem kellene az Euangeliom, semmire nem kellene az Prophetaknak irasok, semmire nem kellene az tanitoc. Masodikat az hitelt, hog' ne erczuc tudgiuk az Istennek s. igeiben ki ielenttet dolgokat, ha nem, hog' azokat erossen hidgiuk. igazaknac lenni, ha az em beri okossagnak ellene vadnakis. Az poganok es hitetlenec ha halliak ertic, es tudgiakis az menniei tudomannak czik- kelit, de nem hisik igazaknac lenni, azert hog' az okossag- gal es az termebetnek foliasfual nem eggieznek, hog' az eg' Isten Attia Fiu es S. Lelek legien, hog' az Iesus Christus az eg' semeliben Isten es ember legien, s: lelektul fogantatot az fuznek meheben firfiunak maguanekul, hog' az Christus ha lala torlorte el minden buneinket, hog' ingien az Iesus Chri stufert iduozit minket, hog' fel tamastia az vtolso napon I- sten az mi testunket, nem hisik az Poganok, de az hitnek tu- laidonsaga ez, hogy valamit Isten ki ielentet valamit igert, ast igaznak lenni hidgie meeg az okossagnak elleneis.

Harmadikat, az igaz alhatatos bizodalmat, hog' minden te- touazafnekul, ki ki mind tulaidon semelieben, az Iesus Chri- stushoz ragaskodgiec, el hidgie, hog' az Attia Isten s. fiaert u nekiis meg kegiesmezet, meg boczatta bunet, meg igazis- totta, zalogul s. lelket atta, es u neki az ordok eletet meg kefi- tette. Ez bizodalom ninczen az ordogokben, sem az harag edeniben, hanem czak az valastottakban, kikben az s. lelek est formallia, geriefti es taplallia. Ez igaz hitrol predical- lia mindenut az iras, hog' ez altal iduozulunk. Gen: 13, Aba. 2 Rom. 1. 3. 4. 5. Ezeket meg ertuen meniunk az masodik czik- kelnek magiarazattiara. *ahol az 31 mondan.*

A Z M A S O D I K R O L.

Kiczoda adgia az igaz Hitet?

Az

2.
Az poga-
nok nem
hisik.

3.

Az igert iras
czak az Istenek zia
lelek hitparal
capan mogia, hog
felli roga az vilag
ezelges dolog az
Istennek a
iduoztet
Istennek aian
giek Romia.
Gal. 3.
adart, hog'
gierek. Lo
az kir el bocz
Attiam von
megert te ne
M
hog' meg ham
uani, kic az
kic ast mo
nem his
beret, de az
Seaki
fiu es Iesus fiu meg
Ly
Istennek
fiu az Isteneket
halu a Isten ig
neki kiozias, ho
az mi elarua Isten

A Z eges fent iras tanit erről, hogy az igaz iduözitő hit csak az Istennek aiandeka legien, melliet az eghből az fent lelek által plantal az kegielem edeninek fiuókbé, az 1. Iacab cap: 1. aſt mongia, hog' mindē io es tókellertes aiandek onnat felül vagion az vilagossagnac Attiatul. De az hit io hafnos es fűkfezes dolog az iduóſſegre minden iduözűlendőknek, hat niluan Istennek aiandeka, 1. Pal Eph: 2. aſt mongia: Ke- gieleből iduözűltetek az hit által, es nem ti tūletek vagió, mert Istennek aiandeka, nem az czelekedetből, senki ne dī- czedegiek Rom: 12. Kinec kinec Isten őſtrogattia az hit- nek merteket. Gal. 5: Az hit az 1. leleknek giűmölcsze, Phil. 1. Tinektec adatot, hog' hidgiotec az Christusban, es hog' ū e- rette fenuedgietek. Ioan: 6. Ez az Isten munkaia, hog' hidgie- tec abban az kit el boczatot, senki nem iű en hozzam, hanē à kit az en Attiam vonſon. Matth. 16. Az test es az vēr nē ielentette meg eſt te neked, hanem az en Attiam ki az egh- ben vagion.

Miert kel ezt tudnunk?

Előbör, hog' meg hamisítassanak az Papanak es az Pelagia- nufnac tanituani, kic az hitet emberi erőnc es akarotnac tu- laidonittiac, kic aſt mongiac: Ha akarom, híſec az Christus- ban, ha akarom nem híſec. Ez ellen tanuld meg, hog' az hi- tetlőség az emberé, de az hit Istené, melliet ad azoknak kik nec akar. Matth: 11. Senki nem esmeri az Attiat, hanē csak az fiu, es à kinec az fiu meg akaria ielenteni, Acto. 16. Az I- sten meg nita fiuet az Lydea aſſonnac, hog' hinne azoknak melieket Pal prædicallana. 2. Tess. 3. Nem mindeneke az hit, de hiu az Isten ki tikteket meg erőſit. Masodſor, hog' napon- kent haluan az Istennek igeiet, az hitnek aiandekaert fűnte- len ū neki kōniörögiunc, hog' az Isten az mi fiueinket meg- niſſa, az mi elmeneknek főteteget el vegie, fiuünk nec kemē-

kemenfeget meg rontsa, es az adatot hitet neuellie mi ben-
nünk. Luc:17. Az apostoloc ig' kőniörgenec: Vram neuell-
lied őregbiczed bennűnc az hitet. De mēg az kőniörgesiz á
melliel kiuanniuk az hitnek őregbüleset, Istenec aiandeka
es nem mi magunktul vagiunc,

Mimodon szerzi Isten bennünk az hitet?

Nem kel erről ig' gondolkodnunc, hog' az Istē eskőzne-
kül valo hatalmaual es czudauul őntene belenk az hitet, ha-
nem ol' modot, es rendet szerzet ebben, mel' az emberhez il-
lik. Annakokaert vilag kezdetitül foguan az Isten az kiket
el akart hini es hittet meg aiandekozni, azokhoz tanitokat
Doctorokat boczatot, kic által az ű b. iduőzitő igeiet pradi
kaltatta. Annakokaert az menniei tudomannac hirdetese es
prædikallasa által plantallia, formallia, szerzi mi bennünk az
Isten az igaz hitet. Mikeppen erről irasoc es peldac tanubi-
zonfagot tesnec. S: Pal 1. Cor. 3. Kiczoda az Pal? Kiczoda A
pollos? hanem csak solgac kic által hittetec, es á mint kinec
kinec az Vratta. En plantaltam, Apollos őtőste, Isten atta á
neuekedest, azert á ki plantalis semmi, á ki őtőzis semmi, de
az Isten az neuekedest adgia. Rom. 10. Hog' hog' hisnec ab-
ban á ki felől semmit nē hallottanac, hog' hog' halhatnak pe-
nig az tanito nekül, hog' hog' prædikalhatnak penig ha nē
küldetnenec, azert az hit hallasbol vagion, az hallas Istēnc
igeie által. Ioan. 17. Nem czac ezekert kőniörgőc, de azok
ertis á kic hiiendőc lesnec az ű besedeknec általa. Acto. 10.
Az Corneliushez Cæsareaban Peter Apostolt küldi az Is-
ten fia, hog' az ű prædicallasa által iduőzicze az hiueket. Ebt
penig három okaert kel főkeppen esünkben vennünk.

Először hog' az Anabaptistac es egieb visa fordult feiū em
bereg meg hamisítassanac, kik az Isten igeienec hirdeteset es

es az ő prædicallasa által ad hitet es az hitet neki halga
Rom. 1. az kőniörgesiz Isten hatalma es erőse az
Isten szent szavaival. S: Pal 1. Cor. 3. Kiczoda az
Pollos? Hanem csak solgac kic által hittetec, es á mint kinec
kinec az Vratta. En plantaltam, Apollos őtőste, Isten atta á
neuekedest, azert á ki plantalis semmi, á ki őtőzis semmi, de
az Isten az neuekedest adgia. Rom. 10. Hog' hog' hisnec ab-
ban á ki felől semmit nē hallottanac, hog' hog' halhatnak pe-
nig az tanito nekül, hog' hog' prædikalhatnak penig ha nē
küldetnenec, azert az hit hallasbol vagion, az hallas Istēnc
igeie által. Ioan. 17. Nem czac ezekert kőniörgőc, de azok
ertis á kic hiiendőc lesnec az ű besedeknec általa. Acto. 10.
Az Corneliushez Cæsareaban Peter Apostolt küldi az Is-
ten fia, hog' az ű prædicallasa által iduőzicze az hiueket. Ebt
penig három okaert kel főkeppen esünkben vennünk.

halgatasat hasontalannak mongiak. Mert nag' sokan igy o-
koskodnac, vagy inkab bolondoskodnac: Ha az Isten ke-
gielméből vagion az hit, hat vgian meg adgia aſt ennekem,
vag' halgatom az iget vag' nem? Ha el valaſtot az eletre hi-
tetis plantal en bennem az halgatasnekül. De ez fele bolon-
doknac ig'kel meg felelni. Vg' vagiõ, hog' Iſtē aiandeka, de
az ū tûle ſereztetet rend ſerint, tudni illik, hog' aſt ſ. lelke-
uel az igenek hallafa által plantallia mi bennünk. Ezis igaz,
hog' az valaſtottaknak hitet ad az Iſten, de vgy az mint ū
el rendelte, tudni illic, hog' az kiket ū el valaſtot, azokat ū
el hiia, az kiket ū el hiuot, azokat megis igazittia, az kiket
meg igazit, azokat meg diczõiti, Rom:8

Nem adhatê különbben hitet ?

Adhatna, de ig' itelte illendõbnec es hasnosbnac. Nem
kel penig az Iſtē dolgaiban aſt viſgálnunk, mit czelekedhet-
nek az ū hatalmaual, hanem mit akar czelekedni. Az Corne-
liusnak az v Raz eghból az ige halgatasnekûlis adhatot vol-
na hitet Act:10. De mind az által az Angial által Peter A-
poſtolhoz igazittia, ki mikoron prædicallana Caſareaban,
az Iſten ſ. lelke által hitet plantalt az ū fiueben. Eckepen
Act.9. Palt az Ananiashoz küldi Damascusban, hog' ū tûle
hallia az Iſten akarattiat. Hogy penig ig' rendelte eſt az
Iſten. Elõbör ebben az mi erõtlenſegünket nezte, miért hog
emberünk vagion, iſmeg aſt akaria, hog' emberek által vit-
teteffünk az iduõſſegnec eſmeretire. Mafodör. Mert a Satã
giakorta vilagofſagnak Angialaura tûnteti magat, giakorta
meg czalna minket, ha lelki ielenefekhez tamaſzkodnank.
Mafodör hog' azoknac bolõdfagoc meg hamifſtallec, kic a
ſ. giülekezerbê ol' nieluen ſolnac, melliet az halgatoc nem er-
tenec. Mert ezek meg foittiac az hitet, holot az hit az Iſten.

B 2

nec

Acto. 8. Az Iſten angiala által philopos küldi dal ſele az
vira iudei jeruſalembe. Acto 8. 14.
Candaco kiralya az ſentimint comorinaroz. Acto 8. 14.

114923, 23
tanitok
hamifſt.
által.

nec hallót es ertet igeieből formaltassac. Ezokaert sohul nem oluassuc, hog' az Apostoloc ol' nieluen prædikallottanac volna, melliet az kősség nem ertet, sőt ezert aiandekobta vala meg űket Isten, nielueknek tudasaual, hog' ertelmessen hirdetnek mindenűt az vrnak akarattiat, lásd meg 1. Corin: 14. *Eze. 7.* Azokis bolondoskodnac kic az embereket fa kepek re igazittiac, es ašt mongiac, hogy azok az parašt emberek kőniuei, holot ez niluan valo dolog legien, hog' az Isten az ű s: igeienec hallasat kiuannia, es az által plantallia az hitet, nem az nema fa ebek által. Harmadšor hog' meg lassuc, hog' czac az Istenec tista igeiet halgassuc, melliet az Prophetac es Apostoloc hirdettene. Mert czac az Istenec igeie által plārtatik es formaltatik az igaz iduőzítő hit az mi siuűnkben. Valakik azert eretnekseget halgatnac, kőuetnec, es emberi tudomaniokat, azokban igaz hit ninczen, noha ašt alitiac, hog' igaz hitec vagion. Czac ot vagion azert az igaz hit, a hol az Isten igeie tistan es igazan hirdettetic:

Elege az hitnek meg nierefere, halgatni az Istenec tista igeiet ?

Iollehet az Istenec igeienec prædikallasa, vgian sűkseg keppen meg kiuantatik az hitnec plantalasara, mind az által, ne legiűnc illien velekedesben, hog' azoknac mind hitec vagion kic ašt halgattiac. Mert mēg ennek felette főkeppen sűkseg, hog' az Vrnac s. lelke az mi siuűnkbe czelekedgiec, az hallot igit foganatossa tegie, elmenket meg vilagosicza, kemen' kű siueinket meg lagicza, az Isten tőrueniet be iria az mi siueinkben, hog' igaz hittel az Istenec igeretihez ragaskodgiunc. Az Hitnec azert bennűnc valo plantalasara főkeppen rend serint ez őt dolog kiuantatik. *Első az Istenec kegielme, meliben mind belfőkeppen, mind külfőkeppē el*

el hiuattassunk. Masod az Istennec igeie, az poenitentianak es az bűnec boczanattianac tudomannia. Harmad á prædicator, auag' az Istē igeienec hirdetőie. Negied az igenec halasa. Ötöd á s: Lelek nec czelekedeti az mi elmenkben es siuünkben, hog' az hallot ige fogonatos legien bennűnc. Az s. iras ket fele hiuatalt tamaft mi elönkben. Az belsõ az Istennec s. lelkenec bennűnc valo czelekedeti es munkaia. Az külsõ az ige által valo hiuatal. Az elsõt czac az valasztottak nac adgia az Isten, az külsõ hiuatalal, az hitetleneket es az hypoaritakat hya. Errõl igen ssep pelda az barson sduõ Lydia Act:16. es az Cornelius Act:10. kiknek siueket Isten s. lelke által meg nittia. Errõl mongia s: Pal 1. Cor:3. Az ki plantal es á ki õtõz semmi, hanem az Isten adgia az neuekedest. azõkeppẽ. Pet. 1. Vyonnat sũlettetec nem romlando magbol, hanẽ romolhatatlanbol az elõ Istēnek befedenek altala.

De mikor adgia Isten az hitet?

Nem mind azon eg' údõben hi az Isten mindeneket, az ű esmeretire, hanem nemellieket hamareb, nemellieket késõben. Azonkeppen az hitet, mikeppen hog' nem egiarant õstogattia, azonkeppẽ nem mindenek nec azon eg' idõben adgia. Ez pedig al czac az Istennec io teczesen es io akarattia, mikeppen s. Pal Gal. 1. ű maga felõl mongia: Mikoron teczec annac, acki engemet el valasztot volt, mæg aniamnac mehetül fogua, el hiuot engemet az ű kegielmébõl. Nemellieket azert el hi mæg giermekfegektül fogua, mint keresztelõ Ianoft Luc. 1. Nemellieket iffiusagokban, mint Timotheust, nemellieket õreg korokban, mint s. Matthet, Palt es nag' sokakat. Nemellieket czac halaloc elõt, mint az toluait á keresztfan. Melliet azert kel vennűnc esũnkbe, hog' ne essũnc mingia-
 raft ketsegben felebaratunc felõl, ha azoknak hiuatalliokat

2
3
4
5
"az az, a
belsõt,

Isten el halasztottais, sőt mi magunk felőlis ketfegeben ne es-
sünk az késő hiuatalert, mert ha igaz hitet plantal az mi szi-
uünkben, vgian keduesek vagiunk Isten elöt, mint ha előb
hiuattatunk volna. Mikeppen te latod, hog' az te sölödben
az termő fak nem mind eczerfmind erlelik meg az gyümöl-
czet, nemelliek az Niarnak kezdetiben erlelik meg, nemel-
liek az közepiben, nemelliek az vegeben, de ha gyümölcze
vagian, vgian bereted az ki kesen erik megis, mint az elföt

Mond meg aztis kiknek adgia Isten az hitet

Az Szent Pal 2. Tessalo. 1. azt mongia, hogy az nem min-
deneke, nem mindeneknec adatik. Azonkeppen Rom. 10. azt
mongya hogy nem mindenek hisnek az Euangeliomnak. V-
gian it ezis niluan vagyon, hog' az hitet Isten nem erdem-
re meltofagra, semel' valogatafra nezue ostogattia: Mikep-
pen s. Pal 1. Cor. 1. niluan valo igeckel tanit. Az hitnek azert
aiandeka az valasztatul függ, mert csak azoknak adgia I-
sten az igaz hitet, kiket kegielméből az örök eletnec bodog
gara el valasztot Eph. 1. Ennekokaert Tit. 1. neuzei s. ent Pal
valasztottak hitinek, mert csak az örök eletre valasztottak-
nak aiandekostatik. Szent Lukacz Acto. 13. így sol: *Credide-
runt quot quot erant praordinati ad vitam aeternam*, hiuenek valakik az ör-
ök eletre valanak valasztattak. Ioan. 6. Minden az mit az
en Attiam neked ad, hozzam iű, az hit annakokaert az mi
valasztafunknak az eletre bizonios iegie es gyümölcze, es
ezert bizonnia el hidgyük, hogy az valasztottaknak sam-
ok közzül vagiunk, ha az Isten lelke hitet gerieztet az mi
sziuünkben. Mikeppen azert az io fat az ű gyümölczeröl
meg ismered, az tüzet az ű melegsegeröl es vilagossagarol,
azonkeppen az te valasztasodat az Iesus Christusban valo i-
gaz hitből.

Nem

Pella

kinek ad-
gia Isten
az hitet.

*Nem veszi el soha Isten az hitet, melliet eczer
az valasztottaknak adot?*

Mikeppen hog' az Isten valasztasa soha fel nē bomol, mert valakiket az életnek kōniueben eczer be irt, azokat soha onnat ki nem törli. Azonkeppen valakiket eczer igaz hittel meg aiandekozot, soha azoktul el nem veszi. Mert noha az hit neha neuekedik az emberben, neha apad, neha nagyob, neha kisseb, de az hitnek magua az valasztottakban meeg az koris meg marad, mikoron el esnek, mikeppen az Christus Peterről aſt mongya: Kōniörgöttem te eretted, hogy az te hited meg ne fogiatkozzec. Esa. 59. Az en igem kit az te ſadban attam, es az en lelkem ki te benned vagion, soha tetüled el nem tauoznak. Mikeppen az reſeg emberben az okossag meg fogiatkozik, de el nem vetetik telliessleggel; Azonkeppen az hitnek aiandeka neha meg fogiatkozik, mikoron az ſentek vetekben esnek, *definititer* soha el nem veterik.

Pella.

*Eleg egizer.
Amen*

A Z H A R M A D I K R O L.

Miczoda czellia vag' ſudamentoma vagiõ à hitnec?

AZ igaz hitnek czellia vag' fundamentoma, főkeppen az eg' igaz Isten, ki minekünk ű magat az ű ſent igeiben meg ielentötte. Mert az hitnek fundamentomanak erõsnek alhatatosnac kel lenni, annac felette olinac kel lenni, ki az bunt el törölheti, meg igazithat, iduõzithet, ſ. lelket es örök eletet adhat, mert ez iokat keresi az igaz hit. De ezeket czac az eg' öröcke valo es termeset ſerint valo Isten adhattia, es ez tulaidõsagoc czac ű hozza illenec, azert az igaz hitnec ſudamētomais czac ű lehet. Ezokaert á ſ. Pal Eph. 4. az Iſtēt es az hitet õsue ſerkeſteti: Eg' vg' mond az hit, Eg' az Iſtē. Nag' bolondſagban vadnak hat az Papiftac, kic az ű hiteket

es bizodalnokokat, az meg holt sentekben is es az Angyalok-
banis helihestetic. De nem kisseb bolondfag az David Fe-
rencz eretnek sege, ki ast mongia, hog' hinni kel az Istenec
fiaban, nem vg' mint termeset serint valo Istenben, hanem
mint Isten aiandekiual fel öltöfötet emberben. Miert hog'
penig az Isten ű magat az ű s, igeiben ielentette ki, meliben
hozzanc valo kegielme, es az Christufert hozzanc valo io
akarattia elönkben adatic, es az ű sent igeietis mondhattiuc
az hitnek czellianac lenni. Mellyből meg teczik, hogy mi-
keppen az ige által plantallia Isten bennünc az hitet, azon-
keppen mindenkoron csak arra nez, annac hisen, es ahoz ta-
maszkodic. Valaki azért az Isten igereti kiuül hisen valamit
nem mondhattiuk ast igaz keresztieni hitnec. Az Istennek
penig igeienec kiuultkeppen ket aga auag' rese vagion. El-
fö rendben vannac az törüennec igereti, fenegetesi. Mafod
ban az Euangeliomban valo öruendetes tudoman', melybē
elönkben adatik, hog' Isten az Christufert meg kegielme-
zet mi nekünc, az ű fiaert meg boczatta minden büneinket,
meg igazitöt mintet, es az örök eletet meg adgia minek-
ünc. Iollehet penig az hit hisen az Istennek minden bebede-
nec, de fökeppen tamaskodic az Isten igeretihez, melliet az
Iesus Christusban töt minekünc. Erröl bolnac hátalan helien
az irasoc, Act. 4. Nem adatot mi nekünc az egh alat tób neu
hanem csak az Iesusnak neue. Act. 10. Erröl minden Prophe-
tak tanübizonfagot tesnec, hog' az ű neuében bünnec botfa
nattiat vesic, valakic ű benne hisnek. Ioan. 1. 2. 3. Rom. 1. 3. 4.
1. Cor. 3. Mas fundamentomot senki nem vethet az kiuül, â
ki eczer vetteret az Iesus Christus.

Hany fele az Hit?

Mikeppen az Isten csak egy, azokkeppen az keresztieni
hit

hit tőb nem lehet egy nel Eph. 4. De tanítasnak okaert elő-
sőr mondhattiuk, hogy nemel' igaz hit, nemely tettetes, s in
mutato, es ideig valo hit. Igaz hit vagyon minden valastot-
takban, mert azokban az hitet az Istennek s ent lelke nemzi.
Tettetes hit vagion az s in mutato Hypocritakban, mint
Saulban, Iudasban, kikben giokeret fundamentomot nē, vet,
azert az Istē igeretitől el szakadnak es vegre ketsegbē es nec.
Masodfor, nemelliekben erős az hit, nemelliekben pedig erō-
telē es giēge. De az erōtelē hitet neuelnünk kel az Istē nec i-
geienec halgatafauval, kōniōrgessel es az niomorusagbā valo
bekefeg tūressel, Matt. 8. Hisē vram, de az en erōtlēsegemet
segicz. Luc. 17. Vram neuellied mi bennūnc az igaz hitet.
Erős hit vala amaz Cananæa pogan assioniallatban, es az Cē-
turioban Matt. 8. Az giarlo es giēnge hitet peniglen az Istē
meg nem vtallia. Esa. 43. Az meg tōretet vadat ōsue nem
rontia, es az füstōlgō bōst, czōpūt el nem oltia.

AZ NEGIEDIKR ŐL.

*Miczoda hazna, ereie, gümölcze vagion
az igaz hit nec ?*

V Alakinek az Isten az hit nec merteket es aiandekat ad-
gia, azokat eczer smind az hit nec általa sok iockal aiand-
dekozza meg. Annakokaert sok hasna, ereie es czelekedeti
vagian az igaz hit nec, melliek közzül mostan eg' nehaniat
az s irasban elő samlalok. Elősőr azert az igaz hit mingia-
rast, hog' adattatic, Pœnitentiati auag' Istenhez valo meg te
rest nemz az emberekben, Act. 2. mikoron s ent Peter pra-
dikallana, az halgatok siuekbē meg tōrettetenek, es est mō-
giak vala: Mit miuelliük attiamfai. Az Zachæus Luc. 18. mi
helien az Christus nac esmeretire iuta, es ū benne hinni kez-
de ast monda. Vram minden iofagomnak felet az fegeniek

nek adom, es a kit meg czaltam, ket annit adok erte. Ha pe-
nig az Poenitentia az hitnek gyumolcze, nylyan vagyon,
hogy azok heaban diczekednek az hitnek neueuel, sot hog'
annak csak az arniekat viselik, valakik Poenitentianekul
elnek, es eleteket meg nem iobbirtiak Iacob. 2. Hebreo: 2.

MASOD sor az hitnek altala Istennek elotte az Iesus Chris-
tusban meg igazittatunc es iduozulunk. Gene. 15. Hun az
Abraham Istennek, es ez hit igassagra tulaidonitatec u neki.
Rom. 3. Bizonnial hisuk, hogy az ember hitnek altala iduo-
zul az toruennek czelekedetinekul. Act. 13. Valamelliekbol
az Moses toruenie által meg nem igazulhattok, u altala vas-
laki hisen iduozul es meg igazittatik.

HARmad sor az sent leleknek aiandekinac ostogatafa, mel-
liek az hitnek altala minekunk adattatnak. Gal. 3. Hog' az
meg igert sent lelket vegiuk az hitnek altala.

NEgiedser az mi lelki esmeretunket meg czendefiti, Isten-
nel meg bekeltet es lelkunkbe meg nyugot, Rom. 15. Minek
vtanna meg igazultunk az hitnek altala, bekefegunk va-
gion Istennel, az Christus Iesusnak altala.

OTdober Az hit Istennel vg' mint obu ferkeftetet, hog'
u mi bennunk lakozzek, mi visontag u benne. Ioan. 6. Az
ki esi az en testemet es isza az en veremet, en bennem lako-
zik marad az, es en u benne. Mikeppen el kuldot engemet
a z elo Attia, vg' enis elek az Attiaert, es a ki esen engemet
azis eel en erettem. 1. Ioan. 3. Az ki vallast tefen, hog' az Ie-
sus Istennek fia, az Isten abban lakozik, es u az Istenben.
Eph. 3. hog' lakozzec az Christus az hit által a ti siuetecken.

HATod sor az hit által meg nieriuk az orok eletnek bodog
sagat, hog' az karhozatban ne menniuk, hog' az Istennek a
karattiat, el tauostathassuk, hog' az halalbol az elerre men-
niuk, mel' dolgokrol fokat fol az iras, Ioan. 3. Mikeppen a
Mo

Moses fel emelte az kigiot az püstaban, azonkeppen az embernek fianak fel kel magasztaltatni, hog' minden valaki hiszen ű benne, el ne veszen, hanem örök elete legien. Vgian ottan, a ki hiszen az fiuban örök elete vagion, az ki penig nem hiszen az fiuban nem lattia az eleted, hanem az Isten haragia marad raita. Ioan. 6. Ez az en Attiamnak akarattia, hog' valaki lattia az fiat, hiszen ű benne, örök elete legien.

Hetedser. Az hit szerzi mi bēnünk, hog' az mi Istenünkhez nag' bizodalommal foliamunk, űtet segítsegre hiiuk, es űtet edes attianknak meriük mondani, es kialtani, mikeppē a s. Pal Eph. 3. A Christusban vagō nag' bizodalomunc es bator-saggal valo menetelünk az ű benne valo hitnek altala. Erről söl Gal. 4. Miert hog' fiak vattoc, ki boczata Isten az ű fianak lelket az ti siuettekben, ki est kialtia. Attiam, attiam: Azon keppen Rom: 10. hog' hog' hiiak segítsegre ast a kiben nem hisnec. NIO LCZ AD. Az hit által vagiunk az Iesus Christusban Istennek fogadot fia. Jennenek, valakik az ű neuben hisnek. Gal. 3. Minniaian Istēnek fia vattok ezert, mert az Iesus Christusban hittetek, ha penig fiak vagiunk, hat örökösökis vagiunk, Istennek örökösi, az Christusnac örökös tarsai. Rom: 8. Kilenczedser, az igaz hitnek giümölcze az igassagrol valo vallas tetel, es az Istēnek paranczolattia: hoz valo engedelmesség, Mikeppen sent. Pal tanit Rom: 10. *Corde creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad saluem.* 2. Cor. 4. Hittē es ezokaert follottam, miis hisünk es ezokaert solunk.

Tizedser, ez által tistittia meg az Isten az mi siuünket, melliec ű magokbā fertelmesek es engedetlenek. Act: 15. hit által tistitotta meg az ű siueket. Tizennegiedser Istēnek minket kellemetesecke rebē, mert lehetetlen, hog' valaki hit nekül kedues lehessen Istēnek előtte Heb. 11. Tizenkettőd sör, minden io czelekedetnek az hit giökere, es az tefi kellemetesecke, mert valami hitből ninczē mind bün. Rom. 14:

7.

8.

9.

*Zuel hiznek
az igazsagra,
de meluel
tesunk val-
last.*

11.

12.

Tizenharmadfor, az hit nemz mi bennünk attiasui ferete
tet, mert az mint s. Pal tanit Gal 5. Az hit az feretet által
lathato es foganatos, Vtolfor meg giözi ez vilagot, mipepē
s. Ianos tanit, Ez az giözedelem, mel' meg giözi ez eges vil
got az ti hitetek. Kiczoda az a ki meg giözi ez vilagot, ha
nem az a ki hisi, hog' az Iesus Istennek fia, Ennek legien di
czöseg tisztelleg, es birodalom most es mind öröcke Amen.

III. Prædicatio.

*Hogy az ember hit által igazullion meg Isten elöt
az törüennekül es az czelekedetnekül.*

OLLEHET a felsö prædikationkban az hit nec terme
setiröl es meltofagarol büsseggel foltam, mind az
által, hog' ez tudoman' niluabban valo legiē, fol
lok mostan az hit által valo meg igazulas felöl,
hog' penig vilagos ertlemmel est meg magiarazhassuc, rend
ferint negy dologrol follök. Elöför ast magiarazom meg
miczoda legien az embernek Isten elöt valo meg igazulasa.
Masodfor mi modon kel erteni, mikoron ast mongiuk, hog
az ember hit által iduözül Istennek elötte. Harmadfor est
bizoniczuk meg, hog' az ember csak hit által iduözül az
czelekedetnekül. Negyedfor egy nehany ellenvetefeket
feitem meg azoknak, kik ast mongyak, hogy az ember az
czelekedetek által iduözül.

AZ ELSÖRÖL.

IOLLEHET az iras az embernek meg igazulasa felöl
igen nylyan fol, mind az által ennek elötte valo idő
ben, az **PAPANAC** sötet orsaga alat, nagy homalyossag
es.

es vakfag volt ez tudoman' felől. Mert azt tanítottac, hog' az meg igazulas, az embernek Istene elöt valo kedues es böczületes volta, az ű maga tulaidon igassagaert, sentségeert, es az törüennek czelekedetiert, melliekert alitották, hogy az Isten örök etetet ad az embereknek. De az tudoman' sokkal keppen hamis. Eldöbör mert ha ez igaz volna, az Christus heaban holt volna meg, mikeppen s. Pal tanit Gal. 3. Ha az törüenből vagion az igassag, Hat az Christus csak heaban holt meg. Mafodör, Mert az Isten az ű törüenieben tökelletes fogiatkozásnekül valo engedelmességet kiuan, melliet csak eg' emberben sem talalhatunc meg, azért az törüennek czelekedetiből senki nem iduözülhet. Harmadör, Mert az i^o Rom. 3. ras kialtia, hog' eg' igaz emberis ninczen, hogy minniaian meg fostattanak az Isten diczösegetül, es ninczen ki iot czelekedgiec. Negiedör, Mert az egesz iras az iduösseget Isten kegielmenek, a Christus aldozattianac tulaidonittia, Rom. 3. meg igazulunk ingien Isten kegielméből, az Christus valtsaga által, kit az Isten rendelt, hog' engeftelö aldozat legien az hitnek általa.

Miczoda hat az Isten elöt valo meg igazulas?

Semmi nem egieb, hanem az bündös embernek Istē kegielmében valo be veuese az Christufert, az bünnek ingien valo meg boczatasá, es a Christus igassaganak rea valo ruhazasá, hog' Istē elöt azzal igaz legié, né az ű maga igassagaert, yag' sentségeert, hané a Iesus Chrüfert, kit magához kapczol az igaz hitnec általa. Ket dologban al pedig az meg igazulas. Eldöbör, az mi büneinknek meg boczatasában, es el törlefeben Isten kegielméből az Christufert. Mert iollehet mi magunkban bündösök, tisztatalanoc es fertelmesek vagiunk, es az halalnac karhozattia ala vettettünc, De az Isten sianak aldozattiara

az meg igazulás,

dozattiará nevé, az mi bűneinket meg bocsattia el tőrlé, es azzal egietemben az bűnec solgiatis el vési rolunc. Ma fodor al' az Christus igazságanac velunc valo közlefebé, es nekunc ingien valo tulaidonitasaban. Mert noha mi magukban tistatalanoc hamissac, fertelmefec vagiunc. De az Iesus Christus tokelletes engedelmesseget es igazsagot vife mi kepunkben az Isten eleiben, Mel' mi igazsagunkat, mert az Isté nem kulombé vési mint ha mienk volna, ast tulaidonittia nekunc az hit által igazsag gianant. Est hog' mégis niluabbá ebedben vehessed, gondold meg, hog' az eges emberi nemzet az Istennek itelö feki elöt bünös, mert ú elötte csak eg' igaz ember sinczen, es az bünert sententia statot halalra es karhozatra. De az Istennek fia minden bűneinket es bunte-tesunket magára vötte, hog' az mienket el rontana, tokelletes engedelmessegeuel eleget tött mi erettünk, es meg fizet- tet az ú igazságanac. Valaki est el hiszi, hog' á Iesus Chrüs ú e rette bennedet, fizetet, el vötte á bunt, meg rötotta az halalt es karhozatot Isten kegielmeböl, annak minden bűneit meg bocsattia, es vg' fereti, vg' tartia, mint igaz embert á Chris- tusnac igazságaert. Ez az mi Isté elöt valo meg igazulásuc. Ez tudomant ig' magiarazza s. Pal Rom. 4. mikorö ig' sol: A David, vgimöd, az embernek bodogsagat ig' magiarazza meg: A kik nec Isté az igazsagot ingie tulaidonittia az tsele- kedetnekül, bodogoc azoc, kik nec alnok sagoc meg vannak bocsatatuan, es kik nec bünöc be vadnac födözue. Bodog ember á kinek az Isten az ú bünert nem tulaidonittia bün gianant. Mel' igekben az Apostol es s. David, ez ket dologban heliheteric az embernek Isten elöt valo meg igazulásat, tu dni illik, Elöbör, hog' az Isten meg bocsattia minden alnok saginkat, es be födözi az mi bűneinket. Ma fodor hogy á Christus igazságaert minket is igazak gianant tart, es az mi bű-

bűneinket nem tulaidonittia karhozatunkra. Ezenkeppen tanít 2. Cor. 5. Isten vala az Christusban, az vilagossagot meg engeszteluen maganac nem tulaidonituan az ű bűnőket karhozattiokra, mert az ki bűnt nem tud vala, mi erettünk bűnne teue, az az, bűnert valo aldozatra ada, hogy mi Istennek igassaga legiünk ű altala.

M E G igazulni azert hit által mondatik, az ki Christus által bűnnek boczanattiat meg nieri, es az Christus igassagaban őltőztetuen, nem vg' tartatik mint bűnős, hanē mint igaz es Istennek kellemetes, nem az ű maga czelekődetiert, hanem az Christufert. Sz. Pal ig' magiarazza Act: 13. Tuttoakra legien ti nektek ez, hogy az Vr Iesus Christus által ti nektec, bűnőtők nec boczanattia hirdettetik, es a melliek tül az Moses törüenie által meg nem igazulhattatok, ű általa valaki hisen meg igazitatic, holot az Apostol meg mongya, hogy az mi meg igazulafunk az bűnnek boczanattia Isten kegielméből vagyon az Christufert az mi czelekedetünknekül

AZ MASODIKROL.

Mi modon kelerteni, mikor azt mondgiuc, hogy az ember hit által iduözül Isten elöt?

Miert hog' az iras aſt mōgia neha, hog' kegieléből iduözülünec, neha pedig aſt. hog' Iſtē iduözit, neha aſt hog' Christus által iduözülünec, neha aſt hog' hitnec általa iduözülünec. hog' valaki meg ne tantorodgiek bēne, mint ha az iduősſegnec sok modgia es vta volna, rōuideden magiarazzuc meg. Az iduősſegnec azert eg' vta es modgia vagion, de a ſolafnac modgiaiual, anak külömb külömb okai adattatnac elönc khē. Az iduősſegnec meg ſerzō oka, *causa efficiens* az Iſtē kegielme es irgalmassaga, mert hog' az Iſtē minket iduöziczen bűnünē

bűnűnkert meg boczassa, nem az mi erdēműnkert, igassagűnkert es sentsegűnkert czelekedı, hanem czac az űgazdag kegielme által. Mikoron azert aűt mongiuc, hog' ingiē kegielmebűl iduűzűlűnc, az emberi czelekedet rekeűtetıc ki, es az mi meg igazulasűnk nac elű fű indito oka mutattatıc meg, Eph. 2. Kegielembűl iduűzűltetec az hit által, es ez nem ti tű letec vagıon, hanem Isten aıandeka. Tit. 3. Minek vtanna az mi iduűzıtű Istenűnk nec io volta es emberekhez valo űerelme meg ielenec, nem az igaz czelekedetekbűl, melliekert mi czelekedtűnk volna, hanem az ű ırgalmassaga által iduűzıtet minket, Rom. 3. 5. Az iduűűsegnec adoia az Isten, mıkeppen ű. Pal tanıt Rom. 8. Kiczoda vadollia az Isten nec valaűtıt? Isten acki meg igazıt, adoia penig en nec az ű: Haromsag, az Attia elű kut feie az rendre nezue, ki az ű fiaban őrűktűl foguan el valaűtıt az eletre, es fiat el boczatta, hog' mi erettűnk lenne aldozat, hog' ű általa es ű benne meg boczatuan, bűneinkert meg igazıtana Rom. 8. Isten acki meg igazıt. Ioan. 3. Vg' űerette az Isten ez vilagot, hog' az ű eggietlen eg' fiat adna erette, hog' minden valaki hıűen ű beűe, el ne veűűen, hanem őrűk elete legien. Az Fiu az iduűűsegnec meg űerzeseben kűzbeniaro, es meg űerzű, mert az emberi testet fel vűtte, meg fizetet mi erettűnk, be tűltı az tűrűent, erettűnk atoka leűen, meg giűzi es meg rontia az őrűgűt az poklot, az halalt es karhozatot, az igassagot meg űerzi minekűnc, azert mongia Esa. 43. En vagioc en vagiok, ki az te bűneidet el tűrlűm es az te alnok sagidrol meg nem emlekezem, en erettem. Act: 15. Hıűűk hog' az mi V runc Iesű kegielme által igazıtattunk meg, mıkeppen az attiakis, Esa: 53. Az en igaz űolgam az ű esmeretiuel sokakat meg igazıt. Az ű. lelek pedig meg peczetelűdie, zaloga es erűűrűdie benűnk az iduűűsegnec, 1. Cor. 6, Meg mosattattoc, meg sentseltet

teltettek az vr Iesus Christusnak neue által, es á mi Istenün-
 knek lelke által. Es iduössegnek meg ferzõ oka (*medium*) az
 Iesus Christusnak testeben valo meg ielenese, engedelmesse-
 ge, senuedese, halala, fel tamadasa, közben iarasa es esedeze-
 se, Errõl szól s. Pal Rom. 8. Kiczoda karhoztat minket, Chri-
 stus az, az ki meg holt, sõt acki felis tamadot, ki az Attia Is-
 tennek iobian vagõn es esedezik mi erettünk. Gal. 3. A Chri-
 stus meg valtõ minket az törõen atkatul, mikoron mi eret-
 tünk atokka lõt, mert meg vagyon iruan, atkozot minden
 valaki fan fûg, Esa. 53. Bizoniara az mi faldalmunkat û hor-
 dosta, û meg sebesítettet az mi alnok saginkert, es meg ron-
 tatot az mi bûneinkert, es mi az û sebeiuel giogultunk meg:
Ioan. 1. Ihon az Istennek barania, ki el veszi ez vilagnak bû-
 net. De az iduössegnek eskõze mi reank nezue az hit,
 Mert az Isten kegyelmet es az Christustul fereztetet iokat
 semmi egieb eskõzzel meg nem foghattiuk, es mienke nem
 tehettiuk, hanem csak az igaz hitnek általa. Ne erced az-
 ert, vg hõg az hit û magaban volna oly draga czelekedet,
 hog iduõzithetne minket, auag hõg az hitnek meltosagaert
 iduõzittetnenk, hanem hõg ezert iduõzõlliunk ez hit által,
 Mert az Christust ragadgia meg, kiben talalliuk az bûnnek
 boczanattiat az igassagot es az eletet. Ez negy solasnak
 modga azert, melliet elõ samlalek, nem ellenkezik eg massal,
 hanem az iduössegnek okait adga elõnkben. Mind ezeket
 á s. Pal eg versben befoglalta, Rom. 3. mikoron ig szól: Meg i
 gazittatnak az emberek ingien Isten kegyelmébõl az Iesus
 Christus által lõt valtõsagert, kit az Isten adot, hõg legyen en-
 gestelõ az hitnek általa, az û vereben. Rom. 5. Minek vtan-
 na meg igazittatunk az hitnek általa, bekefegünk vagõn Is-
 tennel az mi Vrunk Iesus Christus által.

*Ev magaba
 az hit, nem
 iduõzithet.*

C

AZ

A Z H A R M A D I K R O L.

Im meg bizomtom, Bizomicz meg, hogy az ember Isten kegielméből Christufert iduözüllion, czac az igaz hitnek általa?

IOLLEHET az fent irásban samlalhatatlan erőssegek vadnak ez tudoman' felől. Mind az által mostan czac neg' rend beli erősseget hozzunk elő. ELSŐ erőssleg ez, mert az egefi fent iras rakua ezzel, hogy az Isten az embereket kegyelméből Christufert, az Iesus Christusban valo hitnek általa iduözicze az törüennek czelekedetinekül. Valaki azért az czelekedetből valo iduössfeget allattia, az fent irast sarkabol ki veti, es ellene tamad az Istennek lelkenek, meliben hogy senki ne ketelkedgyek egy nehany bizonsagot hozunk elő. Az Moses első köniüennek 15. refeben, az Abrahamról azt mondgya: Hün az Abraham Istennek, es az az hit ü neki igazsag gianant tulajdonittatek. Ez mondaft az s, Pal Romaban irt leuet: 4. elő hozza, es illien erősseget hoz ki belöle. Valamikeppen az Abraham iduözült miis vgy iduözülünk. Mert az iduösslegnek modgya czac egy: De az Abraham nem az czelekedetek által iduözült, sem nē az körniülmelkedes által, hanem az hit által. Azert miis vgian azon hitnek általa igazulunk meg. Az fent David Psa: 32 azt mongya, hogy az az bodog ember kinek Isten bünet kegielméből meg boczatta, es alnoksagat el földöste, es az kinek bünet karhozattira nem tulajdonította. Eftis elő hozza fent Pal Rom: 4. es ebből bizonittia.

M A S O Dör, hogy az ember nem az czelekedetből iduözül, hanem ingien Isten kegielméből az Christus által, sok bizonsagok vadnak az ő Testamentomban: De kiualtképpen az vy Testamentom rakua bizonsagockal, melliek közzül

zül ez követközendők igen niluan valok, Matth. 28. Men-
 nietek el ez feles vilagra prädikalliatok az Euangeliomot
 minden embereknek, valaki hisen es meg kerestelkedic id-
 uözül, az ki nem hisen el karhozik. Ez igekben az Euange-
 liomnac summaiat mongia meg az Iesus Christus, es ebben
 helihesreti az iduözülest, hog' valaki hisen ű benne es en-
 nec bizonsagara meg kerestelkedic, iduözül, valaki pedig nem
 hisen el karhozik. Azert az Isten elöt valo meg igazulas
 vagon az Iesus Christus neueben, hitnek altala, mikeppen
 az karhozat az hitetlensegert. De az sent Ianosnalis har-
 madik refeben, ezen dologrol prädikal az Christus, mikep-
 pen az Moses fel emelte az kigyot az puftaban, azonkep-
 pen fel kel az embernek fianak magastaltatni, hog' minden
 valaki hisen ű benne el ne vesen, hanem örök elete legyen,
 Mert vgy ferete az Isten ez vilagot, hogy az ű eggietlen
 egy fiat atta erötte, hogy valaki ű benne hisen, örök elete le-
 gien. Vgyan ot ast mongya az kerestelő Ianos: Az ki hi-
 sen az fiuban, annak örök elete vagion, az ki pedig nem hi-
 sen az fiuban, nem lattia az eletet, hanem az Isten haragia
 marad ű raita. Husadik refeben azon köniuenek így tanit,
 ezek azert irattattanac, hogy az Iesus legien Christus Isten
 nek fia, es hog' hiuen örök eletek legien az ű neue által. Hog'
 pedig az Apostolok Christus meniben fel menese vtanis e-
 zen tudomant prädikallottak, meg mutattia az s. Lukacz
 az Apostolok czelekedetről irt köniueben. Szent Peter A-
 ctos; ast mongia: hog' az Iesus Christusban valo hitnek al-
 tala giogittatot meg az santa ember. Mert az mint negiedic
 refeben mongia, ninczen az egh alat töb neu, kinek neue a-
 lát kellien iduözülni, hanem czac az ű neue. Az Philöp Eua-
 gelista Az Apostoli czelekedetről irt köniuek 8. az Szere-
 czē kiralne affon komornikiat az hitre tanittia, ki ast mō-

Hísem hog' az Iesus Christus Istēnc fia. S. Peter Act:20. Er-
 ról minden Prophetac tanubizonfagot tesne, hog' az Chri-
 stus által bñec boczanattiat vesik, valakik az ű neueben hí-
 nek. Mikoron az Apostolok közönfeges Synatban giülte-
 nek volna, illien sententiat pronuncialnak: Híűk mi, hogy
 az vr Iesus Christus kegielme által igazulunk, mikeppen az
 attiakis. Vgian ot ašt mongac Act. 15. Hog' az Isten az mi hí-
 ueinket hit által tistittia meg. Ha penig á s. Pal irasat fel for-
 gatod, mindenút ez tudomant tractallia es bizonittia. Ro-
 maban irt leuelenek summaia es fő czellia ez, hog' az ember
 csak az Christusban valo hitnek általa iduözül az törue-
 nekül es emberi czelekedetnekül. Annakokaert ez senten-
 tiat fok helien hozza elő, mikeppen első rešeben ašt monga:
 Az igaz ember az ű hiti által eel. Harmadik rešeben illien
 modon sol: Niluan monguk, hog' az ember hitből eel az tör-
 uennek czelekedetinekül. Mert az Isten igassaga meg ielent
 az törueinekül, az Iesus Christusban valo hitnek általa, min-
 deneken es mindenekre valakik híšnek. Negiedik rešeben
 fok erőšlegeckel bizonittia, hog' mind az Abraham, mind az
 töb šentek, hit által iduözültenek, es az többi közöt est mō-
 gia: Azert iduözülünk hit által, hog' az iduōšseg kegieléből
 legyen, es hog' az ígeret tōkellertes legien. Ötödik rešenek kez-
 deti ez: Minek vtaña hit által meg igazultunk, bekešegünk
 vagon Istennel az vr Iesus Christus által. Azonkeppen Ga-
 latarum 2. ašt monga: Tudguk, hog' az Ember nem iduözül
 töruennek czelekedetiből, hanem az Iesus Christusban va-
 lo hit által. Harmadik rešeben, šep sententiak vannak erről:
 Azok az Abraham fiaí az kik hitből vadnac, az kic hitből
 vadnak azok aldatnak meg az hű abrahammal, hog' á törue-
 által senki nem iduözül, niluan vagon. Mert az igaz ember
 hitből eel, Enni bizonfagoknak valaki helt nem ad, meg ielē
 ti,

Halgas iol
 vea.

az

ti, hog' őtől leker-
 az az bizonfagok
 Malokk eröltes
 hit az iduözül
 embek az bñnek
 ient senki eleget
 mit llen az ember
 az töruennek czele-
 meből az hit által.
 nem iduözülhet.
 kegielmeből az Ch-
 peng az czeleked-
 mert senki ašt az
 sibi Isten eleiben
 ek az te condicio-
 eniuel, es meg iaco-
 ődetek által, vagy
 illede te vradat Ist-
 s, ellies te erőšből,
 e vpadat. Az embe-
 Roman irt leuelene-
 mbe ioczen csak e-
 erelke Isten, mion-
 jaino iustitianocki
 giek, vrom csak e-
 iok, aštelk czalard-
 iōnk megvagon, kik
 bok gōšak: vernek k-
 em az bñdőt. Li-
 az mit te iustitiano-
 valo iustitianoget ki-

ti, hog' őrđög lelketül hordóstatik, azért menniünk immar az tób bizonyfagoknak samlalafara.

Masodik erőfleg ez, hog' csak az Iesus Christusban valo hit által iduözülünk, nem az czelekedetekert, mert minden emberek az bünnek alaia rekefrettenek, es az Isten törüenieken senki eleget nem tehet, senki meg nem fizetheti, az mit Isten az embertül az ű törüenieben kiuan. Azert vagy az törüennek czelekedetiből iduözülök, vagy Isten kegyelméből az hit által. De az törüennek czelekedetiből senki nem iduözülhet. Azert valaki iduözül, fűkseg hogy Isten kegyelméből az Christusban valo hit által iduözüllion, hog' penig az czelekedetből senki ne iduözüllion, niluan vago, Mert senki ašt az igassagot, fentseget es artatlanfagot nem viheti Isten eleiben, melliet Isten kiuan. Vesd őšue kerlek az te condiciodat, meg romlot termefetedet, az Isten törüenieuel, es meg latod ha iduözülhecz az törüenbeli czelekedetek által, vagy nem. Az Törüennek summaia ez: Szerfled az te Vradat Istenedet tellies fűuedből, tellies lelkekből, tellies te erődből, es az te felebaratodat finte vg' mint te magadat. Az ember felől hogy mond az iras Psalmo. 14. Romaban irt leuelenek harmadik refeben: Ninczen igaz ember, ninczen csak eggis, ninczen ki erczen, ninczen ki keresse az Istent, minniaian el fakattanak az Istentül, minniaian hafontalanocká löttenek, ninczen az ki iot czelekedgiek, ninczen csak eggis. Meg nitot bűdös koporso az ű faiok, nieluekkel czalardsfagot fólnak, aiakok alat Aspiskigionak merge vagion, kiknek faiok atkozodafokkal rakua, labok giorfak az vernek ki ontasara, es ninczen az Isteni felelem az ű femek elöt. Lasd meg immar ha meg fizetheted az mit az törüen' kiuan, vag' nem. Mert ű fogiatkozafne kül valo tőkellefseget kiuan, te bēned penig semmi id ninczen

11.

f.e.

Hald meg kerlek.

Az törven
senki ne
iduozit.

czen. Az törven pedig senkit nem iduozit, hanem csak azt, a ki fogiatkozafnekül be tölti minden reseit. Ezent monga s. Pal Rom. 7. Tugiuk hog' a törven' lelki, en pedig testi vagoc es az bünnek rabsaga ala vagoc vettetuen. Nem czelekedhetem az iöt, melliet akarnek, hanem az gonost melliet giülölök. Ezent monga Rom. 3. Ennekokaert az töruennec czelekedetiböl csak eg' test sem iduozülhet, mert a törven' által az bünnek esmereti vagion. Gal. 3. Ha az törven' adatot volna, hog' meg eleuenithetne, bizoniara az töruenből volna az igassag. De az iras mindeneket az bün ala rekestet, hogy az meg igert örökseg az Iesus Christusban valo hitnek általa adattatnek az hiueknek. Mi lehet azert ezeknek niluabban valo. Szegienül lietek meg azert ti erdemesek, kik a bünnek boczanattiat es az eletet az ti czelekedetteköl variatok. Minden mi igassagunk ollian mint az havi korfagos assoniallatnak vndok véres ruhaia azt mongia az Esaias, kinelvtalatosb, nem lehet, te megis azt tabitod Isten seme eleiben es azert varod az iduösseget.

De megis inkább meg segienül', ierel az Istennek feki eleiben, es ha az te czelekedeted serint akarod, hogy fizessen az Isten teneked, lasd meg miczodat niered. Mert emberek elöt hangiczalhacz, az korczoman disputalhacz az emberi czelekedeteknek draga böczületes, es erdemes voltarol, de menünük Isten eleiben, lassuk meg mint iared. Ne gondolkodgyal pedig az Isten igassaga es itileti felöl emberi mod serint, hanem az bent iras serint. Az bent iras pedig így adgya az Istent elönkben az ü igassagaban, hogy az ü fenies vilagossagaua az czillagok meg fötetednek, es az ü hatalma elöt az hegiek meg oluadnak, haragiatul az föld resket, es meg indul. Ennek tisztasagahoz kepest mindenek rutak, ennek elötte az artatlan nem artatlan, es meg az ü Angyalis

Draga
ertelem.

1sa. 54.

Semmi igassagunk
micsien.

Hatalmas
az Isten.

libanis tal fogitok
kolonak elö retere.
emelő, hog
lakos bön. tal
gözlöges Istenn
gözlö bucu irat
gölmere az ü feki
es karozatal es
id es zert mong
riböneink serint
luttia meg? Es ilm
e előrt senki m
cap. 9 azt mongya
az en sam karhöt
mat, meg gyöz. hog
Az ember nem igari
alökfogt vgyan ist
er senki az ü fakado
alulsten elöt, meg t
gölmere azert kel az
dombos, az hit al
HARMADIK er
van vö uaczat fel
diczölegyba ala tapo
iat hezu rüva ten,
röböl, es meg nem ele
z niluavilagos, ho
mentomantli verefe
minket, hog az hegel
örökdi fogitok Chr
ut nem remegővath
kedetelen

libanis talal fogiatkozast, es ennek bossu alasa el hat az pokolnak első retere. Ez az Isten ül le az ű fekeben, acki meg emestö ben, hogy meg itellie az embereket igassagban es valakiben bünt talal ast meg rontia. Eregse ennek az igaz felseges Istennek eleiben az te igassagoddal, iamborsagoddal, buczu iarasoddal, mond meg ennekem ha batorisagalmersê az ű feki eleiben menni, vallion mit niers egiebet az karhozatnal, es meg emestö sennel? Ertette est az s. Dauid, es ezert mongya Psalmo, saz harminczadik cap: Ha az mi büneink serint fizecz meg minekünk Vram Kiczoda alhattia meg? Es ismet, Ne pöröl' Vram az te solgaddal, mert te elötted senki meg nem igazulhat. Az Iob Patriarchais cap 9. ast mongya: Ha en en magamat artatlannak mondom, az en sam karhostat engemet, ha igaznak mondom magamat, meg gyöz, hogy en hamis vagiok. Szent Iobnal 15. cap. Az ember nem igazithattia meg magat az Isten elöt, ki az alnokisagot vgyan issa mint az vizeket. Miert hogy azert senki az ű sakadozot czondoras czelekedetiuel meg ne alhat Isten elöt, meg teczik, hogy azokbol senki nem iduözülhet, es azert kel az Isten kegyelmehez, az az, Christus aldozattiahoz, az hit aktal foliamnunk.

HARMADIK erősség ez, mert az Istennek öröktül foguan valo tanaczat fel akaria bontani, az Isten kegyelmet, es diczöseget laba ala tapodgya, az Christus halalat, aldozattiat heaban valoua tefi, valaki az czelekedetekből akar iduözülni, es meg nem elegzik az Iesus Christussal. Először ez niluan valo dolog, hogy az Isten még ez vilagnak fundamentomanac fel vetese elöt az Iesus Christusban valasztot el minket, hog az ű kegelmenec diczösege diczertesse Eph 1 Ha öröktül foguan az Christusban valasztot az Isten az életre, hat nem te magadban; hat nem az te iambor eletedert vag czelekedetedert,

C 4.

Miert

*Az ember
vgian 1331
az alnokisagot,
mint a vizet.*

111.

4 Az te cse-
 lekedetöd
 akkor hol
 volt? Sohol
 mast sincsen.

Miert akarod hat fel forgatni az Istenec tanaczat ez vilag
 nak fundamentoma elöt, miczoda io czelekedeted volt te-
 neked. Mert az Isten akkor valasztotta az hiueket az Chris-
 tusban az eletre. Masodszor ezis niluã vagon, hog' Istē czac
 az ű kegelmeböl es irgalmassaganak kazdagfagabol iduöziti
 ű az hiueket. Tit. 3. Az kegielem penig azert kegielem hog'
 ingen adatik czelekedetnekül, aiandek nekül, erdēnekül, mi-
 keppen 6. Pal tanit Rom. 4. Annak az ki munkalkodic az iu-
 talom, auag az bër nem tulajdonittatik kegielemböl, hanem
 tartozasbol kötelelsegböl, Rom. 11. Hog' ha kegeléböl vagõ
 az iduõlseg, hat immaran nem a czelekedetekböl, mert ha kü-
 lömbē vagon, az kegielem nem kegielem, ha az czelekedetek-
 böl vagõn, hat immar nem az kegielemböl. Mert ha külömbē
 vagon az kegielem nem kegielem, es az czelekedet nem cze-
 lekedet. Hat Isten kegelme nem kel azoknak, kik az czele-
 kedetekböl akarnak iduözülni, mert akar ast mongad, hogy
 Isten kegelme te neked nem kel, akar ast, hog' az te czeleke-
 detedert iduözüls, mind eggiet tesen, Harmadszor errõlis ta-
 nubizonfagot tesen az iras, hog' az Iesus Christusnak halas-
 la által, vere ki ontasa által, fel tamadasa, engedelmessege al-
 talaldozattia által vagõ bününknec boczanattia: es Istē elöt
 valo meg igazulasuc, Ioan. 1. Im hol az Istēnek barania ki el-
 vesi ez vilagnac bünert, Rom. 5. Az eg ember nec engedel-
 messege által igazulunc meg, Rom. 4. Meg holt az Christus
 az mi büneinkert, fel tamadot az mi igazulasunkert, meg
 kel azert eggiket rontanod, hog', vag' az Christus által iduõ-
 züls, vag' az io czelekedetek által. Gal. 2. Ha az töruen' által
 vagon az igazsag, hat az Christus heaban holt meg.

1111.

Negiedik erõlseg ez. Mert ha az czelekedetekböl volna
 az iduõlseg, senki iduõlsege felöl bizonios nem lehetne, soha
 senkinek lelki esmereti Istenben meg nem czendesednek.

Mert

Mert mindēkor ketelkednenk, hog ha vagone āni czelekedetünk, kiert az eletet es igassagot erdēleneiōk, az ōrdōgnek kesertetinek sēmikeppē ellene nē alhatnank. De azért iduōzit Istē kegelmebōl ā Christufert az hit által, hog bizoniosc legūnc ebē, hog keš ā mi iduōsegūnc es hōg ā mi ōrdōksegūnc el nem veshet. Rom. 4. azért iduōzūlūnc hit által, hog az ismeret erōs legyen. DE it az erdemes Papistac est forgattiak, hog hit altalis, mel' vagon ā Christusban iduōzūl az ember, de az czelekedetek altalis iduōzūl, es azokis az iduōssegnek meg nieresere sūksegesek. Ezert miert hog nag' gakorta forgattiac en elōttemis az Romahoz halgatok, rōuideden ig' feitem meg. Az iduōsseg nec vag' Isten elōt valo meg igazulafnac czac ez modga es vta vagon ā s. irasban, tudni illik, ā Iesus Christusban valo igaz hit. De ha ast mondod, hog az czelekedetekis sūksegesek az iduōssegnek meg nieresere, az zonnal ket modga es vta lefen az iduōssegnek, felet az Christusnak tulaidonitod, felet az czelekedetek nec, nohā azért az Christusban valo hit, az meg igazult emberben ninczen az io czelekedeteknekūl, az io keresztieni eletnekūl. De az io czelekedet nem oka semmikeppen az iduōssegnek, hanē giūmōlcze az igaz hitnek, mert az hit meg holt heaban valo, sōt vgian el sakadatlan az io czelekedetektūl. Iac. 2. Hog' penig az igaz legyen ezzel bizonitom. Mert neuezet serint ki neuezī az iras az czelekedeteket az iduōsseg dolgabol, mikoron az Christusban valo hitrōl sol Rom. 7. Niluan mongiuk. hog' az ember hit által iduōzūl az tōruennek czelekedetinekūl, holot az sent Pal az hitet es az czelekedetet ōsue ferkesteti, es ast mongia, hogy az hit ki rekesti az czelekedetet az iduōsseg okabol Rom. 4. Ha az Abraham az czelekedetebōl igazittatot meg, vagon miuel diczekedni, de nē Isten elōt, Mert mit mond az iras? Hūn az Abraham Isten-

Ha mindo-
noset meg
chialekötünk
volnait, meg
azt mondgiok,
hazontalan
zolgat vag-
unk.

En vagiok
az vt.

nek es az ű hiti igazság helien tulaidonittatot ű neki. Rom. 10
 Ha az kegyelemből vagyon, hat nem az czelekedetekből.
 Titum 3. Iduőzítöt minket nem az mi czelekedetünkől,
 hanem az ű irgalmassaga berint. Philip. 5. aſt mongya, hogy
 az Christusban nem az ű igazságot keresi, mely az törüeny-
 ben vagyon, hanem mely vagyon az Christusban valo hit-
 nek általa. Vgy tulaidonittia azért az ű. iras az Christusban
 valo hitnek az iduősseget, hogy az czelekedetet ki rekeſſe
 az iduőſſeg okaibol. Mert egyedül eleg az Christus az iduő
 zitefre, hat ne toldozzad ne foldozzad az te czelekedeted
del, buczuddal, processioddal. Valamikor oluasod ez sola-
 fok, az törüennekül ielentetet meg az igazság, ingyen ida-
 uőzítettünk, kegyelemből iduőzülünk; annisor meg hamis-
sittia az iras azokat, kik aſt mongiak, hogy előbör az ember
hit által iduőzül, de az vtan az czelekedetek által.

*Miert kel ez tudomant ertenünk es erőſſen
 oltalmaznunk?*

Hogy az mi Isten előt valo meg igazulafunk ingyen ke-
 gyelmeből csak az Christusban valo hit által legyen az tſe-
 lekedeteknekül, erőſſen kel oltalmaznunk, kiualtkeppen i-
mez hat okaert. Előbör, hogy az Istennek diczőſege es tſe-
 tessege mi tülünk meg adattassek. Mert mikeppen ezért va-
 lastot minket az Isten az eletre, hogy az ű kegyelmenek
 gazdagſaga diczirtessek, azonkeppen csak kegyelemből
 iduőzít minket, hogy az ű irgalmassaga diczirtessek. Ha
aſt mongyuk, hogy az mi czelekedetünkert adgya Isten az
eletet, azonnal ellene mondunk kegyelmenek, es az ű dicző
ſege mi tülünk meg gialasztatik. Romaban irt leuelenec 4.
 reſeben. Masodbör, hogy az Iesus Christus diczőſege meg
 tartassek köſtűnc, es az ű aldozattiat, fel tamadafat, halalat
 heaban valoua ne tegiük. Mert meg gialasztatik az Christus

tistessege, ha az iduõssegnek felet adguk neki, felet pedig az
 czelekedeteknek, Gal. 2. Ha az törüenbõl vagion az igassag,
 hat az Christus heaban holt meg, Act. 4. Nem adatot az egh
 alat tõb neü, kinec neueben kellien iduõzõlnunc, hanẽ csak
 az Iesusnac neue, 1. Cor. 1. Az Christus adatot minekunc Iste
 tentül, hog legem bölczelegünk igassaguc, meg sentelesünk
 es valtsagunk, hog a mint vagõ iruan, a ki diczekedic, az vr
 ban diczekedgiek. Harmadfor, hog a mi iduõssegünkbe az
 Istẽ elõt valo meg igazulafunkban bizonyosok legunc. Mert
 az embernek elmeie mindenkorõ ketseges es lelki esmereti
 haboz, ha az iduõsseg az czelekedetbõl varia. Mert az ig
 gaz emberis hetser el esic eg nap. De mikorõ halliuc, hog az
 Istẽ az Iesus Chrüsban bizoknac ingen kegelmebõl minden
 bünõket el tõrli, azõnal meg eleuenedunc, es batorfaggal ta
 maskodunc az I. Christushoz. Eckeppẽ tanit h. Pal: Ha a tör
 uenbõl vagion az örökseg, heaban valoua lõt az hit, meg üre
 sítettet az igeret. De azért adatic hit által, hog az kegelem
 bõl legem, hog erõs legem az igeret az egesz magnac. Negied
ser, hog az Istenec kepe mi bennunc meg vyttafsec. Mert
 az Christus hit által lakozic az mi siueinkben, ki az Istẽ kes
 pet bennunc meg vyttia. Vifontag ki üzetie mi belõlunc, ha
 fel fualkoduan, valamit, vag sokat, vag keueset az mi erõnk
 nec es erdemünk nec tulaidonitunc. Ötödfor hog a törüenec
 igafsaga közõt, es az Euangeliõ közõt niluabbã valo külõmb
 seg meg tessec. Mert a törüen az igafsagot cõditional igeri,
 ha be tõltõd a törüent, eletet ad. Az Euangeliõ nõ az mi igaf
 sagunkert igeri az eletet, hanẽ ingiẽ Istẽ kegelmebõl a Chri
 stufert. Gal. 3. Hatodfor, hog nag bizodalõmal es batorfaggal
 kõniörõghesunc az mi Istenünk nec, es sēmit ne rettegiünk
 mikor ü eleiben megifunc. Eph. 3. A Chrüs által vagion bator
 sagunk es bizodalommal valo iarulafunk, Istenhez az ü ben
 ne, valo hitnek általa. Nem

Nem sükségese hat az io czelekedet az sent kereztieni elethez?

Sz. Pal Apóstol Rom. 5. mikoron prädikalna es magabtal na az Isten kegielmet, hog' csak kegielemből iduözülunc es holot az bün beuelkedik, ot az kegielem fellieb böuelkedik. Azónal az ű ellélegi est vetik uala semebē. Hat verkezünk hog' á kegielem böuelkedgéc, kiket az Apóstol 6. refebē sēpē meg hamisit. Azonkeppen mikoron mi est hirdettünc, hog' Isten csak az ű fiaert ingien igazit meg, az mi czelekedetünk nekül, azonnal az ellenkező part ast mongia; Am az Luthe rec ast mongak, hog' nem sükség az io czelekedet, hog' nem kel iambor vy eletet köuetni. De mikeppen nem köuetkőzik ez, az etelert, italert, ruhazatert nem iduözülünk, azert az etel ital nem sükséges, hasonlatoskeppen nē köuetkőzic, az czelekedetbül ninczen az iduösség, azert az czelekedet, es kereztieni vy elet, nem sükséges. Mert iollehet az s. iras az iduözitelt vgyan le vonsa az czelekedetekről, vgian nē enged csak egy pontot is az iduösségnek sem kezdetiben, sē közepiben az mi igassagunknak, mind az által bizonios okokert az meg igazult emberektül meg kiurannia az Isten á iambor kereztieni eletet, nem vg' mint az iduösségnek okat, hanem annak giümölczet. Eldőör mert az Christus adatot minekünk nem csak azert, hog' igassagunk legien, hanē hog' meg sentelönkis legien, hat az kiket ű meg igazit, azokat megis senteli. De az meg senteles hasna giümölcze sola gaia az Christusban valo meg igazulasunknak, nem oka vag' erdeme. Ezert mongya Agoston Doctor *Bona opera sequitur iustificatum non procedunt iustificationem.* Mikeppē az io alma giümölcze az io fanac, á melegseg giümöltse á tűz nec; Azőkeppē az io czelekedet giümölcze á Christusbā valo hit nec, es az

Ellenkezők.

Az io czelekedet követi a meg igazulást.

Christusban való igaz
 sodor szer kiurannia
 mi bök etere valo
 giümölcze az igaz hit
 peccatell meg holt a
 czelekedetnekül Iac.
 azert fertelmes vöd
 feltete sentsegben es
 ka rendiben. Luc. 11.
 az az io czelekedet
 ne. Negyedik, hog'
 az Christus tanit, sē
 czősegere czeleke

AZ M

Az ellenkezők

Mert az föltűt első
 leu ember eeben veh
 etni az iduösség fölt
 az etemelék est rom
 Sübbes sefellitunc me
 Elobört est forgat
 al, hog' ullen mindö
 zert uolekedetert a
 z Istenek hat rendbe
 z Evangelium az törven
 zalmalag igjelmeleg
 ne akartó probitator
 nec. Az Evangeliumot p
 g törtentetümbi embe
 titokat czelemi bibe

Christusban valo igaz hit nemzi az io czelekedeteket. Ma sodör azért kiannia Isten az keresztieni sents életet, hog az mi örök életre valo valasztasunknak az Christusban iduössegünknek, es az igaz hitnek czegere iegie legyen. Mert miken az test meg holt az leleknekül, azonkeppen az hit az io czelekedetnekül Iac. 2. Harmadör, mert az Isten nem az tisztatalan fertelmes vndok elerre, teremtet minket, hanem, hog ű előtte sentségben es igazságban fogallunk tellies életünknek rendiben. Luc. 1. Eph. 2. Teremtettünk az Iesus Christusban az io czelekedetekre mellieket kesitet, hog azokban iariunc. Negiedser, hog az Isten diczõitessec, miken Matt. 5. az Christus tanit, s. Palis. 1. Cor. 10. Mindeneket az Isten diczõsegere czelekedgietek.

AZ NEGIEDIKRÖL.

Az ellenkezöknek Ellenuetesekröl.

Illehet az fölliül elő samlaltatot irafokból minden keresztien ember eseben veheti, hog igaz legie ez tudoman' mellet mi az iduösseg felöl hirdetunc, mind az által, miért hog az erdemesek est rontani akaria, eginhan' ellenuetesekre röüdeden felelliunc meg.

Elöör azért est forgattiac: Rom. 2. 2. Cor. 5. ast monga sēt Pal, hog az Isten mindē nec meg fizet az ű czelekedeti serint: Azert az czelekedetert adga az iutalmat es életet. Felelet. Az Istennek ket rendbeli tudomania vagion, az töruen' es az Euangeliom; Az töruenben igazság. Az Euangeliomban irgalmassagat, kegielmesseget akaria meg mutatni. Az töruent akaria prædikaltatni az sēn mutató all orzas keresztienek nec. Az Euangeliomot pedig, az meg alastatot lelkü es meg törettettetöt siuü emberek nec. Mikoron azért az kep mutatokat czegeres bünben heueröket Isten akaria feddeni

*Fleg egi-
Ter.
Amen*

es rettenteni, az ű igassaga serint ast hirdeti, hog' mindenek az ű igassaga serint fizet meg. Mikor penig kegielmet mutatni akaria, ast mongia, hogy az ki az Christusban hisen, az nem megyen az karhozatra, hanem az halalbol az életre megyen. Az törüennek praedikallasa serint azert igaz, hogy az Isten mindennek meg fizet az ű czelekedeti serint de iay annak, az kinek Isten az ű igassaga serint, az törüeny serint fizet. Az hiueknek penig fizet Euangeliomban igert kegyelem serint. Mikeppen Matth. 28. Az Christus ast mongya: Az ki hisen iduözül, acki nem hisen el karhozik. Immar ez niluan valo dolog, hogy az sent Pal az embereket az törüennek igassagaual rettentí, Roma. 2. es ezzel mutattia inkab meg, hogy senki Isten elöt meg nem alhat az ű erdemeuel. Mert mindennek az ű czelekedeti serint fizet meg. Allion elö immar ki ast meri kiuanni, hogy Isten az ű czelekedeti serint fizessen meg neki, holot meeg az artatlan sem artatlan ű elötte. Meg kel azert az törüennek praedikallasat az Euangeliomtól valastani, melliet valaki nem ert, csak haboz az irasban.

Masodör est forgathattiak az segen' erdemefek: S. Iacob 2 cap ast monga: Lattiatok azert, hog' az ember a czelekedetből igazul meg es nem czac az hitből: De ig' az tob aposztoloknac tudomaniocckal kic Act: 15. az Synatban mongiak, hog' az ember nem az törüennek czelekedetiböl iduözül, hanem csak az Iesus Christusnac altala, ig' mondom lattatnek ellenkezni azocckal? Mas iegzesbē vesi az s. Iacob mind az meg igazulafnak neuet, mind az hirneek neuet, hogy ne mint sent Pal az ű irasiban. Az sent Iacob irasaban az meg igazulas nem egieb, hanem az igassagnak meg mutatafa az ű giümölczenek, az az, az io czelekedetnek altala. Az hiten penig nem az iduözitö igaz hitet erti, hanem az sin mutatö

valasztani
st kel
ten m.

II.

tato Hypocritának
mongok, hogy hitök
meg nem hozottatik
gati azert, hogy az
az igaz hitel kákadha
dögölle hitről föllik
HARMADIC
minden hitem volna
kiszorithatnam, se
szert nem csak az
nk meg. FELEL
hitről, melliet az
la, hog' azok által
iga meg erőltetnek
mikorra ast mongia
gyeket beltekböl ki
az iduözitö hitről te
az mir az erdemel
vagy ezen ra oititü
z. Ivennekül. Mer
tud meg seget, v
etet. Vagy hogy az
NEGIADIN. Matth
r. Ireték dea Aziam
ok az örökseget, mel' ta
n adatok jönu valem
böl vagyon az iduözleg
felbe, se boldog, hog'

tato Hypokritaknak nieluel valo tettetes hitöket, kik aſt mongyak, hogy hitök vagyön, de aſt meg nem mutattiak es meg nem bizonittiak az iambor keresztieni elettel. Eſt för gattia azert, hogy az hitnek tettetes viſeleſe nem eleg, mert az igaz hit el ſakadhatatlan az io czelekedettül. Hogy pedig effele hitröl follion, ű maga meg magiarazza mikoron aſt mongia: Az ördögökis hiſnek es reſketnek.

HARMADſor ſent Pal i. Corinth. 13. aſt mongya, ha minden hitem volnaſ, annira, hogy az hegyeket heliekből ki mozdithatnam, ſeretetem penig ninczen, ſemmi vagyóc. Azert nem csak az Chriſtusban valo hitnek általa igazulunk meg. FELELET. Nem ſol it az ſent Pal az iduözia tö hitröl, melliel az Iſten az apoftolokat meg aiandeköſta vala, hog azok által az Euangeliönak bizonios volta es igaz ſlaga meg erőſſitetnek. Mikeppen aſt ű maga meg magiarazza mikoron aſt mongia: Hogy ha oly hiti volnaſ, hogy az hegyeket heliekből ki indithatna, vg'an ſemmi: De ha ſinte az iduözitö hitiröl ſolnaſ, vgyan nem köuetközik az belöle az mit az erdemefek akarnanak ki faczarni. Mert mi es vgian ezent tanittiuk az ſent Pallal, hogy az hit nem hit az ſeretetnekül. Mert mikeppen az tűztül el nem ſakadt hatod az melegſeget, vgy az igaz hittöl az keresztieni ſent eletet. Miert hogy az hitnek gyümölcze az io czelekedet.

NEGIEDſer. Matth: 25. aſt mongya az Chriſtus az itelet kor: Iertek el en Attiamtul meg aldatot emberek, hogy biriatok az örökſeget, mel' tinektek keſittetet, eh valek, es en nem adatok, ſomiu valek es innom adatok: Azert a czelekedetből vagion az iduöſſeg. E. Er, ra, ra, hog' iü rea, nem veſed eſedbē, te boliokas, hog' az mi iduöſſegünknek es az öröc eletnek

eletnec adafanak fű fundamentomat az Christus mőngá lenni, az Attia Isten adafanac kegielmenec es io akarattianac, mert azokat hya, kiket az Attia Isten kegielmeből az Christusban meg aldot, mikoron semmi iot még nem czeleköttes nec uőlna, Eph. 1. Rom. 9. Hya penig az őrdc életre, mel' vilag teremtetetűl foguan az hiueknec sereztetet, mikor ő még te semmi iot nem czelekettel volna. Az io czelekedeteket penig az vtan samlallia elő, mert azoc iégiei es czegeri, hog' minekűnc, igaz hitűnc vagon, es hog' az Istē el valastot min ket fiaban az életre.

5. **Ötödőr,** megis est forgattiak: Az gonoz czelekedeteket el karhozic az ember. Hat visontag az io czelekedeteket iduőzűl. **De** erre ast felellűc, hog' nag' kűlőmbseg vagon az gonos' es io czelekedetek kőzöt, mert az gonos' czelekedetec telliesseggel gonos'ok, az io czelekedetec penig senki ben telliesseggel nem talaltatnak, hanem sok bűnnel, sok fogiatkozafockal elegitetnec. **Az** Christus Iesus ast mőngá s, Lukacznal, mikoron mindeneket meg czelekőstekis, megis ast mőngiatok, hasontalan solgak vagiunc, azokat czelekőtűc, mellieckel tartostunk, ha mindeneket meg czelekednelis mégis hasontalan solga vag'. **De** kiczoda az akki mindeneket meg czelekedhetic. **Ha** azert az io czelekedetek al tal akarű iduőzűlni, tőkelletes leg' mindē fogiatkozafnekűl. **Mert** ast mőngá s. Iacab, acki eggik paranczolatot meg besgi az tőbbitis mind fel bontia. **Allion** elő azert az, ki ast meri mondani: En fogiatkozásnekűl, en bűnnekűl vagoc, en tőkellelessen be tőltöttem az tőruent, es am bator engedgiük meg, hog' az ű igassagabol iduőzűl. **Noha** mégis ast kellene mondani: hasontalan solga vagiuc, az mit czelekőttem tartostam vele, kőteles voltam rea,

6. **Hatodőr:** Matth. 5. Őrűllietek es vigadgiatok, mert az ti iutals

iutalmatok nag' az mēniorfagban, ha iutalom *merces* hat á mi munkankert adga Isten az eletet. Az s. iras *mercesnek* iutalomnak nē csak ast hya az mel' munkaert fizettetik az dolsgofnac, hanem az mi ingien kegelemből adatik. Mikeppen Gen. 15. ast monga Isten Abrahamnac: En leszek teneked pašod es felette igen nag' iutalmad, az az, nag' bodogfagod, iduössfed, meg sabaditod. Psal. 127. Ime á fiak az Iehoua öröksegi es az mehnek gumólcze ű iutalma, az az, ű aiandeka, kegelmeből ingen adga az fiakat az sülők nec. Az mi munkank is neuestet nec *merces* nec, mert az Isten az ouet koronaza meg mi bennünk. Mikeppen Agoston Doctor tanit, ezert neuezi *Mercesnek*, hog' minket fel geriefen az io czelekedetekre es az bent eletnek köuetesere. Mert á mint s. Pal tanit 2. Tim. 4. Az keges Istenes eletnek igereti vagon, mind ez vilag berint, mind az iduendő vilag berint *pietas promissiones habent presentis et futura vita.* Masodfor, hog' az Istennnek berelme hozzank meg tessék, mert noha ű berzi bennünk az io czelekedeteket, de mégis mienknek mongia az ű aiandekart, iutalmat igér. Ó neki legyen diczőség. Amen,

IIII. Prædicatio.

- I. Mit különböz hinni Istent, binni Istennec, es Istenben.
- II. Hogy legien Isten.
- III. Hogy az Isten csak egy legien.

Z második Prædikationkban meg hallok, hog az hitnek fundamentoma es czellia csak az Isten legyen, mert ol' czellianak kel lenni az ki valtozhatatlan, erös, tökelletes es meg indulhatatlan.

Mostan annakokaert az Vrnak segitsege által, el kezdem az tanitast az igaz Isten felöl, az mennire az Isten ü magat á sent irasban ki jelentötte, es az mennire az V R az ü lelkesnek aiandekat atta. Meg emlekezzünk pedig nagy gyakorta rola, hogy ez tudomanban nagy Isteni felelemmel iozás saggal es böczülettel kel minékünk forgodnunk. Mert ást mongya Salamon, hogy mikeppen az ki fokat esik az mezben, vesedelmet hoz magara: Azonkeppen az ki az Isten nec felseges termesetiröl, fellieb tudakozik, hogy nem mint magat ki jelentette, meg niomottatik az Isten diczosegetül, Errölis meg emlekestünk, hogy az irasnak hatarit által ne hagiuk, mert ha különbben czelekedünk, nagy vakfagban homalyban es vesedelemben esünk be, es soha az Istennek igaz esmeretire nem iuthatunk. Errölis sep peldank vagyon az Simonidesnek feleletiben. Mert mikor Simonidesül az Siciliai Kiraly Hiero, miczoda volna az Isten, kere hogy egy napot engedne neki az gondolkodasra. Masod napon mikor azon dolgot kerdene tüle, ismet mas napot kere az gondolkodasra, mikor egy naprol napra gyakorta halasra na, kerde az Kiral: Miert czelekedne est, es est felele: Mert mennel többet gondolkodom, annal inkább el fogytkozom es vegere nem mehetek. De hogy mi így ne iariunk, legien elöttünk az Isten igeie, es az berint bölczelkedgyünk. Mostan pedig három dologrol bolok.

Elöbör miert hogy az Credoban est valliuk: Hisek Istenben, est lassuk meg mit különböznek ez bolasnak mogyai: hinni Istent, Istennek es Istenben,

Masod

Pelda.

es meg mi az
Lattosunk es mi
szövegből es ez klm
vonalat az miasat
ez klm szövegből, es mias
mi szövegből tolele tu
abon mias szövegből

Masodszor est bizoniczuk meg, Hogy legyen Isten,
Harmadszor, Hogy az igaz Isten egy legyen.

AZ ELSŐRŐL.

Illehet neha ez sollasnak modgyai között nem sok külömb
seg vagyon. Mert hinni Istennek, hinni Christusban, neha
annit tésen, mint hinni Istenben hinni Christusban. Vison-
tag, hinni Istenben annit tésen mint hinni Istennek, mikes-
pen ez niluan valo bizonfagokból meg teczik, Sz. Ianosnál
5. refében. Az ki nem hisen az fiunak nem lattia az eletet,
de az Isten haragia marad raita, az az, az ki hisen az fiuban,
nem hisen, Exodi. 14. Hiuenek az Istenben es az Mosesben
az ű fogaiaban, az az, hiuenek Istennek es az Moses befe-
denek, Exod. 19. Monda az Iehoua az Mosesnek: Ime en te
hozzad megyek az kódnek sötetsegeben, hogy hallia az
nep mikoron follok te neked, es te bennedis higienec, az az,
te nekedis az te befedednekis. Mind az által nagyob refre
vagyon külömbseg gyakorta az sent irasban, ezek között
mellyet röuideden így magiarazzuk meg: Hinni Istent
nem egyeb, hanem, vagy az lathato vilagnak teremteséből
es meg tartasabol, vag' az Istennek az sent irasban ki ielen-
tet dolgaiból el hinni, hog' legyen Isten, mindenható, bölcz
lelki allat, minden ioknak oka es kut feie, lathatatlan, irgal-
mas, igaz, öröktül foguan valo es mind örökke meg mara-
dando. Erről sol sent Pal Heb. 11. A ki Istenhez iarul, el kel
hinni, hog' legén Isten, es hog' meg fizet azoknak, kik ütét fe-
retik. Noha penig az poganok közzülis nagyob refre el
hisik, hogy legyen I S T E N, mind az által az ű hitek né
ollyan mint az keresztienekben.

Első külömbseg ez, mert erről való tudomant az hiuekbé az
Isteinek lelke szerzi az Euangeliomnak hirdetesenec es a hal-

*hizrok Istenbe
es bennemir
hidzierok.*

*az Amianu
Credite homo
et filij*

Rem 10. 17. gatafnak általa. De az ördögökben es az harag edeniben
 az ter meferböl es az Istennek czelekedetiből vagion ez his-
 tel. Mafodör ez hittel igen erős bizodalommal be plantals
 tator az hiueknek fiuökben az b. lelek által, hog ebben soha
 semmi haborufagokban ne ketelkedgienec. De az hitetlenec
 auag' v'gan nem hisik, hog' legyen Istē, auag' ha nielueckel val-
 liakis, de czelekedeteckel meg tagadgiak, es az haborufag-
 nak ideien kersegben esnek felöle. Harmadör az hiuekben
 ez tudoman' Isteni feelmet, feretetet es ű benne valo bizo-
 dalmat bóröz. De az hitetlenekben folgai feelmet es rette-
 gset, mert mindenkor mint itelő, haragus birotul felnek es
 reskernek. X Hinni Istennek nem egieb, hanem Istēnek min-
 den ki ielenteret akarattianak, fenegetesenek, igeretinek, pa-
 ranczolattianak helt adni, ašt meg bóczülleni es el hinni is-
 gaznak lenni, hog' ha az okossagnak ellene vagonis. R övi-
 deden ualamic az Isten az Prophetaknac es Apostoloknak
 irasokban ki ielentet est el hinni igaznak lenni, mind igassa-
 ga, mind irgalmassaga felül. Ioan. 5. Ha hinnetek az Mofes-
 nek, nekemis hinnetek. De ez czikkelbenis nag' külömbseg
 vagion az hiuek közöt es az hitetlenek közöt. E löbör, mert
 az hiuek nem valogatnak az Istennek igeiben, hog' imešt el-
 higüük, amašt ne, hanem az Istennek minden besedenek helt
 adnak. De az hitetlenek v'gian valogatnak benne, mint egy-
 vad körtueliben, es valami az okossagnak nem teczik, ašt a-
 zonnal meg vetik. Mafodör az kegelem edeni az ű ertel-
 meket okossagokat sabiak az Isten igeiehez. De az harag e-
 deni Isten igeiet es akarattiat az ű akarattiokhoz akariak sa-
 bni. Hinni Istenben nem egieb, hanem igaz bizodalommal
 minden remenségünket ű benne helihetstetnünk, az ű io vol-
 tahoz tamaškodnunk, el hinnünk, hog' az Iesus Christusban
 minekünk kegelmes Attiánk, az mi bününket meg boczats-

quid est timor
 filialis et timor
 servilis

Timor filialis est
 metus boni facti
 Timor servilis est
 metus alicuius ac
 uidei facti.

scilicet dominus.
 et angelus
 Prophi: auctore
 his forsi tan et
 m. h.

ta, meg igazított minket, örök életet ad minékünk, meg általmaz minket mindeukoron, es ezért ű hozza tanaškodunk mint egy erős kősziklahoz. Ez bizodalom ninczen az ördögökben, hanem csak az hiuekben, es ennek szerző oka az ű. Lelek az kegielem edeniben, Erről űol Christus Ioan. 14. Híštöké Istenben en bennemis hidgyetek, Ioan. 3. Valaki hísen az fiuban annak örök elete vagyon. Ez harom gradust Agoston Doctor űepen illien ket versékben foglalta be: *Crede Deum, credasq̄ Deo, plus crede valere, si credas in eum, quam vel ei vel eum:* Az Credoban azért nem ást mondod, Híšem az Istent, sem ást, híšek az Istennek, hanem hísec az Istenben, hog meg tessek, hog az te hited, külömböz az ördögök es hitetlenek hititül.

AZ MASODIKROL.

Honnan bizonyitod hogy Isten legyen?

NEM oknekül tanaštom ez kerdest, mert az Poganok közzül soka n voltanak es mostanis vannak kik vgyan tagattak, hog legyen Isten. Nagy soka n ást mondottak, hogy csak az bölcz es ešes emberek gondoltak, azért, hog az egiü köšseget rettenczek, hog az iambor életnek követői legienek az emberi tarsafagban. Diagoras Melius niluan mōdotta, hogy ninczen Isten. Protagoras, sem tagadni, sem vallani nem merte. Sőt az Aniasentegihazbanis sok Istentelenek vannak, kik űiükből es czelekedeteből tagadgiak, hanemielueckel mondani nem merikis, kikről űol ű. David Pűal. 14 Monda az bolond az ű fiueben: Ninczen Isten. Ezeknek azért Istentelensegeknek ellene erős hittel kel ešt vallanunk es hinnünk, hog legien Isten minden ioknak kut feše, es minden allatoknak teremtoie. Hogy pedig legien Isten, az aniasentegihazban az űenteknek, ket kiualtkeppē, jelenteter meg

D 3 valo ielből mel

*hueli hie in ser
pui hueli in p.
dium hie vitam
eternam.*

*Jacob. 2.
Te hie őd
hogi az Iste
egi, iel mie-
löd. vise.*

*trifit in p.
m-hie mysteri
m. h. 20 m. h. 20
nagi solum d.*

mel' ezkőzőket Isten az poganokkal nem sokot közleni. Es lőbör az ű 6. igeiének általa, melliet az 6. Patriarchának, Prophetának es Apostoloknak meg jelentet. Mert azaniafent egihazban soha az bentekeket nem hatta az vaklagban elni, ha nem minden időről időre ű magat tiftan es vilagossan ki jelentette. Eckeppen jelentte meg ű magat előbör az Adamnak az vtan az Adam az ű vnokainak es maradekinak, es ezek visontag az ű fioknak mind özön vizig. Az Adam elt 930. estendeig, es az özön viz elöt holt meg, het faz es hufon hat estendöuel. Ez idő alatt tanitatta az igaz Istennek esmeretire mind az ű maradekit, kik közzül ezek fűk. Setth, Enoch, Kenan, Maladelel, Iared, Mathusalem, es Lamech. Mathusalem mindenestűl elt kilencz faz es hatuan kilencz estendeig. Admammal penig elt ket faz negiuen harom estendeig, mel' idő alatt büfeggel tanithatta űtet az Adam az Istē felől es az ű akarattia felől. Meg holt penig az Mathusalem azon estendöben, meliben Isten ez vilagot özön vizzel elveste vilag teremtese vtan 1656. estendöben. Az özön viz vtan visontag az Noe tanithatta az ű maradekat, Mert az özön viz elöt elt hat faz estendeig, az vtan penig negiedfel faz estendeig. Azert Noe az özön viz elöt valo Patriarchakat mind latta, csak Adamot, Seteth es Enochot nem latta. Mikoron Noe meg holt Abraham ötuen kilencz estendös ember volt, azert lathatta Noet es tanulhatot ű tűle. Abrahā penig az vtan az ű fiat Isakot, Isak Iakobot tanította, Iakob az ű tizenket fiat, azok az ű maradekokat mind az Moses ideieig. Ezek vtan ki ada Isten az töruent Moses által, es az vtan az Prophetakat, vegre az Apostolokat kik által telliefeggel ű magat es az ű akarattia ki jelentötte. Mas előbör meg jelentötte magat bent Lelkenek általa, az bentekeknek bűvekben, mely az Istennek igaz esmeretire vűfi az keretieket

1. Adamnak.

Seth. 9. 12.

Enoc. 9. 5.

Kenā. 9. 10.

Maha. 8. 7.

Javal. 9. 62.

Henoc. 65.

estendös pala

estendös pala

estendös pala

estendös pala

estendös pala

estendös pala

estendös pala

estendös pala

estendös pala

estendös pala

estendös pala

estendös pala

estendös pala

estendös pala

estendös pala

estendös pala

estendös pala

estendös pala

estendös pala

estendös pala

estendös pala

estendös pala

neket es abban neueli es erősíti. Mikeppen sent Pal tanít
1. Cor. 2. Az Isten az ű titkait meg ielenti az senteknek az
ű lelkenek általa.

De it est forgathatnad. Az Pöganoknak sem az ű igeiet
nem atta Isten sem az ű sent lelket, azért ezeket nem karhof
tathattia, ha ketelkettének ű felöle, nem esmertek es nem tíf
teltek űtet igazan. Mert kiczoda mehet az lathatatlan lelki
allatnak esmeretire, ha ű magat meg nem mutattia.

Felelet. Iollehet vgy ű magat nem ielentette az iduösseg-
re, mikeppen az senteknek, mind az által azokis magok
menthetetlenek, mert oly niluan valo iegyekből mutatta
meg ű magat, hogy vgyan meg tapastalhatnak minden em-
berek, hogy legien Isten. Elöször mert az Isten minden em-
bereknek fiuekben be oltotta es vgyan be giurta est, hogy
Isten legyen, mely esmeret minden emberekben termeset
serint vgyon meeg az esetnek vtannais. Ezert mongya
Cicero, Erös dolog, Miert kel hinnünk, hogy legyen Isten.
Mert soha nem volt oly vad nemzetseg, oly ostoba es ke-
gyetlen, kinek fiueben be nem oltatot volna az Isten felöl
valo ismeret. Masodszor, mert ez vilagnak alkotmanianak
sep rendel nagy bölczeseggel es hatalommal valo teremte-
se, ez dolgöt niluan meg erősíti. Lehetetlen, hogy ez vilag ű
magat teremthette volna. Ezis lehetetlen, hogy törtenetből
legyen, hanem acki mesternek kel lenni. Erröl fol sent Pal
Romabeliekhez irt leuelenek első rebeben. Mikoron ast mö-
gya, Hogy az poganok nem menthetik magokat, mert az
Istennek lathatatlan dolgai az ű Istensege es hatalmassaga az
lathato vilagnak tereteséből meg esmertethetnek. Harmad-
szor az Istennek czudalatos gonga viselese az ű teretöt alla-
tira, ezt erőssé meg bizonittia, mikeppé tanít s Pal Act. 14. es
ig fol: Terietek az elő Istéhez ki teretötte az eget, az földet

D 4

az tenz

om v h m n i
ad h m i v m
m i h m l o l l e
h m n m m m
o i a q u e m i n i
q u i p l o t h i s p a m m a l o n t o
p a m m i t o r m o l d p a m m
i n g n e h v o s p a m

tengert es ezekben leuõ allatokat, az ki az elõt valo idõben engette az poganokat az ű vtokban iarni: Iollehet nem hat ta magat tanubizonfagnekül, mert mindeneckel iol tõt, ad uan az eghbõl minekünk esõket, be tõltuen etellel es örõm mel az mi biueinket. Ezenkeppen Act. 17. Ioan. 5. 9. 12. Nes giedser az embernek sepen valo alkormania vgan ezent mu rattia, mel' testbõl es Jelekbõl al, meg ekesittetet okoffaggal, elmeuel akarattal, bõlczeleggel, melliet mæg az pogan bõl czekis ertettenek es esekben võttenek. Ennekokaert neuez tek az embert kis vilagnak, mert az Isten bõlczesege sohol inkab meg nem teczik, mint az embernek sepen valo terem tefebõl, mel' lehetetlen dolog, hogy tõrtenetbõl legyen.

Ötõdsõr az embernek lelki esmeretinek allapattia niluan meg mutattia, hog' Isten legyen. Ez niluan valo dolog, hogy az mel' ember gonoffagot czelekedik, paraznafagot, gilkof fagot es egieb czegeres bûnõket, nem hagia az lelki esmeret niugodni, hanem mindenkoron rettegteti, vgy annira, hog' csak az fanak leueletõlis meg rettennien. Az artatlan veerneki õntoi eiel sem niughatnak, sõt mikoron alu nakis retteg az biuek es sũntelen valo felelemben vad nak. Mert az Isten az ű iteletinek es az bûn ellen valo haragianak bizonsagat be akarta az embereknek sũuõkben oltani Visontag az iambor eletu emberek czendefek es sem mit nem felne, mæg mikoron haborgattatnakis vig elmeuel es lelki esmerettel vadnak. Sõt semmi rëdbeli emberec inkab nem felne es nem rettegne mint az kik nem hisic, hog' Istë legyen, mihelien valami haborufaggal meg bantatnak. Harod sör, ezis niluan valo bizonsag erre, hog' az Isten bũntetesre az gonoz teuõket vissza vonsa. Mikeppë soksör halliuk, hog' az gilkofok, paraznac nem mehetnek el az bũntetes elõt, sõt ű magok vgian meg bolondulnac, es akarattiok serint visik mago

van gonoz

1. Pet. iii.

Mikoron mo
novgattatik
valaki mint
kereszten, ne
jegienkie.

Sant inkab
nichiojcz
az Istent elbõl
e vezbõl. vide.

nagokat, hog' meg lak
es egek erõségebõl,
eris meg gishertit
czelõdõrekel az

A Z H

Hogy az I

Tõlõr immar ez
csak meg, hog' a
ter nagjõb rebr e
okoffagokat kö
nira, hog' az mint
ek harmincz ezer
eltek, hog' eleg lebe
rek nek gonfia vil
szulok aic canitortak,
szul vagon az vilago
szul az sõtletign
szul Mert nem erre
szul vagon, hanem
szul legibõl. Az Arria
szul a lliõ mondottak
szul ek, az harpenig es fen
szul remer vanc közõs
szul en Valentinus Genitus,
szul re egieretlen lteneket
szul guan valo mák idõ fer
szul errõl ez eltagokorra
szul meg, hog' az igaz örök
szul csak egy legia, es hog'

magokat, hog meg lakollianak a gonoffagrot, mind ezekből es egeb erőssegekből, még az niluan valo Istételen emberek: etis meg giózhettiük valakik tagadgák vag nielueckel, vag czelekedereckel az Istent.

A Z H A R M A D I K R O L.

Hogy az Isten egy legyen.

VTolsor immar ez mostani prædicationkban estis bizoni-
czuk meg, hog az Isten czac eg legen. Az poganak iol
lehet nagiob refre el hittek est, hog legien Isten, de az ũ bo-
löd okoffagokat köuetuē sok Isteneket faragtanak volt, Hog
annira, hog az mint Hesiodus monga es s. Agostonis, ũ ne-
kiek harmincz ezer Isteneke volt, mert lehetetlen dolognak
iteltek, hog eleg lehessen eg illien nag vilagnak es enni em-
bereknek gongia viselesere. De az Ecclesiaban az Mani-
chæufok ast tanitottak, hog ket Isten vagyon, io es gonof, az
iotul vagion az vilagoffag, es egeb ioknak teremtese. Az
gonofstul az sötetsegnek az bünnek es az ördögöknek tes-
remtese, Mert nem ertettek, hog az bün nem Isten teremte-
seből vagyon, hanem az ördögnek es embereknek engedet-
lensegekből. Az Arrianusok harom Istent tanitottac: Az
Attia Istent mondottac, egy örökrül foguan valo teremto-
nek, az Fiat penig es sent Lelket teremtet Isteneknek, az töb
teremtet allatoc közöt. Mel' teueligesben volt az mi idők-
ben Valentinus Gentius, mosta Blandrata, es David Ferécz,
ket egienetlen Isteneke tartnac, ackinec az eggik örökrül
foguan valo, masik időferint, eggic nag, masic kiczin, mipep
pen erről ez elöt giakortab follottunc. Mind ezec ellé tanul-
liuc meg, hog az igaz öröcke valo Isté az földnek mēnec terē-
töie czac egy legien, es hog az iras az Isteneknek sokfagat-

karhóstrattia, meliről sok irások vadnak mind ő mind vy tementomban, Deut. 14. Hog' meg tudgiad, hog' az Iehoua az Isten es ninczen több ű nalanal, Deut. 6. Halgasd meg Isra el, az te Vrad Istened egy Isten, Deut. 27. Lassatok meg, hog' en vagiok egiedül es hogy ninczen mas Isten en kiülem, Esa. 43. En va'gok az Iehoua Isten: en nalamnal több Isten ninczen. Nemde en vagiok az Iehoua es en kiülem ninczen Isten, Esa. 44. En vagyok az első es az vtolso es en nalamnal több Isten nincz, Szent Pal Rom, 3. Eg' az Isten ki mind az Si dokat mind az poganokat az hit által iduözíti 1. Cor. 8. Tud giuk hog' az baluan' semmi ez vilagon, es hogy nincz több Isten egynel. Gal. 3. Az Isten egy. Eph. 1. Luc. 14. Ez tudomant penig előbör ezért kel esünkben vennünk, hogy az Istennec tulaidon tisztelleget, es hamis Isteneknek es az baluanioknak ne adgyuk, mert a'nt mongia az Isten Esa. 42. En va giok az Iehoua Isten es az en tisztellegemet masnak nem adom. Masodbör hogy az igaz keresztien Ecclesia meg valasztassek az poganoktul, kik az Isteneknek sokasagokat tisztelik. Harmadbör, hogy az mi hitünket es kóniörgefünket bizuan az egy Istenre igazgassuk. Mert mikeppen az Isten egy, azonkeppen az hitnek eginek kel lenni. (Ez egy örökösül foguan valo Istennek, legyen diczőseg, tisztelleg es birodalom most es minden időben

AMEN.

V. Prædicatio.

I. Az egy Istennek neuezetiről.

II. Miczoda tulaidősagi legienek az igaz Istennec.

Iola

OLlehet meg ertők, hog' az Isten, ki ű magat az Prophetaknak es Apostoloknak irafokban meg ielentette czak egy legien, mind az által, hog' en nel niluabban való esmeretire iuthassunk es űtet minden baluanioktul es poganoknak minden hamis Istenektül meg valassuk, ez mostani prædikationkban ket dologrol szólok. Először aſt lassuk meg miczoda neuezetekkel ne uezi űtet az iras.

Masodszor miczoda tulaidonsagi vannak, mellieckel minden hamis Istenektül meg valastatik.

AZ ELSŐRŐL.

NOha az Istennec senki tökelletes esmeretire, az mint ű termefetiben vagion, ez meg romlot termefetben nem mehet, es ezert az ű tulaidonsaganak meltoſagara, es termefeti ſerint senki űtet meg nem irhattia, es ű neki neuet nē adhat. Mind az által, hogy meg mutatna, minem ű legyen, es magat meg valastana az baluanioktul, bizonyos neueckel akarta magat neueſtetni, melliek közzül egy nehaniat elő ſamlalok.

Első neue **YEHOUAH**, melliel az ſent irasban nag' gyas korta akaria magat neueſtetni, es melliet soha ſemmi teremtet allattal nem közöl, mikeppen Ier. 10. aſt mongia az Propheta: Az igaz Isten az Iehouah, az elő Isten es öröktül fog uan való kiral', Eſa: 42. Iehoua az en neuem, es az en tiſteſse gemet maſnak nem adom. Soha azert ſem az Angyalok nē neueſtetnec Iehouaknak, ſem az feiedelmek ſem az ördögök, ſem az baluaniok, hanem az tulaidon neue az egy örök ke való imadádo Iſtēnek, Mikeppē az Amos Prophetais cap 6. tanit. Melliet minekünk ezert kel eſünkben vēnunc hog' â Ieſ, Chrüſnac es â ſ. leleknec Iſtēſege ezzelis meg erőſitellec mert

mert nem csak az Attia neuestetik Iehouanak, hanē az fiu es az ſ. lelekis, mikeppen en nec vtanna meg bizonittiu. Az Iehouanac penig neue harmat iegiez. Előſő termetet ſerint valo igaz őróc Iſtent, aki ū magaban őróktúl foguan volt es kinec elei volt őrók idők nec előtte. Mert ha igeről igere meg akarod magiarazni, annit teſen, mint valofagos Iſten a ki vagion, volt es leſen. Igy magarazza ſ. Pal Gal. 4. Szent Ianos Apoc. 1. Maſodſor iegiez teremő Iſtent, acki minden allatoknac letelt, eletet es valofagot az ū maga ereieből adot. Ennekokaert az Moſes az Iſtent az teremteſről irt kőneben, az vtan neuezi Iehouanac, hogy minden teremtet allatoknac meg irafat el vegezi. Gen. 2. Harmadſor igaz mōdo valofagos Iſtent iegiez, az ki fogyatkozasnek ūl be tōlti valamit fogad es iger. Exod. 3. 6. Ez neuet ū maga attra maganac az Iſtennec, mikeppen az Moſes Exod. 7. niluan meg bizonittia.

Maſod neue SCHADDAI, kit az Iſtē ū maga talalt es ſerzet maganac, mikeppen Gen. 17. aſt mongia Abrahamnak, En vagioc az El Schaddai, iary en előttem es leg tōkelletes. Ez penig annit teſen mint ő magatul mindenekre eleg, mindehato, az ki maſnak ſegitſegenek ūl nem ſūkōlkōdic, acki nec ſoha ſenki ſemmit nem adot, kinek ſoha ſenki tanaczoſ ſa nem volt, mint ſ. Pal Rom. 11. magarazza. Ez neuezetetiſ ſoha az iras az teremtet allatoknac nem adgia, hanem csak az őrócke valo Iſtennec. Mert egēd ūl csak ū az mindehato aki ū maganac eleg, es acki ſenkinec tanaczanek ūl ſegitſenek ūl nem ſūkōlkōdik.

Harmad neue Sidoul Adonaites ezis az eg őrócke valo Iſten felől mōdatic, kiualtképpen az Iſtennec ſia felől, Gen. 18 Adonai, ha kegielmet niertem az te ſemeid előt, Eſa. 6. Latam

tam az Adonai Iſtent, hog' ūl vala ſekiben, es az Seraphin an-
gialok vduarlanak vala neki. ſ. Ianos cap. 12. Az Ieſus Chri-
ſtusrol magarazza. Mal. 3. Es hertelen el iſu az Adonai az ū
ſ. templomhoz, Dan. 9. Halgas meg engemet az Adonai Iſ-
tenert, az az, Ieſus Chriſtusert. Ez neuezet penig annit teſe
mint vralkodo, itelõ biro, oltalmazo oblop es gond viſelõ,
mellek az Iſten fiarol ſepen mondatnak, mert ū az aniaſent
eghaznak feie, ū ez vilagnak itelõ biroia, oltalmazo oblopa,
fundamentoma az iduõzũlendõknek.

Negied neue EL es ELOHA, mellieckel igen giakorta es
közönſegeskeppen az Iſten az ſ. irasban neueſtetik Pſal. 5.
Te vag' az EL ki nem akarod az gonofſagot, Eſa. 44. Nemde *ſ. iſe ſonny*
vagine Eloha en kiũlem. Iob. 35. Hol az Eloha az en terem *Iob ſ. et.*
tõm. Annit teſen penig; mint hatalmas, erõs nag'ſagos, kinec
hatalma fõlũl halad minden allatokat, es ackitũl minden terẽ
tõt allatok fũggenek, es a kihez kõtelleſek minden allatok,
hog' ūtet fellieb ſerellec es tiſtellek. De ez neuezeteket ne
ha az iras az poganoknak hamis Iſteneknekis tulaidonittia,
Mert az poganok aſt alittiak, hog' az ū Iſtenek az erõs es ha-
talmas Iſten. Neueztetnek az feiedelmek es birakis ezek-
kel az neuezetteckel, ezert, mert Iſten kepet viſelik az iok
nak meg oltalmazafokban es az gonofoknak meg bũntete-
ſekben Iſtennek tõruenie ſerint.

Õtõd neue ELOHIM, mel' annit teſen, mint Iſtenõk, nem
azert, hog' tõb Iſten volna eg'nel, hanem hogy meg mutaffa,
hog' az eg' igaz Iſten az Attia, Fiu, es ſ. Lelek legien, az ki ū
magat az Chriſtus kereſtſegeben, es az mi kereſtſegũnkben
niluan meg ielentõtte. Gen. 1. Az kezdetben teremte az Elo
him az menniet es az földet. Gen. 2. Monda az Elohim terem *ſ. iſe ſonny*
czũnk embert az mi kepũnkre es abrazatunkra. De ez neue
zetetis neha az hamis Iſteneknekis es az feiedelmeknekis
ads

adga az iras. Exod. 13. Az Isteneket ne ragalmazd. A Görög
 nieluben hiuattatik ^{θεός}, mel' annit tésen mint gonduífelő,
 acki mindeneket lat es akinek minden teremtet allatokra
 gongya vagyon. Az Deak nieluben Deus, melliet formal-
 tanak az Görögből, vgyan annit tésen mint gonduífelő. Ma-
 garul neuefzetik Istennek, mely ige formaltatot az Görög
 nieluból ^{θεός} az az, es vágoc, es az Sido neuel az Iehouaual
 eggiez.

A Z M A S O D I K R O L.

HOGY az iras niluabban meg tancizon minket az igaz I-
 stennek esmeretire, még ezeknel touab megien, es bizo-
 nios tulaidonsagokkal meg iria, melliectel ütet minden ha-
 mis Istenektül meg valasztia. Az tulaidonsagon azért errem
 az igaz Istenhez illendő dolgokat, melliectel senkiuel nem
 közöl, hanem csak maganak tart. Mert mikeppen az em-
 bernek tulaidonsaga az okosság es az bölcs, az tűznek tulai-
 donsaga az melegseg, ha penig az okossagtul meg fostod az
 embert, nem leszen ember: Azonkeppen az Istenben van-
 nak tulaidonsagok, melliectül ha meg fostod, igaz Isten sem
 mikeppen nem lehet. Ezek touabba ket rendben vannak.
Első rendben azok vadnak, melliectül öröktül foguan el val-
 hatatlankeppen az Istenben voltanak, es ez vtannis soha ü-
 tüle el nem szakadnak. Másod rendben azok, melliectel az te-
 remtetstül foguan kezdettének az Istennek tulaidonittatni,
 melliectel, hogy meg erthessük rend szerint bolliunk rola, es
 kezdgiük el az elsőn. Első tulaidonsaga ez, hogy öröktül
 foguan valo lelki allat legien. Mikeppen az Christus Ioan. 4
 mongat: Az Isten lelek, vgy vagyon hog' az Angyalok is lel-
 ki allatok. Heb. 1. De azok idő szerint valok es teremtettek.
Az Istennek penig tulaidonsaga ez, hog' öröktül foguan es
 kezdetnekül valo lelek legyen, Est penig negy okaert kel-
 meg

*meli. I. hova
 mel. hova*

T.

meg erthetnek. Első
 aban valo hamis tan-
 tanak, meg hamis tan-
 lisan telti által mint a
 fennkötet, tabac, f
 kórhollag által ez
 sügöt, kemén ige
 halgatra valo ke
 nuzatiozo ember
 kik az lathatatlan
 zatiokban ki fara
 miozas vagon az
 ig' hōsu fakalu v
 is gjernek kepeb
 en irtak, Deut. 4
 m' hallottad, meg l
 e ki az abrazaolind
 pekpet. Harmad
 ronal ezüstet, mi
 usmongia Ioan. 4
 i. Negyedser, hog
 ik az Christust nie
 zak telac es ember
 allatad is lenni.
 Masod tulaidonsaga
 meg marado legé, m
 e monga az leleges
 kic. Rom. 6. Az Euan
 c' iralac által az örök
 serint. Platon. Te mi
 soha el né foguo, mi

meg ertenünk, Először hog mind az poganok, mind az Ecclesi-
 aban valo hamis tanitok, kiket Anthropomorphitaknak, hit-
 tanak, meg hamisitassanac kik ast tanitottac, hog az Isten ol-
 lian testi allat mint az emberek, Mert noha az iras Istennek
 semet, kezet, labat, fület, nieluet tulaidonit, mind az altal, ha-
 sonlatossag altal czelekedt aht. Az kezé hatalmat, laban gor-
 safagot, semen igaz itiletet, fülen az kõniörgesfre, valo meg es
 halgatafra valo kez voltat ielentuen. Masodszor, hogy az
 baluaniozo emberek nec bolondsagok megh hamisitassak,
 kik az lathatatlan es lelki Istent, lathato embereknek abra-
 zattiokban ki faragiak vagi iriak, Mikeppen rettenetes bal
 uaniozas vagon az Papistac közöt, hog az Attia Istent egy
 nag hõsu sakalu ven ember kepeben irtak, az Christust egy
 kis giermek kepeben, az sent lelket penig egy galamb kepe
 ben irtak, Deut. 4. Az Istennek orczaiait sem lattad, sauat
 sem hallottad, meg lasd azert, hogy meg ne czalattassal es ú-
 tet ki ne abrazolliad, Exod. 20. Ne czinaly magadnak fara-
 got kepet. Harmadszor, hogy ütet lelekben tisztelliük, nem
 arannial ezüsttel, mint az Antichristustul, mikeppen az Chri-
 stus mongia Ioan. 4. Az Isten lelek es lelekben akar tiszteltet
 ni. Negiedszer, hogy az eretnekek meg hamisitassanak,
 kik az Christust nieluel valliak Isten nec lenni, de mas felöl
 czak test nec es ember fianak mongyac, es nem hisik igaz lel-
 ki allatnakis lenni.

Masod tulaidõsaga ez, hog öröktül foguan valo es öröke
 meg maradado legé, mikeppé est az irasoc bizonittiac, Es. 57
 aht monga az felseges Iehoua Isten, ki az öröcke valosagban
 lakic. Rom. 16. Az Euangeliom meg ielentetet az Prophetak-
 nac irasoc altal, az öröktül foguan valo Istē nec paranczolat-
 tia serint, Pf. 102. Te mind örökke meg maracz es a te estédõ
 id soha el nē fognac, mikeppé az nap nē nap, ha vilaga fenie
 nem

11.

Pelda.

nem lehen, Ig az Isten nem lehet Isten, ha öröcke valo nem l
 eben, Est pedig ket okaert kel meg tanulnunk. Először, hogy
 csak az Istent ű magat valljuk kut feignek es eredetinek len
 ni mindeneknek, mert csak egiedül ű öröktül foguan valo,
 az tób terézet allatoknac, mind kezderet vagó, es ezert neue
 zi giakorta magat elsőnek es vtolsónak, P^{sal}. 44. 49. Apoc. 1
Masodszor, hog azoknak vndok tudomaniok ki tessék, es az
 ok meg fegienüllienek, kik az Christust igaz Istének mon
 gák, de mas felől örökke valonak tagadgiak. De ez binten ol
 lian, mint ha ašt mondanad: Ember de ninczen okossága, tús
 de nincz melegsege, nap de nincz fenie es vilagossága, Mert
 hamis Istē nem imadando, valaki nem öröktül foguan valo,
Hog pedig az Christus öröktül foguan valo legyen, lasd meg
 Prou. 8. P^{sal}. 102. Mich. 5. Ioan. 15. 17. 1. Ioan. 5. Hebr. 1. Harmad
 tulaidonsága, hog halhatatlan es ol' feniessegeben lakozik, ki
 hez soha senki nem mehet Ioan. 1. Az Istent soha senki nem
 latta. 1. Tim. 6. Az Isten ol' vilagossagbā lakozik, kihez soha
 senki nē mehet, kit soha eg ember sem latot, sem pedig meg
 nem lathat. Exod. 32. Nem lathat engemet ember vg, hog el
 hessen. Est harom okaert kel tudnunk. Először, hog azoknak
 vakmerő bolondsagok meg hamissittassék, ki az lathatatlan
 Istent latható teremtet allatnak kepeben ki abrazolliak, mel
 liet Isten meg tilt. Exod. 20. Deut. 4. 10. Esa. 45. 46. 48. Masod
 sor, hog meg ertuen est, hog az Isten ol' feniessegeben lakozik
 kihez senki nem mehet, meg alazzuk mi magunkat es az Ie
 sus Christusban keressük az Istének igaz esmeretit, ki az mi
 restünket fel vörte, hog az igaz Istének esmeretire vihessen,
Harmadszor, hog az Istének lathatatlan fenies diczöseget ne
 visgalljuk, hanem űtet az ű bent igeieben, es az ű czelekedes
 tiben keressük. Rom. 1.

K. M I E R T m o n g a h a t a z M o s e s G e n . 3 2 . h o g a z I a k o b
 k a t a

Handwritten note:
 Hic est
 scriptum

ta az Istent bínról bínre. Az Moses ú maga felől is ást írta, hog' latta az Istent es vg' bešellet vele, mint ember fokot barrattiaual bešellenni. Az Esa. cap. 6. ást monga, hog' latta az Se-regek nec Vrat Istenet úlni az ú šekiben? Felelet. Az Isten latafanac neg' gradicza es mod'ga vagon, Elfó az Istē nec veghetetlen termešetinec es diczösegenek latafa, az mint ú magaban vagon, ig' az istent soha senki nem latta. De meg lattiak az šentek az örök életben. 1. Cor. 13. 1. Ioan. 3. Masod az bizonios údóben fel vót formaban es abrazattiaban valolatas. Mert az lathatatlan Isten gyakorta az attiaknak meg mutatta magát lathato abrazatban, de nem az ú tellies Istēni termešetinec diczösegeuel. Ez lathato format az iras Istēnek monga, ezert, mert azzal valofaggal ielen volt az Isten. Mikeppen az š. lelek galamb formaban magát lathatoua tešfi. Harmad az Istēnek fianak az fel vót emberi testben valolatafa, meliról šol a š. Ianos cap. 1. Az Ige teste lón, lakozek mi köštünk es lattuk az ú diczöseget. Sz. Pal. 1. Tim. 3. Az Isten lathatoua lót az testben, meg igazittatot lelekben, lattatot az Angaloktul, praedikaltatot az poganoknak. Neged az igaz hitnec általa valo latas es nezes, melliel el hišük ütet olliannak lenni, mineműnek az iras monga, teremtonknec, gonduifelönknec, az Christusban iduözitönknec es örök életnek adoianac. Ez vtolsó šükseges it ez vilagon, es iduölseges minden hiuneknek, az ket felső nem mindeneknek adatot, es ú magaban senkit nem iduözit. Mikor az iras mōgia, azert, hog' a š. Patriarchak es Prophetak lattak az Istent erced az masodik gradus šerint, mert a mint ú vagon, vgy az Istent soha senki nem latta.

Negied tulaigonšaga, hog' halhatatlan legyen, mert ig' šol a š. Pal. 1. Tim. 1. Az öröcke valo Kiralnak halhatatlannak lathatatlannac az egedül valo bölcz Istēnec tištesseg es diczö

seg legyen mind öröcke. 1: Tim. 6. Mel' fenes el iöüetelet meg mutatta az kiralioknak kirallia, az Vraknak vra, ki egedül halhatatlan es kit soha eg ember sem latot. Ebböl meg teczik miért kellett az Isten fianak, igaz embernekis lenni, tudni illik, hog' meg halhasson mi erettünk, mert az Isteni termetet serint halhatatlan vala. Es mikor oluasod, hogy az Iesus Christus meg holt, erced az emberseg serint. Mikeppen b. Peter első leuelenek 4. refeben, meg hatarosta es ig' bol: Az Christus testben benuedet errünk.

V.
 Ötöd tulajdonfaga ez, hog' minden külső esköznekül es egyeb teremtet allatoknak segitsegenekül legien: Gen. 17. En vagok az mindenre elegeges mindenható Isten. Gen. 28. Az mindenható isten meg algon tegedet es meg baporiczon tegedet. Lasd meg. 35. 43. 48. 49. Exod. 6. 15. 34. 2. Cor. 6. Apo. 1. 4. 18. 19. 21. Sz: Palis est magarazza Rom 11. mikoron ig' bol: Kiczoda, volt u neki tanaczossa es ki adot u neki valamit először, hog' vissza kellien adni, mert u tüle, u altrala es u benne vadnak mindenek. Est penig ker okaert kel tudnunk. Először, hog' bizoniosok legyünk u benne, hogy mind ez vilagnak üstöke Isten kezeben birodalmaban es gonduifelese alatt vagyon, hogy az u tanacza, decretoma vegezefenekül senki ingien csak sem moczanhat. Masodszor, hog' bizoniosok legyünk, hogy minden vesedelemből, niomorufagbol meg babadittia az benteket, es meg ronthattia az u ellensegit mert mindenható Isten.

VI.
 Hatod tulajdonfaga ez, hog' fiueknek es veseknek hasogatoia által nezöie legien, hog' mindeneket tudgion es senki az u semei előt el ne reitezhessek. Erről ig' bol b. Dauíd Psal. 7. Te vagy igaz Isten ki az fiueket es veseket által latod. Azonkeppen Ier. 17. En vagok az Iehoua Isten, es az fiueket en által nezem, es az veseket meg probalom, hogy mindenek

nek az ű vta ferint meg fizessek, Pfal. 94. Az ki czinalta az füleket nem halle, es a ki az femeket czinalta az nem lattnae. Mel' tudomant harom okaert kel esünkben vennünk, Elő- főr, hog' az Istennek diczőseget meg adguk, meg ertuen est, hog' ez czac az eg' Isten tulaidonsaga, es semmi teremtet allathoz nem illik. Nem szabad rahat ol' Istent imadni es tistelni, ki mindeneket nem tud, es minden siueket altal nem lat. Masodfőr, hog' az titkos bünben heuerök es alnok siuü hypocritak esekben vegek, hog' az Isten femeit meg nem czalhattiak, es ű elötte el nem reitezhetnek. Mert mikeppen az Pal tanit Heb. 4. mindenek mezitelenek es nitua vannak az ű femei elöt. Az pogan historiak mongak, hog' Cretaban czinaltak volt eg' isten kepet, kinek sem füle sem feme nē volt, melliel ast ielentöttek, hog' az Isten sem lat, sem hal, es az emberekre semmi gongia ninczen, mel' Istentelensegnek mi tülünk tauol' kel lenni. Harmadfőr, hog' ez vigastalafunkra legén mi nekünk, hogy ol' Istenünk vagion, ki iol lattia es iol tudgya minden niomorufaginkat, es azokbol meg szabadithat.

Heted tulaidonsaga az Istennek, hogy mindenüt ielen legyen es mindeneket ielen voltaual conduifeleseuel be tölcze. Pfalmo 139. Houa mehetek el az te lelked elöt, ha fel megyek mennieghben te ot vagy, ha az en agyamat helyhestem pokolban, ime ielen vagy. Ier. 23. Vallion el reiteshetike valaki az barlangokban, hogy en meg ne lassam. Nemde az eget es földet en töltöm be ast mongya az Ichouah. Esa. 66. az egh ennekem ülö sekem az föld penig az en labaimnac samol' feki. Melliet tudnük kel ket okaert. Előfőr, hog' az Istēt bizōios helire ne boriczuc, mint a Sidok ast alittiac uala hog' az Istē czak az Salomō templomaban lakik. Masodfőr, hog'

Cretay bo-
landrag.

7.

bizoniosok legünk, hog' az ű hatalma mindenűt egiarant ielen vagon, meg legithet minden helien es meg bűntetheti az Isteneleneket.

8.

Niolczad tulaidonfaga, 'hog' az Isten kazdag, tőkellertes, merhetetlen, veghetetlen legen, az irgalmassagban, kegelemben, minden ioban, igassagban, sentlegben, bölczefegben, hatalomban, Mikeppen ű maga az Isten az Moses hallasara est kialtia Exod. 34. Iehouah, Iehouah, erős Isten, irgalmas, io tesuó, kónióróletes fiuu, veghetetlen io es igaz mondo, az io voltat kegielmet meg őrizi ezer iziglen, meg boczattia az alnokfagot es gonossagot es bűnt, meg latogattia az attiaknak alnokfagokat az fiakban' az vnokakban, harmad es negied iziglen. Pfal. 103. Irgalmas es kónióruló az Iehouah, kefedelmes az haragra, es búseges kazdag az ioban. Pfal. 119. Igaz vag' Vram es az te iteleted egenes. Pfal. 147. Az ű bölczefegenek ninczen fama. Ezokról az iras fantalan helieken tanubizonfagot tesen, azert minden irasokat nem bűkseg elő hoznunk, hanem immar az mas rendbeli tulaidonfagokra menniünk, melliec ű neki tulaidonitarnak az ű Isteni czeledetiért.

IX.

Kilenczed tulaidonfaga azert ez, hog' az Isten az mennec földnek tengernek, es ezekben leuó allatoknak teremtoie: Mikeppen Ier. 10. monga: Az Istenek kik nem teremtoitek az menniet es földet el vesenek az egh alol es á föld bimeról. Mert az igaz Isten az, ki az földet teremtoite az ű ereieuel az ű bölczefegeuel ez vilagnak kerekseget el' rendelte, búsegeuel az egeket ki niuitotta. Pfal. 96. Az Poganoknak mindē Istenek az baluaniok, az őrdögök, de az mi Istenünk, ki az egeket teremtoite. Act. 13. Apo. 14. Est penig ket okaert kel meg tanulnunk. Először, hog' minden allatoknak eredetit az Istenre vigiük es meg esmeriük, hog' ű tūle vanac mindenec.

Ma

Masodszor, hogy ne imadgyuk es Isteni tistelettel né tisteletliük, valakik az menniet es földet nem teremtettek. Rom. 1. Apoc. 14. Bolondoskodnak hat azok kik az Christust Istennek mongiak lenni, de mennek földnek teremtőienek tagadgyak.

Tized tulajdonfag, hogy az teremtet allatoknak gond-
uifelőie es oltalmazoi legien. Mikeppen s. David mongya P^{sal.} 144. Mindeneknek semei te read neznek, es te acz ű nekik eledelt az időnek kelleitiben. P^{sal.} 103. Minden allatok te túled varnak eletet, ki boczatod az te lelkedet es teremtetnek, meg vonbod az te lelkedet es meg fogiatkoznak. Act. 17 V benne elünk, vagyunk, es mozgunk. Erről fol az Iere. 10. rebeben mikoron aít monga, hog az Isten czinallia az vizeket az eghen, ű emeli fel az ködöket az földnek also rebeiről, az túzes villamafokbol vizet czinal, es a feleket ki hozza az ű tarhazokbol. Ezen Istennek czelekedeti az czudakis melieket az termefernek fölötte es ellene czelekedik, hog halotakat ramaít, napot meg allattia es vísa vonba, a tengert ket fele allattia a fel yefeket meg feniegeti es meg allattia P^{sal.} 72. Aldot legien az Iehoua az Israelnek Istene, az ki czudakat czelekedik egiedül.

Tizeneggedik, az Israel nepenek ki hozoiá Aegyptombol. Mert nag giakorta ezzel valastia meg magat az Isten a baluanioktul, hog csak ű legien az ű nepenek ki hozoiá. Exo 20. En vagyok az te Vrad Istened, ki el ki hostalak tegedet Aegyptombol az folgalatnak hazabol, ne legienek te neked idegen Istenid az en orczam elöt. Ezen Isten maganak tulajdonittia az Babilloniabol ki hozasat az Israel nepenec Esa. 40. 44. 45.

Tizenkettődik az aniaf. eghaznak lelki meg sabaditasa meg valtasa, aiandekanak ostogatasa, a bünnek el törlese, az

X.

XI.

XII.

meg igazitas, az s. leleknek maradékanak aiandékanak öfő gatafa, es az örök életnek meg adása azoknak, kiket Isten arra vilag teremtetül fogva el ualasztot, mert az czelekedetekis az eghen, csak egy örökke valo Istennek tulaidonittatnak. Es mind ezekről mōnga az Isten Esa. 42. En vagyok az Iehouah Isten, es az en tistesseget masnak nem adom.

Summa
Mind ez tulaidonfagokat egy czomoban negy okaert kel meg tanulunk. **Első** hogy meg erced kiczoda es minemü legien az valofagos Isten. **Másod** hog meg valabad ütet minden baluanioktul es hamis Istenektül, kikben ez tulaidonfagokat meg nem latod. **Harmad** hogy tudgiad kinek kelien kōniörgened, tudni illik az kibē az fölül elő samlalt dolgokat meg talalod. **Neged**, hog az Iesus Christusnac es a s. leleknek igaz Isteni természetiben bizonyos leg, mert ez tulaidonfagok egarant adattatnak az irasban az Actianac, siunac es s. seleknek. **ennek** legyen diczōfeg tistesség es birodalom most es mind örökke **A M E N.**

VI. Prædicatio.

Hogy az egy igaz Isten az Attia, Fiu. es s. lelek legien minden egienetlenségnekül.

Z Christus Iesus Ioan: 12. az örök életet helihē teti az igaz Istennek esmeretiben: Mert az mi iduōfegünknek es életünknek fundamentoma csak az Isten. Az Ieremias Prophetanalis cap 9. aāt mōnga az Isten: Ne diczekedgyek az gazdag az ű gazdagfagaban, se az bölcz az ű bölczessegeben, hanē aki diczekedni akar ebben diczekedgiek, hog tud es esmer engemet. **semmi** azért hasznosb, dragalatosb, búkfegebs es iduōfegesb

tudo-

tudoman' ninczenaz Istēnek igaz esmeretinel, v'g mint mel-
 liben al az örök életnek meg nieresē. De mind az által sēmi
 tudomanban az emberec illiē bolondoc nē talaltatnak, mint
 az Istē felől valo tudomanban, noha ū magát mind ez vilag-
 nac teremteseben, mind az ū s.igeieben niluan ki ielentōtte.
Először iollehet az poganoc az termešet berint valo esmeres-
 sēből, es ez vilagnak illien sēp modon valo teremteseből es
 meg tartasabol el hirtek, hog' vagō Istē, io, irgalmas, io teud,
 igaz es minden ioknak kut feie, mikeppen az Plato monta,
 hog' az Isten öröcke valo lelki elme, mindē ioknac oka ā ter-
 mesetbē. Mind az által bolondoskottanak az Istēnek s.igeie
 ellē. Először nag' sok Isteneket gondoltanak az ū meg vakitor
 elmeiek berint. Holot meg vagōn iruan: Halgasd meg Israel
 az te vrad Istened czac eg' Iehoua Istē. Másodszor mert az po-
 ganok semmit nem ertettenek ā s. háromsagrol az Istenseg-
 ben, ki ū magat ug' ielentōtte ki, hog' Attia, Fiu, es s. Lelek le-
 gen. Harmadszor az Isten fiának öröktül foguan valo sūlete-
 seben semmit nem tuttanac. Mert ez tudomant az Istē czac
 az ū anias. eghazaban ielentette meg. Negyedszer ā Iesus Chri-
 stusban valo ket termešetrol es az s. lelek nek Istensege, sár-
 mazasa es tisti felől semmit nem tuttanac es nem ertettenec.
Ötödös az Isten akarattiat az emberi nemzetsegnek idud-
 ssege felől nem ertōttec, mel' az Prophetaknac es Apostoloc
 nac irasokban ki ielentetet. Másodszor v'gan az aniasēteghaz
 kebelebenis talaltattanac hamis tudomaniu eretnekek, kik
 az eg' igaz Isten felől az Iesus Christus felől es ā s. lelek felől
 valo tudomant sok velekedeseckel meg akartak vndokita-
 ni. Ezec közzül neuebetnek Cherintus, Ebion, Arrius, Sa-
 mosatenus, Sabellius, Fotinus, Nestorius es ezeknek tarsai.
Miert hog' penig ezen dolgot soc ideig hantak az mi idōnk
 bē agya furt lelketlen es Istentelen gonos' emberek, Valen-

*2. v. 6.
 2. v. 70.
 Audi. Irenaeus.*

tinus Gentilis, Alciat9, Statorius, Blandrata, David Ferencz es nag' sokan ezeknek követői, sük seg az igaz ertelmet meg ertenünk, es aht' irással, confirmálnunk. De miért, hog' mind deac, mind magar nieluel beüseggel irtük ez dolog felöl, mostan csak igen rövid beüseggel írtuk Az Isten felöl valo igaz tudomannak summaia ez, hog' az eg' öröktül foguan valo Isten az Attia legén, az ü öröktül foguan valo fiuual es a b'leleckel minden egenetlensegnek ül. Ez Attiának fiuual es b'lelecknek eg' öröcke valo Istensege, dicz' sege, hatalma, bölcze sege, tífteletti es czelekedeti vagón. Matth. 28. Az Attia senkitül ninczen, hanem ü tüle sülettetet az fiu örök idöknek elötte, ü tüle es az fiutul barmazik az b'leleck, ki az Attiual es fiuual minden allatoknak teremtoie es conduiseloie. Az Fiu az Attiatul sülettetet minden idöknek elötte, es ü általa bizonyios üdöben minden lathato es lathatatlan allatok teremtettének. Az Sz. Lelek az Attiatul es Fiutul barmazot örök idöktül fogua, ki minden allatoknak teremtoie es taplaloia az Attiual es fiuual egetemben, hog' ez legén az igaz Isten imez tiz erősséggel bizonyittiuik.

1. Első erősség. Először azért ez tudomannak igaz voltat ez zel bizonyittiuik, mert a b' iras egarant valogatásnek ül az Attiat, fiut, es b'lelecket Iehouának, az az, természet berint valo Istennek neuezí. Az Iehoua neue penig az b'ent irasban soha semmi teremtet allatnak proprie soha nem adatik, mert az igaz Isten tulaidon saját neue, mikeppen Esa. 42. monga, Iehouah az en neuem, es en az en tíftelegemet masnac nem adom. Azonkeppen Exo. 3. aht' monga az Isten, hog' Iehouah az ü emlekezetre valo neue, melliel eht' akaria ielenteni, hog' ez ol' neue ü neki, melliet soha senkiuel nem közölhet. Ezis niluan valo dolog, hog' az Iehouah Isten csak eg' legén, mikeppen az Moses Deut. 6. monga: Ved esedben Israel, mert

stg. lib. 2. 1. 1. 1.

Esa. 42.
Iehoua nomi
muruu x. 10.

az te vrad Istened eg' Iehoua Isten. Annakokaert miert hog'
 az Iehouah csak eg', az penig az Attianac fiunak es 6. lelek-
 nek tulaidonitratik, niluan vagon, hog' az eg' igaz Isten kinel
 tob' nincz az Attiafiu es 6. lelek legén. Első bizonylag Gen. 4
 Az Eua mikor sülte volna az Caint a't tudga vala, hog' ez le-
 gien az meg igerteteret Messias, ki az kigonak feiet meg ron-
 tana, azert est' monga vala, sültem en az Iehoua firfiat, meli-
 liel ielenti, hog' az Messiasnak igaz Iehouanak es igaz em-
 bernek kellett lenni, hog' az mi iduösslegünket veghez vihe-
 sse. Mafo'd Az Moses negiedik kőniuenek husonegedik res-
 seben ig' sol. Boczara az Iehoua Isten az nepre tuzes merges
 kigokat, kik az nepet mardoslak vala. Sz. Pal 1 Cor. 10. a't ir-
 ia hog' az Christus volt az, ki az morgo nepet kigok altal
 meg emestotte: Ne keferczeretek, vg' mond, az Christust, mi-
 keppen az regi attiak közzül nemelliek meg keferdöttek, es
 az tuzes kigoktul meg emestettének. Harmad az Esaias Pro-
 phetanak hatodik resében a't mongia az Propheta: Hog' lat-
 ta az seregeknek Iehoua Istentet uluen az u' sekiben, es az Se-
 raphinoc est' kialtottak, Szent, Szent, Szent az seregeknek
 Iehoua Istene. De az sent Ianos cap: 12. az Christusrol ma-
 gyarazza: Ezeket, vg' mond, sollotta az Esaias, mikoron lat-
 na az u' diczoseget es solna u' felöle. Azon Esaias sol az el iü
 uendö Isten siarol, es est' mongya: Ime ihol az ti Istentek, i-
 me az Iehoua Isten el iü nagy hatalmassagban es az u' karia
 vralkodik faiat ereiben, legelteti az u' niaiat mint az io pas-
 tor, es az baraniokat az u' öleben hordozza. Ez Prophetiat
 az Christusrol magarazzak az Enangelistak. Matth. 3. Mar. 1
Ioan. 1. Apocalyp. 22. Ha pedig tob' bizonylagokat akar' er-
 röl hallani, oluasd meg Esaiasnal. 6. 25. 28. 35. 40. 43. 45. 48. 54.
 Ieremiasnalis capite 23. 31. Osax 2. Micheasnal 4. 5. Zacha. 12.
14. Malachiasnal 3. 4. Hogy penig az sent Lelek Iehoua I-
 stea

*Nichas homo
 23. 31. 32. 33. 34. 35.
 36. 37. 38. 39. 40.
 41. 42. 43. 44. 45.
 46. 47. 48. 49. 50.
 51. 52. 53. 54. 55.*

Isten legyen első bizonyságunk ez, mert Esaiásnak hatodik re-
 sében Seregeknek Iehouah Istenének neuestetik, kinek dia-
 czösegeuel rakua az földnek kereksege. Mert az Prophe-
 tiai sents Pal Act. 28. az 6. lelekről magiarazza. Masod, mert
 6. David Psal 95. Nag' Iehouah Istennek neuzezi, ki által az tē-
 gerek es az föld teremtettenek. Melliet 6. Pal Heb. 3. az 6. lele-
 kről magiaraz. Harmad az Ieremias cap. 31. azt monga, hogy
 az Iehoua Isten vy friget teben mi uelünk, es az ű törueniet
 be írta az mi siueinkben. Ez mondasz sents Pal Heb. 10. az I-
 sten lelkeről magiarazza. De az vy testamentomban neue-
 tetik sok helien Istennek Acto. 5. 1. Cor. 6. 2. Cor. 6. 2. Tess. 3.
1. Cor. 12. Melliekről ez vtan esmet kel fölünk, holot az
 ert niluan valo irafok meg mutassak, hogy az Iehoua Isten
 nem czac az Attia legien, niluan meg bizonittatik, hog' az
 mi eg' igaz Istenünk az Attia, siu es 6. lelek legien, kinel töb-
 ninczen.

11. Masod erősség. Noha az oh Testamentomban homo-
 liosban jelentette meg az Isten ű magat, mert az ű vilagosb
 esmeretit az vy Testamentomra tartotta, mind az által ez
 zel meg mutattia, hogy egy Isten az sents haromsag legien,
 mert ű maga fölöl vgy föl, hog' az három semel' niluan meg
 mutataflek, mint ezek köueterközödő bizonyságokból meg te-
 cik. Az Moses első köniuenece masodik resében így föl az Ie-
 houa Isten: Czinalliuunk teremczünk embert az mi kepünk
 re es hasonlatossagunkra, es mingyaraft vtanna mongya az
 Moses: Teréte az Isten az embert az ű kepere es abrazattia-
 ra. Lollehet pedig az eretnekek es ez mostani Sidok az An-
 gialokrol magyarázzak. De ennek semmi helie ninczen,
 mert az Angialok nem teremttöttek az embert, senki sem ta-
 naczosa sem segitöie nem volt az Istennek az teremtesben.
 Esa

Esa. 40. Es az emberek nem az Angyalok kepere hanem csak az Istenerre teremtettek. Harmadik részében ísmet így szól. Ime az Adam lón, vgy mint, egy mi közzülünk, hogy iot es gonofit tudna. Ez mondaftis az Angyalokrol magiarazzak az eretnekek, de nem igazan, mert az teremtet allatok az egy öröкке valo Istennel nem részefülhetnek, es ű vele egy istenek nem lehetnek, mert az ű tibtelteget senkinek nem engedti. Tizennegyedik részében ezen tudomant meg erőssíti az Isten mikoron áft mongya: Szallíunk ala es az ű nielneket oblassuk el, hogy eggik az másik befedet ne ercze. El feleltte azért az Iehoua Isten az heliről az embereket es meg fűnenek az Babyllon rakasatul. Az Iosue könyuenek vtolfo részében, ez Eglegre es haromsagra nez az iras, mikoron áft monga: Nem fogaltok az Istennek, mert ű sent Istenek, *Quoniam Dñi sancti ipse est.* Azonkeppen Ieremiafnak 23 részében: Es altal hagtatok, meg fegettetek befedet az elő Isteneknek, az Seregeknek Vranak, Esaiafnak hatodik részében hasonlatos keppen szól az isten, kit külgyek el, auagy kiczoda megien el minekünk. Mely solasnak mogiaual nem az isteneknek sokasagokra tanit az iras, hanem az egy istensegben valo sent haromsagot akaria előnkben tamaftani.

Harmadik erősség.

Az egy öröktül foguan valo **I S T E N**, hogy minden hamis istenektül ű magat meg valaftana, oly tulajdonsagokkal ekessitetet fel, mellick csak ű hozza illenek, es semmi teremtet allathoz nem fernek; Mert mikeppen bizonyos tulajdonsaga vagion minden allatnak, mellicel eggic az masiktul meg valaftatik, mikeppen az ember tulajdonsaga az okosság, az tűznek tulajdonsaga az heu melegsegh, az napnak tulajdonsaga, hogy ez vilagot meg vilagossiczat

Azon

Azonkeppen az Istenben vannak bizonyos tulajdonfogok, melliek ű neki csak tulajdoni, mint örökke valonak lenni, felfeges Istennek lenni, fiueknek titkait által nezní, mindē hatonak lenni, mindenűt allat űerint ielen valonak lenni, mindeneket tudni, csak az egy imadando Istenhez illenec. Miert hogy penig ez tulajdonfogokat nem csak az Atya rol praedikallia az iras, niluan vagyon ezis, hogy az egy Isten egy legyen az ű űent űiaual es az űent Lelekel egyetemben, hōgy ez így legyen, mas irasokban beűfeggel meg bizozitottuk, azert errōl mostan csak rōuideden űolliunk. Elōbōr azert aűt mongiuk, hōg űrōktűl foguan valo az Fiu, mert az irasok bizonyittiak Mich. 5. Az ű űűletese űrōk idōtűl foguan valo. Prouerb: 8. Az Iehouah Isten űűlt engemet az ű vtainak kezdeti elōt, ű vele ielen voltam az teremtesben, mindeneket en rendeltem es en űrōktűl foguan rendtettem. Ioan. 17. Ennekem diczōfegem volt ez vilagnak teremtesenek elōtte. Szent Ianosnal niolczadik reűeben. Mi nek elōtte az Abraham teremtetnek en vagyok 1. Petri 3. Az Christus Istenűege űerint praedikallot az Noe ideieben, azonkeppen az űent Lelek ki űrōcke valo. Mas űbōr az Istē nek űiat mindenhatonak mongiuk az irasokert Apoc. 1. En vagiok az elō es az vtolűo azt mongya az mindenhatō Vr az kit minden űem meg lat. Pűsalmo 68. Az mindenhatō Istē ten az Kiraliokat el űűllieűtōtte. Fel mentel te az magassagban es fogua vitted az fogűagot, mely mondaűt űent Pal az Christusfra magyarazza. Ephesi. 4. Azonkeppen az űent leleket mindenhatonak mongiuk az irasokkal, Pűsalmo 95. Mert az Iehouah nagy Isten, es minden Isteneknek felette valo, nagy Kiral. Mel mondaűt űent Pal. Heb. 3. az űlelekrōl magyaraz. De az űent Palis így űol: Az űent Lelek Isten ofogattia az ű aiandekit mindennek az ű akarattia űerint,

mind

mindenhato penig az, valaki az ű fabad akarattia ferint of-
 togattia az lelki aiandekokat. Harmadfor, mert mindenűt
 az Istennek fia ielen vagón es be tólt mindeneket Matth. 18.
 Valahol ketten vag harman az en neuemben ósue giűltek,
 en ti kóftetek vagók. Azonkeppen az ű. lelek mindenűt ie-
 len vagón Pfal. 139. Houa mehetek az te fíned előt, ha fel me-
 gék az eghben te ot vag, ha az pokolban ala fallok, az te ka-
 rod engemet onnan ki vonson. Sap. 1. Az vrnak lelke be tólti
 ti az földnek kerekseget. Negiedser, az Fiu fiueknek által
 Iaróia. Apoc. 2. Es meg tudgac minden Ecclesiac, hog en va-
 gók, ki az veseket es az fiueket által nezem, Ioan. 1 Minec e-
 lőtte tegedet Philephina, mikor az fige fa alat volnal lattalac
 tegedet. Az ű. Lelek ról ast monga az ű. Pal. 1. Cor. 2. Az ű. Le-
 lek mindeneket által nez, még az Istenec melifeges dolgait
 is. De az tób tulaidónsagokrol ez vtan esmet solunk, miko-
 ron az fiunac es a ű. lelek nec Istensegeről kiualtkeppen tras-
 ctalunk.

Neged erőssleg. Az igaz imadando óröcke valo Istē csak
 az mennek es az földnek teremtoie. Mert ast monga Ier. 10.
 res: El vebenec az földröl es az egh alol az Istenec kik az mē-
 niet es földet nem teremtoitek. De az eges ű. iras ranubizon-
 sagot tesen erről, hog az mē nec es földnek teremtoie az At-
 tia, fiu es ű. lelek legien. Hog penig ez igaz legen, ketkeppē
 bizonittia meg az iras. Előfór mert közónsegeskeppen eg-
 fersmind az ű. háromsagnak tulaidonittia az teremtest. Gen.
 1. Teremczünk embert az mi kepünkre es abrazaunkra.
Iób. 35. Hol az Istenek az en teremtom. Pfal. 149. Órüllion az
 Israel az ű teremt sieben. Masodfor mert kiualtkeppenis ne-
 ha az Attianac, neha az fiunak, neha az ű. lelek nec tulaidonit-
 tia az teremtest. Az Istennek fiarol vannak ez kóuetkózen
 dőjirasok. Esa. 45. En teremtoitem az földet es az embert az
 földnek

1111.

pennant f. 10

földnek bínén, én magamra meg esküttem, hogy ennekem
 haiol meg minden terd. Szent Pal Roma. 14. az Christusra
 magyarazza, minden embernek vgy mond az Christus fe-
 ki eleiben kel menni. Mert meg vagy on iruan: Nekem ha-
 iol meg minden terd. Vgyan ezen tudomant bizonittia f.
David eneklő kőniuenek 102. refeben mikoron így fol: V-
ram az kezdetben te fondaltad az földet, es az eghek te ke-
zednek munkai, azok el vesnek te penig meg maracz es az
te estendőd id soha meg nem foginak. Sz. Pal Apostol Heb. 11.
 niluan való igeckel ezeket az Christusról magiarazza, akar
 mint faczargassak az eretnekek az ű hamis magyarazatok-
 kal. Az Zacharias Prophetanakis tizenkettődik refeben, #
 Ha touabba fel forgatod az vgy Testamentomot, ottis niluan
 való bizonlagokat talals, melliet noha az eretnekek az ma-
 sodik teremtesről magyaraznak, De igen kőniű teneked v-
 gyan azon irasokból űket meg hamissitanod. Szent Ianos
első refeben ašt mongya, Mindenek ű általa teremtettnek
es ű nalankül semmi nem teremtetet valami teremtetet. S.
Pal Colossaba irt első refeben ašt iria, Hogy mind az latha-
to es lathatatlan allatok ű általa teremtettnek. Azonkep-
pen Hebr. 1. refeben ašt mongya, hogy az latható vilag az
fiu által teremtetet es ű taplal mindeneket, az ű Isteni saiat
ereienek hatalmanak általa. Sőt ű maga az Christus Ioan. 5.
ašt prädikallia, hog' valamit az Attia czelekedik, azon dol-
gokat az fiu egyenlőkeppen czelekedik. Az en Attiam kez-
dettől foguan ez oraig munkalkodik, es enis vele egyetem-
ben eggiūt. Az sēt Lelekről Moses Gen. 1. refeben tanu-
bizonlagot tesen, mikoron ašt mongya, hogy az Elohimnac
az az, az Attianak es fiunak lelke taplalta az vyonnan terē
tőt allatokat, es az mindenható Isten lelke meg eleuenitet en-
gemet. Azonkeppen Esaiasnal 40. refeben fol kiczoda segi-
 tette

fogi a9
 földet men-
 iot av fon-
 dalta, es o
 teviezn ki.

Az Szent
 lelekről.

tette az Vrnak lelket az teremtesben. Vtolsor ezis niluã
vagyon, hogy az Christus testet az s. Lelek formalta az sũz
Marianak meheben.

Ötödik Erõsseg. Valaki az egyser teremtet vilagnak
meg tartoia örzoie es taplaloia csak az, az egy öröktül fog-
uan valo Isten, ki kiuul mas es tob ninczen. De ennek göd-
uifeloie es taplaloia az egez s. iras berint az Attia, Fiu es s. Lelek.
Miert hogy penig az Attiarol semmi vita vonas es
ketseg ninczen, azert csak az fiurol es az s. Lelekról ho-
zzunk az s. irasbol bizonyagokat. Az Fiurol azert es s.
Lelekról eczerfmind fol az s. David Psalmo 33. refeben:
Az Vrnak igeie által az eghek meg erõsitettek, es az ũ saia-
nak lelke által azoknak minden seregek. Kiualtkeppen pe-
nig ez neg' erõssegeket hozom mostan elő. Elõsor mikor
ast monga s. Ianos cap. i. hogy mindenek ũ általa lörtenek
valami löt, noha főkeppen az első teremtesről fol, de be fog-
lallia az teremtet allatokra valo gonduifelestis, mert minde-
nek ũ általa tartatnak es hordostatnak, vgy mint Istennek
hatalmabol es bölczesegéből. Masodsor s. Pal Col: re-
feben igy fol: Mindenek ũ általa teremtettenek, lathato es
lathatatlan allatok, es mindenek ũ általa tartatnak, es minde-
neknek előtte vagyon, holot niluan valo igeckel mongya
az Apostol, hog mind az mennieiek es mind földiek, ũ által
la teremtettenec, es ũ általa tartatnak meg, hogy el ne rom-
ollianak. Harmadsor vgyan azon Apostol Heb. i. refeben
arra tanit, hogy az Istennek fia hordoz es taplal mindene-
ket az ũ hatalmas Isteni ereienek általa, es az ũ saiat ereie-
uel minket az mi bününkéből meg tisztit. Negyedsor ezen
dolgot meg bizonyittiak kiualtkeppen valo peldakis, mert
az Istennek fia volt az ki Iacobot hordosta es taplalta az pu-
staban, mikeppen Gene: 49. refeben ũ maga mongya: Az
ans

angál aki engemet taplalt ifiufagomtul foguan alga meg ez giermeköket. Az Israel nepet hordošta taplalta az puštabā mikeppē tanit az Moses Num. 14. §. Pal 1. Cor. 10. Hasonlatos keppen az §. lelekről elfő bizonyagunk legyen az Moses Gen 1. ki ašt monga, hog az Elohim lelke tartotta taplalta az vy önnan teremtet allatokat. Mafod, az David Psal. 101. Ki bo- czatod az te lelked ez teremtetnek, es meg nitod az földnek sinet. Pfal, 139. Houa mehetek el az te lelked elöt, ha az pokolban megekis te öt vaғы, ha az cghben fel megek te en velem vaғы.

VI.

Hatodik erősség. Az eg' öröktül foguan valo igaz Isten csak az, aki az Israel nepet Aegyptombol ki hošta az ű hatalmas kariaual, mert meg vaғon iruan Exod. 20. En vagyoc az te Vrad Istened, ki ki hoštalak Aegyptombol az folgalatnak hazabol, ne legyenek teneked idegen Istenid az en orczam elöt. De az Israel nepenec ki hozoia az Attia fiu es §. lelek, meliböl niluan meg teczik, hog az igaz eg' imadando Isten az §. haromsag legyen. Hogy pedig az Isten fia az Israel nepenec ki hozoia legyen Aegyptombol, imez neg' bizonyagokkal erositem meg. Elfő. Az Moses Exod. 3. 12. Num 14. ašt monga: Hog az Iehoua Angál küldötte el űter, hog az ű nepet Aegyptombol ki hozza, es ezen Angál volt hadnadgia az ű nepenek az puštaban. Az Attia, Angálnac sohul az i^a rasban nem neuestetik, mert ű senkinek köuete nem volt, az Angýalnak pedig neue annit tesen, mint köuet. Teremtet Angálnak sem monthattiuk, mert ű magat Abrahamnak Isaknak, Iakobnac Iehoua Istenenek monga, es ašt paranczolia, hog ű neki az puštaban az Israel nepe aldozatot tegyen, mel' tištesseget az teremtet allat soha maganak nem merne venni, azert bizoniara az az Angál az Istennek fia volt, kit az Oseas cap. 12. Seregeknek Istenenek neuez. Az Malach 3. Frignek

Frígnek Angálanak. Masodfor az David Psal. 68 ig' fol az Istennek fia felől: Iehouah mikoron te az te neped elöt ki ius nel, es az püstaban menel elötte, az föld ingadoz vala, es te a te nepednek eghi harmatot folgaltacz vala. Te fel mentel a magassagban, fogua vitted az fogfagot, es aiandekokat attal az embereknek. Ez Psalmust az s. Pal magarazza niluan valo igeckel az Christusfra Eph. 4. Harmadfor az Esaiás Prophetá cap 63. az Isten fiarol est monga: Az u orczaianak angála tartotta meg ütet az u ferelmében es io akarattiban meg valtotta úket, u hordosta es viselte úket az u eleteknek minden napiaban. Neged. Az s. Pal 1. Cor. 10. ast iria, hog' az attiak a Iesus Christust az püstaban meg kesertöttek, es meg emestettene az tüzés kígoktul. Az s. lelekról is ig' ir az Esaiás cap. 63. Az s. Lelek viseli vala az Mofest keznel fogua, az tengert ket fele hasituan, es az nepet vg' viseli vala, mikeppen az pastor az oktalan allatokat az mezön.

Hetedik erősség. Valaki az aniaf. eghaznak oltalmazóia gondúfelőie, taplaloia csak az az eg' imadando Isten. De az fiu es s. lelek az Attiaual gondúfelőie az aniaf. eghaznak. Azert az eg' igaz Isten az Attia, fiu es s. lelek. Előfor az aniaf. eghaznak giogitoia, meg valtoia'es meg sabaditoia az Iesus Christus Esa. 43. Ne fely mert en tegedet meg valtottalak es hittalak tegedet az te neueden, hog' te enim lennel, folgaltat engemet az te búneidben es faraštottal az te alnokfagidban. Ioan. 10. En vagok az io pastor es esmerem az en iuhaimat. Act. 20. Az Isten meg valtotta az aniaf. eghazat az u ve-reuel. Az s. lelekről ast monga a s. Pal 1. Cor. 12. hog' az Ecclesiaban u ostogat minden io aiandekokat az mint u akaria. Masodfor az aniaf. eghazban folgakat pastoroikat Prophetakat ad az Iesus Christus, mel' csak eg' Istennek tulaidonsaga Eph. + Az Christus adot Prophetakat, Apostolokat, Euan-geli-

stakat az aniaſ. eghaznak epületire. Az ſ. lelekről aſt mōnga Pal apoftol Act. 20. hog' ū ad pūſpōkeket, kik vigazzanak az Eccleſiaban. Act. 13. monda az ſ. lelek valaſatok eñkem Palt es Barnabaſt az munkara, melyre en ūket hittam 2. Pet. 1. Acto. 2. Harmadſor az Ieſus Chriſtus az mi bűneinket el tōrli es meg boczattia, mel' csak egy Iſtenec tulaidonſaga Mar. 2. Kiczoda boczattia meg a bűnt, hanem czac az Iſten Act. 10. Ez Ieſus felől mindē prophetac tanubizonſagot teſt nec, hog' az ū neue altal bűnōc boczanattiat veſic, valakic az ū neueben hiſnec, Act. 16. Hig' a Ieſus neuebē es iduōzūſ. A ſ. lelekről Rom. 8. Az kik Iſtennek lelketűl hordoſtatnac az zoc Iſtēnek fiai Zach. 12. Ioel. 2. Negedſer az aniaſ. eghazbā az hiueknek elmeieket az Ieſ. Chriſtus es a ſ. lelek meg vilagofittia, es az Iſtennek es az ū akarattianac iſmeretire viſen Matt. 11. Senki nem eſmeri az attiat, hanem csak az fiu es ki nek a fiu akaria meg ielenteni; Luc. 24. Ackoron meg nita a tanituanioknak ſiueket, hog' meg ertenek az irafokat Ioan. 15. 16. Mikoron el iū amaz gonduilelő ſ. Lelek, minden igallagra titeket vezeről. Vtolſor az Fiū es ſ. Lelek minden hiueket it ez vilagon igazgat, es az el iūuendō vilagonis örök e letet ad az kegelem edeninek Ioan. 6. 10. 15. 2. Cor. 3.

8. Niolczad erőſſeg. Czac az eg' öröktűl foguan valo igaz Iſten, kinec az iras Iſteni tiſteletet, dicziretet, kōniōrgeſt, imadaſt tulaidonit. De az Iſteni tiſteleteket egenlōkeppē tulaidonittia az Attianac, ſiunac es a ſ. lelek nec. Azert az igaz Iſten az Attia, az ſiuual as a ſ. leleekkel egietemben. Kiről mōnga az Moſes Deu. 6. Az te vradat Iſtenedet imagad es czac ū nekie ſolgal'. Előſör azert mōnguk, hog' az Ieſus Chriſtus igaz öröktűl foguan valo Iſtē, mert ūtet minden időben imattak Gen. 19. Az Iacob ig' kōniōrög: Az Angal ki engemet minden veſedelemtűl meg őrizōt alga meg az gyermekeket. ſ. Ianoſ.

nosnac 5 captaft monga az Christus, hog' mindene c tistellie c
 az fiat egenlõkeppen mint az Attiat, S. Istuan Act. 7. V ram
 Iesus ved az te kezeidben az en lelkemet. Sõt az Apostolok
 minden leueleleknek az kezdetiben, kegelmet es bekefeget
 vg' kernec az I. Christustul mint finten az Attia Istentul, Sz.
Ianosnak 14 rebeben az Christus ig' bol: Valamit kertek en
 meg adom tinektec, Masodfor aſt monguc, hog' ez s. lelekis
 eg' igaz Isten az Attiaual es fiuual, mert utet az bentek min-
 den idõben imattak. Az Esaiasnak cap. 6 aſt kialtiak az an-
 gyalok, Szent, Szent, Szent, az seregeknek Vra Istene, mel'
 Capitulumot az Sz. Pal Act. 28. az s. Lelekrõl magaraz, De a
mi kereſtsegunknek formaia vgian ezen dolgot meg mutat-
 tia, mert csak annak neueben szabad meg kereſtelkednunk,
 akit Isteni tisteleteckel tistelunk es imadunk.

Kileuczedik erõſſeg. Est az igaz tudomant meg erõſiti es
 zek felet. Elõbõr az tellies s. haromsagnak meg ielenese latha-
 to formaban az Jordan vizenel, Matth. 3. Az Attia ki ielen-
 ti u magat az hozatban mikoron aſt kialtia: Ez az en berel-
 mes fiam, kiben ennekem keduem tõlt, utet halgassatok. Az
Fiu az fel võt emberi testben az s. Ianostul meg fõrõstetik, a
 s. lelek galamb kepeben penig lathatokeppen a Iesus Chri-
 stusnac feiere sal. Masodfor az mi kereſtsegunknec forma-
 iais aſt meg mutatitia, meliben meg mosattatunc az attianac
 es fiunac es s. leleknec neueben Matth. 28. Nõ szabad penig sē
 mi teremtet allatnak neueben meg kereſtelkedni, hanē csak
 az eg' igaz Istennec neueben 1. Cor. 1. Mert az kereſtsegben
 frig' lesen az ember kõtõt es az Isten kõtõt. Istē aſt fogadga
 hog' minekunk kegielmes Istenunk lesen, minekunk minden
 bũneinket ingen meg boczattia. Mi visõntag aſt fogadgyuc
 hogy csak utet ismeriuk igaz Istennek lenni, csak utet a-
 kariuk mindenkoron imadni es tistelni, Valaki azert

az igaz Isten nem imadga es nem tisteli, az kinek neuben meg keresztelkedet, az ű keresztsegenek aruloia es az friget fel bontia.

Tized erősség. V tolbor ezis fel bonthatatlan erősség, melnek az pokolnak kapui ellene nem alharnak. Mert nag giatkorta az s. iras mikoron az menniei dolgokrol bol, ez haromat öbue kapczollia, hog az Attianak es Fiunak es s. Leleknek eg ördöcke valo Isteni természetit meg mutassa, mikepp ez bizonylagokbol meg teczik. 1. Ioan. 5. Harman vadnak az egben kik tanubizonylagot tesnek, Az Attia, az Ige es a s. Lelek es az harom eg. Ioan 15. Mikoron el iu az gonduiselo, kit el küldök ti nektek ez Attiatul az igassagnak lölke, ki az Attiatul harmazik. Az s. Palis ig kóniörög 1. Cor. 13. Az Vr Iesus Christus kegelme es Istennek berelme es a s. leleknek közölese legen ti veletek. Ezenkeppen 2. Tess. 3. Az Vr igassaga az ti siueiteket az Isten berelmere es a Christusnak varasara. Az Apostoli Credo vgan ezen Istenre mutat, mikoron est monga: Hisek az mindenható Attiaban, es az ű egetlen eg fiaban, es az s. lelekben, es ez igaz vallasban mutatnak ki ez vilagbol az Patriarchak, kiknek hiteket kel minékünkis követnünk, valakik iduözülni akarunk. Ez eg igaz aldando Istennek legien diczőség tistesség es birodalom es minden időben. A M E N.

VII. Prædicatio.

MINDENHATO ATTIANBAN.

I. *Hogy az Attia igaz Isten legien.*

II. *Miert neuzeitetic Attianak.*

!Miert

III. Miert hiuattatik mindenhatonak:

Nec előtte valo praedikatioban meg magarazuc az ſent irasnak fundamentomabol, hog az egy ós rócke valo Iſten az Attia es fiu es ſent lelek Iſten legien minden egyenetlenſegnekül, Mostan immar rendel az ſent Haromſagban valo három ſemelyrő kel ſolnunk es előőr az Attiarol, mert aſt valliuk az Apoſtoli Credoban, hog hiſünc mindēhato attiaban, hog penig az halgatok inkab eſekben vehellek mostan tanitafunkat neg res ſre oſtő, Első leſen az Attianac Iſtenſege felől. Masod miert neuzei ſtet az ſ. iras Attianac, Harmad mikor kezdetet Attianac hiuatni, Negedſer miert mondallek mindenhatonac.

AZ ELSŐRŐL.

I O L Lehet ez mostani eretnekek az Attianac Iſtenſeget nem rontiak, mert inkab csak egedül valliak ſtet igaz Iſten nec lenni: Mind az által voltanak regē hamis tanitoc, kiket Valentinianusoknac es Gnoſeticusoknac hittanac, kic à Ieſu Chrūs attiat tagattac igaz Iſteñec leni. Mi azert mindē poganoc es eretnekec ellē eſt erős hittel tarczuc es örizzúc, hog az Attia az ſ. ſiaual es ſ. leleckel igaz termefet ſerint valo Iſten legien, De az regulat eſünkben vegyük, hog mikor az iras eg Iſtenec vag egiedül valo Iſtenec monga, nem az ſiat ſem az ſ. lelket rekeſti ki, hanem az baluaniokat es az emberektül talaltatot hamis Iſtenekec. Ez regulat meg tartuan imez harō rendbeli erőſſeggel erőſſittiuc meg az attianac igaz Iſteſeget, Első rendbeli erőſſeg ez, mert az iras ſtet meg ſamlalhatatlan helien az ſiaual es a ſ. leleckel egietemben Iehouah Iſtenec, igaz iſtenec, eg Iſtenec monga lenni, ſeregek nec vranac iſtenenec, Abrahamnac, Iſaknac, Iacobnac Iſtenenec, mel' neuzeteket az iras ſemmi terētet allatoknak nē ad, Gen. 12. Monda az Iehoua Iſte Abrahamnak, meg aldō

ezeket akik teged aldnak es meg aldatnak te benned az földön minden nemzetségek. Gen. 19. Es előt böczata az Iehoua Iehouatul kenküvet es tüzet az Sodomara, mel' mondast minden keresztien Doctoroc eleitül foguan, az Atiarol es fiurol magaraztak. Psal. 2. Az Iehoua Isten monda enneké: En fiam vag te, ma búltelec tegedet. Mel' mondast s. Pal Act. 13. Heb. 15 az Christusrol es az Atiarol magaraz. Esa. 42. En vagoc az Iehoua ez az en neuem, es az en tistellegetem malnac né adom. De az vy testamentomis rakua erőssegeckel, annako kaert igen fokat ebben faradnunk nem kel Ioan. 17. ast monga az Christus: Ez az örök elet, hog meg esmernenek tegedet igaz Istent, es az Iesus Chrüst kit el böczattal. A s. Palis 1. Cor. 8 Minekünk eg Istenünc vagó ki az Atia, kitül minde nec vadnac es mi ü benne, es eg az vr Iesus Christus ki által mindenek vadnak.

2. Masod rendbeli erősség, mert valaminemü Istenhez illendő czelekedeteket az iras az igaz Istenec tulaidonit, azokat mindenüt az attiarolis prædicallia. De ittis ebünkbe kel venünk, hog az czelekedetekbol sem az Fiu, sem az s. lelek ki nem rekesztetik, mert ezeknek eg Istésege es czelekedeti vagon, mikeppen az előt meg mondottuk. Először azert az Atia az mennek es földnek teremtoie az Fiuval es s. lelekel egeremben. Gen. 1. Az kezdetben teremte Elohim az menniet es a földet. Psal 33. Az Iehouanac igeieuel erősitettec meg az egek, es az ü saianak lelkeuel ezek nec minden seregi. Act. 13. Te vag Isten ki az eghet az földet es az tengert teretted. Masodszor az örök eletre ü valastot vilag teremtesenek előt te az ü berelmes fiabā, mint s. Pal Eph. 1. ranit. Harmadszor az Irael nepenec ki hozoia egyptusbol es Babilioniabol, az anias. eghaznac meg tartoia, s. lelek nec aiandekanac ootogatoia Harmad rendbeli erősség. Mert minden igaz Istéhez illendő

dő tiszteleteket az iras ű nekie ad, imadast, kőniörgeft, halaa-
 dast, hitet es benne valo bizodalmat es remenfeget. Deu. 6. A
 re Vradat Istenedet imadgad es czac ű nekie fogal. Ioan. 5.
 Hog mindenek egienlőkeppen tistelliec az fiat mint fin
 ten az attiat. De mikeppen az czelekedetből, azonkeppē az
 imadafnac tistellegeből á ű, iras az fiat es á ű. lelket ki nē re-
 kefti, hanem az emberekűl talaltatot baluaniokat es hamis
 Isteneket. (De it est forgattiak az eretnekek.) Nam az Chris-
 ustul ki adatot kőniörgesben czac az attia neue emlittetik,
 mert ast mőguc: Mi atiank &c. Erre ast feleliűk, hog az Atia
 nac neue veretik az, irasbā a ű. harősfagbā valo első semelert
 az az, az mi V runc Iesus Christus Attiaert, neha penig az
 tellies ű. haromsfagert. Mert az teremtesre es iduőzitesre nez-
 ue attianc minekűnk az Atia, fiu es ű. lelek. Az kőniörgesbē
 azert mikor az Atiat emlittiűk az fiut á ű. lelketis be foglal-
 AZ MASODIKROL. (liuc.

EZ tudomant, hog niluabban meg erthessűk, masod rend-
 ben immar ast tanulluc meg, hog az mi vrunc Ies. Christuf-
 nac ű. Attia, neuztetik attianac harom okaert. Először az eg-
 getlen eg űlöt fiara nezue, mert az ű fiat örök idők nec elöt-
 te meg monthatatlankeppen ű magatul űlte, kinec azon Ist-
 ensege, azon termeseti, azon czelekedeti es tisteleti vagon
 az Attiaual. Es ez az attianac tulaidonsaga, melliel főkeppē
 meg valastatic mind az fiutul, mind az ű. lelektűl, mert, czak
 ű az fiunak Attia, kit ez vilagnac fundamentomanak elötte
 űlt Prou. 8. Az Iehoua Isten űlt engemet minden vtanak e-
 lötte, es en az ű czelekedeti elöt voltam. Ezert az ű. Pal Isten
 nek fia által mongya, hogy teremtetet ez világ, hogy meg-
 mutassa, hog világ teremtese elöt az attiatul űllettetet Heb-
 reorum 1. Psalmo 2. En fiam vagy te, ma űltelek en tegedet.
Noha azert az Atia az Istensegben, á czelekedetbē, az iduő-
 F 4 zitesben

zitesben, teremtesben es az imadasban eg az fiuual es a f. lele
kel, mind azon által meg valasztatic az fületes nec tulaidonsa
gaban. Mert ig sem az fiu, sem az f. lelek Attianak nem ne
ueztetik. Masodszor Attianak neueztetik közönfeggel az
teremtet allatokra nezue, mert mindē allatoc ū tūle vettene
eredetet, ū benne vadnac, mozognac es elnec, Mikeppē f. Pal
tanit Act. 17. Harmadszor Attianac neueztetic az hiuekre ne
zue, kiker Isten vilag teremtesenek elotte fiaban az eletre el
valasztot, el hiuot, meg igazitot, es f. lelket aduan fogadot fia
ua. Esa. 63. Te vag az mi attianc az Abraham nem tud min
ket es az Israel nem esmer. Te vag Isten az mi Attiank es
az mi meg valtonk. Ezenkeppen sol 64. Mal. 1.

A Z H A R M A D I K R O L.

DE ez helien estis esünkben kel vennünk, hog nem csak
az vy testamentombeli keresztienektul hiuattatot Attianak
hanem az o testamentombeli keresztienektulis. Az mostani
Eretnekek kik ragadgak a Christusnac öröktul foguan valo
fületeset, ast mongac, hog czac az vtolso idöben hiuattatot
Attianac, mel' niluan valo hamissagnak ellene kel allanunk.
Elöször azert valamenisör az iras ast monga, hog az Fiu ū tū
le fülettetet, annira neuezi attianac, mert ha fūlte az fiat, hat
ū neki attiais Prouer. 8. Az Iehoua Isten fūlt engemet es ren
det öröktul foguan. Psal. 2. En Fiam vag te, ūma fūltelek te
gedet, Masodszor az f. iras giakorta neuezi Attianak. Esa. 64
Es mostan vram te vag az mi Attiank, sarok vagyunk es az
te kezednek munkai. Malach. 1. Ha en Attia vagyok hol az
en felelmem? Azert noha vg vagon, hog az vy testamen
tomban niluabban ki ielentetet ez tudoman', mind az által
az elötis nem volt telliessaggel el remettetuen. Mellier azert
kel tudnunk, hog azok meg hamissitassanac, kic ast mongak
hog az Istenec fia czac ackorö kezdetet, mikorö az emberi
testben

hogi ez ad
eletöt es le
lögzeröt
mindönök
nek.

Ha en Attia
vagiok hol az
en felelmem?

telben a füz Maria
meg muratiuk. De a
gik, hog az o restan
fiuesz eletet el ne
is mi volt, kic az o
czakhoz Istennek fia
hanak, es hog az bod
AZ N
VT Lior estis tal
midehatonak, melio
hazik be, Elöször eze
tinek tulaidon iirell
roktul meg valastr
eret emberen vagon
talan allatokul meg v
zonkeppen az Istenbe
Mier czac ū magahoz, i
nec Mindenhatonac
hinc által latoiacac
vok, öröcke valo ve
lanna. Ezek Penig n
hozis si lelekhez ne
e vag az Attianak
nek. Mikeppen bolon
igaz Isten, azert az fiu
alag is fogani, az A
denhao. Meg mikepp
mondatic az követke
ne né követke az fiu
az attia midehatona
Isten midehatonac

telben a sűz Mariatul sűletetet, melíneç hamissagat ez vran meg mutattiuk. De azokis meg hamissittatnac kik ast mon-
giak, hog az o testamentombeli attiak nem voltak Istennek
fiai, es az eletet el nem vehettek. Mert ha az Isten azoknak-
is attia volt, kic az o testamentomban eltenek, innen meg te-
czik, hog Istennek fiai voltanak, hog az Isten lelke lakozot
bennek, es hog az bodogsagban rebesek voltanac.

AZ NEGIEDIKR OL.

V T O Lfor estis lassuk meg, miért monga űtet az s. iras
mindenhatonak, melínek okait imez harom dologban fog-
lalhattiuk be. Elofor ezert monguk mindenhatonak, hog az
Istennek tulajdon tistelessege meg adassek, es mindē teremtet
allatoktul meg valastassec. Mert mikeppen az Istē kepere te-
retetet emberben vagon bizonios tulajdonfag, melliel az tob
oktalan allatoktul meg valastatik, mint az okossag es folas.
Azonkeppen az Istenben vadnac bizonios tulajdonfagok,
melliec czac ű magahoz illenec es sēmi teremtet allathoz nē
ferneç. Mindenhatonac lēni, felsleges Isteñec lenni, siueknek
titkainac altal latoianac, Abrahamnac, Isaknac, Iacobnac Iste-
tenenek, orōcke valo veghetetlēnek, halhatatlannac es latha-
tatlannac. Ezek Penig nem vğ adattatnak az Atianac, hog a
fiuhoz es a s. lelekhez nem illenec, mert valaminem ű diczō-
sege vagon az Attianac, vgan azon vagon az fiunak es s. le-
leknek. Mikeppen bolond ember aki ig okoskodik, Az At-
tia igaz Isten, azert az fiu nem igaz Isten. Azonkeppen bo-
londfag ast forgatni, az Attia mindenható, azert az fiu nem
mindenható. Mert mikeppen az Christus vrnac es iduōzitō
nek mondatic, nē kōuetkeziec, hog az attia vr ne legē. Azon
keppē nē kōuetkōziec az fiu Isten ne legē es mindenható, mi-
kor az attia mindenhatonac neuestetic. Masodfor ezert mō
guc az Istent mindēhatonac, hog meg bizonitassec, hog mind

Bolondfag.

ez egész világ és ebben leuõ teremtet allatõc Isten hatalma es
 conduifelese alat vannac, hog' mindenec az ű tanaczabol, de
 cretomabol, akarattibabol es hatalmabol viseltetnec. Mert az
 s. iras mindenhatonac nem azert neuezi az Istent, hog' min-
 deneket czelekedhetnek ha akarna, hanem hog' meg mutassa
 hog' az ű Isteni akarattianekül es rendelefenekül semmi tere-
 tet allat semmit nem czelekedhetik. Harmadfor, hog' mi nag'
 batorfaggal tamaskodgunc az Istennek mindenható ereiere
 nag' batorfaggal es czendesseggel legiunk minden niomoru
 sagokban, tuduan est, hog' mind ez világ űstõke Isten keze-
 ben vagon es az ű tanacza, akarattia ellen semmi nem lehet
 es senki nem arthat. De it estis esünkben vegük, hog' mikor
 az iras az Istent mindenhatonac monga, imez három condi-
 tio alat erczük. Elsõ, hog' az Istennek mindenhatosaga nem
 ellenkezik az ű sentsegeuel igassagaual, igaz mondasaual tis-
 tafagaual, es az ű tökelletes természetiuel, mel' bünnekül va-
 lo. Azert noha az Isten mindenható, de azert bunt nē czele-
 kedhetik, mert az ű természetihhez es igassagahoz sentsegehez
 nem illik, sõt ha bunt czelekedhetnec, nem mindenhatóság,
 hanem erõtlenseg volna, mert mi beñünkis az bün erõtlesség
 bõl vagon. Masod conditio ez, Az Istennek hatalmassaga es
 mindēhatosaga az ű ki ielētet akarattia ellen nē czelekedic.
Az ördögök iduözülhetnec, ha az Istennek mindenható
 hatalmara nezunc, de azert vgan nem iduözül nec, mert az ű
 mindenhatosaga ki ielentet s. igeieuel nē tusakodic. Harmad
conditio, hog' az Istentül egber el vegeztetet, es meg hatarõs
 tatõt rend meg ne bantassac, mikeppē az el mult napot vissza
 nē vonhattia ezert, mert az ű tüle el vegezet rendetfel nē a
 karia bontani. Ez conditiokat meg tartuan az Istē minden-
 ható, mert az ű természetiben veghetetlē ereie es hatalma va-
 gon, es ű általa es ű bēne tartatnac es taplaltatnac mindenec
 Ő neki legen diczõseg es birodalom mind örõske AMEN,

IBRT hog'
 es ol' vilag
 iarulha; aka
 teremtelese

magac azert az ű
 lal az tabuatan Istent
 Al Roma. monga. Az
 gon az embereket, me
 Mert az Isten tabuata
 hatalm ez vilagok ter
 emberek magok men
 koron praktikallana s.
 vilag az Isten eneko
 zoktal az ű elmeret
 ezert. Az Apostoli
 tonk az Isten felsõ
 tunk hog' öbõr ez ala
 pengi uobomant hãn
 vehellõdõd ferint m
 zoda leguaz teremtes
 la legen ez vilagok ter
 ez vilag enkoron.
 lathato vilag.

AZ EL
 Micaela legien

VIII. Prædicatio.
MENNEK ES FEOLDNEC
TEREMTEOIEBEN.

Az Teremtesről.

MERT hog' az Isten az ű termefetiben lathatatlan es ol' vilagossagban lakozik, kihez soha senki nē iarulhat, akarta ezē ű magat ez lathato vilagnac teremtesenek altala az embereknek ki ielenteni. Ez vilagnac azert az ű teremtese ollian mint eg' tükör, meliből az lathatatlan Istent meg esmerhettiük, mikeppen a 6. Pal Rom. i. monga, Az mi Istē felől meg tudhatik niluan vagon az emberekben, mert az Isten ű nekic meg ielentötte. Mert az Isten lathatatlan dolgai, tudni illic, az ű Istēsege es hatalma ez vilagnak teremteseből meg ismertetnek, hog' az emberek magok menthetetlenek legenek. Athenasban mikoron prædikallana a 6. Pal Act. 17. vgan ezen dolgot tractallia, hog' az Isten ennekokaert teremtot mindeneket, hog' azok altal az ű esmeretire iuthatnank es űtet mind öröcke dicsernök. Az Apostoli credoban azert minek vtanna vallastönk az igaz Isten felől, immar io rendel az teremtesre vite tünk, hog' előfőr ez altal vite ssünk az ű igaz esmeretire. Hog' penig ez tudomant hasnos es vilagos ertelemmel esünkben vehessünk, rend se rint imez neg' dologrol follok, Előfőr miczoda legē az teremtes es han' fēle legē. Mas előfőr kiczoda legē ez vilagnak teremtoie. Harmadfőr miből teremtetöt ez vilag es mikoron. Negedfőr mi vegre teremtotte Istē ez lathato vilagot.

AZ ELSŐRŐL.

Miczoda legien az teremtes es hanyféle?

AZ

AZ teremtesnek neue az ſ. irasban annit iegez, mint ſem
 miből formalni valamit, mikeppen az Iſten az meniet es földet
 ſemmiből czinalta, nē valami az elöt valo alkotmanbol,
 mikeppen az pogan bölczec hamiffan iteltec. Az teremtes
 azert az Iſteñec külfő czelekedeti, melliel mikoron ű nekie
 teczet, minden lathato es lathatatlan allatokat ſemmiből te-
 remtet, hog az ű okos teremtet allati közzül, öröcke valo gü-
 lekezetet ſedne es giütene maganak, melitül az ű kegelme i
 gallaga, io volta, bölczeſege, hatalmassaga mind öröcke dicz-
 ertetnek es fel magasztaltatnec. Erröl ſol a Mofes Gen. 1. Az
 kezdetben teremte Iſten az menniet es az földet. Azonkep-
 pen a ſ. Dauid Plal. 102. Az kezdetben te fundaltad az földet
 es az egek az te kezednek munkai. Eſa. 45. En teremtöttē az
 eget es az földet, es az embertis az föld ſinen. De hog ez tu-
 doman' niluabban valo legyen, eſünkbe kel vñnunc, hog az ſ.
 irasban ket fele teremteſt talalunk, melliet valaki eſeben nē
 veſen, ſok irafokat igazan meg nem erthet. Az eggiket ne-
 uezzük elſő teremteſnec, az maſodikat vñ teremteſnek, mel-
 liet rendel röuideden meg kel magaraznunc. Az elſő terem-
 tes nem egieb, hanem az mennek földnek tengernec es ezek-
 ben valo allatoknak ſemmiből valo formaltataſok es czinal-
 tataſok, mellieket az Iſten az ű karianak hatalmassaga ſerint
 tökelletes es fogatkozafnekül valo allapatban teremtet az ű
 diczőſegenek fel magasztalafaert Pſal. 19. Az egec az Iſten di-
 czőſeget hirdetic. Az maſodik teretes, az elſő teremteſnek
 meg vytafa, mel' az Adarnac eſetñec miatta meg rutitatec
 es az romlafnac ſolgalattia ala vettetek. Ez meg vytas penig
 it ez vilagon az emberekben az Chriſtus által el kezdetet,
 de az iouēdō eletbē melliek az bñn által meg rölottanak, tö-
 kelletesen el vegeſtetnec. De ez meg vytas non in ſubſtantia, nem
 az allatoknac allattiokbā leſē, hanem in Qualitate, az az, ezeknec
 alla

Elſő te-
remtes.

maſodik te-
remtes.

Mapatiokban es con-
 nac. Mer nem ma es
 maen azon e
 es telles azidek ad
 telkomind az Proph
 hon. Azonkeppen er
 z. Eſa. 65. Ime en ter
 krol ſemmi emlek
 ſildet, mert az e
 monda az aki az i
 emtek Erröl ſol a
 vagon, vñ terem
 nek vyonnan tere
 orgelebea Pſal. 51.

Mert neu

Elſő ezert, hog n
 ſ. Ellenknek eletöck
 hog ſemmi epleg b
 ppa hog az embere
 ſenek es meg romlo
 okolligokban, akar
 omni az Pelagianu
 hog az ember csak ſ
 zeri vagon habad ak
 egäura. De ha ez igaz
 emeti Iſteñec az em
 im meg halotok volt
 mutalla az iras, mel' da
 nec tudni illik, hog v
 Chriſtus által teremeci, me

allapattiokban es conditiokban, melliekben meg változtat-
nac. Mert nem mas ember teremtetik az fel tamadas vtan,
hanem vgan azon ember eppitetik vyonnan, mind lelkenec
es testenek aiandekaban. Erről sok helieken szól az Istennek
lelke, mind az Prophetaknac, mind az apostoloknak irasoka-
ban. Azonkeppen erced az töb allatoknac meg vytatafo-
kat. Esa. 65. Ime en teremtek vy egeket es vy földet es az re-
giekről semmi emlekezet nem lesē. Apo. 21. Latec vy eget es
vy földet, mert az első egh es az első föld el multanac vala,
es monda az aki az sekben ül vala. Ime mindeneket vyonnan
teremtek Erről szól a s. Pal 2. Cor. 5. Valaki az Iesus Christus-
ban vagon, vy teremtet allat, az regiek el multanak, ime min-
denek vyonnan teremtettenek. Erről szól a s. Dauid az ű kő-
niörgeseben Psal. 51. Tisza fiuet teremcz en bennem,

Miert neueztetik vy teremtesnek?

Először ezért, hog' meg mutassa az Isten lólke, hog' az mi
első bűleinknek esetöckel mindenek anniera meg romlotta-
nac, hog' semmi epség benne meg nem maradot. Es kiualt-
keppen hog' az emberek az bűnnek miatta tellieffeggel el-
vestenek es meg romlottanak minden ereiekben, ertelmek-
ben okosságokban, akarattiokban es czelekedetekben. Mely
tudoman' az Pelagianusokat meg hamissittia kik azt mon-
gák, hog' az ember csak fel rešent romlot meg az ű ereieiben,
es ezért vágó szabad akarattia á ionac mind köuetesere mind
el hágására. De ha ez igaz volna nem kellet volna vyonná
teremteni Istennek az embereket, es a s. iras sem mondana,
hog' im meg holtunk volt az mi bűneinkben. Mafod for hog'
meg mutassa az iras, mel' nag' dologban al az mi iduöslegünk
Istennec tudni illik, hog' vyonnan kellet minket az Iesus
Christus által teremteni, mel' teremtes az elsőnel sokkal na-
giob

giob es nehezb: Mert az első teremtes Istenec befede paranczolattia által lőt, az második fizetessel lőt, mert az Isten fiának emberre kellett lenni, es az aldozatra menni, hog minket meg valthasson.

*De miért mondod hogy az teremtes Istennek
külső czelekedeti?*

Ennek okaert, hogy az Arrianusok es Fotinianusoknak eretneksegök meg hamissittasok, kik az Istennek fiat az teremtet allatok köziben samlaltak, es azt mondtak, hogy úis teremtetet bizonyos időben. De ez ellen tanulliuk meg hogy az Istennek ket fele czelekedeti vagyon, belső es külső, az belső az mellyel az Attya Isten öröktől foguan az ű Fiat meg monthatatlan keppen bülte, es kitül az bent Lelek öröktől foguan sarmazot. Az külső es lathato vilagnak teremtese, mellyet az Isten bizonyos időben, mikor ű neki teczet semmiből teremtet. Mert ha ű általa teremtetet ez lathato uilag: mikeppen az egész bent iras erről tanubizonfagot tesen, hat ő nem teremtetőt allat. Mert az Teremtő Isten teremtetet nem lehet, hogy penig az Istennek Fia teremtoie legyen ez lathato vilagnak, ezennel az Szent irasból meg bizoniczuk.

AZ MASODIKROL

Kiczoda legien ez vilagnak teremtoie?

IOLlehet semmi niluabban valo tudoman' ninczen ennel, hogy az mennek es földnek teremtoie az egy örökke valo Isten legyen, ki az Attya, Fiu es bent Lelek, mind az által az Satan az aniafentéghaznak ellensege, hogy az Isten tiszteltesget meg homaliosicza, estis sok külömb külömb keppen igiekezet az eretnekek által meg homaliosítani, Mert az

Mani

Manichæusok azt montak, hog' ket öröktül foguan valo Lelek vagy on io es gonoz, es hogy az iotul teremtettenek az iok, az gonobok pedig az gonoz lelektül. Az Saturnius ne uü eretnek azt monta, hogy ket Angyaloc teremtottek ez eges vilagot, es ezek boltanak ekkeppen az Mofesnel: Teremczunk embert az mi kepunkre es abrazatunkra. Azon keppen Simon Magus azt tanította. hogy az Angyaloktul es az hatalmassagoktul teremtetet ez vilag: Mely sententiahoz igen közel iar Dauid Ferencz, mikoron azt iria, hogy az Isten az Angyalok által teremtet mindeneket. De mind ezek ellen erőssen tarczuk es oltalmazzuk ez sententiat, hogy az mennek es földnek teremtese az egy öröktül foguan valo Istentül löt. Mikeppen az Esaias Prophetanak 44. 45. 48. refében mondgya az Isten, En vagyok az Iehouah aki mindeneket czelekedem, en nitottá ki egiedül az egeket es en fundaltam az földet es en velem senki nem volt. Azõ keppen Iere. 10. Az igaz Isten az Iehouah Isten, az elő Istē es öröcke valo kiral', ki az földet teremtotte az ű ereieuel, es az ű bölczeségeuel az egeket ki niuitotta, el vebbenek az Istenek kik az eghet es az földet nem teremtetete: De azoknakis vebedelmes az ű tudomanioc, kic az teremtetst vg' tulajdonittiac az attianac, hog' abbol az fiat es a bent lelket ki rekebnek. Mert noha ezt kialtiak, hogy az attianac tistesseget keresik es oltalmazzak, kik est mongiak, mind az által nem tisteltetik az attia az fiunekül es a bent leleknekül. Es valaki az fiat es az b. lelket nem tisteli, az Attiat sem tisteli. Valaki pedig az fiat es az b. lelket teremtonek tagadgya: vgian az õ igaz Istennek lenni tagadgya, mert csak az igaz Isten mennek es földnek teremtoie. Atkozot Istenek baluaniok valaz kik az menniet es földet nem teremtettek. Mi azért az eges bent iras fundamentoma es tanitasa berint ezt valliuk, hogy

Eretnebség.

Sarga ferencz eretnefsége.

az

az mēnek es földnek teremőie az ſ. háromfag legēn, kit At
 tianak, fiunak es ſ. leleknek neuezünk. Mert neha közönfeg-
 gel eczerfmind, mind az tellies ſ. háromfagot, neha kiuallkep-
 pen az Attiat es fiat es ſ. lelket neuezi teremőnec, mikkēpē
 erről az egeſ ſ. iras bizonsfagot teſen. Az Moſes Gen. 1. így
 ſol az Iſten: Teremczünk embert az mi kepünkre es abraza
 tunkra, mel' mondaſt az meg vakult Sidockal, noha az moſ-
 ſtani eretnekék ſok hamis magarazatoockal akariak meg ho-
 malioſitani, mind az által ſoha az igaffagot el nem niomha-
 tiak. Nemelliek ezt gondoltak raita, hog ez moſtani feiedel-
 mek mogara ſolt az Iſten ű maga felől, kik az ű irafokat így
 kezdik el: *Nos Maximilianus. Nos Ioannes.* De az ſ. iras ez fele vndoc
 ſolafnak modgual nem ſokot elni, mert ez barbaries nem
 regen tamadot az emberek közöt. Nemelliek viſontag aſt
 magaraztak raita, hog az Iſten az Angalokat ſolitotta vol-
 na, es azoknak paranczolta, az embereknek teremteſet, mel
 ertelemnek es eretnekſegnek ellene ſol, mind à Moſes, mind
 az Eſaias cap. 40. Kiczoda ſegitőtte az Iehoua lelket az terē
 tesben. Ezis niluan vagon, hog az emberek nem az angialok
 kepere, hanem az Iſtennek abrazattiara teremtettenek. Az
 Job 38. cap. eckeppen ſol: Hol az en teremőim, mel' ſolafnak
 modgual nem aſt akaria mondani, hog ſok teremő legyē,
 (mert az teremő Iſten czak eg) hanem, hog az eg Iſtenſeg
 ben az három ſemelnek eg czelekedetit meg ielencze. Ezen
 keppen ſol az Dauid haſonlo ertelemmel Pſal. 49. űruendez
 zen az Izrael az ű teremőiben.

*De vgian ezt bizomicz meg hogy az Chriſtus
 teremő legien ?*

Előſőr Eſa. 45. az Iſten ig hozza be: En teremőttem az ſol
 det es az bort ű rea en teremőttem, az en kezeim niuitottac
 ki

ki eghet, es ezeknek minden sereginek en paranczölok, en meg esküttem en magamra, ennekem haiol meg mindē terd, es en rollam teßen vallast minden nielu. Ez mondast az s. Pal Rom. 14. az Iesus Christusra magarazza imez igeckel: Miniaian az Christus sēki eleiben kel mennūnc, mert meg va-
gōn iruan, ennekem haiol meg minden terd. Masodfor a s. Dauid Psal. 102. ig söl: Vram az kezdetben te fundaltad az földet es az egec az te kezednec munkai. Mel' irast s. Pal Hebr. 1. niluan valo igeckel az Istennek fia felöl magaraz. Har-
madfor az Zacharias Propheta cap. 12. hasonlatoskeppē im est monga: Az Iehoua a ki az egeket ki niuittia es az földet fundallia es az ember lelket közepben czinallia, en ki öntöm az kegelemnek es imatsfagnac lelket, es meg latnak engemet kit meg öklöldöstenek. Az s. Ianos 19. ez mondast elő hozza es az Istennek fiarol magarazza, hog ū legēn kit az emberi testben meg öklöldöstenek. Negedfor az Salomon irasaban Prou. 8. Az Istennek bölczesēge az Iesus Christus ast möga: Mikorōn az Iehouah Isten az egeket czinalta, en ū vele ot voltam, ackoronis mikorō az földnec kerekseget es az mēly tengert fundalna, mikoron az egeket oda fel vonna, es az vīzeknec kut feiet czinalna, en ot voltam ū vele. Ha penig az vī testamentomot fel forगतod, ezeknelis niluabban valo bīzonfagot talals, melliek közzül ezek, ved most ebedbē, mert ezeckel az eretnekeknek s̄aiokat be dughad. S. Ianosnal 1. ca ast iria, hog az eg Isten kezdetben az Istennel vala es minde nek ū altala teremtettenek, es ū nalankül semmi nem teremtetöt valami teremtetet. Noha penig az Arrius tanituanti, az masodic vyonnan valo teremtesröl magarazzak, mind az al tal semmikeppē helien nem maradhat. Mert közönfegessen minden hatarozafnekül mindenec teremteset az Iesus Chri stusnak tulaidonittia, Az vī teremtes penig nem foglal

vī testa-
mentom.

mindeneket be. Annak felette niluan való igeckel iria, hóg femmi ű nalanekül nem löt valami teremtetött, tahat az eghek es földnek teremtese sem löt ű nalanekül. Söt az Euan gelistanak czellia es igyekezeti ezent bizonittia. Mert ebt akaria ez vilagnak teremteséből bizonítani, hogy az Christus igaz Isten legyen. Ez tudomant sient Pal Coloss. 1. rekesben igen niluan való igeckel erőlliti. Az Christus vgmöd az lathatatlan Istennek kepe, minden teremtot allatoknak első fülötte, mert ű általa teremtettenek mindenek, vala, mellyek az eghekben es az földön vannak, láthato es lathatatlan allatok, mind űlő fekek, mind Vrasagok, mind Fesiedelemsegek, mind birodalmok, mindenek ű általa teremtettek, es ű erőtte, es ű mindeneknek előtte vagon. Soha vgy nem tekerhetik, hogy ez mondasz az vy teremtesre vohallak az eretnekek. Mert az Angialokatis az Apostol be foglallia, kikre az vy teremtes nem nez, mert azok az romlasznak alaia nem vettetenek, söt az Sidokhoz irt leue lebenis vgyan ezent bizonittia. Először, mert ast mongya, hogy az lathato vilag az Isten fia által teremtetet. Masod for mert igy sol, Vram az kezdetben te fundaltad az földet es az eghek te kezede munkai. Melliekhez hasonlo az Christus mondasz Ioan 5. Az en Attiam kezdettül foguan czelekefik, es enis ű vele eggiüt munkalkodom. Mert valamellieket az Attia czelekedik, vgyan azokat az fiuis hasonlatoskeppen czelekedik. Ennek felette valaméniser üt az iras Iehouanak Istenenek es imadandonak mongya, anisfor neuezi teremtoenek, mert csak az az igaz Isten, csak az imadandois, az ki az menniet es földet teremtotte.

Bizonicz meg hogy az Szent Lelek teremto legien.

Noha ennek előtte is folank erről, mind az által mostanis imez három dologgal erősfittük meg. Először, Mert az Moses Gen: 1. niluan valo igeckel iria, hogy az Isten vagy az ſent Lelek az első teremteskor mingyaraft taplalta, tartotta, melegette az vyonnan teremtet allatokat, holot ſep hasonlatollagot veſen az Moses, hogy mikeppen az tiukok meleggetik az tiuk moniakat, mokoron ki költeni akariak, azonkeppen az ſent Lelek daikalkodot az teremtet allatokkal. Mafodszor. Mert az Eſaias Propheta 40. reſeben azt mongya, hogy az Iehouah lelket, auagy az ſent lelket ſenki nem ſegitötte az teremtesben. Az Iob 33. reſeben meg ig ſol: Az Vrnak lelke teremtet engemet, es ű eleuenitet meg engemet. Harmadszor mert az Chriſtusnak emberi teſtet az ſent Lelek formala az Maria meheben, mikeppen az Angal mondgya Luc. 1. Matth. 1. cap. Az ſent Lelek ſal te read, es az ſelleges Iſtennek ereie arniekoz meg tegedet, az mi te bē ned vagon, ſ. Lelektül vagon.

*Miczoda hat az oka hogy az Credoban az
Attia neuezed teremtoenek?*

Felette igen gyakorta forgattyak az eretnekek eſt, hog az Apoſtoli Credo az Attia neuezi mennek es földnek teremtoienek, nem az Fiat ſem az ſent Lelket. De eſünkben vegyük, hogy nem vgy tulaidonittatik az teremtes az Attianak, hogy az Fiu es az ſent Lelek ki rekeſteſsenek, hanē imez ket okaert. Először mert az rendre neze az Iſtenſegben első ſemely az Attia, annakokaert az czelekedeteben is első küt ſő es eredet, hogy ű czelekedgyek mindeneket az Fiuval es az Szent Lelkkel. Mafodszor Teremtoenec neueſtetik az Attia ezert, hog az baluaniok rekeſteſteſnek ki, nem az fiu ſem az ſ. lelek, Mikeppen a Chriſt es Vrnak

nak neveztetik bizon' nem azért, hog' az Attia az vrasag, bol ki rekestessek, hanem hog' az tistelleg az idegen istenek nek ne tulajdonittassek. Ezekből kóniü meg felelned az ma sodik okoskodafokra is, meliben est forgattiak. Nam az Istē ast monga, hog' ű egedül teremtet mindeneket, es ű vele senki nem volt Esa. 44. Mert vg' vagon hog' az Isten egedül teremtöt mindeneket es az teremtet allatoc közzül senki ű ne ki tarfa nem volt, de ez mondasok sem az fiat, sem az f. lelket nem rekestik ki, mert ezeknek eg' öröcke valo Istensegök, czelekedetek es tisteletek vagon minden egienetlenségnekül. Ioan. 5. Valamellieket az Attia czelekedik, azokat az fiu hasonlokeppen czelekedí, ualami az en Attiame mind enim Ioan. 17.

Scinis.

A Z H A R M A D I K R O L.

Miből teremtett ez vilag es mikoron?

A Z 6 Pal Apostol Heb. 11. ast monga: *Fide intelligimus apata es se sacula verbo Dei.* Az hit által ertiük hog' ez vilag kezdetet Istē nek igeie által. Ez mondasal meg tanit az Apostol, hog' az Isten ez lathato vilagot semmiből czak az ű hatalmabol teremtötte. Ha azért az első teremtesre nezünk, v'gan semmiből teremtet mindeneket az Isten, noha e felöl ig' bolnak ne melliek, hog' az Isten nemel' allatokat semmiből teremtet, ne melliet az földből, niemelliet husból es czontból, nemellyeket az vizből. Az menniet es földet semmiből teremtötte, Az Adamot az földből, Euat az czontból, az halakat es madarakat az vizből. Ezek iollehet igazan mondatnak, mind az által iol monguc, hog' mindenec semmiből teremtötenec, mert ezeknek első materiaiok semmiből teremtett. Hogy penig ez tudoman' igaz legyen. Először meg bizonittia az Moses Gen. 1. Mikoron ast iria, mond, vg' mond az Isten, legyen vilagossag, es vilagossag lön, legyen kí niuitatot egh, es min-

giarast

Igi hogi
ezek semmi-
ből alkutua
legienek, a
mellieket
latunk.

farast lön. Mások
eret Napes Hold es
ret felfogek, mert
vg' teremtettenek. A
tal eslöitettnek me
minien feregek ezek
melliet az Moles eel
kimit, Gen. 1. Az k
az Isten az menn
mid több bebeddel
Foltertem e

Kel minékünk ez
ualtekeppen három
usfok es Poetak meg
us, kik azt mondotnak
küll fogan volt. de
kannak vanna, m
viga az fa, kö, tegl
at anekiek: Ezenk
zelekedti felöl, de ez
Isten az östlegenek,
örökli huan valo,
emiönis. Mások
a hatalmigeit előtű
gatalmuk magunkat,
Istek bizonyok hogy l
lön, 11. Hunabor, h
teremtötte hara mi te
lünk az vilagossa

giarast Ión. Masodszor az sents Dauid Psal. 148. Diczerietek
 ütet Nap es Hold es minden fenies czillagok, diczrietek ús
 tet felső egek, mert ű monda auag paranczola, es mindenek
 vg teremtettenek. Azonkeppen Psal. 33. Az Vrnak igeie al-
 tal erőssitettenek meg az eghek, es az ű báianak lelke által
 minden seregek ezeknek. Harmadszor az Sido igehe Barah,
 melliel az Moses eel, annit tefen mint semmiből teremteni
 valamit. Gen:1. Az kezdetben Barah az az, semmiből terem-
 te az Isten az menniet es az földet. Ezent bizonittia Szent
 Dauid tób befeddelis Psal. 33. *az vrnak igeie által teremtettenek az*

*Folertem en ezeket, de mit hasznalok en
 ezekkel?*

*menijak:
 Is az ev
 zaiának
 lelke által
 ezeknek
 mindön
 seregi.*

Kel minekünk ez tudomanban bizoniosoknak lennünk
 kiualtkeppen három okaert. Először hog az Pogan Philoso-
 phusok es Poetak meg hamissitassanak Plato, Ouidius, Gale-
 nus, kik aßt mondottak, hog ez vilagnak materiaia allattia ö-
 róktúl foguan volt, de az Isten csak sep moddal rendelte a-
 zokat annak vtanna, mikeppen hog az acz mesternek előte
 te vagon az fa, kő, tegla, meß, es ezeket csak el rendeli es for-
 mat ad nekiek; Ezenkeppen gondolkottanak az Istennek
 czelekedeti felől, de ez veszedelmes tudoman' ellene vagon
 az Isten diczőssigenek, mert így nem csak az egy Isten vol-
 na öröktúl foguan valo, es az Isten nem meltan neuebetnek
 teremtonekis. Masodszor, hog az Istennek meg foghatat-
 lan haralmassagát előttünk tarczuk, es azzal mindenkoron
 vigastalluk magunkat, mert az Isten azokatis előhyaaz
 melliek ninczenek hogy legienek Roma. 4. cap *Vocat ea que
 non sunt, vt sint.* Harmadszor, ha az Isten mind ez vilagot semmi-
 ből teremtoite, hat az mi testünkertis az földnek porabol so-
 kal inkab az ytolso napon fel tamarhattia, I. Cor. 15.

*Mond meg aſtis mikoron teremtette Iſten
ez vilagot?*

Az Pogan bölcsek kiket Peripathetikuskoknak nevezte-
llien ertelemben voltak, hogy ez vilag öröktül foguan
volt. Mert lehetetlennek íteltek, hogy az semmiből valami
lehesse, es hogy az Isten valaha hiuolkodót volna es bizon-
ios helnekül lehetet volna. De ezeknek ertelmeket meg kel-
vtalunk. Először ezért mert ha est helien hadgiuk, ket örök-
tül foguan valo allat leſen, es ez vilag az Istenhez egyenlő
leſen, mely az irasnak ellene vagyon. Másodszor mert ez
tudoman ellene vagyon az Istennek diczőſſegenek es tisz-
teſſegenek, kinek hatalma, bölczeſege, kegyelme, igallaga
ez vilagnak teremteseben niluan meg teczet. Ez ellen az-
ert bizonnial el hidgyük, hogy az Isten bizonyios időben a-
kkoron mikoron ű nekie teczet teremtötte ez lathato vi-
lagot, es semmikeppen nem kel engednünk, hogy az örök-
tül foguan valo volna. A mint pedig az Moses es Prophe-
tak irasokbol meg teczik, teremtetet ez elöt, vgy mint ött
ezer öt száz es harmincz niolcz estendöuel. Hogy pedig
bizonyios időben teremtötte legen Isten ez vilagot, meg mu-
rattia az Moses, mikoron aſt iria, hog az Elohim Isten a kez-
detben teremtötte mind az menniet, s mind az földet, löt
meeg aſtis meg iria, hogy hat napon teremtöt mindeneket
es az heredikent az ű munkaiatul meg bünt Genesis 1. 2. Az
Philosophusok ez bolondſagra ebből mentenek. Először mert
az okollag est mutattia, hog semmiből semmi legyen, es est
semmikeppen el nem hihettek, hogy az Isten semmiből illiē
nag alkotmant czinalhatot volna. De it minenkünk az Isten-
nek veghetetlen hatalmat kel meg gondolnunk, mellyel a-
zokaris elő ſolithattia az mellic ninczenek, akki ottis arat
hat

Zombaton
miugot meg
Tehat vasar-
nap kezdte
el az tevöm-
tést.

at aholot nem verőte
Rom. 4. Hebr. 11. Fide
or, mert aſt icelleg
lőtte, ha ez vilagot
ezis merő bolondſag
ez vilagot, mikor ű
lelőttis voltak
mellikéről felelt
kül foguan rend
estben el boczáll
nit öröktül fogua
elmenek kazdag
keppen bent Pal
ndelte Isten, hogy
et Fiabra megkerze
tennekczudalatos ta
afabovagyon egy hi
rembertul vakmerő
vilag teremtete el
kondolgainak vakm
leland aſt akarta me
il az Istenek el reite
ert igazleg melleget
gbanszer az Isten ki ie
igunku gyakorolhat
k holkot az Isten ez
gnem öröktül foguan v
3. contra Maximium.
ot, ű megvan lakik, es
k az Istenek allattia
et allarok felől, kika

hat aholot nem vetöttek, ottis vehet aholot semmi ninczen. Rom. 4. Hebr. 11. *Fide intelligimus sacula aptata esse verbo Dei.* Masoda for, mert aſt itelték, hogy az Iſten hiuolkodot volna annak előtte, ha ez vilagot bizonios időben teremttötte volna. De ezis merő bolondság, mert noha az Iſten akkor teremttötte ez vilagot, mikor ű neki teczet, mind az által vilag teremtefe előttis voltanak az Iſtennek magaban valo czelekedeti, melliekről feletteb nem kel tudakoznunk. Az Iſten öröktül foguan rendelte eft, hogy az ű fiat ez vilagra emberi teſtben el boczaſſa Prouerb. 8. 1. Petri. 1. Az kegyelem es denit öröktül foguan el valaſtotta az eletre, hogy az ű kegyelmenek kazdagſaga, ű benne es ű általok diczirteſsek, mikeppen bent Pal Ephesio. 1. cap. tanit. Öröktül foguan rendelte Iſten, hogy az pogan nepeket el hya az eletre, melyet Fiaban meg ſerzet. Hat az teremtes előttis voltanak Iſtennekczudalatos tanaczi es czelekedeti. Szent Agoson irafaban vagyon egy historia, hogy mikoron egy ven iam bor embertul vakmerőkeppen kerdenek, mit czelekedet Iſten vilag teremtefe előt, aſt felelte rea, hogy az Iſtennek titkos dolgainak vakmerő viſgaloinak poklot czinalt. Ez felelettel aſt akarta meg mutatni, hogy nem kel az iras kiüül az Iſtennek el reiter dolgaiban magunkat faraſtanunk, mert igaz elgg melleges dolgokat talalunk az teremtet vilagbanis, es az Iſten ki ielentet akarattiaban, melliekben mi magunkat giakorolhattiuk. Nemelliek azonis tudakoznak hol lakot az Iſten ez vilagnak teremtefe előt, ha ez vilagnem öröktül foguan valo. Ezek nec meg felel Agoson lib. 3 contra Maximium. Az igaz Iſten vg mond ű magabā lakot, ű magaban lakik, es ű magaban vagion. Nem kel nekünk az Iſtennek allattia felől vg gondolkodnunk mint az terētet allatok felől, kiknek vegek es bizonios heliec vagō

Sidi.

bolond o-
kossodas.

mert ű veghetetlen es bizonios helire nem forittathatik, ta-
hat ackoris ot volt ahol mostan va gon, mert az Isten ű ma-
ga mind az idő mind az hel. Mikeppen Tertulianus Doctor
bol; *Deus ipse similiter ab aeterno es locus es tempus es omnia.*

AZ NEGIEDIKRŐL.

Mi vegre teremtötte Isten ez vilagot?

NOHA az Istennek tanaczanak senki vegere nem me-
het, mi okaert illien draga es sep alkotmant teremteni, mind
az által az bent irasban effelöl tanitratunk, sükseg rola tudá
koznunk. Mostan annak okaert tanitafnak okaert niolcz
okat samlalom elő, mellyekert Isten ez vilagot teremtötte,
melliekről meg kel minden napon az kereszten embernek
emlekezni. Az pogan bölczek ast montak, hog az Isten min-
deneket az emberert teremtöt, az embert penig ű magaert,
mely mondas noha nem mindenessül foguan hamis, mind
az által megis böuebben es niluabban folliunk ez dologhöz

Előbör azert teremtet az Isten minden latharo es lathatat-
lan allatokat, es igen sep rendel mindeneket az okaert hely-
heftetet, hogy az ű nagy es meltofagos felseget diczösséget
veghetetlen hatalmassagát, bölczeseget irgalmassagat, igassa-
gat es io voltat meg mutatna. Mert mikeppen az acz mester-
nek minden tudomania es mestersege az ű munkaiabol-
czik meg. Azonkeppen az Isten minemű legien ez vilag-
nak teremtese murattia meg. Erről sok niluan valo irasok
vadnak. Psalmo 19. Az eghek prädikalliak az Istennek dic-
zösséget es az ű kezének munkaiat hirdeti ez vilag auagy
az ki niuitatot egh. Psal. 104. Diczird en lelkem az Vrat.
En Vram Istenem, mely igen fel magastaltattal diczösség-
ben es sepfegben fel öltöstel, kőrnüül vetettel vilagossaggal
mint

mint egy köntössel, es ki niuitottad az eget mint egy fatort. Az Iob historiaiaban cap. 38. Az Isten ű maga meg iria az ű nagy bölczeseget, hatalmat, ereiet, melliet ez vilagnak tereteseben ki ielenter. Hol valal mikor en az földnec fundamentomat fel vetem, mond meg ha vagyon valami tudomaniod, kiczoda vötte merreket, ha tudod mond meg miczoda fundamentomon allanak az ű oblopi, erősségi, kiczoda tötte le az beglet köuet, kiczoda vetet hatart az tengernek. Kiczoda zarlotta be űtet, hogy ne follion? En űtet köddel mint egy köntössel kőrniül vöttem, es föterseggel homallial he polaltam; En decretomot montam neki es ő aitariara zauart vet tettem, hogy ki ne mehessen. Ez vilagnak sepen teremtese azért mind az Isten diczösséget praedikallia. Mert ű az eget fel vonta mint egy karpitot, azokat nappal, holdal, czilaggal meg ekessitötte, az tengernek noha partia ninczen, de Isten hatart vetet es meg rekestötte űtet, hogy ez földet el ne boriczak. Az embert az ű kepere es hasonlatossagara teremtötte, mint egy földi Istent, es czuda bölczessegeuel es kegyelmeuel minden draga aiandekauual meg ekessitötte. Meliröl czudalkozik az sent Dauid Psal. 8. es azt monga: *Miczoda az ember, hogy ű rola meg emlekestel, vag az ember fia, hogy űtet meg latogatod es keuisse tötted kissebbe az an gyaloknal, diczösséggel es tífrességgel meg koronastad űtet, Vrra tötted űtet az te kezednec munkain, mindeneket neki laba ala vettötöl.*

Masodfor azért teremtötte az Istē ez vilagot, es meg foghatatlan bölczeseeggel rendelt helihesteröt mindeneket, hog az emberek ezekre nezuen iutnának az Istennek igaz esmiretore, felelmere, serelmere, halaadafra es igazan valo tíftele tire. Az Romai Antichristus azt monta, hog az faragot kepek az parasz; embereknek köniuök es enekék; Az ű papiai

Habre.
11.

11.

Barati, nema ebek lóttenek, mert az oktalan képekre igazítottak az fejen' kösseget, hog' azoktul tanullianak. De azok az Ier. 10. cap. Es az Abacuc Propheta 2. részében, hitfagnak es hazugfagnak doctoranak mestereinek nevezik az fele baluaniokat, kiket az Isten az ű törüenieben meg tilt, es kikeről az Szent Dauid ást mongia Psalm. 115. Hasonlatosok legienek az baluaniokhoz azokis akik azokban biznak. Ez vilagnak penig az ű teremtese felől meltan mondhattiuk, hog' legén eg' öröcke valo Isten, kinek bölczefege, hatalma, kegelme es igazsága veghetetlen es meg merhetetlen legien. Noha penig az Istennek esmereti az teremtesből az életnek vtanna homaliosb, hog' nem mint az élet elöt, mind az által mostis ez által az embereket, az Isten magok menthetlenek kezei, mert ez vilagnak illien sep alkotmanja v'g mint kezzen fogva vinne az embereket az Istennek esmeretire, ha az ű okosságokban meg nem bolondulnanak. Erről szól az s. Pal Rom 1. Az mit az Isten felől kel tudni, niluan vagón az Poganokbanis, mert az Isten ű nekiek meg jelentötte. Mert az Isten lathatatlan dolgai mind hatalma mind Istenfege az teremtet állatokból meg ismertetik, ezért hog' magokat ne menthessek lásd meg Actor 14. #

3. Harmadör ezért teremtette Isten ez vilagot, hog' az emberekből magának sent giüleközeter, Ecclesiat valastana es fedetne, mely által az ű kegielmenek diczössége mind örökke fel magasztaltatnek es tiszteltetnek. Mert az Isten örök időtől fogva az kegelem edenit az Iesus Christusban el valastotta, hog' azok sent es meg feghetetlen életben iarianak ű elötte, es azok által az ű irgalmassaganak kazdagfaga mind öröcke diczirtetnek, Eph. 1. hog' az Isten tanacza veghez mēne, embereket teremtet, kiket naponkent az Euangeliomnac es az Sacramentomoknak általa külfő keppen s, lelektül bel

Vala listvaban egy nemi nemo lala faio ember, ki vezeg eul vala Santa amianaf mehelöl, ki soha nem iart vala. *vide.*

Tökeppen hy, hog' ū altalok tiszteltettek es fel magasztaltat-
nek. Annakokaert mind az örök életre való valasztasunk, es
teremtésünk mind meg valtasunk, erre viznek minket, hog'
az Iehouah Istennek kegielme mi bennünk es mi általunk
diczirtettek, es hog' az mi Istenünk elöt bent életben elliunc
Eph. 1.2.

Negyedser, hog' az harag edeniben az Isten az ū igassagat
meg mutassa, mikoron azokat az bűnert meg rontia es örök-
ke való halallal meg bünteti. Mert mikeppen az kegelem e-
denit Isten azért valasztotta es teremtötte, hog' azokban ir-
galmassaga diczirtettek. Azonkeppen azokat meg foghatat-
lan iteletiben azért vetötte meg, hog' igassaganak diczöffe-
get meg mutassa. Erre nez a Salomon Prouisio mikoron aſt
mondga: Az Isten mindeneket magaert teremtör még az I-
stentelentis az gonoz napra, az az, az karhozatnak es bűnte-
tesnek napiara. *Omnia propter seipsum fecit etiam impium ad diem malum.*
Erröl sol az Isten Exod.9. Rom.9. mikoron az Pharaoh felöl
aſt monga: Ez vegre emeltelek en fel Pharaoh tegedet, hog'
az en hatalmammat meg mutassam te benned, es hog' az en ne-
uem es igassagom ez egész földön hirdettettek. Annakokaert
akín akar kóniörül akit akar meg kementi. Akik pedig eb-
böl akariak vadoloi az Istent, mint ha nem igazan czeleked-
nek, azoknak vgyan ot meg felel az Apostol: sőt te ember
Kiczoda vag' ki az Isten ellen pattogz, responsalá? Nemde
mondgiae az fazek az fazakasnak miért czinaltal engemet
illien formara?

Ötödser, terétet az Istē soc külömb külömb fele allarokat
hog' azockal éberec elnenec etelekre, italokra, ruhazattiokra
es egyéb bűkfegekre, hogy életeket meg tartanac es az Istent
diczernec. Ennekokaert ezt iria az Moses Gene.1. hogy az
Isten hatalmat es birodalmat adot az embernek minden
alla

allatokon, az földnek gyümölcszen, az viznek halain az madarokon az földi oktalan allatokon Pfalmo 145. Mindeneknek semei te read neznek, es te acz ű nekik eledelt alkotmas idöben. Hat az kik barom modra elnek, tobzodasra reszefegre, az termebet meg romlasara, Isten bofusagara az teremter allatockal, azok nem tudgiak az Isten teremtesenec veget es czelliat.

6.

Vide.

Hatodszor, hogy az Istennek teremtet allati sok dolgokba peldaink, es tükörink legienek minékünk, mellic az mi hiuatalinkban valo vigazasra es forgalmatosagra fel serkenzenec. Az Salomon Prouer:3. az rest embereket az hangak hoz küldi, hog azoktul tanullianak. Az Esaias cap. 1. Az Isra el nepet ökörnel es samarnal alab valonak mongia lenni, kie az ű iaslokat es vrokak meg esmerik. Az Ieremias cap:3. aſt mongia: Bizoniara az esrag tudgia az ű el menesenek ideiet, az Feczkek es az Daruak tudgyak mikoron kellien hasza iſni. De az en nepem nem tudgya az Iehouanak iteletit. Az Christus 16. az madarakat liliomokat tamaſtia elönkbe hog azokbol tanulliunk az Istennek gonga viselese felöl.

7.

Hetedszer az teremtet allatokat nem csak ezért adgya Isten elönkben, hog az mi semeinket giöniörkörtellük benne hanem azok nezeseuel, az menniei dolgokra es azokrol valo elmelkedesre emelliük fel az mi lelki semeinket. Ennek okaert nag giakorta az iras az menniei es örök eletre valo dolgokat az földi teremtot allatokhoz hasonlittia. Az Iesus Christust az Malachias Propheta neuezi igassagnak napianak. Hat mikor az napot neuezed, azonnal emeld fel az te lelki semeidet, az igaz napra es Isten fiara, acki az ű bene hiudknek vilagossaga, mikeppen ű maga aſt mondgya Szent Ianosnal niolczadik resében; En vagyok az vilagnak vilag

FR
Magossaga, azon leli
kövesök. Ioan. 6. 66
rt valamikor ezek
biere es itala, az ki t
Ister neuezi az iras
szeg tütit es meg
dolkokal az Vr lel
rebenben. Halonlat
higon vitezkedik.
az mezöhoz, mipe
leczadfor, hog az
nemellic igrals
Hör mert fok all
tot be az Isten, mi
to, mind oktalan all
tal nag betegsegek
szeg orvos Doctoroc
Eli. Malochor visonrag
kor bünteti, hog az ű ig
moleuit. 26. aſt monga:
m remok, boczatok ti r
iök öllenek. Deut. 28. 22
esek munk. 4. Reg. 2. ver
cet öllmük az Euseust
re az Ilicollagecek
es birodum mind örök

II. Pr
nap teremtete Isten e
pon mit te

vilagossága. Azon Iesus Christus ű magat kenierneec neuzei földő vesőnek. Ioan. 6. földő tőkenek Ioan. 15. vtnac, aitonak. A zert valamikor ezekre nez, ešedben iusson az te lelkednek keniere es itala, az ki taplal tegedet az halhatatlan eletre. A s. lelket neuzei az iras viznek es tűznek, akki minket meg mos meg tistit es meg vilagosit. Ez külfő allatokra nezuen, gondolkogal az Vr lelkeről es az ű czelekedetiről az kegelem edeniben. Hasonlatos keppen az aniašenteghazat, mely ez vilagon vitezkedik, hasonlittia az habokhoz, az tengerhöz, az mezőhöz, mikeppē az Isten igeiet á draga giónghez.

Niolczadsor, hog az teremtet allatok között az emberek között, nemelliek irgalmassagot, nemelliek igallagot mutatnak. Először mert sok allatokban czudalatos erőket es hasznokat oltot be az Isten, mind fűvekben, mind fakban, mind kövekben, mind oktalan allatokban, melliek által vğ mint ešköz által nag betegsegekből az embereket meg gógittia. Mi keppen az oruos Doctoroc ešekben vőttek es naponkent e-rezzük. Masodsor visontag sok allatok által az Isten az embereket bünteti, hog az ű igallaga ki tessék, mikeppē az Mošesnek Leuit. 26. ašt monga: Ha az en paranczolatimat meg nem tartiatok, boczatok ti reatok fene bestiakat kik el pusztittiak földeteket. Deut. 28. 32. Amos 9. Num. 21. Ezen fenietesegek vannak 4 Reg. 2. ver. 24. Ket medue neguen ket gyermeket öl meg, kik az Eliseust meg czufoltac vala. Mindenec azert az Isten diczösslegenek solgálnak. Kinek legien diczösses es birodalom mind öröckön öröcke **A M E N.**

IX. Prædicatio.

*Han nap teremtette Isten ez vilagot es minden nap
pon mit teremtet ?*

Ez

Egeş vilagnac şep alkotmaniat teremtette az Isten es şep rendel helihestette mint eg bölcz acz mester. Ennekokaert hog az ű felseges dic, őssege hatalma, bölczeşege ırgalmassaga es igassaga az angaloktul es emberektul diczirtetnec es fel magabraltatnec mikeppē az felső prädikatioban meg mondok. De hogy inkább fel serkentene minket az ű czudalatos dolgainac nezesere, nem eczerşmind teremtette ez vilagot, hanē minden lathato es lathatatlan allatokat hat napon akart teremteni. Agoston doctor nē tudom miczoda iteletiből aşt alitotta, hog eczerşmind es eg şem pillantasban teremtet az Isten minde neket, es az hat napokat, meliről az Moses şol, allegoriara lel ki ertelemre vonşa. Az mostani meg vakult Sidoc kiket Ra binusoknac hinac, vişontag aşt iriac, hog Isten ez vilagnak teremtese elöt şoc idöuel teremtette volt az Paradiczomot, az töruen' ket tablaiat, az igazakat es Israelt az Isten kiraly şeket, az Ierusalemet es a Messiast. De mind ezeknek bolöşlagok ellen, allıunk a ş. iras melle, es a Moses beşedenec hidgük, ki aşt iria, hog rend şerint hat napon teremtet az Isten mindeneket, es az hetedik napon meg niugot. Gen. 2. Exo. 20. Hog penig az Istennek hatalmassagat es bölczeşegyet inkább eşünkben vehessük, ez mostani prädikatioban elö şamlalom aşt es meg magarazom, mindenik napö mit teremtet az Iste es miczoda rendel.

ELSÖ NAP.

Az első napnak munkaiat az Moses ig iria meg: Az kezdetben teremte az Elohim Isten az menniet es földet, az föld penig üres es formanekül vala es sötetşeg vala az vizeken, es az vrnak lelke taplallia vala az vizeket, es monda az Iste legē vilagöşşag es lön vilagöşşag, es lata az Iste, hog io volna es meg valaşa az sötetşegyet az vilagöşşagtul, es neuze

*Agoston bo.
londjaga.*

Ilten az vilagöşş
az ei es az nap el
kben vennök,
luc, Elohör, hog az
mancolatiual cz
penig aşt monga
him az eget es a föld
şidet, vg mint most
er, hanem eczerş az
io allattin, melle az
k. Mert mikeppen a
uēt auig az faat hor
eg, mind addig mig az
ırmat ad. Azonkeppen
kül valo allattin ma
e napon el rendelt şep
dudalban eşt kel eşt
az regnek es földnek ör
az nagan bölczeş es ki
chog ez prima materi
e monga, hog aştis az k
şete lemmi nem volna
eg aşt monga a Moses
te az vronan terem
Moses az tikoktul, ki
eştis mig ki költik, Me
ra az teremtet allatok
eg eştis az trenekec
il fogai valo letet. Iste
for valo Iste, aki a terē
ngá: Kiczoda legıöt

az Isten az vilagossagot napnac, az sötetseget pedig eínec es
 lón az ei es az nap első nap. Ez igekbē neg dolgokat kel es
 nknben vennünk, mellicke az Isten diczősseget fel magaf-
 talliuc, Először, hog az Isten az eget es az földet semiből tñac
 paranczolattiaual czodalatos hatalmaual teremtetete. Mikor
 on pedig ást monga Moses, hog az kezdetben teremte az E-
 lohim az eget es a földet. Az egē es földön ne erced az eget
 es földet, vg mint mostan latod, auag mint annac vtána terē-
 tetet, hanem erced az egnek es az földnek első formanekül
 valo allattiat, mellic az deakok Prima materia nac monda-
 nak. Mert mikeppen az acz mester először az haznac czac az
 kőueit auag az faiat horga őšue es az vtan faragia es ekélti
 meg, mind addig mig az ű elmeiebē el rendeltetet épületnek
 format ad. Azonkeppen az Isten az egnek es földnek forma-
 nekül való allattiat materiaiat czinalta meg, es így az vtan
 hat napon el rendelt sēpen mindeneket. Mafodő az Moses
 mondasiban est kel esünkben vennünk, hog az első materia-
 ia az egnek es földnek űres formanekül valo es sötet volt.
Az pogan bölczec es kiualtképpen az Poetac ást mondota
 tac, hog ez prima materia örökül foguan volt. De az Moses
 ást monga, hog ástis az kezdetben teremtetete, mikoron añac
 előtte semmi nem volna. Harmadsor estis vegük esünkben,
 hog ást monga a Moses, hog az Isten lelke raplalta es meleg-
 gete az vyonnan teremtet allatokat, hasonlatossagot vetēn
 az Moses az tikoktul, kik az tikmoniakat mind addig mele-
 ggetie mig ki költik. Mert az Vrnak lelke ig tartotta es tap-
 lalta az teremtet allatokat hog el ne romollianac. Ez pedig
 meg erősiti az eretnekek ellē a s. leleknek Istēseget, mind örö-
 ktül foguā valo letet. Istēseget ezert, mert igaz es természet
 serint valo Istē, aki a terētesbē czelekedet, mikeppē Esa. 40.
 monga: Kiczoda segitotte az teremtesben az Iehoua lelket,
 öröcke

1.
*Obli p. terra
 ex nihilo au
 uie fuis*

*materia.
 pelda.*

2.

3.

öröcke valofogat azért, mert az Vrnak lelke az teremtes e.
 löttis volt, melinec előte az eg' öröktől foguan valo Istennel
 volt. Negedber az első napon teremte Isten az vilagossagot
 es az sötetsegtül meg valaszta. Mert noha az Isten még az el
 ső napon az napot es holdot nem teremtette vala, mind az
 által az vyonnan teremtet allatokban ol' vilagossagot czi
 nalt vala, hog' az nap közöt es ey közöt niluan valo külömb
 seg esmertetnek. Ez czelekedettel pedig az Isten az ű hatal
 massagat akarta meg mutatni, hog' minden esköznekül vila
 gossagot folgaltathat valamikor akarja, mert minek előtte
 sem az nap sem az hold nem volna, annak előtteis berezhe
 tet vilagossagot. *sed fur*

De it est forgathatnad. Ha az Isten még első napon terem
 tette az vilagossagot, hat az vtan miért teremti az napot es
 holdot? Erre ast felellük, hog' az mel' vilagossagot az Isten
 első nap teremtet volt, nem fenlet ol' nag' vilagossaggal mint
 az nap által annak vtanna: Hog' azért tckelletes lenne az vi
lagosság az napot es holdot teremte, hog' ezeknek lennenek
vehicula lucis, az az, az vilagosság ezekben takarodnek, es ezek
 hordoznak az vilagossagot minden teremtet allatokra.

MASODIK NAP.

Mit teremtet Isten masod Napon?

*Az egat az az föld
 valarata el
 magul es bl
 emla az
 mint uji fur
 pitob. x*

AZ masodik napnak munkaiat az Mozes ig' iria meg: Es
 monda az Isten: Legen ki teriedes az vizeknek közepötte es
 valasba meg az vizeket az vizektül, es cziuala az Isté ki ter
 iedest es meg valaszta az vizeket, mellic az teriedes felet
 vadnak es vg' lön: Es hiva az Isten az ki teriedest egnek, es az
 estue es az reggel lön az masodik nap. Ez igekben az Mo
ses az Istennek ket czudatos dolgait tamarata elönkben,
 mellicet masod napon meg mutatot. Első az eghnek terem
 tese az föld fölöt, mel' eghet ki teriedesnek nevez, mert ast

minb

mint eg' satort vag' egy karpitot fel vonta feifink fölöt, es az földtül fel emelte, hog' az földel öfue ne elegittessek. Mert akarta az Isten ez egei vilagot vg' mint meg hatarözni, azert az eghel körül vöt mindeneket, hog' mindé, teremtet allatoknak, mint egy ladaia lenne es küllieb annal senki nem mehetne. De ezis czudalatos es meg foghatatlan hatalmassaga az Istennek, hog' illien nag' alkotmannak fundamétoma ninczen egieb az Isten igeienel, es süntelen foroguan az földet be lepuen es foglaluan minden felöl, fellüül es alol. Az eghnek samairol az bölcz Doctorok disputalnak, mert nemeliek azt mongák, hog' csak eg' egh vagon, melinek külömb külömb refei vadnak. De igazb azoknak ertelmek, kik aßt mongák, hog' töb egh vagon egyne. Elöföör mert vgan csak az emberi semnek latafais, meg mutattia az Planetaknak es czillagoknak allasokat, kik közzül eggik fellyeb vagon az masiknal, mert az nap fellieb vagon az holdnal, az czillagokis fellieb vannak az napnal. Masodfor, mert az iras gyakorta egheket neuez mint Eph. 4. aßt möga s. Pal, hog' a Christus fel ment minden egeknek felette. Az Salomon aßt möga az Isten felöl, hog' az egeknek egei ütet be nem foghatiak. Sz. Palis aßt iria 2. Cor: 12. hog' ü harmadik eghben ragtattot volt, es ol' dolgokat hallot, mellieket nem sabad embernek meg mondani. Masod munkaia az Istennek az masodik napon az vizeknek meg valasztasa. Mert aßt iria Moses, hog' az eg' alat valo vizeket, meg valasztotta az egh fölöt valo vizektül. Az földön hatta azert az vizeknec egic rešet es czudalatos bölczeseggel rendelte, hogy az kiczin vizek mind az nagokban follianak, mind addig mig az tengerben be folinak. Az egik rešet az egh felet rendelte az Isten az ü czudalatos bölczesege berint, melliekröl fol az Daudis Pfal 148. Ti vizek kik az egh felet vattok, diczirietek az Istent.

17 eghnel
3 amajvol.

2.

Erről is a bölcz ebereknek nem egarant valo ertelmec vágó.

*Miczoda vizek vannak az egh felet, melliekről
az vrnac lelke sol Mofesnek általa?*

Nemelliek ertik az mi feiünk fölöt valo vizeket az egen, kit az Deakok aernek mondnac, melliec a földet fölliül meg öntözic es sifositriac. Mert ezeket is Istē az ű nag hatalma berint fel emelte, noha az viz termeket berint nehez allat, es a kor boczattia az földre mikor ű akaria, ha Isten hatalmaual nem tartatnanak azok az vizek feiünk fölöt az egeb földet el boritanak mikeppen az özön viz meg mutattia. Nemelliek pedig ast mongak, hog vgan az eghnek teteien rendelt az Isten vizeket az ű hatalmassagaua. Mert az Mofes ast iria, hog meg valastotta az Isten az egh alat valo vizeket az egh fölöt valo vizektül. **HARMADIK NAP.**

Mit teremtet az Isten az harmadik napon?

Harmadik napnac munkaiat az Mofes eckeppe iria me. Monda az Elohim Isten: Giüllienec az vizec az egh alatt helire, hog az baraz meg lattassac, es ig lön, es neuze az Istē a barast földnec, az vizeknec pedig ökuē gülefer neuze tenger nec, es lata az Istē hog io volna, az vtan móda az Istē. Teremczē a föld magot, ol' füuet kinec magzo magua legē, az gumölcz termő fat aki az ű neme berint gumölczet teremzen, kiben benne legē az ű magua es ig lön. Ez igekbē haro dolog irattatik meg, mellieket az Isten harmad napon az ű bölczesegenek es hatalmassaganak mutatafara bep rēdel tētet. Elfő mert az vizeket czudalatoskeppen mind eg helire giüiti, mikoron añac elötte az egeb földnec sinen kellel elö lottanac volna, annac elötte az vizec az földet be boritotrac vala, vg annira hog az földnec semmi hasna nem volna, es a faros vizzel be borittatot viznel semmi egeb nem lattatnec

*Ar fakat min
-ben magokból
egitömken*

1.

De az felseges Istének hatalmas ereie meg tapasztalhatókepen ebben meg ielent, hog az vizeket mind eg bizonios helyre takarította be, tudni illic az tengerben, meliben az többi mind be folnac, sőt az pogatokis meg ismertec ebben az Istennec czudalatos bölczeseget. Először hog nag sеп rendel a vizec egymásban be folnac, egik az másikban szakad mind adig mig az tengerben be fallanac. Masodszor hog minekutána ő sue giúitotte az vizeket, mint eg tömlöczben P^{sal.} 33. az tenger nec hatart vetet, melliet soha által nem haghát, mert a tengernek semmi partia ninczen, es noha a föld sínen vagó mind az által soha el nem borithattia es killieb nem mehet a hatarnal, melliet az Isten eczer nekie az ű igeieuel meg vetet. Erről sol az Isten Iob 34. Kiczoda zarlotta be az tenger nec airtit, nem de en vagoke acki meg rekestettē es zart vettem neki. En montam eddig iú ki, it allianac meg az te sebes habaid. Iob. 20. Hatart veter az Isten az vizek nec, melliec az földnek sínen vannak, mind eiel es nappal, P^{sal.} 104. hatart vetettel te Iehouah az vizek nec melliet által nem haghátnak, es az tengerből vísa nem folínak, hogy az földet el borítsak. Harmadszor ezen dologban az Istennek kegyelmenek nagy gazdagfagais megh teczik az emberekhez ebben, hogy ű nekiek lako heliet berzet, az vizeket az földről le ballituan, ez vegre hogy saporodgianac es az Vrnak esmeretire iussanak Mikeppen Pal Apostol Act. 14. disputal. Sokat tudakoznak erről az bölcz emberek, hog hog fert illien kiczin helire az vizek nec sokafaga, ki annac előtte az ege földet el lepte es el borította vala: De nē sük seg ebbē letteb a mi okossaginkat bőuitenunc, hanē először iustō esūnc bē az Istē nec nag hatalmasfaga, kinel semmi ninczē lehetetlē valamit akar. Masodszor estis mōgac a tudos emberc, hog az vizec añac előtte vekoniabac voltanac es inkab el terietenec

ar vtan v^g mint meg sűröttének, hog^z keues helire el ferienek,
 Harmadsor az földnek fok völgyei es hafadeki marattanak,
 kikben az vizeknek nag^z reße takarodot. Negedsor ezis nil
 uan vagon, hog^z az földnek is vadnak erei, mel' erekben a vi
 zek folnak, mikeppen az forrasok es kutak meg mutatiac
 kikben az föld alol nag^z beüfeggel az vizek ki üünc. otods
 sor az folio vizekben is es kiualtkeppen az tengerben az vi
 zeknek nag^z reße takaradot, meliröl azok nag^z tanu bizonsa
 got tehernek kik a tengereken iarnak. De minekünk főkep
 pen az Istennek meg foghatatlan es meg merhetetlen hatal
 massagara kel neznünk. Masod czudalatos hatalmas dolga
 az Istennek az harmadik napon valo teremtesben ez, hog^z
 az földet ki termeset berint igen nehez, minden fundamen
 tomnekül az eghen v^g czinalta, hog^z mind öröcke meg allio
 es soha meg ne indullion, mert az egh az földet körniül vót
 te mind alol fölliuül, nem külobben mint ha eg^z almat függes
 tenel fel eg^z boltban es ig^z az egh közdöt az föld meg indulha
 tatlankeppen erőssen al. Iob 38. Hol valal mikor ez földnek
 fundamentomit fel vetnem, kiczoda merte meg ütet, mond
 meg miczoda ostopon al. Pfal. 96. A földnek kerekseget meg
 erőffitötte, hog^z meg ne mozdullion sinnen mongak az Dea
 kok *Terra pile similis nullo fulcimine nixa.* Harmadik munkaia az
 Istennek az harmad napon, az eges földnek meg ekesitese fü
 ueckel es fok külobb külobb termö fackal, meliben három
 dolgot kel kiualtkeppen esünkben vennünk. Elsöt az Isten
 nek hatalmassagat, mel' minden esköznekül valamikor akar
 szabadon mindent czelekedherik. Mostan az füueket vete
 menieket termö fakat az napnak melegsege által taplal es el
 tet az Isten, es azokat eghi harmatöckal öntözi, hog^z ki ne fa
 radganak, de az első teremtesben meg, sem az napot, sem az
 holdot nem teremtette vala, mikoron az földet minden sеп
 vira

11 2. pec. 3.

az vízön áll
a föld.

2.

3.

iragokkal fackal fü
 vala ki tellek. Ma
 g^z keremes es gond
 g^z böczüllio. De
 a harodik napon te
 k^z lako haileket o
 inden sеп hasnos
 nek az Istennek ro
 v^zolt reac meg
 a Harmadik dol
 füueknek es fak
 az első teremtes
 NEG
 Mit terem
 ofes az negyedik nap
 g^z enec vilagolito fe
 labic az napot az eü
 es eüendönek, es a
 g^z vilagolito berüam
 ükölgek, az malika
 k^z lette az czillagol
 ekek ki teriedelen
 is az Istennek czud
 onalainkben vete
 sör.
 Mien teremtette az
 F. Soha az termes
 edet azert az teretesbe
 mester. tudni illik, az
 mbereknek huzara.

viragockal, fackal, fűueckel meg ekesíte, hog' az ű czudalatos hatalma ki tessék. Masod dolog ez, hog' az emberekhez valonag' berelmet es gondviselést az Istennec, esűnkbe végűc es meg bűczűllűc. Nem teremtette vala mēg az embert, hanē az hatodik napon teremte, mind az által annak elűtte nem csak lako hailekot czinal Isten nekie, hanem eledelre valo minden sēp hasnos allatokat meg teremt. Hat mit ketelkedűnk az Istennek rolunk valo providentiaiaban, kinek gondia volt reanc mēg minec elűtte az Adamot nem teremtette vala. Harmadik dolgot ezt vegűc esűnkben, hog' mostanis az fűueknek es faknak termese csak az Istēnek aldasan sűg, aki az első teremtésben az neuekedesre es saporodasra valo

NEGIEDIK NAP.

(erűt atta.

Mit teremtet Isten az negiedic napon ?

Moses az negiedic napnac munkaiat illien igeckel iria meg: Legēnec vilagosito beršamoc, lampasoc az egekbē, hog' meg valasac az napot az eitűl, es legēnec iegei az idűnek, napoknak es estendűnek, es ackeppen lűn. Es teremte az Isten ket nag' vilagosito beršamot az egiket nag'obban, hog' az napon vralkodgek, az masikat kissebben, mel' eiel vralkodgek. Annak felette az czillagokatis, es helihestete az Isten azokat az egeknek ki teriedesen es lata, hog' igen iű volna, hogy ezek benis az Istennek czudalatos bűczeseget es hatalmassagat hasonnal esűnkben vehessűk, ket dolgot vegűk ittis esűnkbe Elűsűr.

*De die solis et
lunae*

Miert teremtette az Isten az Napot es Holdot ?

F. Soha az termesetnek Istene semmit oknekűl nem tselekedet. azért az teresbenis bizonyos vegre nezet az bűlts acz mester, tudni illik, az ű dicűsegenek meg mutatására es az embereknek hasnara. De hogy niluabban esűnkben ve-

Cogita

H 3

hessűk

fűk rend berint hat hasnat samlalom elő, mellyert Isten az Napot es holdot teremtette.

Elő hasna es vege ez, hogy vilagosito berfamok legienec, az nap meg vilagositfa az reggelt, az hold pedig az etczakat, az embereknek fűksegekre, mikeppen erről az Moses niluan emlekezik. Mert noha még az elő napon teremtötte vala Isten az vilagossagot az teremtet allatokban, mind az által az napnak es holdnak kelletek teremtetni, hog' az elő bi vilagosság feniesb es tökelletesb lenne.

Masod hasna ez, hog' az nap közöt es az ey közöt niluan valo külömbseg legyen, Mert az vilagosito nap reggelt es napot berez, az hold pedig eczakat. Ez külömbseget pedig az Isten kegielmessegeből rendelte az embereknek hasnokara, hog' az napon munkalkodgianac. Soha semmi allat ez földön az fűntelen munkat el nem beruedheti, mikeppen az po gan Poeta monta: *Quot caret alterna requie durabile non est.* Azert az munkara az napot engette, az niugodalomra az eyet. Mikep pen sepen tanit az bent David Psal. 104. Teremtette az Iehoua az holdot az napoknak meg valastafara, es az hold tudga mikor el niugbik sötetseget czinal es vy lesen. Akkor ki jarnak az erdőknek minden vadai, az Oroslanak ordituan keresnek eledelt, fel tamad az nap es az ű barlangiokban vi sa ternek. Az ember pedig ki megien az ű munkaiara es mü kalkodik mind estueig.

Harmad hasna ez, hog' az napnak es holdnak külömb ter mesetiuel az Isten minden teremtet allatokat eltesse, tarcza es taplallia. Az nap az ű termesetiben melegit es barazt, Az hold pedig hüesit es neduesit, hogy az czudalatos tempera mentómmal ellienek minden teremtet allatok. Mikeppen azert az Isten az Estendőknek reseit bölczen rendelte, hog' ne csak Niar es Tel legien, mert az meleg nyar vtan hideg tel

teel követkőzik, minden allatok meg halnának. Vifontag ha az hideg tél vtan hertelen valo meleg lenne es heusegh, semmi allat az hertelen valo valtozast el nem szenvedhetne. Azonkeppen az napnak meleget az holdnak hiuösssegeuel, az napnak szaraz voltat a holdnak neduessegeuel téperalta.

Negedik hazna ez, hogy az napnak es holdnak folgalattio altal az földet meg melegitse es minden termő giümölcsöket neuellien es meg erlellien. Igy sol az Isten Osez. 2. Ast monga az Iehoua az napokban en meg halgatom az egeket es azok meg halgattiak az földet, es az föld meg halgattia az gabonat, bort es olait, es ezek meg halgattiak az Istraelt. Noha azert az fő gondüifelő es taplalo az Isten u maga, de az egheknek napnak holdnak folgalattio altal gya korta sokot elni az embereknek taplalafokra.

Ötödik hazna, hog az napnac es holdnac forgasa estendöt holnapot es napot berezzen, melynekül az embereknek elestek semmikeppen meg nem marathat. Az nap azert az Istenek rendeleseböl mindennapon, nap tamadastul foguan nap nyugatig eg' napot berez. A hold pedig eg' holnapot. Vifontag az nap vifais forog nap nyugatrol nap tamadatra, meliel estendöt berez.

Hatodik hazna, hog az nap es az hold Istentül bereztetet iegec legene. Eloször mert a napnac es holdnac allapattiabol gakorta az emberek iöüendö dologrol iteletet tesne. Mikep pē a Chrüs Matth. 16 ast monga. Hypocritak az egh nec allasat meg tugatoc itelni, mert ast mongatoc, az egh vereslik, azert abalsag leben. Masodszor mert az napnak es Holdnac fogiatkozasa mindenkoron valami iöüendö dolgot mutat. Harmadszor, mert az napnak es holdnak fogiatkozasa az iöüendö iteletet napiatis meg mutattia, az Christus tanitasa Szent Lukacznal 27. rebeben. Masodszor az embernek

H 4 *huc ubi notat* gonoz
supplicat

felelet.

gonoz vagy io berenczes allapattia, az napnak holdnak es czillagoknak larafatul fűg valami resben. Felelet. Iollet het nagy fok emberek meeg az Aniasentegihazbanis az egnenek, napnak, holdnak, es czillagoknak forgasanak tulaidonittiak, mind az embereknek io es gonoz berenczes allapattiotkat, mind az altal az Isten lelke azoknak hamis ertelme ket niluan meg hamissittia. Lassuk meg azert roudideden ezek mit czelekedhetnek es mit nem, mind az emberekben mind egyeb allatokban. Először ez fundamentomot vessűc fel, hogy az embernek sem fogontatasa, sem búletese, sem eslete, sem czelekedeti, sem halala, nem al az egnenek forgasan, hanem az Istennek gongya viselesen, kinel haiunk balais meg vagion samlaltatuan. Szent Matthenal 10. resében, Hat merő baluaniozas azoknak tulaidonitani az embereknek es letinek valami io auagy gonoz berenczes allapattiat. Masod sor ez fundamentombol ezis ki sammazik, hogy sem az iozra, sem az gonozra valo hailas az emberekben, az egnenek, napnak, holdnak es czillagoknak forgasaban nem fűg. Mert ekkeppen sem az Isten tistessege helien nem maradna, sem igaz biro nem leherne, ha ez czillagok altal keberitterne nek az emberek az gonossagra. Nagy fokban ast mongyak es igy solnak, ez ember io czillag alat búlettetet, mert io es gellege vagyon, kazdag bűlcz, hol hat az Isten kegyelme es gond viselese? Ez ember gonoz haborgo, mert az Saturnus alat búletet, es ig' az emberek latorfogat akarnak az Istenre kenni. Harmad sor ezis niluan vagyon, hogy sem beűse get, sem dragafogat nem kel az egnenek, Planetaknak es czillagok iarafanak tulaidonitani, mint az poganok czelekednek Mert ezek is az Isten kezeben vadnak, es ű oda haitya a houa akaria. Amos Prophetanal 3. resében: Az ehseg Istennek iteletinek ostora, azonkeppen az dűgh halal, az beűseg Isten

1.
fundamentom.

2.

3.

Isten kegyelme
teentira. Nagy
ernek iudendo
gokbol iteleter
kednek, kik iou
medelmeknek el
kigeienek ellen
k, holdnak es c
keresrien emb
ni, mert azoka
as Prophera ti
k, es az egnek
kból meg recz
etemben, csak
zelekedhetnek,
en az prima caufa
si es ranczanekul
149. resében, Hog
nek ű paranczol
dignak az napn
a, az mint az Mose
simulim, effőnek
rokat meg vralnu
aczekes, ehfeget
nirani nem io do
hatal azok lemmit
k es allagankis cz
el, mikoppen lok ira
Pro. 17. lob. 57.
ÓT

Isten kegyelmének aldása, es mind az kettővel hy az Poenitentia. Negyedő sokkal nagyobb bolondság az embernek iüendő allapattiarol az eghnek forgasabol es czillagokbol iteletet tenni, Mikeppen az Mathematicusoc czelekednek, kik iüendőt mondanak nagy vakmerőkeppen, Feiedelmeknek eletek es halalok felől, mely dolog az Istennek igeienek ellene valo baluan' imadas. Ötödör az napnak, holdnak es czillagoknak fogyatkozásokbanis, nem kel az keresztién embereknek azoktul poganak modgya terint felni, mert azokat Isten hordozza. Azert mongya az Ieremias Propheta tizedik rešeben: Az poganak vtan ne iarias tok, es az eghnek iegyeyitül ne fellietek. Hatodör mind ezekből meg teczik, hogy az nap es hold az czillagokkal es gietemben, csak esközök, mellic ű magoktul semmit nem czelekedhetnek, hanem Istentül hordostarnak. Mert az Isten az prima causa es ű az gonduiselő, kinek akarattia nélkül es tanaczanekül semmi nem lehet. Ezert mongya Esaias nal 45. rešeben, Hogy az eghet ű teremttöte es minden sereginek ű paranczol. Az meniben azert az eghnek seregi folgálnak az napnak, holdnapnak, estendőnek meg valasztasara, az mint az Moses fol, Nyarnak, Telnek, őšnek, tauasnak czinalasara, essőnek es asalsagnak meg mutatására, nem kel azokat meg vtalnunk. De az embereknek iö es gonoz ferenczeieket, ehseget, dragasagot, beüseget azoknak tulajdonítani nem iö dolog, mert ezeket Isten czelekedti, es ű magoktul azok semmit nem czelekedhernek, sőt még az essőnek es asalsagnakis czinaloia az Isten, azok penig csak iegyeyi, mikeppen sok irások meg mutattiak, Esa, 42. Amos, 4. Acto. 17. Iob, 57.

ÖTÖDIK NAP.

H 5

Mit

Mit teremtet az Isten az ötödik napon?

ME G iria Moses az ötödik napnac munkaiatis illien is geckel: Monda az Isten: Forriának az vizek elő repeső al-
latot, es Madarat az ki röpössen az föld fölöt az eghnek si-
nen. Annak fölötte teremte az Isten nagy Czet halakat es
minden elő es mozgó allatot az ű neme ferint, es minden far-
nias allatot az ű neme ferint, es lata az Isten hogy io volna
es meg alda az Isten azokat est monduan: Gyümölczözze-
tek es saporodgyatok es tölczetek be az vizeket az tenge-
rekben, es az repeső allat saporodgyek ez föld sinen. Mi-
keppen azert az Isten negiedik napon az eghnek ekesseget
teremte, tudni illik, az napot, holdot az több Planetackal es
czillagokkal egyetemben: Azonkeppen az ötödik napon
az viznek ekesseget teremte az Isten az Madarakkal egye-
temben. Melyben visontag az emberi nemzethez valo fe-
relme es gonduisselese teczik meg, hogy meeg annak előtte
taplalasra való allatokat berez, minc előtte űtet teremtene.
Ebben penig imez negy dolgot kel roudiden esunkben vé-
nünk.

1. Először az Istennek mindenható hatalmassagat, hog' mind
az halakat mind az madarakat az vizből teremti. Ennekor-
kaert innen vagyon, hogy fok dologban vagyon hasonlato-
ssag az halak közöt es az madarak közöt. Az madarakis na-
giob resre örülnek az viznek, mint az halak. Annak fölötte
az eghen ki termeset ferint nedues, sebessen repülnek, mint
2. az halak sebessék az vizben. Masodszor erről is bizonfsagot
tesen az Moses, hogy az halaknak es madaraknak saporoda-
fok Isten aldasabol vagyon, mert azokat nem csak teremti
eczer, hanem megis paranczollia, hogy saporodgianak. Mi-
keppen azert az saporodas Istennek aldasá: Azonkeppen a-
zoknak meg fogatkozasa Istennek atka, Lasd meg Ose 4.

Harmidfor efi
en az egy Czet
az teremtet, az
apro halakat, E
a vagon, hog c
viti nekül, hat
on Matth. 10. J
k vesedelmelek
az Moses, hog
a hatalma es b

Mit teren

Az Hatodik nap
eg: Es monda az I
t az ű neme ferint,
ű neme ferint, es v
belliat az ű neme f
ni az földön czu
monda az Isten: T
i indultossagunk
lan az eghnek m
n. Ez igekben meg
pon ket dolgot cze
napon teremte az f
harom rebe ozt, mi
xaban allatok vadnak
Elo redben vadnac a
flay, Pardus, Medue,
eben vadnak azok m
r, Szamar, Szarus,

Harmadfor estis nem kel el feleitenünk, hogy az mely Isten az nagy Czeth halakat, Saskefeliüket, Griph madarakat teremtet, azon Isten teremtette az kiczin verebeket es az apro halakat. Ha pedig ezekreis nagy forgalmatos gongya vagon, hog csak eggis el nem eshetik az mi Attiánk akarattianekül, hat mi reank fokkal nagyob gonduselese vasion Matth. 10. Negyedber noha ezek közzül fokak lattanak vesedelmefeknek es artalmasoknak, mind az által niluā iria az Moses, hog ezek iok, tudni illik, mert ezekben is az Isten hatalma es bölcsefege niluan meg mutattatik.

HATODIK NAP.

Mit teremtett Isten az hatodik napon?

Az Hatodik napnac munkaiat az Moses eckepen iria meg: Es monda az Isten: Hozzon ki az föld elő lelkes allatot az ű neme serint, barmot es maso allatot es földi bestiat az ű neme serint, es vgy leßen vala. Es teremte az Isten földi bestiat az ű neme serint, es barmot az ő neme serint, es valami az földön czuß, az ű neme serint, es lata hog' io volna. Es monda az Isten: Teremczünk embert az mi kepünkre az mi hasonlatossagunk serint, es vralkodgyek az tengernek halan es az eghnek madaran es az barmokon es az eges földön. Ez igekben meg mutattia az Moses hogy az hatodik napon ket dolgot czelekedet főkeppen az Isten: Előfor mert az napon teremte az földön leuó oktalan allatokat, melyeket három resre ozt, mikeppen lattiuk, hogy az három fele oktalan allatok vadnak ez földön.

Első rendben vadnac az oktalan fene Bestiak, Tygris, Oróslan, Pardub, Medue, Farkas es ezek hasonlok. Masod rendben vadnak azok melliek füuet es senat esnek, mint az ökör, Szamar, Szaruas, Bial. Harmad rendben azok van-

nac

nak mellic az földön czufnak es maſnak, mellic köziben ſamlaltatnak az földön repelő allatokis, mint az mehek, ſasakak, es egyebek ezekhez haſonlok. Rövideden aſt akaria Moſes hogy minden fele okralan es okos allatokat az Iſten teremtet, hogy azokban az ű hatalmat, Iſteni ereiet, bölcze ſeget, igaffagat es irgalmaffagat meg mutaffa.

Maſodſor hatodik napon teremti az Iſten az Adamot ki nek teremteſeben nagy ſok dolgokat tamaſt előnkben az Vrnac lelke az Moſesnek általa. Előſor mert tanaczozt tart az embernek teremteſe felől, hog meg mſtaſſa, hog valamel lieket még ez ideig teremtet, mind azoknal böczületesb az ember, es egebeket az emberert teremtet, kiből az emberekhez ſerelme es gond viſeleſe vilagoffan ki tecczik. Maſodſor mert az ſent Haromſagnak niluan valo ki ielentefe az embernek teremteſeben ki tecczik, mikoron aſt mondgya: Teremczünk embert az mi kepünkre es abrazatunkra. Mert neha az mondaſt mind az meg vakult Sidok, mind az regi es moſtani eretnekek ſokkeppen magiaraztanac, mind az által ez fundamentomot ſel nem bonhattiac, hog az igaz Iſtē az Attria legē az ű ſ. fiaual es ſ. leleckel egietemben, ki minden teremtot allatoknak es azok közöt az embernekis terētőie. Harmadſor mert meg ielenti az embernek nag melfogagat mikoron aſt monga, hog az ű kepere es haſonlatoffagara teremte, mel' mondaſon miczodat erczen, ennec vranna meg magarazzuk. Negedſer meg ielenti, hog az ember ket töböl al, teſtből es lelekből: Teſte az földből teremtetet. Lelket az Iſten futta bele. Vgyan azon napon teremti az Iſten az aſſoni allatoris az Euat, hogy az Adamnak ſegitő tarſa lenne, almot boczatot az Iehouah Adamra, es el alut, es az ű czontiai közzül eggyet ki vót, annak heliet huſſal be töltuen es eppitötte az ІВНОВАН abbol az czontbol, mellyet

az

z Adambol ki vót
ernek.

Az Heredik
remteſetül, kin
ogodalomnak n
telni. Exod. 20.
mas karianak e
rokot teremte
Iſtan es mind ö

Ziras
reire öb
nokon e
liec az m

tertenek. Az lat
adulokat, mellic
teu. löllehet peni
te napon valo mun
anik es bölczeſeg
Iſtani predikation
öl illen rendel. El
zecekel hya azoka
azokat. Harmadſor
egedſer vagona tula
ſoknac, taromaniok
okaz Iſteni tövete
elmecc kik aſt mong
io iö adulatok, Iſte

az Adamból ki vót vala az affoniallatot es vitte ást az embernek.

Septimo die

Az Hetedik napon meg niugósik, az az, meg fűnik az ű teremtetesűl, kinek emlekezetire az Szombator, az az, az niugodalomnak napiat paranczolta Isten az ű nepenek meg sentelni. Exod. 20. Az igaz IEHOVAH Istennek ki az ű hatalmas karianak ereienek általa, minden lathato es lathatatlá allatokat teremtet, legien diczösség, tisztesség es birodalom mostan es mind öröcke. **A M E N.**

X. Prædicatio.

Az io Angyalokrol.

Z iras az Istennek minden teremtet allattiat ket resre osztia, lathatatlan es lathatoua. Az lathatatlanokon erti az Angalokat az lelkeket, es valamel liec az menniegben az embereknek semec elöl el reitettene. Az lathatokon erti az embereket es minden egeb allatokat, melliceket az embernek semei eleiben vetet az Isten. Iollehet penig közönsegeskeppen folanc az Istenec hat napon valo munkaiarol, mind az által, hog az Isten hatalmanak es bölczefegenecc gazdagfaga niluabban ki tessék, ez mostani prædikationkban annakokaert folok az io angaloc felöl illien rendel. Először ezt magárazom meg, miczoda nevezeteckel hya azokat a s. iras. Masodszor kiczoda teremtet te azokat. Harmadszor miczoda tisztetek legén az angaloknac. Negedszer vagoné tulaidon angala minden orsfagoknac, Va rasoknac, tartomanioknac es embereknek. Ötödszor sabade azokat Isteni tisztellettal tisztelni. Hatodszor igaze azoknac ertelmec kik ást mongac, hog az angaloc czac az emberben valo io indulatok, Isten aldafa es gonduisselese. **AZ**

TIZEDIC
AZ ELSŐROL.

Hani neuec vagion az Angialoknac az irasban ?

F. Az io angialokon az iras nem egiebet ert, hanem az mē
niei lelkeket, kiket az Isten bizonios időben az ű karianac e-
reieuel teremtet, hog az ű dic^osteget mind öröcke ditferiec
es fel magastalliac, es az ania^o egihazban folgalo lelkec len-
nec, mikoron az folgalatra űket Isten ki boczata^oia. Iol-
lehet penig ezek Isten folgai es az felseges Istenec birodal-
ma ala vettetenec, mind az altal az ű tistekröl, foc, nagy es
meltosagos neueckel ekesiti meg az iras azert az tistert, mel-
re Isten űket valastotta es rendelte az ű bölcz tanat^o ferint.
1. Először azert neuztetnek angialoknac, az az, köueteknek,
Mert az Görögök es Deakok az köueteket Angelusoknak
soktak hini. Az Angal azert mint Agoston doctoris tanit,
nem termesbetnec, hanem tistnec neue, mert termesetekben
menniei, lelki allatoc, tistekben Angialoknak neuztetnek.
Ezert hiuattatnak penig illien neuel, mert mind az Ecclesia
nak es ennec tagiainac meg oltalmazasaban, mind az ördög
oröaga ellen valo viaskodasban es az Istenteleneknekis meg
bunteteseben. Ezeknec munkaiual Isten giakorra él. Mafod-
2. szor neuztetnek seregeknek, mert mikeppen az vitezek az
feiedelmet korniül vesik es meg ekesitik: Azonkeppen ez-
ek az Istenec orczaia elöt allanac mindenkoron es vdua^o
rolnac ű neki, es minden paranczolattiat kebek be tölteni:
Erre nez az Daniel cap. 7. mikoron ast monga, hog az Isten
seki elöt latot allani ezerber valo ezert, es tiser valo faz ez-
er angialokat. Harmadör hiuattatnak eröknek, hatalmassa-
3. goknak es vrasagoknak. Mikeppen sent Pal Coloss i. ast ira-
ia, hog mind az feiedelemsegek, mind hatalmassagok, mind

vrasagok az Istennek fiamak általa teremttének. Erőknek azért, mert az Isten az ű nag' hatalmassagat es erejét ezec által nag' giakorra ki leltenti, il' keppen Esa. 37. Az Senacherib hadaban eg' angala által ház niolczuan öt ezer embert vágatta le. Vg'an ezen okaert neuefsternek feiedelemsegeknek es vrasagoknak, mert az Isten az ű hatalmassagat es erejét ezec által folgaltattia ki, mind az ioknak meg oltalmazasaban, mind az gonosoknak meg bünteteseben. Negiedf'er neuefsternek Isteneknek Gen. 18. Ioan. 5. Heb. 8. Mert az Istennek tistit viselik az aniafenteghaznac meg oltalmazasaban, hi tetleneknek meg rontasaban. Annak fölötte mert az Isten kepere teremttének, kik az fentseggel, igassaggal, artatlan saggal az Istérül felöltöttetene es ekesittetene. Ötöd'f'er hiuattatnak Seraphinoknak Esa: 6. az az, tűzes lelki allatoknak, kiualtkeppen három okaert, Eldöf'ör mert mint az fén, sebesek, giorfak es mindenkoron kefek az Istennek folgaltatara, mint az sebes langok. Masod'f'ör mert tistak es mindē maculanekül valok, mint az fén, az ki meg proballia es meg tistittia az araniat es az ezüstöt. Harmad'f'ör mert mindenkoron geriedeznek Isteni felelemmel es beretettel kik fűntelen diczirik az Istent, es az ű neuet magasztalljak. Harod'f'ör neuztetnek folgalo lelkeknek Heb. 1. Mert az Angalok Istennek folgai, kik mindenkoron kefek azoknak el követeferre valamelliekre Isten űket el küldi. Erról sok peldank vagy on az irasban, melliec közzül eginehaniat ezennel elő fálalok.

AZ MASODIKROL.

Kiczoda teremtette az Angialokat ?

Voltanac az apostoloc ideie vtan hamis tudomaniu emberek, kik az angialokat örökke valoknak mōdotrak lēni es a kic, ašt mōtac, hog' ē vilagis azoc által terētetett, sőt ez tudō

manhoz

hoz igen közel iarult Dauid Ferencz es olaf Blandrata, kik az ű kõniuõkben est yalliac, hog az angalok teremtetek ez vilagot, es hog ezeckel tanaczkozot Isten mikoron est mon-
 ra: Teremczunc embert az mi kepünkre es hasonlatossagük-
 ra. De ez vndoc tudoman' ellen tanulliu meg, hog az An-
 galok kic folgalo lelkek nec neuestet nec, bizonios idõben az
 örõcke valo lehoua Istenül teremtettenec, es hog azoknac
 bizonios kezdetek vagõn. Errõl bizonfagot tesen a s. Dauid
 Pfal. 104. melliet elõ hoz s. Pal Heb. 1. mikoron ig sol: Az Iste-
 ten teremte az lelki allatokat, hog angaloc auag kõuetec le-
 genek. Azonkeppen Pfal. 140. Diczirietec az Isten minden
 ű Angali, diczirietec ütet minden ű seregi, diczirietec üt-
 er nap es hold, diczirietec ütet eghek nec egei, diczirietec az vr-
 nac neuet, mert ű paranczolt es vgy teremttõtenec minde-
 nec. Ez igekben niluan meg mutattia az Dauid, hog az tõb
 teremtet allatockal egetemben az angalokis teremtettenec.
De a s. Pal mind ezeknel niluabban sol Colof. 1. mikoron ast
 monga: Az Iesus Christus az lathatatlan Isten nec kepe: min-
 den teremtet allatoknac elõ sülõtte, mert ű altala teremtet-
 tenec minden lathato es lathatatlan allatoc, akar vrasagoc, a-
 kar feiedelemsegec, akar birodalmoc, mindenec ű altala ter-
 tettenec, es ű benne allanac, es ű mindenek nec elõtte, holot
 minden ketsegnek üt az angyaloc teremteset az Isten fianac
 niluan tulaidonittia. Miczoda idõben penig es haniad napõ
 teremtetete az Isten az angalokat, sohult az s. iras meg nem
 mutattia. Nemelliec ez ertelemben vannac, hogy meg az
 mennec es föld nec teremtese elõt formalta az Isten azokat.
Es ez ertelemben vagõn Gregorius Nazianzenus, Hierony-
 mus es Damascenus, de az ű iteleteket semmi irassal meg nẽ
 bizonittiac. Sz. Agoston es Epiphanius niluan iriac, hog az
 sent irasban semmi bizonios dolog nincz errõl, nem kel pe-
 nig

nig az ű maga feietül iras kiuül bölczelkedni. Mind az által, nagyob rebre az bölcz emberek ez ertelemben vannak, hog az Isten az Angyalokat első nap teremtette az vilagossaggal eggiüt kiról ez elöt valo prædikatioban folank. Noha pedig mind ez ertelmek csak velekedesböl vannak, es semmi hizoniós irással meg nem erőssittetnek. Mind az által az Iobnal cap. 38. Az Isten meg mutattia, hog az angalokat előb teremtötte az embereknel, mikor ig fol: Kiczoda uetet ofopot alai, kiczoda boczatta le az beglet köuet, mikoron engemet az reggeli czillagok diczernenek, es öruendözzenek az Istennek fiai. Mikeppen pedig hog az Isten el titkolta az Angyaloknak teremtesenek napiat, azonkeppen aßtis ki nem jelentötte miböl es mi módon teremtötte azokat, mert azoknak tudasa az mi iduössegünkre nem hasnalt volna.

Az az, az
Angyalok.

HARMADIK RÖL.

Ertem ezeket, de mond meg miczoda tiztec vagion az Angyaloknac?

Mikoron az s. Pal Heb. 1. az Angyalokrol fol, röuideden minden tisteket előnkben samlallia, hog folgalo lelkek legenek, kik ki boczattatnak az Istentül az senteknek oltalmazasokra. Fő es első tistek azert az angyaloknak ez, hog az Isten paranczolattiará folgallianak az aniaß. eghazban az valasztottaknak. De hog niluabban est meg erthessük, rend ferint hat tisteket samlalom elő. Első tistek azert mire Isten ezeket teremtette ez, hog az Isten előt legenek mindenkoron es az ű kegelmet, igassagat, hatalmassagat, bölczeseger ditsferiek es fel magastalliac. Ezert monga az Esaias cap: 6. Hog lat ta az seregeknek Vrat ülni az ű sekiben, es az Seraphin angalok körniül allottak es est kialtottak; Szent, Szent, Szent

az Seregeknek Vra Istene. Ezenkeppen Luc:2. mikorön az
 Christus testben bületternek, ast kialtiak vala: Diczölseg az
 magassagban az Istē nec, es ez földön bekefeg. Masodic tistec
 ez, hog' mindenkorö az Istennec sine elöt allianac, es kefek
 legenek az bolgalatra melliekre üket az Isten boczatta, Istē
 nek köueti azert az sent angialoc, kic az Istennec akarattiat
 le hozzác es meg mongiac az embereknek. Ezenkeppen kül-
 de Isten angalt az Agarhoz, hog' az Sarah elöt el ne fussion.
 Gen:16. Az Maonahoz az Samson anniahoz. Iud.12. Az Za-
 chariashoz es az sűz Mariahoz Luc.2. Effele peldackal rak-
 ura az egeš b. iras. Harmadik tistek ez, hog' az gonoz angaloc
 ellen hadakozzanac, az Istennec ereieuel azokat meg giöz-
 zek, mert az Satā az Istēnek es az aniaš. eghaznak niluan va-
 lo ellensege, ki mint az siuo Orošlan kerüli az hiueket, hogy
 azokat be niellie. De visontag az b. Angaloc azoknac tana-
 czokat igéközzeteket es czelekedeteket meg keslelic, es fel-
 bontiac az menire az Isten engedi. Az Iob 1. cap. ast mongia
 ā b. iras, hog' az Isten fiai közöt az Satanis ielen volt. Az Ius-
 das apostol az ű leueleben ast mongia, hog' az Michael Ar-
 changial hadakozot az Satannal az Moses teste felöl Negie
 dik tistek, hog' Isten paranczolattiahol az hiuek mellet vigá-
 zzanac, azokat batoriczak, vigastalliak es ā niomorusagok-
 bol meg sabadiczak. Eckeppen sabadittia meg az vrnac an-
 giala az Petert az Herodes tömlöczeböl Act.12. Ig vigastal-
 lia ā Palt az Vrnac angiala Corinthusban Act:18. es az vtan-
 soc dolgaiban. Azert mongia ā b. Dauid Pf.34. Az Iehoua an-
 giali tabort iarnac azoc kőrnüül, kic ütet felic es meg sabadit-
 tiac azokat. Azonkeppen Pf.91. Az ű angalinac paranczolt
 te felöled, hog' meg őrizzenek tegedet minden vtaidban, es
 kezekbē hordozzanac tegedet, hog' valamikeppē meg ne űf-
 sed ā te labaidat az küben. Ig bol az Istē az Mosesnec Exo.39.

Imē el küldöm az en angalomat á te orczad elöt, hog meg örizzen teged az vton, es vigen az földre, melliet en meg kesbitöttem. Az Elisäus historiaiaban sep pelda vagon 2 Reg. 6 lasd meg. Azonkeppen Gen. 24. Ötödik tistek, hog az Istenec igallaganac es bofu allo iteletinec folgai legienec az harag edeninec meg büntetefebē. Az Assiriabeli Kiral' Sennacherib hadaban eg angal saz niolczuan öt ezer embert vagle Exo:38. 2 Reg. 19. Mikoron David meg samlalta volna az nepet, Istē angala altal huson harō ezer firfiat vagle. Act. 12 Az Aegyptusbeli első sülöttek az angial öli meg eiel. Exo 2. Hatodik hog nem czak az hiueknek lelkeket vigiek az Isten orsagaban, mint á Christus az Lazarrol monga. Luc. 16 hanem hog az irelet napian nag hatalommal folgallianac az ű feieknek az Iesus Christusnac. Ezert á Christus Matth:13. az angalokat aratoknac neuzei, kic az vtolso napon mind á tista gabonat, mind az konkolt fel arattiac es fel güitic. A s. Pal 1. Tess. 4. ást monga, hog az Iesus Chrüs le sal az eghöl az Isten trombitaiual, es az archangalnak fel költö sauual. 2. Tess. 1. Visontag ást monga, hog az Istennec fia meg ielenik az eghöl az ű hatalmassaganac angaliual es egö fennel. Söt halala elöttis ást monga á Christus Matth: 27. meg lattiatok hog az embernek fia el iü az ködökben nag diczösslegben az ű hatalmassaganak angaliual.

AZ NEGIEDIKRÖL.

Vagione tulaidon angiala minden orzagnac, tartomannac, varasnac es minden embernek.

Nag soka az bölcz emberec közzül disputalnac ezē, hog ha rendelte az Isten mindē orsagnac, varasnac, es embernek tulaidon angialt auagy nem? Az Daniel 10. cap. Neuzei á Gabrielt es Michaelt az Israel nepenec angialanak, azōkeppen

az Persia es Görög országnak tulaidon angialt tulaidonit. A Christus Matth. 13. ást monga, hog az kiczin gyermekeknek angalok lattiak mindenkoron az Attianak orczaia az meniegnben. S. Lukacz Act. 12. ást iria, hog mikoron Peter Apostol az Herodes tömlőczéből ki szabadult volna, eiel az tanit uaniokhoz mene, es mikoron az lean' hirre tötte volna, hog az aiton Peter zörgetne, ást mondak, nem Peter az, hanem az ű angala. Ezekből akariak nemelliek ki hozni, hog mindē országnak, varasoknak es minden hiueknek, saiat angalok legē, aki űket őrizze, oltalmazza es hordozza. Iollehet penig ez sententiaban semmi ninczen ki az mi hitünknek el lene volna, es az ertelem helien maradhat, mind az által ebtis esünkben végük, hog nem csak eg angálnak vagon rolunk gongá, hanem az Istennek minden angali bõrgalmatosok az hiueknek őrizeseben, es azoknak minniaian bõlgálnak vala mikor Isten paranczollia. Az Christus Luc. 15. ást mongya, hog az Istennek minden angalinac örömök vagon eg Pœnitentia tarto emberen. A s̄ David Psal. 34. Az Istennek angiali rabort iarnac azok körül kik űtet felik. Hasonl: toskep pen Psal. 91 ást enekli, hog az Isten paranczol az ű angalinak az bentek felől, hog azokat kezekben hordozzak. Az Elifazus 2. Reg. 6 fantalan tūzes bekeret lat es azockal Isten angalit, kik az ű oltalmara vigiaznac vala. Noha azert az első ertelmetis nem bídalmazom, mind az által batorfagosb ez sententiaban meg maradnunk, hog az Isten neha eg angalat bo czattia el, neha sereg angalokat az hiueknek őrizesekre. Sokan it ebenis török feieket, hog ha az angaloknak vagone valami rend tartasok, hog az eggic fellieb valo volna az masiknal, az eggk rend az masiktul halgatna es birattatnek. Dionisius doctor kit hamissan neueftek Areopagitanac. kit a sent Pal Athenasban meg terite az ű kõniuebē. *De caelesti Hierarchia,*

fok

k hitagos dolgok
oc felől, mit ha az
tor dolgok ir
szarlatnak
angalokat, m
nevezetekről,
angalok, feie
ragok. De ez
gendet, han
ben. Iollehet
az angalok
at sem allapiti
első diczõlegb
hanem eg erte
A
Szabade a
Mienhog az Isten
angalinak alata,
az hitetleneknek
szokot Istenhez
alobac es niomor
feknekis femeker
es felellegok, hog
Ludas es Janos A
antichris orszagaba
ok tulaidonitac az
al tanultak meg eze
fa az angalok imadoi
zoknac adni inez neg
tan paranczollia. Az te
ie bõlgal: az Angalok

fok hitfagós dolgokat irt az angialoknak rendek es allapat-
 tioc felől, mint ha az egből szállot volna alá, â ki nē hallot has
 nē latot dolgot írna. De miért hog' iras kiuül bölczelkedik
 az ű tanitafának sēmi helie ninczen. Kilencz karban ostotta
 az angalokat, miért hog' az iras emlekezik az Angaloknak
 sok neuzetekröl, minemük az Cherubín Seraphín angalok
 Archangalok, feiedelemsegek, öröc hatalmassagok űlő bekec
 es vrasagok. De ez neuzetek nem czinalnak kilencz kart
 auag' rendet, hanem az angaloknak meltofsagokat aggiak e-
 lönkben. Iollehet azert valami bizonios rend tartasok vas
 gion az angialoknak, mind az által annak semmi modgat sē
 samat sem allapattiat sohul az iras elönkben nem adga. Eze
 egientlő diczösslegben vannak nē paranczol eggk az masika-
 nac, hanem eg' ertelemben az mi Istenünket dizerik.

AZ ÖTÖDIK RÖL

Szabade az angialokat imadni?

Miert hog' az Isten eleitül foguan nag' dolgokat czelekes
 der angialinak általa, mind az Ecclesianak oltalmazasaban
 mind az hitertleneknek meg rontasaban. Annak okaert nag'
 fokban azokat Istenhez illendő tíftelettel illettek, imattak az
 angialokat es niomorufagokban segitsegre hittac, söt még â
 senteknekis bemeket neha vg' meg fogtak azoknak diczöse-
 gec es feniellegek, hog' azokat imadni akartak. Mint az Ma-
 noah Iud:13. es â s. Ianos Apo:19. kiualtkeppen penig az Ro-
 mai antichrüs orsfagaban rettenetes baluaniozassal az anga-
 loknak tulaidonitottac az Istēnec saiat tífteletget. De mind
 az által tanulliuk meg ezec ellen es veghic esünkben, hog' nē
 sabad az angalokat imadni es az Istennec tulaidon tíftelesse-
 get azoknac adni imez neg' okaert. Elöför mert az Istē Deut
 6. niluan paranczolliat: Az te vradat Istenedet imagad es tsac
 ű nekie solgal, az Angalok nem Iehoua Istenedec, hanem az

Iehouanak teremtet allati, azért imadni nem szabad, mert fel bomolhatatlan az Istennek regulaia. Esa. 42. Az en tisztelege met en masnac nem adom. Masodszor mert az imadando Istē nec kellett lenni, teremtonēc, iduozitonēc, mindenhatonak, o roktul foguan valonac, veghetetlenēc, siunek nec es vesek nec hasogatoianac. De az tulaidonsagokat az Angalokban meg nē talalliuic, annakokaert nem szabad azoknac Isteni tisztelet solgálnunk. Ennekokaert a s. Pal Col. 1. Heb. 1. az angalok rol aſt monga, hog űkis imagiac a Iesus Chrſt, aki alral mindenek teremtettenec, minēkünkis hat aſt kel imadnunc akit az angalok imadnak. Harmadszor mert ű magokis az angialok soha el nem ſenuettec, hanem meg feddettec azokat, kik űket akartak imadni es tiszteni felki tisztelettel. Iud. 13. Az vr nac angala aſt monga: Az Iehoua Istēnec aldózzal. Apo. 19. 24. az angialt mikor Ianos imadni es tiszteni akara aſt monda: Ne miueld aſt, mert en teneked solga tarsod vagiok az Iſtent imadgad.

Nam az Iacob Patriarcha imagia az angalt Gen. 49. Az Iſten akinec ſine elot iartanac az en attiaim, az angal aki engemet ōrizet ifiufagomtul foguan meg alga az germekeket. Erre regen meg feleltenek a keresztien magarazo doctoroc, hog it nem teremtetet angalokrol sol az Iacob, hanem az Iſtēnec Fiarol, ackit az o testamentomban giakorta az tiszert angalnak hy. Mint az Malach cap. 3. frigne Angalanak neuezi. Hog penig ez az Iſtēnek ſia volt imez harom dologgal bizonitom meg. Először mert az angialt ki az Iacobbal tufakodot es űtet meg ōrizte az Oſeas Propheta cap 12. Seregeknek Iehouah Iſtēnek neuezi, mel' neuzetet ſemmi teremtet allattal az iras nem közöl. Masodszor mert az Iacob az Angialnak oltart czinal Bethelben es ot aldózik neki. Gen. 15. Harmadszor mert imadgia az Angialt: Nem szabad penig

penig semmi teremtet allatot az ég Isten kiuül imadni, es Isteni tíftelettel tífteelni.

AZ HATODIKROL.

Vagione tulaidon semeliek az Angyaloknak ?

Miert hog ez mostani időbenis tamattanak eretnekek, kic mind az ördögöket mind az io angalokat tagadgyac es aít mongiak, hogy az ördög az emberben valo bün, az io angal pedig az io indulat, Isten aiandeka az keresztienekben. Azert azoknakis teuelgeseket röüdeden hamisiczuk meg; Az ördögökröl az íüüendö prædikatioban folok. Mostan aít bizoniczuk, hog az angaloknak valofagos allattiok vagon, ki noha lelki, mind az által Istentül bizonios időben te remtetet. Ellö bizonfag ez, mert az fent iras bizonios neuezeteket ad nekiek, melliek az emberben valo indulatokhoz nem illenek. Neuestetnek köüeteknek, feidelemsegeknek, vrasagoknak, hatalmassagoknak, hog az ü meltofagos mely re Istentül fel emeltettenec meg tessac. Kiczoda pedig ollia bolond ki az emberekben valo io indulatokat illien neueze teckel hina. Masodik bizonfag, söt égnehánianac vgan tulaidon neuezetet ad az iras, melliek meg mutattiak, hog az angaloknak valofagos semeliec vagon. Az Bibliaban ket Angalnak talalunk tulaidon neuet: Michael es Gabriel, kikröl emlekezik az Daniel cap:9.12. Az Michael annit tesen Sido ul mint ha aít mondanac, kiczoda ollian mint az Isten. Mert az angalnac még az neuezetiis meg mutattia, hog az fent angalok az egy Istentül nem akarnak el fakadni, hanem az ü diczölfeget akariak magasztalni. Az Gabriel annit tesē minc Isten ereie, mert Isten nag hatalmas es erös dolgokat, mellie ket czelekedet az által izente meg. Dan.8.9. Luc.1. Az Tobias historiaiabā ég angal neuestetic Raphaelnec az az Istē

sanak. Az Efdras historiaiban visontag Vrielnec az az Istē
 sūuenek vilaganak. De az kōniuek az Sidoban ninczenec.
 Harmadik bizonyag, mert oli bizonios czelekedetec es tibe
 tek adattak nekiec, melliek semeliekhez illenec es olliakhoz
 a melliek nec valosagos allattiok vagion. A. 6. Palis Heb. 1. ne
 uezi azokat folgalo lelkek nec, kik ki boczattattanac az In
 ias. eghaznac folgalattiaru. A Christus Lnc. 11. ast mongya,
 hog az angialoknak oromok vagon eg penitentia tarto bun
 os emberen. Matt. 18. Az giermekeknek angalok mindenko
 ron lattiae az Attianak orczaia. Exod. 13. Az angal meg oli
 az xgyptusbelieknek minden első sūlōtteket. 2. Sam. 24. Az
 Isten le vagata hetuen ezer firfiat. Az Dauid lattia az angalt
 es az Isten meg solita, hag beket immar ne ol többet. Az 6.
 angalok el iunek az Iesus Christussal az itelet napiara. Mat:
 24. 25. 1. Tess. 4. Negedik bizonyag mert az sent Pal az Chris
 tust fellieb valonac monga lenni az Angialoknal. Ezert soc
 beseddel disputal Coloss. 1. holot ast mongia, hog az halharat
 lan allatok az Isten sia által teremtettenec. Azonkeppē Co
 loss. 2. arra int, hog az angialokat senki imadással ne tistellie.
 Heb. 1. ast iria, hog az Angalok imadgiak az Christust, azert
 fellieb valo azoknal. Otodik bizonyag ez, mert giakorta lat
 hato abrazatot vag format ves nec fel, mikoron az hiuek nec
 meg iellenec, melliec az bennunc valo indulatunkhoz nem
 illenek. Az ket Angyal Sodomaban firfi abrazatban ielenti
 meg magat: Mind ezekbol kōniū meg itelni, hog az Angia
 lok Istentul teremtetet lelki allatok, az valastottaknak fol
 galattiokra, mely io tetemeniert nagy hala adással tartoz
 zunk az mi Istenunknek. Ō neki legien diezösszeg tistel
 seg es birodalom mostan es minden idoben

A M E N.

Tizen

ng Vridae ez vlt
Sobon niasce
ion cudeketece et
alhas ilenece ecollit
gona. A. P. in Heb
documenece et
ritus Loc. n. m. m. g.
eg penitus im
knek anglok mab
Evod. 14. Az t. g.
u. W. bereket. a. S. m.
Az David lami m
immar se ot edeb
hullid az ivet. opit
g. mere az feat P. a.
az Angiolokien
ait mongya. h. g. a.
m. e. n. e. k. k. A. n. g.
leki imad. s. i. m. i.
imad. s. i. k. az O. m. i.
s. i. e. n. e. g. ez m. g. i. k. e.
s. e. t. s. e. l. m. i. k. e. s. az h. u.
s. e. v. a. l. o. i. n. d. i. a. n. k. i.
m. i. n. s. i. r. i. s. t. a. t. i. o.
s. i. m. e. g. i. s. t. i. h. o. g. e.
s. i. m. e. k. az v. i. s. t. o. r. e. k.
s. i. m. e. g. h. a. a. d. a. l. l. i.
s. i. m. e. k. e. g. e. n. d. i. e. s. e. l. l. e. g.
s. i. m. e. n. d. e. n. i. d. e. b. e.
8 5.

De

factis

et

de

libro

et

de

libro

et

de

libro

et

de

libro

et

de

libro

et

de

libro

et

de

Indea v

De falsis nominibus seu Anali. 26.

Textus, 2 Thes. 2 avz ad 19

Senhü Giechet Valami ondon megne tsahon, qeret nem,
jög d' qz Urzakh napja d'ch, magnum mag' ehen d'lofer a.
Jutul valö d' tsahich, es mag' mag' nem jelonik amez bitris
Ember a vepedekmek fia de.

Haram d' d'jöl vannah

I Jök er ipalot a shegeloni ha beuchet, hogy hamar megne-
trichs talamat, harem mag' hore v' jög' zamat, 7 obit jelonik mag'

3 Le irja az falsi Catuse, avz in Chyiv' g'neily az tudomanyban
fog' lalvotik be.

Tanusak

Valakire ez h'ent' Lecz leben be fog' lalvotat le irassu.
Ez eloz' mon, az az Jsten törvénye az amez neg' elenige, az
Anti Catuse: De m'atsoda j'elchul irallatik le: az falsi Catuse

I. Leirja önt' az Urmak lette az j' v' d'etizöl, hogy az a falsi Catuse
es annak ha talmas erje a tal let' legyen, 2 Thes 2 9 Av' cum

1 Timi 4 1, 2 Az ö' q'ere nül, a mag' j'ere nek hamarül, Apoc 13 19
melynek J'ch' ertelmit Lad W'olke' lib 1 Cap. 274 et j'are pe-
rem in lolum Apoc 13 18 ce p'act for besum in lolum

III B'elyegvül a v'agy bejel' j'ere nül, m'lyer a 2 ö'tat h'ore d'ch
kezelet es h'ore d'ch'at, b'elyegv' mag'. Apoc 13 17 melyek
az t' auv'ja, hogy az ö'tat h'ore d'ch' az ö' tudomanyat j'ere j'ere
a, a h'ore d'ch'at h'ore d'ch'at, vide de gemino Ch' m'lyer m'lyer
in valö Character ce pareum in lolum

IV Az ö' h'ore d'ch'at j'ere nül es, hogy ö' h'ore d'ch'at j'ere nül
mutami

es az Isten Szemlölés fogalma 24 az fogva megváltás
hogy ez az univerzális fogva és az nem lehet vélténi, de az
Homoncha az Eollian kálvált. mint az oronmáltsá
aus Imperator Collobratulus fidesit, exalimber mon
Dapactis, Polictus fribi Catual, onivel azis hülfo fogva
rel. ellureggon a Catual is az ö fnyab; egyházas;

Ha nem olyan. az ö fnyab; egyházas ban legyen. fött
omion magalt az fnyab; egyházas, fejonek es Tabornak
mutatle lenni, ere Celoz vob. janos ppe. 13 21 ondon
est monya hogy az ö fnyab; fnyon hitesol a barmak

V V az ö valóságait, hogy jol lehet mivel k erettségben
De való fogat a Catual, elluregg; 1 mint a Catual
ben valo el jövelet, behonval omis, De etelid val.
es valóságait horet hese által fogva, 1 jof 4 3 2 mnt.
a Catual ellen Capoe 17 14). es az hurek ellen Capoe 13 71
pedakgik, anyrni: hogy ugyan magy re hesevel a fnyab
ven ben, Apoe 17 8

VI Az ö fnyab; onely orakva oragon harom lapolat 17 113
U fnyab; orakva hat apoe 17 113. onig orakva az ö fnyab
es az d almaf; az fnyab; orakva, es az ö fnyab; orakva
hik a magy; hurek

HB fnyab; orakva. Color Describitio qua ejus pictorie 2 par
sit amical Color Collicines ad Colorem' rubrum fnyab;
vinnam vergente. Apoe 17 3 quod affonilvan iparbo.
of ven etabon huref; et eridicionon 2 Uro orakva
firmilatem 3 Leonis ob ven Citatem ee ferib; lincm

VII Az ö bündé volentül 2. fnyab; 23 onely orakva, Capoe
erilem huref; onond atetil az ö fnyab; es hurek
Solomonak agyib; us az ac

ad magis... De ad...
irát, ben, nem mutat magán; Végad meg este képez látsz okos-
gád meg kényelmatoroni; hi legyen az az. In...
nagy ellensége: epeben vehető a felő 12 jere...
valahoz peng ále irás illik, az inat...
illik afe iras, alyt a h...
mind adok; valahol ez fere vadnak...
mest...
Soknak, fusti felmeggen...
Jant...
nyarut, fas...
adat...
Apr...
mand...
Apr...
Apr...

Azent job nyomatusagoril, hi felol igy hol
Chrysothomus: hogy a hent job, az o nyomavil
allapanyaban fehelyelen es varatan, ulven a per's hamu
hozot: Sokkal ditsosegeseb gyohadelemmel vi selteppaga
hogy sem mint a vilag biro sander az o tundo ok lo
hiralyi helyben, ulven minden gafdaglagi hozot
most o esek a Jesten, es veren gyohadelmshedet: De
hent job a p okot beli letik ellen gyohadelmshedet
Mint az historiat, Taryah egy Török Imperator több lora
Seregket allat hatot elo a hadban onind minden leve fyeeni
Szejdelmek, olvasd Bomkin. Decad 3 lib. 6.

~~As Burgölagero vialo Königsgeres~~
~~de pra memorie~~

Annō Domini 1715 Die 16 Januarij
Szüleket Ez vilagra Boros Boros

István Fiam:

Item Annō Domini 1716 Die 16 Julij
Szüleket Ez vilagra Boros Peter Fiam.

Item Annō Domini 1721 Die 4 Februarij
Szüleket Ez vilagra Boros Janos Fiam.

Item Annō Domini 1723 Die 8 octobris.

Szüleket Ez vilagra Boros József Leányon
Ezket Emlekvanel ökjert Jegersem fell.

Annō 1731 Die 5 Februj
Szüleket Ez vilagra Boros

Die 16-
na
Die 16-
Bens
Die 7-
Bens
28 Die
Bens
Bens
Bens

ek, elsőrebb
Teremzőnk em
agukra, es vral
madraim, es az b
no más allaton, v
Isten az embert a
Isten. &c.

Az első terem
Istieket okos
dnak az lathat
rendben vag
az ember. En
Isten az bent
alokrol az kiki
Istiek az Aniaien
krol, az az ör
nak kolgai es eke
Isten adgya. Molta
Isteden az ember
nem dolgot tamai
Isten hogy teremte
Isten tanaczo
Isten embert az mi h
Isten az embereket az
Isten, vegezet tanacz
Isten adgya meg mon
Isten az embert, hog
Isten adgya az embereket
Isten az Moles, mel' czuda

nek, első részéből imez igeket: Es monda az Elohim Isten: Teremczünk embert az mi semeliünkre, az mi hasonlatoságunkra, es vralkodgiek az tengernek halain, es az eghnec madarain, es az barmokon, es az eges földön, es minden czufo maso allaton, valamely az földön mas. Teremte azért az Isten az embert az ú keperé az ú abrazattiará teremte üt az Isten. &c.

Az első teremtesben az Isten ket fele allatokat teremtet, mellieket okossággal meg aiandekozot. Az első rendben vadnak az lathatatlan allatok, az az, az Angyalok. Az második rendben vagy az Istennek lathato teremtet allattia, az az, az ember. Ennek előtte való praedikationkban penig föllottunk az sent iras szerint az Angyalokrol, mind az io Angyalokrol az kiket rendelt az Isten, hogy legyenek szolgáló lelkek az Aniasentegyhazban, mind penig az gonoz Angyalokrol, az az, az ördögökröl, kik az Istennek büntető haragianak szolgálai es esközi, az mint az Vrnak sent lelke előnkben adgya. Mostani praedikationkban immar folok csak rövideden az embernek teremteséről, melyben az Moses három dolgot tamaft előnkben. Leg először meg mongya, hogy hogy teremtette Isten az embert, mert aft mongya, hog vgan tanaczozt tartot Isten erröl, es aft mondotta: Teréczünk embert az mi kepünkre es hasonlatoságunkra, auagy abrazatunkra. Azt mongia meg azért leg először, hogy az Isten az embereket az első teremtesben, tanaczaual decreto maual, vegezet tanaczaual teremte.

Másodszor meg mongya afts az Moses miböl teremtette az Isten az embert, hogy meg mutassa conditioiat bizonios allapattiat az embereknék. HARMADSOR meg mongya aft az Moses, mel' czudalatos nagy meltóságban teremtette

legén az örökke való Isten az első embert. Mert aſt mőnga Isten: Az mi kepűnkre, az mi abrazatunkra teremczűnk embert, ki minden allatokon vralkodgyek. Erről az három dológról ſolliunk mies rőuideden ez moſtani leczenkben.

Leg előſőr aſt magyarázom meg, mi legien az oka, hogy az Iſten tanaczoſt tart az embernek teremteſe felől.

Masodſőr aſt magyarázom meg, mikeppen mi modon teremtetete legien az Iſten az első embert.

Harmadſőr aſt magyarázom meg, minemű meltoſaga volt az embernek az első teremtesben az eſetnek előtte, hog' annak utanna meg erczed, eſedben vegied, mel' nagy böczületből, mely nagy állapotból meltoſagból eſet legien ala az ember rend.

AZ ELSŐROL.

Miert tartot az Iſten tanaczoſt az embernek teremteſe felől?

Iollehet az tőb teremtet allatokatis azon Iſten teremtetete, mind az által nem oluaffuc, hogy az tőb teremtet allatokrol tanaczkoznek, hogy vagy deliberatiot, vagy tanaczkoztaſt inditana az Iſten, minek előtte az egieb allatokat formallia. Hanem hogy el vegez minden teremtet allatokat, hog meg czinallia az eget földet es az tengert, es ezekben leuó allatokat, tanaczoſt tart arról, hogy embert teremczen az ű kepere, es ű haſonlatoſſagara. Mely dolgot az Vrnak lelke az ſent irasban, ket kiualtkeppen való okokert tamafst előnkben. Leg előſőr azért, hogy meg mutaffa az Iſtennek kiualtkeppen való gongia viſeleſet az emberek hez. Ha az Iſten nagy tanaczoſt tartot te felőled meeg minek előtte teremtetnel, ha nag' vegezellel kezd az Iſten az embereknek

nek formalafához, meeg teremtesnek előtte megh mutattia ezzel, hogy nagy gongia viselese legien az emberi nemzetre. Mert iollehet az töb teremtet allatokis Istennek gongias uifelese alatt vadnak, de kiualltkeppen akarta az Isten az embert, hogy legien ű neki temploma, lako haza, meliben mind örökke lakozik. Mely dolgot az Vrnak bent lelke az te vigasztalafodra tamaszt elődben, hogy ha az Isten kiualltkeppen te felölled gondot visel, ha tanaczot tart te felöled, minek előtte formalna tegedet, hat az te allapatod az te conditiod nem törtenetből, nem az vak szerenczetül hordoztatik, hanem Istennek gongyauifelesetül.

Masodör ezzel az tanaczkozassal akarta az Isten meg mutatni az emberi nemzetnek meltofogát es böczülletes voltat, felette draga voltat akarta meg mutatni az emberi nemzetnek. Mert az Isten vgian tanaczot tart erről, hogy az embert fel öltöfesse, es minden iokkal fel ekesicze. Hat az esetnek előtte felette nagy volt az embernek meltofoga, es felette draga.

De mondhatnad it az Mofesnek az ű tanitasara: Kiczoda az az Isten, az ki ast mongia teremczünk embert az mi kepünkre es abrazatunkra. Nem ast mongya, teremtek embert az en abrazatömra es kepemre, hanem ast mongya, hogy teremczünk embert az mi kepünkre es abrazatunkra? Mind az mostani meg vakult Sidok, mind penig az mostani eretnekek sok külömb külömb keppen hurczolliak az igit. Az mostani meg vakult Sidok közzül, nemelleyek az mostani eretnekek közzülis, nemellick ast mongiak, hogy az feiedelmeknek mogyok serint sol it az Isten, az kik vgy solnak mint ha többen volnanak. De ez az solasnak neme csak nem regen kezdetet, annakokaert nem eel ez solasnak nemeuel az bent iras. Nemellick penig ast mongiak, hogy

kerdes.

felelet.

az Angyalokat fölitotta meg, az Isten azoknak mondta, hogy teremczünk embert az mi képünkre es hasonlatossagunkra. De ezis ellene vagy on az irasnak, az Isten tudomanyinak. Leg először, Mert ha az Angyalokat fölitotta it meg az Isten, hat az Angyalok is teremtők, mert azt monga **FACIAMVS** Teremczünk. De az Angyalok nem teremtők, Mert Esaias Prophetanal negiuen negiedik refeben: azt mongya az Isten, hogy senki nem volt ű vele az teremtesben. Vgian azon Esaiasnal negiuen egiedik refeben azt mongya: *Spiritum Domini nullus adiuuit in creatione.* Masodszor. Ha ez magyarazat igaz volna, hat az Angyaloknak kepekre teremtettnek volna az emberek, mert azt mongia *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram.* De az bent iras so hul nem mongya est, hogy az Angyaloknak kepekre teremtetöt volna az ember, hanem rakua az bent iras ezzel, hogy az ember az Istennek hasonlatossagara, es kepere legien teremtetuen. **Ismet** Moses első köniuenek ötödik refeben azt mongia, hogy az ű kepere teremtette az embert az Isten.

Hat kiczoda az aki azt mongia, teremczünk embert az mi képünkre es hasonlatossagunkra?

Meg magyarazzak mind az Prophetak, mind az Apostolok, hogy ez az teremtő Elohim Isten az Attia legien, az ű fiaual es az bent lelekkel az teremtesben. Annanokaert mingiarast meg akarta az Isten mutatni, ki legien az Istene Adarnak, tudni illik, ez az igaz Isten legyen, az az, Attia, Fiu es bent Lelek. **Ket** teremtesről emlekezik kiualtkeppē az iras, az ő auagy első, es az vy auagy masodik teremtesről. **Az** ő teremtes nem egieb, hanem ez lathato vilagnak az eghnek es földnek teremtese. **Az** masodik teremtes pedig, az iduözites, az Adarnak esetinek miatta, az meg rom

lot teremtet allatoknak fel epitese es meg vytasa. Hogy ha meg latod, mind az ket teremtesben ez az Isten jelentette ki ű magat, az első teremtesbenis ez az Isten, az Attia fiu es sent lelek teremtettek az egész földet, tengert es ezekben leuó allatokat. Az masodik teremtesben, az az, az meg vytasban meg mongia Szent Matthenal 28. reſeben, hogy ez az Attia Isten teremtette, allatta heliere az embert, az ű fia ual es sent lelekkel egietemben. Immar menniünk az masodik czikkelire, meliben est magiarazzuk meg, mimodon teremtetet az ember.

AZ MASODIKR OL.

Kettót mond az Moses az embernek teremtese felől. Leg először, hogy az Isten az Sarbol formalta az első embert. Ma sodör ast mongia, hogy az Isten rea lehellet az Adamra, es fel öltöftette, meg eleuenite űtet elő lelekkel. Ebben annak okaert est adgya masodör előnkben az Vrnak lelke, hogy az emberkettöböl al es ket különbözö dologbol teremtetet az első teremtesben az ember. Az eggik reſre az embernek az földböl, az sarbol vagion, mint az Adamnak neuéis annit telen mint saar, auagy az deak igeis annit iegiez mint föld, mint ha ast mondanak, H v m v s. Az masik rezre penig az eghböl vagion az Istennek elteteseböl, az az, az eleuen lelek. Mondhatnad:

Miczoda ennek az oka, hogy az Isten illien ket különbözö allatbol teremtette az embert, sarbol porbol, romlando allatbol, es menniei lelekböl?

Az Saarbol auagy az porbol teremtette az egyk reſet, hog' az ember meg alazna az Isten előt űnnem magat, hogy fel ne fualkodnek, meg emlekeznek, hog' ű az porbol valo volna, hog' ha penig az földböl agiagbol teremtetet az teremtö ellen ne fualkodnek. Ezt penig magiazazza az Isten űnnen

*kevdes.**felelet.*

innen maga Moses első könyvének első részében: Te Adam inkább engettel az állatiakat hávanak, hogy nem mint az ember paranczolatimnak. Annakokaert ismet földi hamua le, az honnan teremtettel. Ennekokaert az Iob Patriarchais erre nezue mongia, hogy az emberek földi hazban laknak. Miert? Mert az emberek az romlando sarbol vetettének. Hogy ha penig az esetnek előtte is akarta az Isten, hogy az Adam meg emlekezze erről, hogy ő földből való, hat az esetnek vtanna sokkal inkább meg kel teneked emlekezned erről. Hat ha az sarbol teremtettel, hat miert fualkodol te fel az te teremto Istened ellen, ha azon földből való vagy, honnet az több emberek, hat miert vtalod meg az te attiadfiat, felebaratodat, holot vgian azon agiagbol való legy. De az embert elő lelekkelis fel öltöztette az Isten, miert hogy inkább meg esmerhetne az Istennek ő hozza való kegyelmet es irgalmaságot. Egy felől azért az Isten akarta, hogy meg esmertessék az Isten hatalma, bölcsesége, es diczirtessék te általad. Mas felől hogy meg alazzad magadat, az te teremto Istenednek előtte, ellene fel ne fualkoggyal. Menniünk immar az harmadik dologra, estis csak rövideden vegezem el.

AZ HARMADIKROL.

Harmadkor azt magarazzuk meg, minemű volt az Adamnak allapattia, meltofaga az esetnek előtte. Még a pogán bölcsékis felette igen nehez dolognac mondottac lenni, hogy az ember meg esmerhesse ő magát. Mikoron azért kerdenenek eg pogán bölczet, miczoda volna igen nehez dolog, azt felel te, hogy embernek magat meg esmerni. De vgian az Ecclesiában, mint hogy nehez dolog, vgi igē búk seges az embernek meg esmerni ő magát. Az embernek kedig esmereti kettőből

al.

pogán
bölcz.

al. Leg előbb
Vötte. Meltofaga
az esetnek vga
az embert, Leg
az ember az el
bőben, ezen
z van ebből
emű legén az
te, meg mo
pere terem
) mel' solaf
(sonlatosság
e magarad
e, az melire az
n ertem, hog
remittewen, tan
en kepe? Nem
nek kepere ter
az ember. A
emberi kepeben
ember kepeben, az
giermek kepeben
Isten paranczolat
ez a hog' itet senki
ki az ő kepe ki ne
lik realben voltan
eppen ahog' az e
ra meg az több allarc
ador neki az Isten.
is az iokat ki nem re
Isten kepe en. Elő

al, Leg először, hog meg esmerie minemű volt az esetnek es lőtte. Masodszor hog meg esmerie minemű legien az ember az esetnek vranna, halliuk meg, azért csak rövideden mind az kettőt. Leg először ást, miczoda, minemű volt az Adam az ember az esetnek előtte, hog valaki ne itellie ást, hog ezē hūnben, ezen niomorusagban teremtetet legien az ember, az vran ebből kōniū megh itelned az esetnek vranna minemű legien az ember. Az ember minemű volt az esetnek es lőtte, meg mōngá it az Moses, mikor ást mōngá, hog az Istē kepere teremtetete az embert (az mi kepünkre abrazatunkra) mel' folasnac modgiaual meg mutattia, hog az Istennek hasonlatossagara volt teremtetuen az ember. Mondhatnad, *kérdés.* De magarazd meg ennekem, miczoda legien az Istennek kepe, az melire az Adā volt terētetet az első teremtesbē. Mert im ertem, hog az Istē kepere es hasonlatossagara volt Adā teremtetuen, tanicz meg azért arrais immar, mi legien az Isten kepe? Nemelliek ást mondottak, hog az Adam az Istennek kepere teremtetet volt, hog az Istenis ollian legyen mint az ember. Annakokaert az Romai antichristus az Isten emberi kepeben faragta, irta ki, az attiat nag' sakalos ven ember kepeben, az b. lelket galamb kepeben, az Christust firfigiermek kepeben czinalta faragta ki. De ez hamis, mert az Isten paranczolattia ellen vagion. Ást mōngya az Isten Deu. 4. hog ūtet senki nem latta, azért meg lassa minden, hog senki az ū kepet ki ne czinallia, ne faragia, abrazollia. Masodik rendben voltanak akik ást mondottak, hogy az Isten kepe ebben al, hog az embert okossaggal, bölczeseggel latogatta meg az tōb allatok kōzt, hog okossagot, erelmet, fo-last ador neki az Isten, minden allatok felet. De iollehet eze ketis az iokat ki nem rekeszthetjük, de mas mēg a mit Moses az Isten kepen ert. Először az Isten kepe helihēfretet vala, az *felet.*
mint

2. mint meg magiarazza s^{ent} Pal Coloss. 2. az tökéletes s^{ent} segben es igazságban, mert m^{ikeppen} az Isten az ű termebeti ben, s^{ent}, igaz, bűnnekűl valo, hasonlatoskeppen az első em bert s^{ent} segben, bűnnekűl, maculanekűl teremtette vala. Ma sodsör, Az Isten kepe az Adamban vala, az Istennek tökel letes esmereti, es az töb teremtet allatoknak esmereti. Mert m^{ikeppen} tökéletes ertelem, tudoman' vagon az Istenben, hasonlatoskeppen latogatta vala az Isten Adamot tökéletes bölczeseggel. Harmadsör, Ez az Isten kepe miben al vala.
3. Az első embernek szabad akarattiaban. Mert az Vr Isten az Adamot v^g aiandekosta vala szabad akarattal meg, hogy fogiatkozafnekűl engedhetne az Isten paranczolattianak es a karattianak. Negiedsör. Miben al vala az Istennek kepe?
4. Al vala az embereknek, minden czelekedeteknek, indulati tioknak egienlő voltaban, az Istennek paranczolattiaual es töruenieuel, mert valami vala, az Istennek akarattia annak engedhet vala tökéleteskeppen az ember. Ötödösör es vtolsör. Al vala az halhatatlan eletben, mert az első teremtésbē vgy teremtetet vala az Adam, hog' ha meg marad vala az tö kelleltessegben, tahat meg nem hal vala soha. Ebből immar meg itelheted, mel' nagy gazdagsagban volt az esetnek elöt te az Adam, visontag az esetnek vtanna, mely nag' fogiatko zasa volt Adamnak, az esetnek vtanna el veszte az Isten ke pet, az artatlanlagot, el veszte az halhatatlanlagot, el veszte az tökéletes engedelmesseget. De ennek vtanna az repara tiorol, m^{ikeppen} vyttatot meg az ember az Iesus Christus ban, ennek vtanna solunk, Mostan legien eleb besedünk,

A M E N.

Tizen-

7de valo az valasztalvol valo concioh.
~~egy... ..~~

XIII. Prædicatio,

Az Istennek Gondgiauifeleferöl.

Z Aostoli Credonak rendi serint kezdettük vala magarazni imez igeket, ez elöt valo tanitasinkbā meliben ast valliuk, hog hisünk az Mennek földnek teremtoiben. Meegis ezekröl az igekröl folok ez mostani orabanis Istennek segitsegeböl, hallia meg kegiel: Ennek elötte tanitasinkban eg nehan' prædikatio ban meg magiarazok Isten ü felsege segitsegeböl az teremtefröl valo czikkelt, az Apóstoli Credonak rendi serint, melyben kiualtkeppen imez ket dologrol folank rend serint. Leg elöför ast magiarazok meg, miczoda legyen az teremtes, es han' fele legyen. Masodför meg mondok miczoda rendel teremtetta az elö mindenható Isten, est az lathato vilagot, melyben az Mofesnek az ü tanitasa serint, megh magyaraztuk az hat napon minemü rendel teremtet az Istē mindeneket. Harmadför ast magyaraztuk meg, kiczoda teremtetta legyen ez lathato vilagot, melyben meg magyaraztuk, es minden Eretnekek ellen meg bizonitottuk niluan valo irasokkal, hogy az Mennek es Földnek teremtoie az Attia legyen, az Fiuual es sent Lelekkal. Negiedik czikkelben meg magyaraztuk az veget, az okait, mellyekert teremtet az Isten minden allatokat, miert teremtetta mind az lathatatlan es lathato allatokat, Ezeknek okait magiaraztuk es samlaltuk elö neg rendekben. Otödför folank neuzet serint az lathatatlan allatokrol, az az, az io es gonoz Angyalokrol az pokolbeli ördögröl. Hatodför es vtolför, soltam az Emberröl, ki teremtetta, mikor teremtoite, mi modon, mi vegre teremtetet az ember, meg tanulok ez elöt valo Leczkenkben, Miert hogy penig ez lathato vilagnak

te

teremtése egiút iar az Istennek gongiauífeleseuel, mert nem eleg csak ást tudnod, hog' Isten teremtette ez vilagot, hanē kel teneked ástis tudnod, hogy az eczer teremtetet vilagot az Isten hordozza, Isten taplallia, Isten viseli gongiat az ű teremtet allatinak. Mostani leczkenkben azert folok az Istennek gonga vifelese felől, ha az idő engedi penig, csak imez harō dolgot magarazō meg mostan, hallia meg tikegi: Leg előbör lassuk meg ást, hog' ha igaze azoknak ertelmek, kik ást mongak, hog' az Istēnek semmi gongia ninczen á vi lagra, hamisliczuk meg azokat, az kik tagagak az Istennek gongiauífeleset az teremtet allatok felől. Masod rendben ást magiarazzuk meg, han' fele legyen az Istennek gonga vi felese Prouidentiaia. Harmadbör ást lassuk meg, ha az Isten gongiauífelese kōzōnsegese csak, auagy kiualltkeppen ualo, nem á ki minden indiuiduomokat be foglal, ez harom dologrol folunk mostan, hallia meg ti kegiel,

A Z E L S Ő R O L.

Ígaze azoknac ertelmek kik tagadgiak az Istennek gongiauífeleset?

Leg előbör ást mondam, hog' ást lassuk meg, hog' ha igaze azoknak ertelmek kik ást mongak, hog' az Istennek az eczer teremtet allatokra semmi gonga ninczen. Monthat nad. Mi sükfeg teneked ást bizonitanod, kiczoda az, aki tagadgiá az Isten gongiauífeleset, miczoda istentelen emberek azok, kik illiē niluan valo dolgot tagadnanak. Vadnak mind az Ecclesia kiuül, mind az Ecclesiaban ol' rendbeti emberek, akik ást eleitül foguan tagattak, mostanis tagadgiak. Az aniaēghaz kiuül voltanak azok, az kik Epicureusoknak ne uešternek, kik ást mōndottak, hog' az Istennek semmi gongia ninczen az ű teremtet allatirol, Mert mikeppen az acz

mester

mester czinallia az hazat valakinek, annak utanna ostan el
 megien mellöle, nem gondol vele ha niakaban szakadis, hog
 el megē oštā minek vtanna meg czinalta. Auág a haios me-
 ster az ki haiot czinal, es az vizre tafittia, semmit nem gon-
 dol vele annak vtanna. Hasonlatoskeppen mondották, hog
 az Isten ašt az alkotmant, minek vtanna meg kesitette, hat-
 ta ű maganak, hog auág az ferencze, auág a törtenet hordoz-
 za űtet. De még az aniaf. eghazbanis ket fele emberek vad-
 nak kiualtkeppen, az kik valoban tagadgiak az Istének gō-
 gauifeleset. Első rendben vadnak az niluan valo Istenteles-
 nek, kik iollehet nielueckel nem tagadgak, de czelekedetek-
 kel tagadgiak. Az testi haborufagban heuerō emberek illie-
 nek, az tobzodasban, baluaniozasban, refegsegben, parazna
 életben heuerō emberek illietenek vegnekül. Mert iollehet
 nielueckel valliak, hog az Istennek gonga legē ez vilagra,
 mert ašt tudgiak s-ualliac, hog mindeneket ű hordoz, de cze-
 lekedeteckel meg tagadgiak, hog nem ű hordozza az embe-
 reket. Mas rendbeli emberek azok vadnak az aniafentēg-
 hazban az kik ašt valliak, hog az teremtetet allatoc csak
 vg hordoštarnac mint az első teremtesben vadnak teremtet-
 uen, mert az első teremtesben mindeneknek el rendelte Istē
 az ű rendit, az napnak, az czillagoknac, es az embereknek,
 semmi gonga ninczen immar erröl az Istenec, hanem czac
 vg iarnak a mint az Isten előfőr el rendelte. De hog ezeket
 meg hamissiczuk, mind ezek ellen ešt az regulat fundamen-
 tomul vessük, hog az eczer teremtetet allatokat, nem csak
 abban hatta az Isten az meliben teremtetete, hanem vilag ter-
 remtetesül foguan, minden teremtet allatokat ű hordozot es
 taplalt es taplallia az ű hatalmassaganak ereie ferint. Elő-
 főr immar bizoniczuk meg az s. irasbol, hog az Istének gō-
 gia volt, vagion az eczer teremtet allatokrol. Mas előfőr
 meg

meg bizóniczuk az emberi bölcseségből ez vilagnac rendi
 böl. Leg először az oktan teremtet allatok felől, hóg azokra
 az Istennek kiualtképpen valo gongauifelese legyen, s oc heliē
 meg mutattia az vrnac lelke az s. irasban Psal. 103. *Omnia ad te
 spectant, vt des escam in tempore suo etc.* Ha te ki nitod az te kezedet, a
 te gonduifelesedet, meg eleuenites mindenedet, ha ki boczas
 tod az te lelkedet, meg eleuenited, ha be vonód penig meg
 hálnak. Ezekben az igeiben neuzet berint meg monga az
 vrnac lelke az Dauid által, hóg az Isten az, aki tartia es ta
 plallia az ű teremtet allatit. Ha ki boczattia az ű sent lelket
 mingarast meg eleuenednek, ha be vonósa, azoñal semmie les
 nek, Act. 2. Psal. 145. *Oculi omnium in te sperant o Iebona, et tu das escam in
 tempore oportuno.* Hasonlatosképpen bol a s. Dauid Psal. 146. *Ipsē
 aperit cælum nubibus, et prater ea ipse parat pluuiam, producit fenum in montibus,
 dat iumentis escam, et pullis Coruorum qui eum inuocant etc.* Ved esedben,
 hóg az s. Dauid Isten gonduifelesébē rekebti minden terem
 tet allatit az Istennek, az esöket, az kődöket, az barmokat,
 az hollokat, es minden egieb teremtet allatokat. 11
Monthatnad. Vg vagon hóg mindenek Isten gongauifelese
 ala vadnak rekebtetuen, de a mit az első teremtesbē el rēdel
 te az Isten immar nem bontia ast fel. Iollehet a mint az első
teremtesben el rendelte, vg vagon hóg ast nem mindēkor
bontia fel az Isten. De visontag nē mindenkör ast az rendet
 tartia meg az Isten, melliet az Isten az első teremtesben czi
 nalt, mert hóg az ű gongauifelese meg tartassek, mel' Istē
 nek gongauifeleset nem kel minekünk eg törtenetnek, auag
 vak berenczenek velnünk, itelnünk. Az első terētesbē az istē
vg rendelte az napot, hóg nap tamadattul foguan, nap niu
gatiglan menne minden nap. De est az foliaft az Isten az Io
 sue ideieben meg tartoztata. Hasonlatosképpen Ezechias
Kiral' ideiebenis tiz lineaual vonósa az Isten vifa az napnak
foliasat.

Micoz

x. Mindenk
 t. v. ad n. b. k.
 hóg. h. e. l.
 ady. az. ö. j. o.
 z. i. b. n.

o. Mindenk
 s. m. j. t. b. m.
 v. m. n. h. o. h. u.
 t. t. a. d. y. l. a.
 a. l. l. h. o. m. a. t. o. s. j. o.
 b. n.
 v. o. n. s. a. h. o. g.
 p. o. m. i. t. t. e. m. g.
 a. z. g. t. f. l. y. h. e.
 k. e. l. t. t. o. j. o.
 v. i. a. z. s. t. e. t. t. e.
 n. v. i. a. f. u. v. i. t.
 a. z. h. o. g. i. t. e. n. i. t.
 e. l. t. a. d. a. z.
 b. a. r. m. s. h. a. k.
 t. t. a. h. o. l. l. o. f. i. e. k.
 a. z. h. e. l. l. o. k.
 t. t. a. z. g. o. n. g. a. u. i. f. e. l. e. s. e.
 g. o. n. g. a. u. i. f. e. l. e. s. e. t. n. e. m. k. e. l. m. i. n. e. k. ü. n. k. e. g. t. ö. r. t. e. n. e. t. n. e. k. a. u. a. g.
 v. a. k. b. e. r. e. n. c. z. e. n. e. k. v. e. l. n. ü. n. k. i. t. e. l. n. ü. n. c. Az első terētesbē az istē
 v. g. r. e. n. d. e. l. t. e. a. z. n. a. p. o. t. h. o. g. n. a. p. t. a. m. a. d. a. t. t. u. l. f. o. g. u. a. n. n. a. p. n. i. u.
 g. a. t. i. g. l. a. n. m. e. n. n. e. m. i. d. e. n. n. a. p. De est az foliaft az Isten az Io
 s. u. e. i. d. e. i. e. b. e. n. i. s. m. e. g. t. a. r. t. o. z. t. a. t. a. Hasonlatosképpen Ezechias
 k. i. r. a. l'. i. d. e. i. e. b. e. n. i. s. t. i. z. l. i. n. e. a. u. a. l. v. o. n. o. s. a. a. z. I. s. t. e. n. v. i. f. a. a. z. n. a. p. n. a. k.
 f. o. l. i. a. s. a. t.

Ez hóg meg n
 az az egysé
 z ego valo vi
 z. e. l. l. o. f. i. e. z. a. c. a.
 az Isten az e
 nikoron aka
 az földre, ho
 hóg hóg
 Isten? De az
 nem egete n
 y azokat v
 ta az tűznek
 embereknek
 k vadnak az
 Isten az, aki
 legien. De mo
 y Pal az Athē
 s. a. m. i. n. t. b. e. n.
 az sent Pal a
 az hóg minek
 az Istennek g
 Pe. Timotheus. mon
 a. z. e. m. b. e. r. e. k. e. t. i. n.
 a. z. a. d. a. g. l. a. g. o. n. a. n. h. a. n.
 e. m. e. g. t. a. r. t. o. i. a. m. i. n.
 e. k. b. e. n. t. i. l. u. a. n. a. t. m.
 n. d. e. e. k. e. k. d. e. k. i. u.
 a. b. i. r. i. a. a. z. I. s. t. e. g. o. n.
 h. o. g. y. a. e. m. a. z. e. m. b.

Miczoda ennek az oka?

Ez, hóg meg mutassa hóg mindenek az ű hatalmaban vad-
 nac, az egh felet valo vizet az teremteskor czinalta az Isten,
 az egen valo vizet az földön valotul meg valtoftatta, hogy
 azoc sirosiczac á földet, visontag mikor akaria erczé czinal-
 lia az Isten az eget, es ű nem ad esöt az földnek sirositafara,
 es mikoron akaria meg nittia az földnek czatornait, es esöt
 ad az földre, hóg meg sirosicza az földet. Az első teremtes-
 ben hogy hogy rendelte az Isten az tüzet, vgy hogy meg
 egeszen? De az Babyllon kemenczeiben az harom firfia-
 kat nem egete meg. Miert? Mert meg akarta Isten mutatni,
 hogy azokat vgy hordozza ű á mint akaria, hogy mikor a-
 karia az tüznek termeftet ferint valo heusege nem arthat.
Az embereknek gondgiauifelese felölis fok tanubizonfa-
 gink vadnak az sent irasban, melliek meg bizonittiak, hóg
 az Isten az, akinek az emberekrolis kiualtkeppen valo gon-
 gia legien. De mostan igaz eleg ket auag' harom bizonlag.
Szent Pal az Athenasban mikoron prädikallana az igaz I-
stenról, á mint sent Lukacz Act:17. iria: In ipso vivimus, mouemur, et
sumus. Az sent Pal azert Isten gongiaufelesenek tulaidonit-
 tia est, hogy minekünk eletünk vagyon, hogy mozgunk, *+* *Eü kem-*
 czak az Istennek gongiaufelesenek tulaidonittia. Azon s. *limb mor-*
Pal 1. Timoth:6. mongat In Deo omnipotente ponat spem suam, qui prabet *gunde 17 va-*
gimh
nobis omnia copiose ad fruendum etc: Szerelmes fiam Timotheæ, Az
 gazdag embereket inczed, hogy ne vessék remenfegeket
 az gazdagfagban, hanem az elő Istenben, mely gongia vi-
 selőie, meg tartoia, minden allatoknak. Szent Pal ezekben
 ez igekben niluan ast mongya hóg Isten legyen meg tartto-
 ia mindeneknek, de kiualtkeppen az kegelem edeninek. Ie-
re:10. ast iria az Isté gongia viselese felöl: Vram Isten iol tu-
 dően hogy nem az embereknek ereien al, az ű vtoknak az

ū hiuatallioknac igazgatafa, sem penig az firfinak akarattian
 al, hog az ū niomdokat igazgassa, hanem te vriften. Az Iere
 mias le vonsa az emberekről az ū magok gongia uifelelet,
 hog nem ū magok viselik gondokat, hanem az Isten tartia,
 hordozza mint Colof. 1. ezen dologra tanit az 6. Pal Ezek a.
 zert az irafok meg mutattiak, hog az Istennek kiualtkeppé
 valo gongia uifelele vagon, minden teremtet allatokra. De
 hog ha semmi irafunk nem volnais erről, mint az poganok
 köziben nem atta az ū törueniet, mind az altal, az termefeta
 nec töruenieből irafnekülis meg bizonithatiuc, az Istennek
 gongia uifelelet. Leg előfőr mert minden embereknek fiuóká-
 ben be oltotta ezt az tudomant, igazis, hog ha Isten vagon,
 gongais vagon az teremtet allatokra. Ha Isten vagon, nem
 valami (bolygó) hog valamit nem czelekednek, De Isten va-
 gon, mert az termefet meg mutattia, hat vagon gond uifele-
 le. Ha czak eg haz nepe köftris vagon gond uifelő, ha attiad
 nak neuezed akitül búlettel, azzal vallast tebes, hogy gond
 uifelőd az te neked. Har sokkal inkább illien nag haznak, al-
 kotmannak gongia uifelőienek kel lenni, mert illien nag al-
 kotman' el romlana ha gond uifelőie nem volna. Masodfőr
 Meg mutattia az Isten az teremtet allatoknak fep rendel-
 benis, az teremtesben, hog az nap minden nap fel iü es ismet
 el niugfik, nagy fep rendel est az rendet el nem valtoftattia
 az Isten, hanem ha, Isteni hatalmat akaria meg mutatni, hog'
 ne legyen ez törtenetből, hanem Isten gongia uifeleleből, hog'
 az Isten forgalmatos az embereknak raplalafara, eghi har-
 matot ad az földnek meg sirositafara, mikor penig akaria is
 meg erceze czinallia az eget. Es az ködöket be faria, hog es-
 őt ne adgianak. Miczodat ielentnek ezek? Hanem hog az
 mi eletünk, sőt ez eges vilagnak allapartia, elete az Isten gō
 gia uifelelefeben fundaltatot. Honnan vagion ez, hog az Niarot

erőhlm.

pelda.

2.

Ős követi, az őst től követi, az telet tauas, Honnā vagón ez?
 Az Istennek bep gongia viselefeből, az ki íg rendelte az ebe
 tendőknek foliasokat, Annak felette meg mutattia napon-
 kent valo földi giúmölcsnek az ű termese; hogy ezek nem
 törteneből viseltetnek, hanem Istennek gongiauisselefeből
 es tanaczabol, Harmadfor, vgan ezen dolgot meg mutattiac
 hog az Isten az embereknek elmeiekben conduiselest oltot
 be, Ha csak kiczin czaladod vagónis, mégis beled oltotta I
 sten, hog gondot visel' azokra, Honnat vagón ez? Az első
 oktul, az Istentül, ha te beled ű alkotmaniaban est beled olt
 totta, hat sockal inkább vagión az conduiseles ű magaban az
 Istenben, Negiedser meg mutattia est az dolgot, hog ha va-
 lami nag bünt czelekednek, mikeppē az paraznak paraznal
 koduan, efeben veuen ű magat, meg retten magaban, Hoñet
 vagón ez? Ezis az Isten conduiselesenec nag iege, ha valami
 iot czelekedel örülk raita, hog aht czeleketted, ha erted az I-
 sten haragiat te raitad, mint az czegeres bünben heuerök,
 niakra főre mennek az gonosagra, de az ű lelki esmeretek
 mingarast meg vadollia az ű bünökert, Hoñat vagón ez? Az
 Istennek az ű gongiauisselefeből, az ki meg mutattia, hogy
 fereti az io dolgokat es giúlöli az gonosokat, az kik vegne-
 kül elnek, es előb előb gazolnak az ű bünökben, Lasd meg
 az artatlan vernek ki ontoit, mind eltig rettegnek, csak az
 arniekokat lassakis mingiart meg iednek, aht tudgiak hogy
 raitok vagión az ellenseg, ha az fa leuele zördülis, mingiart
 meg dobban az ű fiuók, azonnal rettegnek, Honnat vagión
 ez? Az Istennek gongiauisselefeből, az ki az felelmet be olt-
 totta az ű fiuókben, Honnān vagión, hogy nagy giakorta
 az gilkos, az parazna nem mehet el az büntetes elöt, ha egy
 auagy ket nap szabadsga vagonis az el menesfre, de vgyan
 nem mehet el elötte, Ha el megienis eg' keuesse, de egy nap
 estig

3.

4.

hald meg.

estig alig megen fel mël' földet, mint az rák menit elő megen
 annit iú hatra, meliben meg mutattia az Isten, hog' külfökep
 penis gongia vagion az ú teremtet allatira. Monthatnad.
 Ha ez így vagion, miczoda az oka, hog' az igaz emberek az
 iamborok niomorognak it ez vilagon, az baluaniozok, gil-
 kosok, es paraznak io ferenczeben vadnak, hogy ig' fölfiak,
 ha az Istennek gongya volna az vilagra, hog' hog' benuedne
 el, hogy illien zur zauarban valo volna az emberi tarfafag?
Nagy giakorta meg haborithattia es megis haborittia ez az
 keresztien embereknek fiuöket, mint az Ieremiafnal 13. ast
 mongia: Vram bizon' tudom en, hog' te igaz vag': Ha te ve-
 led pörlök, tudom hog' nem nierem en az pört. Mind az ala-
 tal mégis meg kerdlek erre en, hog' miczoda az oka, hog' az
 gonoz emberek bodogsagban, bodog allapatban vadnak, el-
 nek it ez vilagon, &c. Az bent Daidnalis Pfal. 73. 75. rebe-
 ben ast mongia az bent Daid: Mikoron lattam az hitetle-
 neknek elő menteket, csak meg nem tantorodanak az en la-
 baim, ha az Istennek reitet tanaczaban nem megyek vala,
 meg tantorodom vala, az az, ha az Istennek törüenieböl, is-
 geieböl meg nem tanulom vala azokat, meg tantorodom va-
 la. Lassuk meg azert feretö attriamfiai, hog' ha ezekböl megh-
 bizonithattiak az hitetlenek, hog' nem mindenek Isten gon-
 giauifelelefeböl, hanem törteneböl vadnak. Leg előbör, mert
 ha az eges emberi nemzetnek allapattiat meg nezed, minde-
 nek az niomorusag ala vadnak vettetuen, mert minniaian
 vetkestünk az Adamban, meliert meltan benuedünk mindē
 haborusagokat. Ha azert saniargat, ver az Isten, kiczoda
 panasolkodhatik, hog' nem iol czelekedik, hog' gongiat nem
 viseli az embereknek, ast velne valaki ezekböl, de nem iol
 czelekedic, ha ig' gondolkodol, mert az Istennek az ú terem-
 tet allattira nagy gongia vagion, es azert saniargattia, veri
 űket,

üket, hog' az gondótt meg vtaltassa velek es ú magához teri-
 cze. Masodior, hog' az kikre az Isten haborusagot böczar,
 bizonios okai vadsnak annak. Elöför, mert io vegre fordittia
 az Isten aét ú nekiek, mint az attia az mel' fiat fereti, aét mō
 gia Salomon Pro: 3. hog' aét giakorta saniargattia, ostoroz-
 za, nem azert, hog' el vesse túle, hanem hog' inkább hozza ta-
 nicza, oktassa. Hassonlatoskeppen az Isten az öueit, nem az
 ert ostorozza, hog' őket el vesse túle, hanem inkább meg teri-
 tse. Masodik oka, mert io vegre czelekedi est ú velec az Istē,
 mert az niomorusagok által az penitententiara inti őket
 az Isten. Harmadior ostorozza ezeket it ez vilagon, hogy
 az mas vilagon ne ostorozza, mint bent Pal tanit 1. Cor. 13.
Cum iudicamur à domino, corrūpimur, ne cum hoc mundo condemnemur. Hog' pe-
 niglen az hitetleneknek az Isten gazdagfagot, elő menetel-
 enged. Miert czelekedi? Elöför hog' meg mutassa Isten az ú
 kegielmenek gazdagfagot, hog' eledelt ad, mind az ioknak,
 es mind az gonozoknak, hog' fel hozza az Isten az ú napiat
 mind az iokra, mind az gonofokra, kegyelmet meg akaria
 mutatni ezzel. Masodior az haragnak edenit magok ment-
 hetetlenne tesi ezzel az Isten, hog' ne menthessek azzal ma-
 gokat, hogy nem volt volna alkotmatosságok ezeknek az
 meg terefre. De ezeknek gazdagfagok siralómra fordul, mi-
 keppen meg teczik ez az dolog az Lazarnak, es az gazdag-
 nak historiabiaban, bent Lukacznak 16. rebeben. AMEN.

*Mi hova az
 vrtol, t-kt-
 tunk, fel
 d-kt, tunk
 hage, t-kt
 vilaggal
 t-kt harkoz
 t-kt tunk*

XIII. Prædicatio.

Azon Istennek gonduisseleseröh. Acto: xvii.

Ezdetünk vala follani ennek előtte valo tanita-
 funkban az Istenec conduifelese felől az aposto-
 li Credonak rendi serint, mostanis vgan azo czel
 ra inditot dologrol lesen tanusagunk, meg maga
 razuk azert a s. Palnak praedikatioiat, mel' meg vagon irua
 az s. Lukacznal Act. 17. refeben, ig bol az sent Pal: Az Isten
 aki ezt teremtette ez vilagot, es mindeneket valamik vad-
 nak ez vilagban. Ez mikoron Vra legien a mennek es föld-
 nek nem lakozik kezbol czinaltatot templomban &c. //

11
 Sem riz-
 toltetik on-
 bovi kezek-
 kel, hagi
 valaminel-
 kil zikol-
 kodnek,
 Holot mind
 onoknek
 ev adgion
 letent es
 lelangze-
 tent.
 mert egi
 verbol al-
 kotta mind
 az eges un-
 bovi nem
 zentent.

Az s. Pal Apostol ezeket az igeket praedikallotta az At-
 enas varosban, holot felette igen meg neukedet vala az ha-
 mis Isteni tistelet es az baluaniozas. Czellig penig es igye-
 kezeti az sent Palnak ez ielen valo leczkenkben, ez kettö
 kiualtkeppen hallia meg kegelmetek. Leg először hog azok-
 nak hamis tudomaniok ellen, baluoniozasok ellen meg mu-
 tassa, kiczoda legien az igaz Isten, masodik czellig ez, hog a
 s. Pal meg mutassa est az öröktül foguan valo Istent, mi mos-
 don akar emberektül tisteletetni, mert az eges sent iras, ez
 ket dologra tanit főkeppen, mint az aito, hog ket farkon fo-
 rog, es azon al, hasonlatoskeppé mind az apostoloknak, mind
 az Prophetaknac tanitasoc, irasoc ez ket farkon forog kiualt-
 keppen. Leg először arra tanitnak, miczoda legien az igaz I-
 sten, kit az keresztieneknek kellien esmerniek es imadniok.
Masodszor erre, hog az meg ismert igaz Istent, hog hog kel-
 tisteletni, miczoda tisteletet kiuan Isten az emberektül, arra
 tanit masodszor az iras, Az s. Pal apostolis erre az ket dolog-
 ra tanit kiualtkeppen ez mostani praedikationkban. De hog'
 megis niluabban esedben vehessed seretö attiamfia, hog has-
 onnekül ne men' el inner. Mostani leczkenkben az s. Pal A-
 postol öt dologrol tractal, öt dologrol emlekezik főkeppen.
Leg először meg mutattia ast, ki legyen az igaz Isten, kit te-
 neked

neked tiftelned kel meg mongia, meg valaftia az Athenas
 belieknek hamis Istenektul az sent Pal Apostol: Mert ast mo
 gya, hog' az az igaz Isten, ki az földet, menniet es ezekben
 leuõ allatokat czinalta, teremtetete. Masodfor meg mutattia
 az sent Pal ast, ez az Isten minemü legien, es hog' hog' akar
 ion tifteltetni az emberektul, meg mongia röüdeden ebti,
 ast mongia hog' ez az Isten az földnek es az egheknek Vra
 legien, hog' ez bizonios heliekre nem rekeftetik, hogy ü em
 bereknek aiandekauval nem tifteltetik, mert ü semminekül
 nem búkölkodik, hanem lelki tiftelettel. Harmadfor, az
 sent Pal Apostol feddi az meg romlot emberi természetnek
 ostoba volrat, Holot az Isten meg ielentette legyen niluan
 ünne magat, mind az által, megis az emberek nem akariak
 meg esmerni es tiftelni igazan az örökke valo Istent, ü alta
 la vagion az embereknek eleret, ü általa vagion mozgafoc, ü
 általa elnek, mind az által, megis el feletkeznek az örökke
 valo Istenrül. Negiedfor meg mutattia az sent Pal Apof
 tol az poganoknak meg tapastalható bolondfagokat, kik az
 lathatatlan es veghetetlen Istent, ki abrazolliak vala aranis
 ban, ezüstben, es egyeb faragot kepekben. Holot az latha
 tatlan Istennek vgy mint lathato tüköre legyen, leg előfor
 az ember. Ötödfor es vtolfor az sent Pal Apostol ezekből
 az bolondfagokból az Pœnitentiara inti az Athanasbelie
 ket. Mert ast mongya. Iollehet az Isten ez ideig el fenuete
 te az ti teueligesteket, hogy az ü kegielmének gazdagfagát
 meg mutassa, mind az által, minden napon, minden időben
 az meg terefre, az pœnitentiara hy minden embereket, mert
 ha meg nem ternek, egy napot szerzet az Isten iteletre, meli
 ben az Iesus Christus meg iteli ez eges földet, valakik ab
 bol az bolondfagból pœnitentiat nem tartnak, meg iteli ez
 egez földet az Iesus Christus által.

2.

3.

ostobak.

4.

5.

Ez summaia. Ig kezd el mostani tanusagat az Apostol,

Deus qui fecit mundum & omnia quae in eo sunt &c.

Mit akar az sent Pal az első czikkelben, halgassuk megh csak rövideden, Mingiarast az sent Pal meg tanittia az Athenasbelieket, kiczoda legyen az az Isten, melliet ű nekiek kellien meg esmerniek, igazan kellien tisztelniek, igazan kellien felniek, böczülleniec, lelki tisztellett. Mert ebben az pogan' városban, mint az többibenis az emberekül talaltatot hamis Istenek tiszteltetnek vala, az Iuppiter, Mercurius, Mars, Minerua es az töb emberekül talaltatot hamis Isteanec, De az sent Pal Apostol meg mongia egy beseddel, hog az igaz Isten az, ki ezt ez vilagot teremtette, es ezekben leuő allatokat, Monthatnad, Miczoda az oka hog a sent Pal Apostol ekkeppen iria meg az ű tanitasaban az Istent? Ket okaert czelekedt est az sent Pal. Leg először hog az Athenasban leuő pogan bölczetek meg hamissicza, az az, poganosok közöt valo bölczek negy resre szakattanak vala kiualltkeppen. Első rendben valanak az kiket neueznek vala Epicureusoknac, ezek ast mondottac, hog Isten ninczen, sem penig semmi gonduisseles ninczen az teremtet allatoc felöl, hanem csak törtenetből hordostatnak minden allatok it ez vilagon. De ezek ellen az sent Pal ast mongia, hog vagon Isten, az az Isten penig, ki ez vilagot teremtette es ezekben leuő allatokat, lehetetlen dolog hog illien sep alkotman' az vak serenczeböl törtenetből lehetne, ha csak eg' kiczin hallek sem lehet törtenetből, hanem az acz mester czinallia, ha csak eg' kiczin haz sem lehet az mesternekül, hat ez az nag' haz, sem lehet mesternekül, az az, örökke valo mesternekül. Masod rendben voltanak Athenasban, kiket neuestenek Peripatheticusoknak, az kik ast mondottak hog Isten vagion, de az semmi nem egeb, hanem ez lathato vilag, es az lathato vilagnak

kerthet-
ned.
felelet.

1.

2.

vilagnak forgasának lelke. De estis á s. Pal meg hamissittia, ást mongya, hog az igaz Isten az, ki est á vilagot semmiből teremtette, hat mas az á ki terétette ez vilagot, mas az á ki teremtetet általa, tudni illik, ez vilag, melliet úk Istē nec mondottanac. Harom okaert neuzei á s. Pal földnek mennec vranac: Leg előbör Vra az Isten, az mennek földnek, az teremtesre nezue, mert csak az az örökke valo Isten á ki az eghet es á földet minden segítsegnekül, tarsnekül csinálta, Esa. 40. 43. 44. 45. 46. erről disputal: az Isten csak egiedül vyrotta ki az eghnek satorit. Iob. 9. Czak egiedül verőtte fel az földnek fundamentomat, es az lathatatlan allatokat csak ű terétette. Masodbör az mennek es földnek Vranak neuzei az s. Pal apostol az conduifelesre es raplalafra nezue, mert az, á ki teremtette menniet es földet igaz Isten es vgian azon örökke valo igaz Isten taplal. Mostan az pogan' bölczek ást mondottak, hog az igaz Isten csak az egjallatokra visel gōdot, hog csak arra vagon gōngá á kik az eghben vadnak, az földre penig ninczen semmi gōngya, hanem az serenczetül hordoštatik. Ezek ellen az sēnt Pal, Vranak neuzei az eghnek es az földnek Istenet, hog meg mutassa, hogy az Istennek hatalmaual igazgattatnak, mind az földön, mind penig az eghben leuó allatok. Harmadbör ennekokaert Vra az Isten az eghnek es földnek, hog ezek az Istennek mindenhatosagat, hatalmat, mindenüt ielen voltat meg mutassa, az sēnt Pal, Az egeknek es az földnek Vra, az Isten, ielen vagon az eghben es az földön, egyenlőkeppen hat az ű ereie es hatalmassaga mindenekre el teried. Masodik czik kelben azt mongya az sēnt Pal: *Qui in manufactis templis non habitat.* Mit akar az sēnt Pal ezzel ielenteni? Ást akaria meg mutatni, miert hog az Isten mindenüt vagon es legiē, az eghbenis ielen vagon az földönis, ez penig az ű hatalma

ma

*qui ex hinc
caelos ut certina
et ex pondie exp
instar tentarij.*

*qui solus ex hinc
caelos 249 sum
mitokis maris
in aere.*

*pogan' böl
czek bolond-
saga.*

pogan
teuelgés.

ma nē sorittatót bizonios helire, Az poganok az ű Istenek nek nagy fenies templomot czinaltak vala, es aſt alittiak vala, hog czak oda ſorittatot az Iſten, az hol neki templomot czinaltanak. De az ſent Pal meg mutattia hogy az Iſten bizonios helire nem köteleſtetik, mert mindenűt vagyon az Iſten. Ezzel az mondaffal töb helienis el az iras. Actorum. 7. Aſt mongia az ſent Iſtuan Prothomartir: *Excellentiſſimus ille non in manufactis templis habitat.* Az Eſaiasnal 66. reſben ű maga aſt mongya: *Cælum ſedes mea eſt, terra ſcabbellum pedum meorum.* Sõt az Szalomon elſõ Kirali kõniuenek hatodik reſeben, aſt prædikalia az Iſten felõl, hog az eghnek eghei be nem foghattiak űtet, mel' mondasban minketis tanit az Vrnak lelke erre az darga tanuſagra, hogy az Iſten, miert hog vra az eghnek es földnek, bizonios heliekre, bizonios kezzel czinalt templomban nem köteleſtetik. Mel' tudoman' ſok teueligefeket hamiffit meg. Leg elõſõr a Sidoknac teueligefeket, mert űk aſt alittiac vala, hog nem lenne az Iſtennek haiteka, ha a Szalomon temploma el rontatnac. Valamikor azert az Prophe-tac feddik vala az ű nepet a bünert aſt mongak vala: *Templum domini, templum domini.* Az vrnak temploma vagõn, vg mond, mi köztünk, nē lehet hog mi el veſſünk. Maſodſoris az poganokat meg hamiffittia, az poganok közöttis voltanak templomok, oraculomok, aſt alitottak, hogy ot halgatna meg űket az Iſten, aſt veltek, hogy eggiüt inkab meg halgattia Iſten, hogy nem mint maſut az ű kõniõrgefeket. Harmadſor az Papiftaknak kõniõrgefeketis ez az tudoman' meg hamiffittia, az kik az Iſtennek kegyelmelleget meg halgataſra valo keſ voltat, bizonios templomokhoz ſoritottak, aſt alittiak, hog eggik templomban hamareb meg halgat az Iſten, hogy nem mint maſikban. Annakokaert egyknek nagyob böczülleti volt, hogy nem mint maſik templomnak, Mikeppé
ezen

ezen városban amaz nag' baltának, az ~~Monestornac~~ nag' ob
 böczületi volt, hog' nem mint a többinek. Miczoda az oka?
 Mert az Isten keß voltat kötelestek eg' bizonyos helire, hog'
 ot halgattia inkab meg az Isten. Ismet voltanak az buczus
 templomok, az betegeseker, korfagban leuöket aßt mondot-
 tak, hog' hamareb meg giogiulnak egikben, hog' nem mint a
 másikban: Hog' az bünnek boczanattiat hamarab meg talál-
 liac Romaban. ~~Ezerakoban~~, hog' nem mint az ű magok he-
 lieken. De ez ellen tanít az vrnak lelke, hog' az Isten nem la-
 kozik kezböl czinalt templomban, hogy Isten hatalma nem
 kötelestetet kezböl czinalt templóhoz, auag' egieb' bizonyos
 heliekhez, Möthatnad. Hat miczoda tēplőbā lakozik az Iste?
 Ket fele tēplomot czinal it a s. Pal, az egket, kezzel, acz mest
 ertül czinaltatot tēplomokat neuzei tēplomoknac, a másikat
 keznekül való templomok, az keztül czinaltatot temploma
 ban nem lakik az Isten aßt monga a s. Pal, Hat mibē lakozic?
Az Isten kepere teremtetet, czinaltatot templomban lakoz-
 zik, tudni illik, az igaz emberekben, ebben az templomban
 lakozik az Isten, ez az Isten temploma, Valaki ebben az tē-
 plomban hya segítsegre, meg halgattia aßt, aßt monga Esaias.
 Azon Esaiasnal 66. aßt monga az Isten: *Ad quem, inquit, respiciunt,*
ad humiliatos & contritos corde. Hat az meg alazot siuü emberek az
 örökke való Istennek templomi, S. Palis 1. Cor. 6. aßt monga
 Ti vattok az elő Istennek templomi, az kikben az Isten la-
 kozik. Mond immar.) Sem penig embereknek befedekből
 nem tiszteltetik, mint ha sükölködnek ű valaminekül &c:
Mégis a s. Pal magarazza, hog' az Isten csak lelekben tisztel-
 tetik, külsőkeppen penig nem, hogy az külső tisteletekben
 nem giöniörködik az Isten, mert mindenek duei, melliekne-
 kül nem sükölködik. Ez versnekis ket reße vagón, halgassuc
 meg csak rouideden. Leg előbör aßt lassuk meg, mit akar ez
 zel

kerthetnél.
fe.

c

poganság.

pelda.

zel ielenteni mikor ást mongia, nem tisteltetik emberi kez-
 zel az Istē. Az emberi kezē az apostol nē egebet ert, hanē a
 külfő ceremoniakat, emberektől talalt dolgokat, mellieckel
 akariác az ő feiektul az Istēt tistelni, Miczodaioc vala á po-
 ganoknac, vag' miczoda vala á poganok közöt, á miuel az ű
 Isteneket tistelic vala. Leg előbör nag' fris templomokat czi
 naltatnac vala az ű isteneknec. De erről ást mongá á s. Pal,
 hog' az örökke valo Isten nem rekebetetik effele templomok
 hoz. Masodbör ást az templomot meg ekesitik vala arañial e
 züstel, baluaniockal es köueckel, nag' soc orsagokbol el hord
 nac vala nag' sok draga köueket, melliel ást alittiak vala,
 hogy auual tisteltetnek az Isten, es azzal engefteltetnek
 meg. De miert hogy az Isten semminekül nem búkólkódik,
 őue az arany, őue az ezüst, hat ebben az külfő dologban, az
 melliet te baluaniozo akar s adni, nem góniörkődik abban az
 Isten. Miert ha á gazdagnac valami marhaiaban acz ű neki
 nem közli ást te veled, mert lattia, hog' az te adasodnekülis
 őue. Ha az gazdag embernek kóniörgez, mas felől az ű mar-
 haiat adod neki, nem kőfőni meg teneked ást az aiandekott.
Azonkeppen az Istennek ha araniat es ezüstöt acz, nem kő-
 főni meg teneked, mert mindenek őuei, á poganok baluanio-
 zoc, paraznac, gilkofoc valanac es soc vndoc bűnőkben he-
 uernek vala, az Istent penig templomoknac czifrazasual a-
 kariác vala meg engeftelni. Ez ellen penig ást mongá á s. Pal
 hog' az Istē semminekül nē búkólkódik, melibē tanit minket
 is az vrnac lelke, hog' azoc az czifrac czac heabā valoc, mel-
 lieket az emberec az Istē eleiben akarnak vinni, á baluanio-
 zoknal lasd meg, hog' ha nem ig' volt az Romái nag' paraz-
 nanac az Papanac ideieben, mostanis vg' vagyon, hogy ef-
 fele sēp ekesleggel, sēp gyöngiős araniás ruhackal akariák
 meg engeftelni az Isten haragiat, maga más felől nagy ret-
 tene

tenetes baluaniozok voltanak, es mostanis azok, más felől meg vetettek az Istennek draga giönget, az Euangeliomnac halgatafat es tanulafat, külső életeteckel Istentelenek, mind az által mit czinalnac, J faragot es ezüst kepeckel araniból czinaltattackal, draga kővel fel öltöztetic az baluaniokat, draga giöngiős ruhaual ruhaztac az ű vndok Mifeieket, aſt alittiac, hogy auual keduesbek leſnek az Iſtennec elötte, ha tőb araniat vihetnek az ű Iſteneknek, ha fok giertiackal, az rancias ezüſtős czifrackal ekeſitek az ű bolondſagokat, Mifeieket. Mikeppen Daniel 11. reſeben monta, hog az Antichriſtus arannial ezüſtel tiſteli az ű Iſtenet. De ez ellen az ſent Pal tanitafat ved eſedben, hogy ezekben nem giönörködic az Iſten, hog ezek nem kedueſek ű elötte, hogy azokkal az Iſtennec az ű kegelme nem haitatik hozzank, hanem inkább haragra ingerlettetik, mert eſt mongya az ſent Pal: hogy Iſten nem ſükölködik ſemminekül, holot ű neki eleg legyen minden, hanem czak az belſő tiſteletnekül ſükölködik az Iſten es azzal tiſteltetic az ű kegyelem edenitől. Az maſodik czickelben meg mongya, hog ű ad parat, lehelletet mindeneknek. Immar okat mongya az ſent Pal: Miert nem giönörködic Iſten az külső aiandekokban, az külső czifraban az ű tiſteletire nezue. Miczoda oka hogy nem külső czifrat nez az Iſten, hanem az belſő töredelmes ſiuet, mellet meeg az pogan bölczekis meg eſmertenece, azert mondta egy Poeta: *Dixit Pontifices in ſacris quid valet aurum?* Mongia-
Aratuspo-
eta.
 toc meg ti Papok, mi haſna vagyon az ezüſtnece, arannak az Szent dolgokban, mi haſna vagyon ha Iſten atta azokat. Aſt monga ſent Pal: Mert nem giönörködic azokban, meg mongia it az ſ. Pal. Mert minden allatoknak ű ad parat, lehelletet, az minemüket az ſ. Pal, az Iſtēnec terētet allatit ket reſere oſtia, mert harő rendben vadnac kiualtkeppē az Iſtēnek terem-

teremtet allati. Első rendben azok vadnac, akik erzekenségekül vadnak, az kikben sem ertelem sem okosság ninczen, mint az egh, az föld, az tűz, az víz. Masod rendben azok az teremtet allatok vadnak, az kikben vagyon az erzekenségek, de az okosság ninczen, mint az oktalán allatokbā, az ókrökben, oroslanban &c. Harmad rendben azok vadnak az kikben nem csak erzekenségek vagon, hanem okosságis vagyon mint az emberek, Angalok. &c. De itt a 6. Pal az ket gradusrol szól, kiualtkeppen az emberekrol es az oktalán allatokrol, az embereknek okos lelket, elő parat, felet tulaidonit, az Barmoknak pedig, es az egiebek oktalán allatoknak parat, felet tulaidonit az 6. Pal. azt monga azért, hog' mind az ket redbeli allatoknac az Isten ad parat es eletet, mozgast, letelt, taplalasra valo erot, az oktalán allatoknak parat, felet tulaidonit, az okos lelket pedig az embernek, mel' mondasban ketőre tanit az Istennek lelke. Leg először tanit az Istennek gögiauifelese felől, hog' nem csak az első teremtesben teremtet az Isten az allatokat, meni sokan ez velekedesben vadnak, hog' ű valamit az első teremtesben teremtet mindeneket, abban az foliasban hagyot az Isten mindeneket: de ez első ten tanit az Istennek lelke, hog' Isten az, aki az embereknek eledelt ad, es gongyokat viseli. Visontag vgian azon Isten az oktalán allatoknak is eledelt folgaltat es ű az, aki lehelletet, parat ad ű beleiekis. Hat az Istennek göngiauifelese ki hatt, mind az oktalán es az okos allatokra, Isten az, a ki az te lekedet te beled atta, Isten az, az ki te tanaczodat hordozza. Hasonlatos keppen az teremtes vtan azon Istennek göngiauifelese vagon te raitad, a ki az oktalán allatokat hordozza az ű göngiauifeleuel. Masodör ezekben az igekben, tanit az vrnak lelke, hog' sokkal külömb telek vagon az emberben, hogy nem mint az oktalán allatban, mikeppen külömb gond

Hat mit
zidod a
lelket.

göngy vagón az emberekre hog' nem mint az barmokra, az embereknek *zoin*, az az, eleted tulajdonit az s. Pal, az barmoknak pedig *Proin* tulajdonit, az az, parat. Ved esedben, hog' az embernek sokkal külömb lelke vagón hog' nem mint az oktalan allatoknak, mert az emberekben â lelek nem valamel' mulando allat, sel, nem valami el mulando para, hanem lathatatlan lelek, est az lelket meg aiandekosta az Isten ertelemmel, meg aiandekosta akarattal, meg halhatatlan saggal, hog' ez testnek vtannais meg ne hallion, de az barmoknak parat, az mel' el mulando, ideiglen valo para, napig valo, mel' czae ez vilagon solgal nekiek, mel' tudoman' sük seges azoknak ellenek, az kik az töb teuelgefek közöt astis fel tamaftottac hog' az emberekben hasonlatos az lelek mint az barmokban, hog' az emberekben valo lelek meg hal az testel eggit, mint az barom. Masodfor estis kel teneked it meg tanulnod hog' az Isten dragab lelekel aiandekozot meg tegedet, hog' nem mint az barmokat, okossaggal es solással, melliet nem adot az oktalan allatoknak. Miczoda ennec az oka, hog' ezek kel meg aiandekozot? Ez az oka, hog' fel nez, fel tekincz az örökke valo Istenhez, az honnan vadnak ezek teneked adattatuan, hat sokkal kötelesb vag' te az Istennek tisteletire es esmeretire, hog' nem mint az oktalan allatok, de ezért mögia az iras giakorta, hog' alab valobbacka löttek az emberec az barmoknal, az oktalan allatoknal, mert ha az barmok felkelnek, mégis az ű mo'ok berint fohabkodnak, de ha az ember eleget esik, isik, le fekszik es az ű teremtdieröl meg nem emlekezik. Mint Esa. 1. monga az Istennek lelke, *Bos cognouit heri suum. & asinus praesepit heri sui, Israel autem non cognouit creatorem suum.* Az Ieremias 8. cap. ast monga az Isten: Az Estragok, az Feczkek tudgiak, meg esmeric az ű ideieket, de az en nepem atab valo azoknal, mert az en iteletemet meg nem esmerik. Annak

okaert arra tanit az Istennek lelke, hog' tökelletes ű az Isten
túl vót aiandekokert erre, hog' az Isten meg esmeried, dicz
iried es tistellied, fellied minden allatoknal inkab. AMEN.

XV. Prædicatio.

Azon Istennek gondviselescröl, Acto: xvii.

Z mel' Prædikatioiat az űent Pal apóstoľnac ma-
giarazni kezdettűc vala, az előt valo tanitasunk
ban, meegis vğan azonbol lesen tanusagunk ez
mostani oraban. Immarō kōuetkez nec imez igec
eckeppen űol: **Az Isten az eg' sarbol teremtetete az egeű em-
beri nemzetet, hogy lakoznanac az egeű földnek űinen, es e-
zek nec időt rēdelt &c:** A ű. Pal ennek elōtte valo leczenk
ben ket dologrol prædicalla, Elōűdör aűt mutata meg, kiczoda
legēn az igaz Isten, hog' meg tudnac valaűtani az poganok
az Isten az baluanioktul, mert az poganok fok külōmb kű-
lōmb hamis Isteneket gondoltanac vala magokban, de az a-
postol meg mutata, hog' az igaz Isten csak egy legyen, az
penig az igaz Isten azzal valaűtatic meg minden baluaniok
tul, hogy teremtoie minden allatoknak, semmi allatrol nem
monthad, hog' teremtetet legēn az egh es az föld, ha eűt űen-
ki prædikallasabol nem hallottad volnaűs, hat csak az igaz
Isten ki az menniet földet teremtetete. Az Ieremias Prophe-
tais 10. reűeben ig' iria meg az igaz Istent: *Deus vnus est Iehouah, De-
us vnus etc.* Eg' csak az ki az ű hatalmaual ki niuitotta az ege-
ket, es eűessegeuel el rendelte az földet, es az földnek kerek-
seget. Mond obstan: *Sed Dñi illi, qui non fecerunt cælum & terram pereant.*
Azok az atkozot Istenek ā kik ez földet nem teremtettek
veűenek el az földrōl. Az ű. Daudis Pűal. 95. aűt mongyat

Dij gentium idola sunt, Deus autem noster is est, qui fecit caelum & terram. Masod for arrol praedicalla az bent Pal apostol, minemü tistelettel a kar az Isten tisteltetni. Summaia penig az s. Pal tanitasanac czak ez vala, halgasd meg kerlek, hog az Isten nem rekefte tik bizonios helire, mert az egeknek es az földnek Vra, hog az Isten nem tisteltetik emberi keznek altala, hog arannial, ezüstel, draga köueckel, ruhackal nem tisteltetik az Isten, ha nem az belső lelki tistelettel, kiuannia az Isten az emberek tül az igaz súból valo Isteni tisteletet. Azert monga s. Ianof nal 4. rebeben az Christus. *Deus Spiritus est, vultq; in spiritu & veritate adorari.* Ha ez vilag feiedelmet akarod meg engebtelni, ha azt akarod hogy kedueben leg, meg böczültessele tüle, még ezis aiandekot kiuan. Vg uagon hog az aran' az ezüst az draga köuek foganatosok, mert azt foktak mondani; *Auro Adamanti na ostia frangit.* Meeg Adamas kúból czinalt aitotis le, auagy be tóri az arany; Mondom azert, ha araniat, Adamas köuet vis az feiedelemnek, hat hamar meg nittiak az ű aitoiokat teneked. De az Isten es az ű tisteleti felöl nem ig gondolko gal, Az feiedelmek földiek es földiekben giöniörködnek. De az Isten lelki es nem sükölködik semminekül, mert ű ad mindeneket, hat az lelki tisteleteket kiuannia. / Az mostani leczeneknek immar még három rebe vagion. Leg előfor az s. Pal apostol vadollia, feddi az emberi nemzetnek halaadat. lanfogat, hog illien igen felette róst, tunnia az Istennek kere fesere. Ket dologgal vadollia penig az embereknek tunnia sagat bent Pal. Leg előfor ezzel, mert Isten ez vegre terem tette volna az embert, azert rendelt eletet, azert adot bizon ios időt eletinek, azert vetet satort az ebereknec, hog az ű eletekbē az Istēt keresic, nē azert hog az ű eletekbē az eberec el feletkezzenek az Istenről, bebeg nag iksoniu halaadatlan

Hic pro.

p

sag: Masodszor ezzel vadollia az embereknek haladatlanfa-
 gokat, hog az igaz Isten esmeretire az emberek, bator u ma-
 gok ne mennienek, mégis meg találnak, hog hog kellene az
 Istent tisztelni, mert az embereknek elete az Istentül vagion,
 az embernek az u mozgasa, essentiaia allattia az Istentül va-
 gon. Hat mégis semmire kiczinb, keuesb gondot nem visel-
 nenek, mint az igaz Isten tisztelgenek kereseferere, meg mör
 hatatlá halaadarlanfag. Masodszor meg mutatia a s. Pal, mel'
 igen felette bolondul ezelekednek azoc, felette igen ostobac
 azok, az kik az Istent aranzhoz, ezúthöz faragot kephez ha-
 sonlittiak. Czak az emberek lelketis nincz ol' ssep iro ki meg
 tudna írni, faragni, miczoda es minemü tegen, miczoda mine-
 mü tegen, miczoda minemü ennek allattia, soha semmi kep
 iro meg nem tudna írni, czinalni, Ha est meg nem tugia pin-
 galni, czinalni, hat az lathatatlan Istent inkab nem tudgya.
Harmadszor es vtolszor a s. Pal hya az Athenasbeli polgaro-
 kat es azokkal egietemben minden embereket az poeniten-
 tiara. Est forgattiak az Athenasbeliek: Te Pal apostol nem
 tudom miczoda vy hitöt talaltal, mostan kezdetted est az vi
 tudomant predikallani: De a mint mi tisztellitük a mi Istenu
 ket regi tudoman. A mint az antichristus, az Papais ast for-
 gattia az igaz hitü kerebrienek ellen, hog az u tudomaniok
 sok idötül foguan valo, hog annac felette sok emberek vol-
 tak azon az vallason. De az s. Pal apostol meg felel erre es
 ast monga, az u feleterinek ez az summaia, hog az hosbu ide
 iglen valo teueliges, nem patrocinal, nem menti meg azo-
 kat, mert az Isten ez ideig el senuette az u tudatlanfagokat,
 hog meg mutatna az u kegelmenek kazdagfagat. Annako-
 kaert hy, vonson mindeneket az penitentiara. Halgassuk
 meg immar az s. Palnak tanitasat, ig kezdi el mostani tanita-
 sat, mond az apostol: Az az Isten eg verböl teremtetie mind

az egész emberi nemzetet &c. Summa szerint ebben az első versben az apostol feddi az embereknek halaadatlanfagokat hogy az emberek semmire inkább nem restebbek, semmire nem tunniabbak mint az Istennek keresefere, holot giorfaknak nem kellene lenni az egész emberi nemzetnek, Miert? Mert az Isten az eg Adamnac vereböl teremtet minket miniaian. Ezert adot az Isten lako földet minekünk, ezert adot e letünkre valo bizonios idöket, azert vetet öröagünknek ha tart, hog az öröcke valo Istent tistelliük. Mely czikkelben kiultkeppen ket dologra tanit minket az Istē nec b. lelke rö uideden. Leg előfőr tanit az embernek teremtesenek vege re az Isten lelke, az az, miczoda okaert teremtette legien az Isten az embert, kiultkeppen erre tanit meg leg előfőr. Az Epicureusok az tobzodok, az testi batorfagban heuerö em berek ast alittiak, hog az Isten csak azert teremtette az em bereket, hog egenec, iganac, iaczogianac, hog csak a test nec gionioruseget keresek es hizlalliac u magokat, mint eg verö artaniokat. De ezek felette igen meg czalatnak az u veleke defekben, mert az Isten az embereket ne vg teremtette mint az okralan allatokat, hog czac egenec iganac, es czac az test nek gonoz kiuanfagat tölczek be. Ha ez vegre teremtette volna czac, hat miczoda külömbseg volna az emberek közöt es az okralan allatok közöt. Az gazdag emberek ast alit tiac, hog czac u magokert teremtette uket az Isten es hogy csak gazdagfagot keressene az u maradokoknac fioknac. De ha ez ig volna, miczoda külömbseg volna az hitetlenek közöt es az hiuek közt. Mert az haragnak edenitis meg fok ta az Isten aiandekozni it ez vilagon. Az vrasfagok az feie delemsegek it ez vilagon az hitetlenek nec adatot főkeppen. Hat miczoda ennek az oka, auag fő vege az embereknek teremtesenek?

*Finitis in effigium moruantur Amica horum.
gronaps enim spectant animalia curra turam.*

183

TIZENÖTÖDIC

2 X

Hald meg Pal Apostolnak tanítását, mert csak természetből disputal az pogánokkal. Az természetből mutatja meg, hog az öröcke való Istent tisztelliek az pogánok. Az te természetnek első czellia, az öröcke való Istennek esmereti es tiszteleti. Ha est iobban meg akarod hanni vetni, lasd meg mi módon teremtette az embert, miczoda forman. Leg külső-keppen meg választotta az embert az Istē az oktalan allatoknak formaiatul. Az oktalan allatok semekkel mindenkoron az földre neznek, az embereknek pedig femeket, fülöket az Isten vg teremtette, hog mindenkoron az eghre nezzenek, Miczoda ennek az oka? Ennek az oka semmi nem egieb, ha nem hog ebbenis különbözzenek az emberek az barmoktul, az barmok az földre neznek mindenkoron, mert csak ē vilagiak, az emberek pedig az egre neznek ēnekokaert hog mindēkoron az Istēt tisztelliek, keressēc. Masodszor lasd meg mel' bölczen teremtette az Isten az embert, hog azokat meg latta bölczefeggel okossaggal, mel' okossagot nē adot az oktalan allatoknak, hanem csak az embereknek. Miczoda az oka, hog ig kesitette fel Isten az embert? Nem egieb hanem hog az öröcke való Istēhez esmelkeggienek fel, hog mindē ertelmünk gondolatunk legien függestuen czac az eg öröcke való Istennek esmeretire es tiszteletire. Harmadszor miuel választotta meg Isten az embert az barmoktul? Meg választotta azzal az oktalan, allatoktul az embert, mert ā folast csak egiedül az emberekre tulaidonitotta, azok nac atta az Isten. Miczoda oka hog ezzelis fel őltöztette Istē az embert? Nem egeb az oka, hanem hog ebbőlis meg esmeriük az Isten hatalmat es akarattiat, es csak hog űter keressük es tiszteliük. Czac ez azért az sent Pal tanításának rōuideden való summaia, hog ez az embereknek teremtéseknek vege es azért teremtettek Istentül, hog csak az öröcke való Istenre keressēc

1 X Is hoc sublimi sedis, Coelimum visum
Iusit, et erectos ad signa tollim multos.

ressec es tistelliek, minden időben es eletekben. **M**asodszor
 mégis az sent Pal, hog' inkab meg giözze az embereket, hog'
 meg mutassa ezeknek halaadatlanlagokat ast mongya, hog'
 az Isten bizonios idöket engedet az embereknek. Annakfe
 lette penig lako hazat adot az Isten az földnek sinen, hog' e-
 zeknek hatart vetet, hog' ütet meg keressék, mel' mondasbá
 ket dologra tanit az Isten lelke. Leg először az sent Pal com-
 mendallia az Istennek kegelmesseget az emberi nemzethez
 mert bizonios eletet engedet az Isten az embereknek az ü
 esmeretire, mert nemellieket meg aiandekozot az Isten elet-
 nek hoßsu voltaual, hatuan, hetuen, saz estendeig valo elet-
 tel. Honnan vagon ez? Az Istennek kegyelméből vagon
 hogy alkolmatossagunk legien az Istennek keresesere. Hog'
 fel emelliek feieket az Istennek kegielmere ezen az földön.
Hat valakic nem akariak meg esmer ni az Istent, nem meltoc
 azok, hog' az földön ellienek, söt még arra sem meltok, hog'
 ez földön iarianak, mert est az hazat az hailekot, hazul atta-
 teneked még ebben elß, az öröcke valo Istent keressed, tistel
 lied. **H**at ha est az te hitedet hatra hagyod, nem vagy melto
 hogy tegedet, hagyjon még csak az földönis iarnod. Ha va-
 lamel' gazdad teneked hazat ad, söt azzal nem elegsik, hanē
 minden nap etelt, italt ad te neked, ha est az gazdat so-
 ha meg nem akarod esmerni, söt még elleneis iarb, vallion ki-
 czoda nem mondana tegedet halaadatlanak. Még az baz-
 romnalis halaadatlanb vagy es felül haladod ebben az okta-
 lan allatokat. De az menniei gazda felül halaggia sok ezer
 gradiczal az földi gazdat. Az Isten hazat, hailekot, ruhat
 adot az ü kegielmessege ruhaz tegedet minden napon, az ü
 asralan esel, isbol mindē napon. Söt añak felette nē csak a kül-
 sö öltözetet adot ü naponkent; hanem eletetis. **H**at ha est

az gazdat meg nem esmered, nag' meg monthatatlan nag' ve-
tek, mint az poganok v'g' iarb'. Gondold meg mel' nag' rette-
netes dolog, gondold meg mel' nag' sam adafra meg' az vtol-
so napon az Isten eleiben. Masodszor vgian ezen sam adafra
tanit az bent Pal, hog' az Isten vetet hatart az or'bagoknak,
tartomanioknak, Az Isten czinalta meg az or'bagok hatarat
ebben valo rendekreis gongia vagon, hat, tudni illik, az em
berekre, mint az iok az varosban, az hol iol rendeltetuen
vadnak mindenek, mind penig az hadban valo tist' o'rasok
u' tule vadnak. Hasonlatoskeppen rendelte az Isten az embe-
reknek eleteket, ezeknek mind tist'eket, czelekedeteket,
es minden fele czelekedeteket es meg' eleteknekis hatarat, u'
határozta el. AMEN.

XVI. Prædicatio.

Azon Isten gondviseleseröl.

AZ mel' tudomant el ke'rtünk vala mag'arazni Istennek se-
gitsegeből, az eg' örök mindenható Istennek gongviselese
felől, az apostoli vallásnak rendi berint. Mostan immar ab-
ban az tudomanban menniünk elő Isten u' felsege segítsege
velünk leuen, de mégis czelul meg' magiarazuk az tegnapi
leczkennék el maradot ieget. Ig' fol immar az s. Pal Apost-
tol: Iollehét nem mese vagon eggikünk rülis az Isten, mert u'
benne vagunk es u' benne mozgunc. &c. Ez előt valo harma-
dik prædikationkban, kezdenk rend berint kollani az Isten-
nek gongia viselese felől, mel' forog az teremtet allarok kö-
rül, mellieket az Isten eg'czer teremtet, mert te neked kereb-
tien embernek nem eleg csak est' vallanod, hog' az Isten ter-
remtő legien, nem eleg mondom csak est' tudnod, hog' u' alta

Act. 17. Cap

la teremtettének lathato es lathatatlan allatok. Hanem tene ked estis kel tudnod, es el hinned bizonnial, hogy az ezzer teremtet allatokra, nagy gongia legyen az teremtő Istennek. Leg először annakokaert azokat hamissliczuk meg kic tagadagiac az Istenec gongia uifelelet az teremtet allatoc felől, ast valliak hog' mindenek csak eg' törtenerből vadnak, csak az vak serencze hordozza, mind az embereket, es mind egyeb allatokat. Masodszor, meg bizonyitok ennek előtte, mind az sent irasbol, mind az termeferből, hog' az Istennek fúnte len valo gongia uifelelet legien az terētet allatok felől, mely dologrol, miert hog' Isten segítsegeből solottam, mostan azert nem solok töb befeddel arrol, hanem mēniünk az töb leczkeknek magiarazattara, halgafd meg. Mostani leczkenkben azert csak igen rövid summa serint, imez neg' dologrol solok ha az idő engedi. Leg először han' fele legien az Istennek gongia uifelelet. Masodszor hog' ha az Istennek gond uifelelet csak közönsegelele auag' kiualtkeppen valois, lassuk meg, az az, hog' ha az Isten mindem teremtet allatoknak resseire gondot uifele, auag' csak közönsegeskeppen. Harmadszor ast tanulliuk meg az hitetlenek az ördögök, az Istenec gongia uifelelet alat vadnak auag' nem, Isten hordozzae az ördögököt es az harag edenit. Negyedser es vtolszor arrol solok, mel' igen hafnos tudoman' legien ez az Istennek gongia uifelelet felől valo tudoman'. Ez negy dolgokat rövideden magiarazzuk, es tanulliuk meg az vrnak segítsegeből.

AZ ELSŐROL.

Leg először mondam hog' est magiarazzuk meg, han' fele legien az Istennek gongia uifelelet. Tanitsnak okaert azert ketfele gond uifelelet vagion az Istennek, közönseges es kiualtkeppen valo, Az közönseges gond uifelelet nē egiebb, ha

nem az Istennek bolczese ges hatalmas rend tartasa gondvis
 selese, melliel közönse geskeppen mindē teremtet allatokat
 igazgat. Mint közönse geskeppen az Istennek gongiauissele
 se alatt vadnak, az egh, az föld, az oktalán allatoc, az emberec
 az őrdögök es az Angyalok. Mert minden teremtet allatok
 nak, es allatokban, Isten tart es taplal az míg ű akaria. Az es
 gheket az Isten tartia, hogy el ne romollianak, es el ne ves
 senek. Az földet az Isten hatalma tartia, az eghen mint eg
 fundamentomnekül, hogy el ne romollion. Az őrdögöket
 az embereknek allattiokat az Isten tartia, ű ad mozgast ele
 tet az mint 6. Pal sol. Kiualtkeppen valo gongyauissele va
 gyon az Istennek az valastottakra, mel' valastottaknak nē
 csak eletet ad az Isten, nem csak mozgast, nem csak letelt,
 eledelt, ruhazator solgaltat az Isten ezek nec, hanem ēnek fő
 lötte bündöketis meg boczattia ű nekik, 6. lelket adgya ezek
 nek, fel öltöseti vilagossagra, vy eletre az kegielem edenit,
 az örök életnek bodogsagat meg adgya ű nekik, illien sep a
 iandekal aiandekozza meg űket, az irgalmas mindenható
 Isten. Hogy pedig iras serint legyen ez az magyarazat,
 meg tanit az bent Pal az Timotheushoz irt leueleben, miko
 ron ašt mongya: Az mindenható Istenben, az elő Istenben,
 a ki mindeneknek meg tartoia, sabaditoia: Helihefessek, vg
 mond, az ti remensegtek az elő Istenbē, mel' gongiauissele
 minden embereknek de kiualtkeppen az hiueknek. Az te ha
 zad nepe közzül vadnak te nalad oktalā allatok, vadnak sol
 gaidis, magzatidis, közönse geskeppē mindenekre te neked
 gondor kel viselned, taplalnod kel, hogy el ne vessenek. De
 sokkal különb gondod vagyon az oktalán allatok felől, sol
 gaid felől, hogy nem mint az te gyermekid felől. Hasonla
 toskeppen az Istennek hazanepe közöt vadnak minden te
 remtet allatok es ű taplallia mint eg' gazda az teremtet alla
 tokat

tókat, az tengert, a földet es ezekben leu^s allatokat. De az ű fiait az valasztottakat kiualtkeppen valo gongia uifelefeuel tartia es taplallia, melliet az Isten lelke az kegyelem edeninek vigasztalásokra ad elönkben, hog^o iollehet Isten gongia uifelefelese alat vadnak az töb teremtet allatokis, de sokkal külsömben tartia a hiueket, hog^o nem mint az hitetleneket, az ördögöket es oktalan allatokat, azoknakis allattiokat ű tartia, az mig ű akarja, ezeknekis az ördögöknek az harag edeninek, eletet, mozgast ad az ű akarattia ferent, de nem adgya ezeknek bűnöknek boczanattiat, sent lelket es az ördök ele tre nem vizi. Hat az te allatod sokkal meltsagosb hogy né mint az egiebt teremtet allatok. Immar menniünc az masodie czickelre, meliben a^st magiarazzuc meg, hogy ha az Isten csak közönsegeskeppē vifele gondot az teremtet allatokra, vagy kiualtkeppen minden indiuiduumokra, minden re^sfeire, az teremtet allatoknac, es minden semeliekre,

AZ MASODIKROL.

Hog^o ezeket meg ertheszed niluabbā, sok külömb külömb hamis ertelmek vadnak az Istē gongia uifelefele felöl. Az po gan bölczek nagob re^sre a^st mondottac, hog^o az Isten czac az mennieiekre vifel gondot, ez földiekre penig az emberekre semmi gongia ninczen az igaz elö Istennec. Mert a^st alitottak, hog^o meg ferte^stetnek az Isten ha ez vilagrais gödot vifelne, ha ennek gongia uifelefelebē forgodnc. De miken az nap meg nem rutitatic, meg nem förtö^stetic, hogy az tistatalansagokra ki boczattia az vilagot. Hat ölatoskeppē né förtö^stetic meg, ezzel az igaz Istē ha ez vilagrais gödot vifel, de s^ct inkab az ű kegelmessege hatalmassaga teczic meg ebbē, hog^o az ala valo el vetet vilagrais gongia vagon. Masodie rendbē vadnac v^gan az ania^s. eghazbanis, kic a^st mōdot tac es mongac mostanis, hog^o czac közönseges gongia uifelefele

Chrysostomus

lefe vagón az teremtet allatokrol az Istennek. Mint az feie-
 delem aki oršagot bir, közönseges keppen gondot visel az
 oršagnak meg maradása felől, az alatta valoknak meg mara-
 dása felől gondot visel, de nem visel indiuiduumok berint,
 hogy egyenkent tartanaia mindeniket, est nem czelekedik
 az feiedelmek. Hasonlatos keppen gondolkodnak nemel-
 liek az Istenec gongiauífelese felől, hogy közönsegeskep-
 pen tartia, taplallia az egesz teremtet allatokat minden indi-
 uiduumok berint, de hog mindenik semelire, mindenik csak
 kelre kiualtkeppen valo gonduífelese volna, est meg nem
 engedik. Harmad rendben vadnak mégis oly velekedes-
 ben, hog az Isten kiualtkeppen is gondot visel az hiuekről,
 de az hitetleneket es rób teremtet allatokat csak közönse-
 geskeppen taplallia. De mind ezeknek az velekódéseknek
 ellene, tanuld meg hog iras berint valo igaz ertelem ez, hog
 est az teremtet vilagot, es ebben leuő allatokat nem csak kö-
 zönsegeskeppen tartia taplallia az Isten, hanem kiualtkep-
 pen semel berint minden emberekre es mindeneknek vegei-
 re, es még csak leg kisseb feregreis gongia vagyon az Istē-
 nek, hogy az penig igaz legyen sok irások megh mutattiak
 est. Leg előbör az oktan allatokra, az vtan az emberek
 felőlis, hogy nem csak közönsegeskeppen visel az Istē gon-
 dot az emberekrol, hanem kiualtkeppen csak az kissebikre.
 is gondot visel, hog ezek semit egiebet ne czelekedhessenec
 hanē minden czelekedetek gondolatok Istentul legē. Leg es
 előbör à Christus mondását hozzak elő, ahol ast mongyat
Nonne duo passeruli à se venerunt, de ezeknek egyik el nem esik az
 ti menniei bent Attyatoknak akarattianekül. Vesede-
 esedben, hogy csak egy verebeczkeis az kettő közzül el
 nem esik, az ti menniei Attyatok hirenekül. Hat nem csak
 közön

közönsegeskeppen tartia az verebeketis, hanem egenkent gongá vagon az verebekról is az Istennek. Az 6. Davidis Psalmo. 145. *Qui dat inuentis escam, et pullis coruorum inuocantibus eum etc* Eben az mondasban tanit az Istennek lelke, hog' egenkent az hollofiakis az Istennek gongia viselese alat vadnak. Matth. 6. mongá hog' még az mezei liliomokatis az Isten öltöfteti es ruhazza fel, ha csak az liliomkrais az Istē ad egenkent kōntōst ha ū ad ruhat az mezei viragokra, hat sokkal inkább az dragab teremtet allatokra egenkent gongá vagiō az örökke valo mindenható Istennek. Az emberek felől penig niuabban valo bizonsagok vadnak, az Prophetak es Apostolok irafaban. Mert Matth. 10. aſt mongá az Christus: *Omnes capilli capitis vestri numerati sunt,* csak eggis azokban el nem eshetik a földre az ti menniei attiatoknak hirenekül, hat még az teteden valo haiakis faman vadnak az Istennel, hat nem közönseges gondot visel az Isten az emberekről, hanem eggenkēt raplallia ūket az Isten, te neked semmi gondod nincz az haiadra, csak le haigalod az sūuegről aki rea ragad bēne, sēmi gondod ninczen rea, de az Istennec ol' vigazo gongá vagō, hog' akire teneked gondod ninczen, ū neki gongauiselese vagon arra. Az Salomonis 1. aſt mongá, az embereknec mindē vta Istentül igazgattatik. Aſt mongá it a Salomon, hog' a te vtad semel' serint az Istennek gongauiseleseből vagon. Az 6. Davidis Psal. 66. aſt mongá: *Tu denumerasti plantam pedis mei,* még annak felette az en semeimből mēni kōniuec ki hullottanac faman aſt te elődben raktad. De mi dolog ez, hog' illien neuet serint sol az 6. David, hog' az Isten még lepesetis meg famlallia, hog' famon tartia az Isten meeg kōnihullatafatis: Nem egieb az oka, hanem hog' kiualtkeppen valo gongá viseleset Istennek még mutassa semel' serint minden embereken. Eſt penig meg mutattiak kiualtkeppen valo peldak. Az
Iere^s

Jeremias Prophetanak ást mongia az Isten; Minek előtte te
 formaltatnal az te aniad meheben, az előt en immar esmerte
 lek tegedet, hat semel' berint esmeri az Isten az ű teremtet al
 latit. Mondhatnad. Vg vagon hog' a hiueket esmeri sörin,
 raplallia indiuiduum berint az Isten mind az embereket, de
 az hitetlenekre talam ninczen Istennek illien nag' gongya.
Nem csak az hiueket esmeri az Isten sörin, hog' ily bolliak,
 hanem az hitetlenekreis semeliekre es indiuiduumokra nez
 ue gongia vagon az Istennek. Az Pharahonak ást mongia
 az Isten, mint elő hozza bent Pal Rom. kilenczedik refeben
In hoc suscitavi te, vt ostendam potentiam meam in te. &c: Ást mongya Mo
 ses által az Isten, hogy kiualtkeppen valo gongia volt rea.
Mely tudomant az Isten lelke kiualtkeppen ket okaert tas
 maft elönkben. Leg elősör mert ez az tudoman' commen
 dallia az Istennek vegheterlen hatalmassagat, kik tagaggiak
 az Istennek kiualtkeppen valo gongia viseleset, ebből indit
 tattak, mert lehetetlenek veltek, hog' minden teremtet alla
 tokrol semel' berint gondot viselne az Isten. De kiualtkep
 pen azert aggia te elődben az iras est, hog' meg esmeried az
 Istének hatalmassagát, hog' az Angaloktul fogua neuzet fe
 rint az leg kissebik feregreis gonga vagon az Istennek. Ma
 sodsör. Ez az tudoman folgal az hiueknek vigasztalásokra.
Miuel vigasztalnád te magadat az haborufagokban, ha gon
 gia nem volna az Istének kiualtkeppen te rolad. Mint penig
 hog' hog' batorithatnad magadat az iduendö életnek el vete
 lere, ha ebben ketelkednel, hog' az Istennek kiualtkeppen va
 lo gongia viselese vagon te rolad. De az bent Dauiddal, es a
 Iesus Christussal ást mongiuk, hog' az Istennek gongia visele
 senekül, még az haiunknac salais el nem eshetik az Istennek
 akarattianekül, es meeg labunknak lepesetis meg samlalta,
 es meeg könihullatafunkatis, es az Jeremiassal ást mongiuk.
 hogy

hogy tudgiuk, hog az embereknek az ű vtoknak igazgatafa nem ű magatul vagion, hanem az Iſtentűl,

AZ HARMADIKROL.

Az harmadik czikkelrűlis csak rűuideden ſollok, Az hi tetlenekre vagione Iſtennek gongia auag nem. Felette i gen kűniűerre az felelet, ha meg, akarod tanulni, hogy mi keppen egieb teremtet allatokra, haſonlatoskeppen az űrdűgűk az harag edeni, Iſtennek gongya viſeleſe alat vadnak, hog ezekis egiebet ne czelekedheſſenek, hanem az mit az Iſten el vegezet az ű tanaczaban, hogy meg csak egyűber ſemzduhaffanak, ne moczanhaffanak az űrdűgűk az Iſten akarattianekűl minden hadaualis. Ez hogy így legien, ſok irafok meg bizonittiak, az Satan nem mehete az Iobra mig Iſten nem akara. Az Sabeufok az Caldeufok el nem haithattiak az Iobnak marhaiat, miűg Iſten rea nem boczattia űket. Az Achab Prophetaibanis nem mehetnec be az tiſtatalan lelekes, mig Iſtű nem engedi. De az Euangelifta aſt mongya az ſent Mathenal, hog meeg csak az diűnokbanis nem mehetnek, hanem az Iefus Chriſtus engedelmebűl. Ekkeppen az Iſtenteleneket, hya az iras Iſten ſeifeinek, Mert mi keppen az ſeife eűkűze az Acz meſternek, hog vaghion vele: Haſonlatoskeppen eűkűzi az Iſtennek az hitetlenek: hog egyebet ne czelekedheſſenek, hanem az mit Iſten akar, az mire Iſten boczattia űket. Haſonlatoskeppen az iras az hitetleneket neuzei Iſten veifeinek, Iſten palczaianak, Iſten ſolgaianak. Az Nabugodonozart Iſten ſolgaianak mongya az iras: Nem azert hogy kegielem edenie volna. Mond hatnad, Ha ezeknek czelekederek Iſtentűl vagion, ha az űrdűg ſemmit egiebet nem czelekedhetik, hanem a mit az Iſten el rűdelt, el vegezet mint az apoſtoloc mongac a Iudas ſelűl

Az Iſtentelenűk Iſten veze.

ker.

felől Act:4. hog az Judas, az Poganok, az Herodes, a Pilatus az Phariseusok aít vittec veghez, a mit az Istē el rēdelt volt vilag kezdeti elōt az ū fia felől, hat az ōrdōgōk hog gonosul czelekednek az hitetlenekkel az ū edeniucl, Istene az oka a uag nem? vgy teczik hog Isten legyen az oka. Nem kōvetkezik semmikeppen ez, hog Isten legyen oka az bűnnek, mert az bűn, az gonossag az ōrdōgtul vagon, ū annac oka, nem az Isten oltotta az bűnt az emberekben, sem penig az ōrdōgōkben, hanem az ōrdōg kereste est ū maganak, kirōl ez vtan az emberreis fallot. Hog penig ezeknek meeg gonoz czelekedetekis iora fordittia, az Isten diczōssege, bōlczessege ez, de mind az által vgan meg bűnteti ūket azert az Isten, mert meg erdemlik, noha az Isten akarattiat czelekedik meg. De ūk nem az Isten tistessgere neznek abban, hanem hog az ū gonossagokat tōlczek be azzal a gonoz czelekedettel, mint hog az Iesus Christusis meg halna, az Istenis akarta est, az Iudasis akaria, az ōrdōgis akaria, az papok es Phariseusokis az kariae, de ezek mind kūlōmb vegre akariae. Az Isten akarttia ez, hog aldozat legien az emberi nemzetert, hog az ū aldozattiaual el tōrōltessenek az mi bűneink. Az ōrdōg akaria ennekokaert hogy az Iesus Christus el vesen, az halalban maragion. Judas penig akaria az harmincz penzert. Az Phariseusok akariae az giulōsegert, mert hog minden semel va logatanekül meg feddi pirongattia vala ūket az bűnert, es az ū benne valo nem hitelet. Azert irigifegre akariae vala hog el vesen az Iesus Christus.

AZ NEGIEDIKRŐL.

Negedber immar czac igen rōuideden lassuc meg, mit hasnal az keresztieneknek ez az tudoman, miert kel tenek tudnod, hog Isten legien az gonduiselō, hogy mindenekre semel berint az Istennek gonga legen. Felette nag' hasnodra

vaa

fe

Az Isten.

Az ōrdōgōk.

Az Judas.

Az phariseusok.

gon ez te neked. I
 nek hatalmaga
 genigilgu. Ez az
 k igazan valo em
 let elmerik, azok
 Masdör felett
 nek, mindē el v
 im halloz hog
 mindenek, mind
 nekie adg halak
 Masdör fel indit
 zak az Istennek
 törtēnetnek, ha
 Anakokaert ienue
 tuoman az kōnōg
 segitfegre valo hi
 tag hasnodra vgy
 az emberek elet
 hog tudnad magac
 nek gongiaul
 tamakodnal mind
 ki telezke tamad
 az hoz read bakad
 gla az leledre elik
 s otran meg halhac
 es ellened iar, ha te
 ele bal egpok, vgy
 lgekezik, ha iekere
 nali. De mind ezek
 ec gongiaulfeleuel
 itad, hanem az ū aka
 onga vifelele Amen

vágon ez te neked. Leg először meg esmerheted ebből az Istennek hatalmassagát, kegelmesseget, irgalmassagát, bölcseséget, igazságot. Ez azért az tudoman' visen tegedet az Istennek igazan való esmeretire, mert valakik az Isten gongyauifeselet esmerik, azok az Istenec esmeretire könnyen mehet nec. Másodszor felette igen hasznos tudoman' ez, hog' az te Istenednek, mindé el vót iouairól halat adg' útet magastalliad. Mert im hallod hog' mindenek ű túle vadnak, ű túle raplaltának mindenek, mindeneket ű boczat read, hat az el vót iókáról ű nekie adg' halakat, útet dicziried, tistellied, bóczüllied. Harmadszor fel indit ez az tudoman', hog' az niomorusagokat csak az Istennek tulaidoniczad, nem az vak serenczeenek, törteneznek, hanem az Isten tanaczanak, akarattianac. Annakokaert senued el bekeuel. Negedszor fel indit ez az tudoman' az kőniörgesre, az halaadafra es az Vrnac neue nec segítségre való hiausra.

Nag' hasznodra vágyon azért neked ez az tudomány. Iszd meg az ebereknek eletek mel' foc niomorusag ala vetteter, hog' hog' tudnad magadat vigasztalni, ha nē tudnad nē hiñed az Istennek gongyauifeselet. Ha az Isten gongyauifeseletere nem tamaškodnal mindenben, hazadban, hazad kiuül, vag' eg' kiczin seleczke tamad read el törheti az hazat, ha eg' beg' el töric az haz read sakad es meg halš. Ha hazad kiuül vag', es eg' tegla az feiedre esik es meg halš, ha fel űls' louadra tsak eg' borlas ottan meg halhacz. Ha kertedben meg' read megen eg' kigo es ellened iar, ha te eteledet auag' italodat meg masha, az uag' bele šal eg' pok, vag' valami merges allat es eteled nec elene ig'ekszik, ha bekeredre fel űls', el törik niakad sakad es meg halš. De mind ezek ellen kel magadat vigasztalnod az Istenec gongyauifeseleuet, hog' semmi törtenezből nem eshetik raitad, hanem az ű akarattian fundaltatot mindé allatoknak gongyauifesele Amen.

N

XVII. Prædicato.

Az Istennek fiának szemelieröl.

AZ Apostoli Credonak rendjéserint, melliet el kezdetünk vala magiarazni, követköznek immar imez nehan' igazek mellicket mostan meg magiarazok. Ezekről folok mostan czak:

Es hisec az Iesus Christuban, az Attia Istenec egzietlen egy szülöt fiaban, az mi vrunkban.

Ennek előtte valo tanitasunkban meg magiarazok az Apostoli Credonak kiualtkebben ket reber. Mert leg előfőr follottunk az bent iras berint, az eg igaz Istenről, kiczoda legien az egy igaz Isten, meliről ast valliuik az apostoli Credo berint: Hisek az egy Istenben. Masodfőr follottunk az Attia istennek szemelieröl, holot leg előfőr meg bizonittiuik hogy az Attia igaz es termeset berint valo Isten legien. Harmadfőr follottunk az ű czelekedetiröl, annak vtanna az mennek es földnek teremteset magiarastuk meg ez előt valo leczkenkben. Mostan immar rend berint hallia meg ti kegielmetek? Követközik az Apostoli Credonak harmadic aga, auagy czikkele, meliben vallast tesünk az Iesus Christusnak, hogy niluabban meg erthessük, első rendben vagió szemeliének esmereti. Mert leg előfőr meg kel teneked tudnod, kiczoda legyen szemelieben az Iesus Christus. Masodik tisztinek ismereti kuantatik az Iesus Christusnak, hogy meg tanulliad, hogy ezedben vegyed ki legyen tisztiben ez az elő Istennek fia. Mind az kettöröl fol az Apostoli Credo az Apostoli vallas rendel. De ez mostani leczkenkben fol

kiualt

küaltkeppen az ű semeliének ismereti felől, hogy pedig ezeket az igeket meg magiarazzhassuk hasonnal feretõ vrasim, küaltkeppen ez mostani leczkenkben rövideden imez három dologról szólak csak

Handwritten note:
Hová is
szólaknak az
igék. 6.7

Leg először miért hogy est valliuk, hogy hisünk az Iesus Christusban, est magiarazzuk meg, miczoda hittel kel minekünk hinnünk az Iesus Christusban, minemű hit legien az, melliel hinnünk kel az Isten fiaban.

Másodszor erről szólak, miért kel hinnünk az Iesus Christusban az Istennek fiaban.

Harmadszor est magiarazzuk meg mit iegiez ez az ket igé, Iesus Christus, miért neuezi az bent iras az Istennek fiat Iesusnak es annakutanna Christusnak. Ez három dolgot magiarazzuk meg csak rövideden hallia meg kegiel.

AZ ELSŐRŐL.

AZT mondam hogy leg először est halgassuk meg minekünk hit legyen az, melliel hisünk az Iesus Christusban. Mert im hallod, hogy az Apostolok ű magok est mongiak, hogy hisnek az Iesus Christusban. Immar est forgathatnad it, hald meg: Nam az elõt est mondad, hogy his az Attia Istenben. Az keresztien hit hisen csak az egy Istenben, azon hitnek csak egy czellia vagyon, hat hogy hogy lehet az, hogy az mi hitünk az Iesus Christufrais nez. Szent Pal Apostol Eph. 4. est mongia, hog egy az Isten es az hitis egy. Mikep pen azert hog eg Isten vagion, azonkeppen az keresztienek nek hiti csak egy, az az, az hit csak egy Istenre nez, csak az eg Istenben formaltatot, czac az eg örökke valo Isten lehet czellia, hat ha csak egy az hit, hat ha az Isten is

Handwritten note:
kerthet
ned.

feladat.

czac eg, hog' hog' lehetseges ez, hog' az Attiabanis his, az Iesus Christusbanis? Hog' az Attia istenben es az Iesus Christusbanis hisunc, nem czinalunc ezzel semmikeppen ket hitet, sem peniglen az hitnec ket czelliat, ket obiectomot nem czinalunc ezzel. Miert? Ennekokaert, mert az Attianak es az fiunac eg' orokke valo Istensege vagon, azon Istensege, azon termeseti, azon allattia vagon a Iesus Christusnak mint sinter az attianac. Ennekokaert monga Ioan. 14. az Christus: *Creditis in Deum et in me credite, auag' et in me credatis*. Miert? Ennekokaert mert az Istennek fianac eg' orokke valo Istensege vagon az u' Attiaual. Act. 2. Ioan. 17. Eckeppen fol az Christus: Attiam ez vg' mond az orok' elet, hog' meg esmerienek teget egiedul igaz Istennek lenni es a' kit el boczattal az Iesus Christust. Az attia Isten es az Iesus Christust osue serkeste ti az Istensegben, hat czak eg' czellia vagon az igaz hitnek. Mert az Iesus Christus azon Isten a' ki az Attia. Erre nezue monga Ioan. 5. az Istennek fia: *Omnes honorant filium, quemadmodum honorant Patrem*. Miert? Mert azon Istensege azon termeseti vagon az fiunac, mint sinter az Attianac. De az eretnekek kikitagadgak a' Iesus Christusnak istenseget, ket hitet czinalnak semmikeppen meg nem maradhat erre nezueis az u' tudomanioc. Leg elobor mert ast mongak, hog' nem azon Isten a' Iesus Christus ki az attia, ha nem azon Isten, hat az hitnekis ket czellianak kel lenni. Masodbor mert ast mongac, hog' az Iesus Christus czac teremtetet Isten, az attianak ekessegeuel fel ekesitteret teretitet Isten. Ha az vg' vagon, az keresztieni hitis kettó lesē, az czelliais kettó lesē, az eggc az tereto Istere nez, az masik az teretitet Istenre. Az eggc az orokke valo Istenre, az masik az formaltratot Istenre. De a' s. Pal ast monga, hog' mikeppen az Isten eg, eg az keresztiensegis es az hitis, Immar menniunk az masodik czikkelre, meliben ast ma-

giaraz

gíarazzuk meg, mi az oka, hóg híűnk az Iesus Christusban. Mert ábt mondhatnad: Híűsem nem űabad hinni teremtet al-
latban, nem űabad hinni puűta emberben. Mert Ieremiasnal
17. ábt mongia az Iűten lelke: Arkozot valaki emberben hel
heűteti az ű bizodalmat. De az Iesus Christus ember, Daudid
maguabol valo, eűt mondhatnad: Hasonlatos mi hozzank az
bűntűl el valuan, hóg ha mi hozzank hasonlatos ember, hat
nem űabad minekűnk ű benne hinnűnk.

AZ MASODIKROL.

Hóg erre az kerdesre meg felelhessűnk elűbűr eűt az fun-
damentomot vessűk fel, hóg az Iesus Christusban ket terme-
űet vagon el valtozhatatlankeppen. Az eggic termeűet az ű-
rűcke valo Iűteni termeűet, meliben űűleter az attia Iűtentűl.
Az masodik termeűet vagon az fel vűt emberi termeűet az
Mariatul, mel' termeűetben hasonlatos mi hozzanc á bűntűl
el valuan, az mint űent Pal űol.

Az Christusban híűnk annakokaert leg elűbűr, mert ez
az Iűten űia nem csak teremtet allat, nem csak Daudidnac űia,
nem csak puűta ember, hanem igaz es űrűcke valo Iűűe, hóg
ha csak teremtet allat volna, bator akar mel' nag' aiandeckal
fel űltűűtetet volna, vgan nem volna űabad imadni az Iesus
Christust, Miert ű. Mert ábt monga az Iűten Esa. 42. Hóg az ű
tűűteűeget, diczűűeget űemmi teremtet allatnac nem engedű.
Masodűr, mert az tűrűenbenis ábt monga az Iűtent. *Dominum
Deum tuum adorabis & illi soli seruias.* Ha czac ű neki kel űolgalni, hat
az te hitednekis ű benne kel fundaltatni. De ezert híűnk e-
lűbűr az Iesus Christusban, mert termeűet űerint valo Iűten.
Mondhatnad: Hol vagon meg iruan, hóg Iűtenis legien az
Christus Iesus, nem csak ember, hóg nem csak Daudid űia le-
gien, hanem Iűtenis legien. Leg elűbűr Esa. 6. Seregeknek V-
raanak Iűtenenek neuzezi, Mert ábt monga: Latam az Seregek
nek

kerdes.

fe.

fe. 1.

2.

ker.

fe. 1.

nek vrát Istenet űluen az ű fekiben. A ű. angialok kőrnűle
 allanak vala est monduan, Szent, Szent, Szent az Seregek-
 nek vra Istene. De est az neuzetet hog seregeknek vra Iste-
 ne legēn, nem tulaidonittia az iras semmi allatnak. Az Iere.
 23. Iehoua Istennek mi igassagunknak neuezi, Ioan. 1. Ne-
 uezet ferint minden hatarozalnekűl neuezi est a Iesus Chri-
 stust istennek, s' est monga: *In principio erat verbum.* Es az ige Iste-
 nel vala, es Isten vala ez az ige. Hogy penig est valaki ne
 mondhatna, hog tist ferint valo ne legyen, mint az feiedel-
 mek, meg magiarazza sent Ianos cap. 5. Ez igaz Isten es ű
 rők elet. Miczoda lehet niluabban valo, mint hogy egy i-
 gaz Istennek es űrőkke valo eletnek neuezi ezen iras. Ez
 okaert ez első oka az miert ű benne hiűnk. Mert termeset
 ferint valo istennek mongia az iras. Masodior ennekoka-
 ert, mert valaminemű tulaidonsagokat ad a sent iras az egy
 Istennek, azont adgia az Iesus Christusnakis halgasd megh.
Mikeppen hogy az emberben vadnak niluan valo tulaidon-
 sagok, meliek meg valastiak az embereket az oktalan allat-
 toktul, mint csak egiedűl iar az ember fel emelt fűnel az e-
 ghre, az oktalan allatok nem, csak egiedűl vagyon az em-
 berben az okossag, az oktalan allatokban nem, csak egiedűl
 vagion az emberben az szabad akarat, nem közlőtte az Isten
 az oktalan allatokkal. Hasonlatoskeppen vadnak az Isten-
 ben oly tulaidonsagok, meliek semmi teremtet allatokban
 nem talaltatnak, es semmi teremtet allatoknak nem tulaido-
 nittatnak, hanem csak az egy igaz Istennek. Ezeket az ű.
 iras adgia nem csak az Attianak, de az fiunakis, mint űrők-
 ke valonak lenni, csak az űrőkke valo Istenhez illik, mert
 egieb allathoz nem mondhatod est, hog űrőkke valo legien,
 de az iras az Iesus Christust űrőkke valonak mongia lenni.
Az Salomon Prouer. 8. Az Mich. 5. Ioan. 7. valtozhatatlan
 nak

niluan valo
30.

2.

halgasd
meg.

FR
 k lenni, csak az egy
 Iesus Christusnak ad
 m. az kezdetben
 unki, azok el ve
 alkoskeppen az fi
 eket halogatni, al
 csak az Istenre
 onittia az sent ir
 űrőkke valo Iste
 est mongia, Eg
 m. Ezert har az
 ű benne mafod
 kal fel ekefteter
 er mongiak az Apo
 is Christusban, me
 22 Istenhez illendű
 22 rőkke valo Istenek
 ne mennek teremte
 I. (Christus földnek
 ir Har az Apostolok
 h hiűnk az Iesus Ch
 gi hogy az kezdetben
 Pa Colollu est mongia,
 ha alancu altafa terem
 lű hasonlatoskeppen az
 ni csak az egy Istenhez
 eit meg elemitelt az
 ne is hiűnk az Iesus Ch
 ter en,
 AZ HARM
 Ha adior casbruidedē

nak lenni, csak az egy örökke valo Istenhez illik. De est az Iesus Christusnak adgia az sent iras Pfal. 102 ast mongia: Vram, az kezdetben te fundalrad az földet, az az, te kezdednek munkai, azok el vesnek, te penig meg maracz örökke. Hasonlatoskeppen az siunek titkait által nezni, az siueket az veseket hasogatni, által latni az embereknek gondolattio-
 kat, csak az Istenre nez es illendő dolog. De est adgia, tulajdonittia az sent iras az Iesus Christusnak, annakokaert igaz örökke valo Isten es eg az attiaual. Szent Ianos Apocal. 2. ast mongia, *Ego sum &c.* En va'gok az ki az veseket által latom. Ezert hat az Christus Iesus az hitelre melto, azért hi siünk ű benne masodszor mert minden Istenhez illendő allatokkal fel ekesittetet az sent irasban. Harmadszor ennekokaert mongiuk az Apostolokkal egyetemben, hogy hi siünk az Iesus Christusban, mert az Iesus Christusnak adgia az iras az Istenhez illendő czelekedeteket, mel' czelekedetek csak az örökke valo Istennek hatalmaban vadnak, mint az földnek mennék teremtese csak az örökke valo Istene. De az Iesus Christus földnek mennék teremtoie ast mongia az sent iras. Hat az Apostolokkal egyetemben meltan mongyuk, hog hi siünk az Iesus Christusban. Az sent Dauid ast mongia, hogy az kezdetben ű vetette fel az fundamentomat. Sz. Pal Coloss. 1. ast mongia, hogy mind az lathato allatok es lat hatatlanoc ű általa teremtettének es ű nalanekül semmi nem löt. Hasonlatoskeppen az halalbol valo valtsag, az meg eleuenites, csak az eg' Istenhez illik. De sok helien tulajdonittia est az meg eleuenitett az iras az Iesus Christusnak. Hat erre nezueis hi siünk az Iesus Christusban az Apostolokkal egyetemben.

AZ HARMADIKROL.

Harmad'szor csak r'ouidedé lassuk meg immar imez ket iget
 N 4 mert

miert hivattassék Iesusnac, annak vtanna Christusnak az elő Istennek fia. Az Sido nieluben neuestetik Iesusnak, auagy Iehosuanak. Eft az Sido iget fordítottak az Görögök ^{INDOVS} mint az Deakok Iesusnak. A Iesusnac pedig, az Iehosuanak neue annit tefen mint szabadito, auagy iduözitő. Meg maga razza pedig az Angial Matth. 1. ennek az ökat. Ast monga az Angal annakokaert az Iosephnek es az Marianak; Es hiuod az ű neuet Iesusnac. Mert ű szabaditia meg az ű nepet az ű bűneből. Iesusnak neuestetik azért annakokaert, mert ű szabaditoia meg valtoia az ű nepenek. Voltanak az ő Testamentomban kik ezzel az neuel neuestettenek, mint az Iosue, az ki az Moses vtan hadnadia, meg szabaditoia lön az Irael nepenek, az ki be viue az Chanaan földében az Irael nepet, az is Iosuenak neuestetic vala. De felette nag különb seg vagon az ő Testamentombeli Iosue auagy Iesus közöt. Először mert az csak ember volt, de ez Iesus az Iosue isten es ember volt. Mafodsör, Mert az ő Testamentombeli Iosue csak testi szabadito volt, czac teste serint szabadította meg az nepet, es csak teste serint vitte be az Irael nepet az testi Chanaanban. Ez pedig az igaz Iosue az Iesus Christus az bűnből valo meg szabaditoia, az ű nepenek lelki szabadito. Az azért az Iesus csak arnieka volt az isten fiának. Hogy ha pedig meg haniod az Iesusnak igejet, csak ez az neuzet is meg mutattia, hog az elő Istennek fia, nem csak ember, ha nem istenis. Mert az bűnből valo szabaditas lehetetlen hogy csak teremtet allattul lehessen, hogy meg szabadithasson az bűnből es karhozatbol. De ez az Iesus szabadito, az bűnből az halalbol, hat nem csak pušta ember. Az bűnből valo szabaditasoc az keresztieneknek negy modon vagon, hog niuabban meg tanulhassad, az meg szabaditas mi modon löt. Leg elősör löt erőuel, az bűnnek erőuel valo elrontasual,

löt

1.

2.

Az azert az Iesus csak arnieka volt az isten fiának. Hogy ha pedig meg haniod az Iesusnak igejet, csak ez az neuzet is meg mutattia, hog az elő Istennek fia, nem csak ember, ha nem istenis. Mert az bűnből valo szabaditas lehetetlen hogy csak teremtet allattul lehessen, hogy meg szabadithasson az bűnből es karhozatbol. De ez az Iesus szabadito, az bűnből az halalbol, hat nem csak pušta ember. Az bűnből valo szabaditasoc az keresztieneknek negy modon vagon, hog niuabban meg tanulhassad, az meg szabaditas mi modon löt. Leg elősör löt erőuel, az bűnnek erőuel valo elrontasual,

Negy modja vagon az bűnből való szabadítás.

1.

lőt azért erővel, hatalommal, józedelemmel es rontasfual az bűnnek es az bűn solgianak. De kiczoda józheti vala fiait hatalmaual ezeket meg, csak Isten ronthattia el az halalt az karhozatot, mint Esa. 26. mongat: Az Iehoua Isten *absorbet mortem* nag józedelemmel. Mas odbor az bűnből valo meg szabaditas mikeppen lőt. Az bűnnek meg boczattasa ingien, hog azok ne tulaidonitassanak karhozatul, hanem meg boczattatnak ingien. De kiczoda az, csak az Isten. Esaie. 42. Czak az isten boczattia meg az bűnőket. Az Phariseusokis ast mongiak Marc. 7. az Iesus Christusnak: Czac az Isten boczattia meg vg mond az bűnt. Harmadbor az bűnből valo meg szabaditasunk leßen az mi termesbetünkben it ez vilagõ, az bűnre valo kiuansagban. Mert az kegielem edeninek bet lelket ad meg it ez vilagon. Mert ezzel naprol napra meghrontia mi bennünk az bűnt, de csak Isten eppithet fel minket igazsagban. Negiedbor az bűnből valo meg szabadulasunk leßen az tokelletes bodogsagban, az meg szabaditasnak vtanna, holot mind külsõ belsõ bűnõk, az meg eleuenitesnek vtanna meg romlanak mi bennünk, az testnek fel tamadasat bűnünk meg boczanattiat es az meg tisztitast, csak az Isten miuelheti. Hat az teremtet allat est nem czelekedheti. Az Iesus Christusnak hat neue meg mutattia, hog ez az Istēnek fia nem csak Davidnak maguabol valo, hanem igaz Istenis. Immar kellene sollanom az Christusnak neuerõl, de mostan legyen eleg. **A M E N.**

XVIII. Prædicatio.

AZ Apostoli Credonak harmadik czikkelet kezdettük vala magiarazni, mostanis abbol leßen tanusagunk Isten segitsege velünk leuen: Az igek roudeden ezek.

*Es bizék az Iesus Christusban, az ő egietlen egy Sü-
löt fiaban mi vrunkban, ki fogantatec sents lelektül,
Sületec az Süz Mariatul.*

Ennek elötte valo tanitasunkban leg előőr solank az Iesus Christusnak istensege felöl: Miert hogy aßt valliuik, hog hiüünk az Iesus Christusban. Meg tanit penig az sents Pal Apostol, az Ephesus varosban irt leuelenek negiedik resebē hogy czak az egy öröcke valo istenben sabad az embereknek hinniek, Masodör kezdök aßt meg magiarazni, miczodat iegieznék az ket igek, Iesus, Christus, mel' neuezettek nagy giakorra sokra az iras neuezni az istennek fiat, Az Iesusnak azert neue annit tesen, mint iduözitő, auagy meghabadito. Mikeppen meg magiarazza az Angial sents Matthenal első reseben mikoron aßt mongia: Hiuod vgy mondte Ioseph es Maria ennek az gyermeknek neue Iesusnak, Mert ez sabadittia es valtia meg, es iduöziti es menti megh az ű nepet az bünböl. Ez azert az Iesusnak neue kettöt tesen auagy iegiez kiualtkeppen az Iesus Christusra nezuen. Leg előőr meg mutattia igaz Isteni termebetit. Mert sohasenki nem lehet meg sabadito auagy iduözitő, hanem czak űnen maga az isten. Masodör ez az neuzet meg iria az istennek fianak tistit, hogy az ű fiui tistit melire boczattatot az emberi testben, legien az meg sabaditas, auagy az büntül valo valtság. Immar mostani leczkenkben hald meg, hog
nitua

niuabban esünkben vehessük, hogy hásszonnekül ne men-
niünk el innen (serető yrain) csak imez ket dologrol folok
róuideren.

Leg előfor ast halgassuk meg miert neuztetik Christus-
nak. Mert im hallod hogy az Credoban Iesus Christusnak
mongiak es valliak az Apostolok. Meg magiarazók miert
neuztetik Iesusnak, Immar ast lassuc meg miert neuztetik
Christusnak.

Masod rendben annac vtanna folok eg' nehan' neuzetek
ról, melliekről neuzi az iras az Isten fiat, hogy meg esmer-
hessük niuabban mind semelieben ki legien, mind tistiben,
hallia meg kegelm. Az messiasnak es az Christusnak neue
mind eggiet tesen. Az Sidok Messiasnak neuzetik. Az Görö-
gök penig Christusnak, Az Deak nielubenis, az mi nielub-
ünkbenis Görög nieluel hiiuk Christusnak az istennek fiat.
De az mi nielünkben mind az Messias mind á Christus an-
nit tesen, mint meg kenetet, Mondhatnad. Miczoda az oka
hog' az isten fiat Christusnak neuzi, az az, meg kenetet nec
az bent iras? Ezzel az neuzettel három tistit adgia előnk-
ben á s. iras, tudni illik, hog' igaz Propheta legien. Masodfor
hog' fő Pap legien. Harmadfor, hogy Kiraliunk legien mine-
künk az isten fia. Mert az ó testamentomban ez három rend-
beli emberek kenetetnek vala meg isten paranczolattia fe-
rint. Az Prophetak, az Papok es Kiraliok, á kik az feiedelés
segre valasztanak vata. Mikoron azert neuzed Christusnac
az istennek fiat, annit tesen mint ha ütet Prophetanac, Pap-
nak es kiralnak, Istentül meg kenettetet kiralnac neuzned.
Mondhatnad. Magyarazd meg, mond meg miert neuztes-
sek Prophetanak es kiralnak? Hald meg. Mert mikeppé hog'
külömbé kenetet meg á Iesus Christus, hog' nem mint azok,
azonkeppé külömb tisti vagon á Christusnac, hog' né mint
azok

azoknak. Az Prophetak, az Papok, az Kiralióc külfő kenetel olayal kenetnek vala meg. De á Iesus Christus az fel vót emberi formaban s'ent lelekel kenettet meg mereteknél Prophetának. Azert három okaert neueztetik, huiattatik Iesus Christusnak. Leg előbör, mert feie minden Prophetának, vilag kezdetirül fogua valami Prophetak voltak, mind az Iesus Christus tartotta azokat. Az Prophetaknak czelekedetek, fundamentomok volt ez az Isten fia az Iesus Christus. Mint s'ent Peter elsőben es tizenkettődik rebeben ást mongya, hog' az Prophetakban az Iesus Christusnak lelke volt, az ű lelke által ű tartotta ű oktatta az Prophetakat á menniei tudomannak bölczesegere. Azon s'ent Peter Actorum tizedik rebeben ást mongya: *Hoc* *Propheta* *omnes* *testimonium* *perhibent, accipere remissionem peccatorum, quicumq; credunt in nomine eius.*

2.

Másodbör Prophetának neueztetik az Iesus Christus, ne zuen az tanításnak tisztire. Mert mikeppen ezert valasztattanak vala az Prophetak, hogy az Istennek tudomaniat, akaz tartiat prädikallanak az embereknek: Azon keppen az Iesus Christus Prophetának minekünk. Miert? Mert az Áttia Istennek el reitet bölczeseget, tudomaniat az embereknek idá uősege felől ű jelentette ki minekünk Ioan. i. Erről mongia az Körösbetelő Ianos: *Deum nemo vidit unquam, vnigenitus qui est in sinu Patris ipse enarrauit nobis.*

3.

Harmadbör neueztetik Prophetának á Iesus Chrüs, mert s. lelke által tartia az valasztottakat mind vilag vegezetigle. Az külfő tanitas csak heaban valo az belső tanításnak, csak heaban valo az, semmi az tanitoknak külfő tanítások, ha belől nem tanittia az isten lelke. De az külfő prädikallot ighe által belőlis tanit s'ent Leleknek általa az Isten Fia. Erre az tisztire, az czelekedetre nezue, hogy s'ent lelke által tanit, neueztetik ű igaz Prophetának. Mondhatnad.

Immar

II.

Immar magarazd meg a'tris miért neueztetik ű Papnak ?
 Mint leg előőr az Christusnac neue arra vifen, arra mutat
 hog' ű Pap legen. Az Daudis Pfal. 110. a'tt mongiat: *Tu es sacer-*
dos in aeternum secundum ordinem Melchisedech. Miczoda az oka hat hog'
 meg kenettetet ez az Istennek fia az Papsagnak tistireis. Ha
rom tistri vala az fő Papnakis az ő testamentomban kiualt-
 keppen. Melliek azok ? Az tanitas, az kőniör ges es az aldo
zat. Hat erre az három czelra neueztetik Papnak az Iesus
 Christus. De sockal meltofogosb tistri vagion az Istennek fi-
 anak, hog' nen mint az ő testamentombeli fő Papsagban leuő
 Papnak. Leg előőr azert Pap az tanitasert, mert az Istēnek
ritkos tanaczit az embereknek iduőssegek felől ű ielentette
ki az embereknek. Soha mēg az Angialok sem tuttak volna
meg mondani mit vegezet az Isten az Aniasentegyhaznak
iduőssege felől, hog' akar kedueben venni, hog' hog' akar fia-
ban iduőziteni. Mondom mēg az Angaloc sem tuttak volna
 meg mondani, de ez az Pap, az ki eleitül fogua tanította az
 Aniasenteghazat, hog' ingien az attia Isten akaria iduőzite-
 ni kegyelmēből fiaban. Masodőr Pap az Iesus Christus az
kőzben iarasert, az kőniör gesert. Mert immar ez, az Isten es
 aniasenteghaz kőzöt kőzben iaro, mert meg engeftelteti es
 meg bekelteti az Aniasentegyhazat Istennel. Harmadőr
Pap ez az Iesus Christus az aldozatert. Miczoda aldozatert?
 Sockal külōmb aldozatert. Az ő testamētombeli Papoc, Ga-
lambockal kōsockal aldoznac vala. De az Iesus Christus az
 ű saiat vereuel aldozec az magas kereftfan. Masodőr az ő
testamentomban sokōr aldoznac vala az Isten előt. Miert ?
 Mert azoknak aldozattiak nem vala tōkellertes, hanem az Ie-
 sus Christus aldozattiaara nez nec vala. De ez az Iesus Chri-
 stus eg'ser aldozot mi erettünk ā mint s. Pal Heb. 7. Hog' egis-
 ser valo aldozattiaual tōkellertse tōtte ā sēnteket, ā mint vs
 gian

vel esőbbe.

1.

2.

3.

III.

1.

2.

3.

mag hallók
miert ne-
vezteffel
christusnak.

1.

kedves.
se.

gian azon sent' Pal sol Heb. i. Harmadfor immar astis lassue meg, miert neuestetik Kiralnak. Mert harmad rendben meg kenettetnek yala az Kiraliok. Harom okaert neuestetik Kiralnakis főkeppen. Leg előfor az mindenható birodalomert. Mert feiedelme Kirallia minden kiralioknak, főt meeg az Angialoknakis. Szent Ianos igy neuzei Apocal, kilenczedikben: *Rex regum. et Dominus dominantium.* Masodfor neuestetik Kiralinak annakokaert, mert feie, Kirallia az ű orsaganak, az az, Istennek aniafentegy hazanak, az ű bűnet el törlötte, fel öltöftette igassaggal, es fel tamasztya az vtolso napon, es meg diczöiti az örök életben. Harmadfor neuestetik kiralnak ennekokaert. Mert feiedelme meg giöze, az Aniafentegy haznak ellenfelegenek az ördögnek, á halálnak, az karhozatnak es az törnen' atkanac, mikeppen az iras fok helien tulaidonittia ast nekie, hog az Isten mindeneket meg az ű el lensegitis laba ala veti ezekert. Miert hog meg hallok röui deden, miert neuestessek Christusnak, solok immar azokrol az neuezetekrol, az melliel űket az s. iras hya. Leg előfor azert ez ket neuezetnek felette, gyakorta hya neuzei űtet az iras Emanuelnek, mel' annit tesen mint mi velünk lakozo Isten. Ez az neuezet meg talaltatik Esa. 7. 8. 9. 28. Az s. Matthenal i. az Angal neuzei űtet Imanuelnek. Mondhatnad. Miczoda az oka, hog velünk lakozo istennec neuzei az iras á Christust? Ket oka vagö. Leg előfor neuzei Imanuelnek fe meliere nezue, hog meg mutassa, hog igaz ember legyen es igaz Isten. Mert ebben az neuezetbē kettöt talál, Istēis volt velünkis lakozot. Mikeppen vagon ez, hog Istenis legyen, velünk lakozois? Isten az örökke valo termesetre nezue, de közzöttünc lakozot az fel vöt emberi formaban, az az, az emberi testben az melliet fel von. A s. Ianos i. rese. meg magarazza s-ast mongia: Az ige az ki az kezdetben yala, á kinea kül

kül semmi nem löt, teste lön es lakozék mi közöttünk. Hog hog velünk lakozo Isten? Meg magyarázza á s. Ianos, mert ez v g mond kezdetbenis volt, es az kezdetben mindenek ű általa löttenek, es ű nalankül semmi nem löt. Velünk lakozdis, mert teste lön, es lakozék mi közöttünk. Sz. Pal 1. Timoth. 3. ekkeppen magyarázza: *Sine omni controuersia magnum est pietatis mysterium, Deus conspicuus factus est in carne.* Velünk lakozo Isten hat az Iesus Christus. Mikeppen? Mert testben meg ielent á mint sent Pal neuezi. A Baruch 3. refeben hasonlatoskeppen magyarázza est az neuet. Masodfor neueketik Imanuelnek az ű tistire nezue. Miert? Mert ez az velünk lakozo Isten az ű Aniasentegyhaza közöt lakozik mind vilag vegezetig, soha az Aniasentegyhazat el nem hadgya, hanem mind örökke velünk lakozik. Mikeppen? nem csak testben lakozik mi köztünk az Iesus Christus, hanem sent lelkének általa, mel' sent lelkének általa fel öltöfteti, meg aiandekozza az Euangeliomnak halgatafanac általa az kegelem edenit, meliben az hiueknek fölötte nagy vigasztalások vagyon, hogy velek lakozo Istenek vagyon, hogy űket semmi niomorusagokban el nem hadgia. Masodfor ez az Istennek fia neueztetic á sent irásban Isten bölczesegének, mint á Salomon Prouerbio. 8. cap. únön maga az Istennek fia bölczesegnek monga únön magát: En bölczeseg kezdettül fogua eggiüt munkalkottam az Iehouah Istennel, kezdettül foguan sült birt engemet az Iehouah, még vilag teremtese elöt sült. Az kiraliok en általam vralzkodnak, az birac en általam tesnek töruent, kezdettül fogua rendeltettem en az valtsagra, es az en giönidörüfegem az embereknek fiai közöt vagyon, valaki engemet keres eletet talal, valaki engemet meg vtal, bofusagot vezen ez maganak.

Kiczoda ez az bölczeseg? Meg magyarázza ű maga az Isten

kerdes.
fe.

2.

1111.

ker. fe.

- Isten fia, Mert czac ez az bölczefeg, à ki fülettetet öröktül fogua az attiatul, czac ez az bölczefeg, ki rendeltetet az em bereknek valt fagara. S. Pal 1. Cor. 1. neuzei az Istenec fiat bölczefegnec: Mi vg mond prädikalliuk az Istenec fiat az Istenec bölczefeget, hatalmat. Mondhatnad. Miczoda az oka hog az Istenec fia bölczefegnek neuestetik? Leg előbör ennekokaert, Mert valamit eleitül foguan bölczen czelekedet, teremtet az Isten az ű fiaban terētette czelekette, hog nag bölczen fel vetette az lathato vilagnak fundamentomat ki által czinalta, az ű fia által. S. Pal Heb. 1. monga, hog fia által czinalta ez lathato vilagot, hog meg tartotta eleitül foguan az aniafenteg hazat, hog iduözitötte, fia által czelekette.
2. Mafodör Bölczefegnec neuzeitetic, mert az Isten titkainac bölczefegnec tár haza à Iesus Christus. Valameni hatalma bölczefege vagion az attianac, azon vagion az fiunac, Harmadör neuzeitetic bölczefegnec mi reank nezue, mert az Istennek iduözitö ismeretit czak az Iesus Christus adga mi nekünk. **A M E N.**

XIX. Prædicatio.

MEGIS az Apostoli Credonak rendi ferint imez igeek röl follunk Istensegitsegeböl: *Es bizek az Iesus Christusban, az ö egietlen egy sülöt fiaban mi vrunkban, ki fogantatec sent lelektül, sületec süz Mariatul.*

Ennek előtte valo tanusaginkban arrol kezdettünk vala follani az vrnak segitsegeböl, miczoda neuzezeckel hya fő keppen az iras az Istennek sent fiat, hog azokbol meg ertessük

hessűc niluabban mit kellien ertendűc, mind semelie felől,
 mind pedig tifti felől. Szamlaltam pedig még ez ideig az
 neuezeteket elő melliekkal sokra neuezni az iras az elő is-
 tennek eggietlen egy sűlöt fiat, kiker megis magyaráztam.
 Leg elősőr ašt mondok meg, miert neueštetik I E S V S N A C.
 Mert az Credoban ašt valluk, hog hűšűnk az Iesus Christus
 ban. Másodsőr ešt magiarasztuk meg, miert neueštetik Chri-
 stusnak. Harmadsőr miert hiuattatik Emanuelnek, auag ve-
 lűnk lakozo istennec. Negiedsőr miert neueštetik isten böl-
 czešegenek az Iesus Christus, arrol šollottunk. Mel' neueš-
 zeteket, miert hog meg magiarasztunk az előt, mostan azok
 rol nem šolok tób bešeddel, hanem menniűnk az tób dolgo-
 kra. Mostani lezkenkben három dologrol šolok ismet ha-
 az idő engedi. Leg elősőr elő šamlalom az tób neuezeteket,
 mellieckel hűš az ű. iras az Iesus Christust. Másodsőr meg
 magiarazzuk ašt, miert mōngak az Apostolok az Christust
 az istennek eggietlen eg sűlöt fiának. Harmadsőr ašt maga-
 razzuk meg, miert mōngak az Istennek fiat mi Vrunknak.
 Mert ašt mōndod az Credoban: Hűšek az Iesus Christusban
 az ű eggietlen egy sűlöt fiaban az mi Vrunkban. Közönse-
 geskeppen višša šordittiak az Credot es vğ mōngak. Es Ie-
 sus Christusban az ű fiaban, mi eggietlen eg vrunkban. Ez
 rendi az Apostoloknac czelekedeteknek: Es az Iesus Chris-
 tusban ű eggietlen eg sűlöt fiaban mi vrunkban. Harmad-
 sőr azert halgassuk meg, miert mōnguk mi vrunknak az Ie-
 sus Christust.

AZ ELSŐRŐL.

AZT mondam hog leg elősőr halgassuk meg azokat az
 fő neuezeteket, melliekkal giakorra sokra a ű. iras hini az Ie-
 sus Christust. Mert ha ezeket iol ešedbē vešed, meg tanulod,
 kōnnien meg tudnod bōczűlleni, meg tudnod itilni, kiczoda
 le-

V. legien mind semelieben, mind penig tistiben az Iesus Christus, az elő Istennek egietlen egy fülöt fia. Ötödös neves tetik azért az irasban Istennek igeienek. Szent Ianos irasának első rebeben eckepen fol: Kezdetben vala az ige, auagy az besed, es az ige Istennel vala, es az ige Istent vala, es kezdetben ez az Istennel vala. Az menniei latalokrol irt könvenek tizenkilenczedik rebeben is azt monga s. Ianos, hog' latal az elő Istennek fiat latalnac altala, kinek ruhainak pere mire ezek az igehek valanak irattatvan: *Rex regum et dominus dominantium*, Es ennek neue vala *Sermo Dei*, Istennek igeie auagy besede. *Appellatur itaq, quinto sermone in scripturis Iesus Christus.*

Ernek harom oka vagion.

Mondhatnad. Miczoda az oka, hog' az iras igenek besednek hya az Iesus Christust? Leg elősör azért. Mert ez az Isten besede az ű fia, es az ige, kinek altala teremtetted az Isten est az lathato vilagot, melinek altala meg tartia est az teret vilagot es taplallia mind vilag vegezetig. Az Moses Gene. 1. azt monga, hog' az Istē nec mindenec czac igeie által lot tenec terētettene: S. Pal penig azt monga, hog' az Istē fia által teremtet mindeneket Col. 1. Heb. 1. Hat ez az ige melinek altala teremtet Istē mindeneket, nē egeb volt, hanē az elő Istē nec fia a Iesus Chrūs. Mas ösör neuezi igenec, besednek, fonak a Iesus Christust. Mert eleitül foga az besellet bollot az attiackal, ez az istē nec fia besellet, ez hordošta es tartotta az atiackatis az ő testamentombanis. Kiczoda az angal a ki a Iacobbal tufakodot, a ki egeb eczaka mind tufakodik az Iacob Patriarchaual, akinec azt monga az Iacob. Nem boczatlak addig el teged, mig nē engemet meg aldas. Monda az angal: Ennek yranna nem lefen Iacob az te neued, hanē Israel az az Isten giözö. Meg magarazza azt Oseas 12. hog' ez nem egeb volt, hanem az elő Istennek fia, a Iesus Christus. Kiczoda az angal a ki Mosesnek meg ielenik, az ki el küldte hog' ki hoz

hozza Aegyptusból az Israel nepet, á ki ást mônga: *Vidi afflictionem populi mei*, es meg fantam útet, menniel azért, mert te általad hozom ki, az en karom által hozom ki az Israel nepet. Meg magaraza s. Pal 1. Cor. 10. hog ez á Christus Istennéc fia. Harmadbor neuestetik istenec igeienec á Iesus Chrús, mert az fel vót emberi testbenis istennec tolmacza, hog ig álliak, az fel vót emberi testben az lathatatlan Istennec tanaczanae predikatora az Iesus Christus. Mert Io. 1. ást mônga: *Soha az istent nem latta senki, mert ol' vilagossagban lakic az Isten, á kihez senki né járulhat.* S. Pal mônga 1. Tim. 6. De az egiet len eg fülöt fia, az beellette meg minekünk az attia Istének tanaczat. Ez azért első ige mostani leczkenkben. De az iras ferint az red ferint ötödik az melliel az irasban neuestetic. Hatodbor neuezi az iras Istennék kepenec es minden teremtet allatoknak első süiöttének. Hol vagyon meg iruand s. Pal Col. 1. *Qui est imago Dei in conspectu primogenitus omnis creaturae, quia per ipsum condita sunt visibilia et invisibilia.* Mondhatad. Magyarazd meg miért neuestetik Istennék kepenek? Az lathatatlan Istennék ketkeppen keppe, az elő Istennék fia. Leg első bor hog azon abrazatban, hog igy álliak, azon természetben, azon istenségben, azon diczőségben, azon hatalomban vagyon mint az ú attia. Mint az te fiadat mondhatod te abrazatodnak, auag kepednek. Mikeppen Gen. 45. ást môngia az Moses, hog az ú fiat nemzette az ú kepere. Hog' penig mondod te kepednek az te fiadat, mert azon emberi természet vagyon benne, azon abrazat, azon test, azon okosság, az ő lelek mint finte te benned. Az oktalan allatot auag egieb allatot nem mondhatod az embernek abrazattianak auagy kepenek. Mert különb az emberi természet az oktalan allatokenal. Hasonlatos keppen az Istennék kepe abrazattia az Iesus Christus. Mert azon hatalom, azon bölczeseg találatik

VI.

pelda.

ű benné mint finte az attiban. Ha azért csak pústa ember
 volna, ha csak David fia volna, nem mondhatnád kepenek á
 lathatatlan Istennek. Masodszor, Isten kepenek mondatik mi
 reanc nezuen. Mert az fel vót emberi testbē ást mutatta meg
 minemű legien az Isten, hog hatalmas legien, meg mutattia á
 czudatetelecekkel, halottaknac fel tamastafual, hog bölcz les
 gen, hog gazdag, irgalmas legien, meg mutattia az emberi ter
 mesetben. Az lathatatlan Istent azért az Iesus Christusban,
 vg mint eg tükorbē talalljuk meg es tanulhattuk. De miért
 neuezi ű. Pal teremtet allatoknak első bűlöttének is. Első bű
 löttenec minden teremtet allatoknak ket okaert mongia az
 ű. Pal. Leg először, jez hasonlatossagnak okaert, hog az ű allat
 tiabol öröktől fogva valo bűletetefet meg mutassa minden te
 remtet allatnak előtte. Minden teremtet allatban az első bű
 löt eleb valo időuel, meltoflaggalis. Azért neuezi első bű
 lötnek, hog az tób attiafiakat elől vötte időuel. Hasonlatos
 keppen mindē teremtet allatoknak első bűlötte á Iesus Chri
 stus. Miert? Mert az első bűletreffel elől vötte az teremtet al
 latoknak az ű bűleteseeket. De az Mariatul valo bűletessel es
 löl nē vötte az teremtet allatokat. Hat az ű bűleteseuel, mel
 löt az Attiatul, öröktől foguan valo bűleteseuel első bűlöt
 minden teremtet allatoknal. Masodszor első bűlötnek neue
 zetik az meltoflagert, az birodalomert, az hatalomert, á mely
 vagon minden teremtet allatokon az Iesus Christusnak. Az
 ő testamē-
 tomban.
 hogi
 VII.

tennek

tennek semeliének ki meczet peczetinéc. Hald meg s. Pal ne uezi ig: Heb. 1. *Nonissimis temporibus locutus est per filium, per quem etiam secula fecit, qui est splendor gloriae et character persona substantiae illius.*

Mondhatnad. Miczoda az oka, hog' diczösegnec fenienc neuzei az Iesus Christust az s. Pal? Hog' est meg erced ved esedben az hasonlatossagot. Hasonlatossagot vesen a s. Pal a naptul. Először mert az napban latod az napnac az u allattiat es kerekseget. Masodszor latod az u feniet az melliet ala boczat az földre, az embereknek vilagositasokert. Ez hasonlatossagot az Christusra sabia. S. Pal, mel' hasonlatossaggal harom dolgot ielent az Apostol. Leg először ielenti az Iesus Christusnak egienlo' termesetit, eg' diczöseget, eg' hatalmat az u attiaual. Mikeppen az napnakis az u fenienc egy allattia vagion el valhatatlankeppen az naptul. Iollehet mas az napnac az u kereksege, mas az fenie, mas az radiussa az melliet ala boczat ez földre, mas az kereksege. Mind az által el valhatatlanul valo eg' allatok vagion ezeknek. Hasonlatoskeppen mas az attianak kepe, es mas az fiunakis kepe, hogy eckepen solliac, de az diczösegnecben el szakadhatlan az attianak es fiunac diczösege. Masodszor est akaria az s. Pal ez hasonlatossaggal ielenteni, hog' az Iesus Christus az attia Istentul sülettetet fiu legyen, mint az napnak fenie ki iu az u kereksegeből, de mind az által nem szakad el az u allattiatul. Hasonlatoskeppen az fiu ki iut, sülettetet minden idöknek elotte az attiatul, de ezzel az ki iuessel el nem szakad az attiatul az Iesus Christus. Harmadszor est akaria meg ielenteni a s. Pal, tudni illik, az Iesus Christusnak örök idötul fogva valo Istenseget. Hogy ha az naptul el vesed az u feniet, vilagossagot, melegseget, nem leben nap, hanem valami egieb allat. De az Attia istennek fenie az Iesus Christus, est mongya az bent Pal, hat az Attia Isten soha az u fiunekul, az u diczösege.

VIII.

czöfegenekül nem lehet. Vgyan ezen harom okaert neuzei
 ki meczet peczetnek mikoron mongya az Iesus Christust
 az sent Pal. Niolczadfor az irasban neuestetik az Iesus
 Christus örök életnek. S. Ianos 13. ást mongia: *Hic est verus Deus,*
& vita aeterna. Hasonlatoskeppen az sent Ianosnac 14. rebeben
 vtnak, életnek neuestetik fel tamadnak az Iesus Christus.
Miert neuestetik örök életnek ez az Istének fia? Hald meg,
 ket okaert neuzei az Istennek lelke örök életnek ütet. Leg
 előbör ú maga neuzei. Mert öröktül foguan valo elet vagion
 1. ú benne. Mikeppen az sent Ianosnal első rebeben mongya:
In ipso vita erat, & vita erat lux hominum. Ez az oka az miert az Isten
 á mikor esküvik eletré esküvik: *Vivo ego, dicit Iehouah.* Mert igy
 fölnek az Prophetak, Miczoda az oka, hogy az ú eletere bö
 kot eskünni az Isten? Ez mert csak az öröcke valo Istenbē
 vagon az örök elet, egyeb allatokban ninczen örök elet.
 Hat az Iesus Christus az örök elet, mert örök elete vagion
 ú neki. Azert Esa. 45. rebeben mongia est az Iesus Christus:
Vivo ego Iehouah, mihi flectetur omne genu, & omnis lingua confitebitur domino Deo
 meliben meg teczik, kiczoda legien femelieben á Iesus Chri-
 stus, hogy ha ú neki örök elete magaban valo elete vagon,
 hat termefet berint valo Istenis. Masodfor örök életnek ne
 2. uestetik az hiuekre nezue. Mert az örök életnek ú meg ber
 zóie, az te eletednek ez adoia, tudni illik, ez az Istennek fia.
Kilenczed rendben az Iesus Christus az sent irasban neuē
 tetik Melchisedechnek rendi berint valo Papnak. Szent Das
 mid Psal. 110. ást monga: *Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Mel*
chisedech Papnak rendi berint. fő Papnak rendi berint, fő Papp
 nak neuestetik az Iesus Christus, meg magyarázza sent Pal
 Heb. 7. igy magyarázza, mimodon mikeppen legyen Papp,
 Ást mongya hogy az Melchisedech nec sem kezdeti sem ve
 ge nem volt, hogy ez Melchisedechnek sem attia sem annia
 nem

IX.

nem volt. Mondhatnad. Hogy lehet, hogy attianekül való legien, ha űis teremtet allat volt? Ast mongya az fent Pal, hog sem kezdeti sem vege nem volt, es attianekül anianekül való volt? Nem azért mongya az fent Pal, hogy sem attia, sem annia nem volt volna, es hogy örökke való löt volna, hanem azért, mert az fent irásban nem talaltat meg kiczoda volt attia vag annia, mikoron fűlettetet az Melchisedech a nagy mikoron holt meg. Az mi az Melchisedechben példastatot, az valoban be telliesedet az Iesus Christusban, csak abrazottat az ű benne, hog sem attiat sem anniat nē talalliuik az fent irásban. Est valoba meg talalliuik az Iesus Christusban. Mert sem kezdeti sem vege nincz az Isteni termesetben ű neki. Vifontag anianekül való az Iesus Christus az Istensegre nezue, mert az Attiatul fűlettetet meg mondhatatlankeppen örök időknek elötte, es Atianekül való az embersegre nezue. Mert czudalatoskeppen az fent lelektül fogantat. Tahat az Melchisedech fő Papnak rendi ferint való fő Papnak meltan neuestetik az Iesus Christus. Mert sem eletinek kezdeti, sem vege ninczen az Isteni termesetben. Attianekül való az emberi termesetre nezue. Mert attianekül fogantat az fűz Marianak meheben. Vifontag anianekül való az Istensegre nezue meliben fűlettetet az ű Attiatul örök időköl fogua anianekül.

Tizedfer neuestetik az Iesus Christus Mediatornak közbeniaronak. Mint fent Pal 1. Timoth; masodik refében neuezi Közbeniaronak. Hasonlatoskeppen fent Ianosnal elsőben es masodik refében. Miert neuestetik közben iaronak az Iesus Christus? Ennekokaert mert egiedöl csak ű az közbeniario acki az emberi nemzetet meg engefetle, megh beakeltette az meg haragut öröke való Istennel. Ezis az neuezet meg erősti az Iesus Christusnac igaz Isteni termeset.

1. előőr, mert az közbeniaronak olinak kellett lenni, az ki az Istennelis beselhetne, az embereckelis beselhetne. Kettő közöt vagion az közbeniaras, az ember közöt es az Isten közöt. Istentre kepest hat Istennek kellett lenni, hogy ű vele föl hasson, mi reank nezue embernek kellett lenni, hog' mi velünk beselhetne. Mert mi az Istennel nem merünk vala besel leni: Hat nem lehetet volna közbeniaro, ha Isten es ember nem volt volna ez az Iesus Christus. Masodfor az közbeniaronak olinak kellett lenni, az ki az bünt el törölhetne, acki meg halgathatná az köniörgest, az az, fiunek által latoia legien, ebtis az Iesus Christusnak tulaidonittia az iras, hat igaz Isten az Iesus Christus. Tizenegiedik rendben a b. iras neuezi giakorta az Iesus Christust fundamentomnac es erös köbiklanak es seget könek Matth. 16. neuezi köbiklanac. Az sent Pal hasonlatoskeppen 1. Cor. 2. fundamentomnak mongia, a b. mongia: *Fundamentum aliud nemo potest ponere, prater id quod positum est, qui est Iesus Christus.* Vgan azon b. Pal Eph. 2. neuezi seget könek az Istennek fiat. Mi az oka lassuk meg tizenegiedik redben, hogy fundamentomnak, seget kö nec hya sitet az b. iras? Fundamentomnak azert neuezi, mert eleitül fogua ez volt fundamentoma erössege az ania senteg haznak, mikeppé hog az fundamentomra rakiak az hazat. Ha az fundamentom nem erös, hat el dül az haz. Hasonlatoskeppen senkin egiesben nem fondaltatot az ania senteg haz, hanem csak az Iesus Christuson. Miert? Hogy mind eleitül foguan, mind örök idöktül fogua ű általa, ű rüle olta ma statot es tartatot az ania senteg haz, mint az ő es vy testamentomban. Ha ű tartotta az teremtet allatokat, hogy hogy lehet fundamentoma az ania senteg haznak. Szeget könek neuebetik ket okaert. Leg előőr ennek okaert, mert mikeppen az meg eppitetet fundamentomot hazat az seget könek tartiak. Azonkeppen

fundamen-
tom.

seget kö.

1.

en az Iesus Christu
sa, giamols, fondam
egibaznak, Masod
kapcsolóne, hato
maz az az, az pog
szolta az Isten
gyen az idöb leg
zöt, es az Sidok
g adgia, valakik
u. AMEN.

XI

NEK előte ve
ostoli Credonak
Iesus Christusban.
az igek követköz
ő egyetlen egy fi
Jani lelektül /
Eonk előte eg neh
gel az Iesus Christu
Mert aivallitak az ap
Christusban, de az i
c az egy örökke va
ek előte mit iegie
akorta az Isten az ű
n neuezi Harmadfo
erekeis az mellieck
ir az Iesus Christust az

pen az Iesus Christus seglet kúnék neueztetik, mert ű oblo-
pa, giamola, fundamentoma es erössege az Istennek aniafent
egihazanak. Masodfor mert mikeppen az seglet kő ket falt
kapczol obue, hasonlatoskeppen az ket rendbeli aniafenteg-
hazar, az az, az poganokat es az Sidokat egiben egy testben
kapczoltra az Istennek fia, hog immar semmi külömbseg ne
legyen az iduössegek dolgaban az Isten elöt az poganok
közöt, es az Sidok közöt, hogy az Isten azoknak eleteket
meg adgia, valakik az ű fiaban hisnek. Mostan igaz eleg le-
gien. AMEN.

XX. Prædicatio.

ENNEK elötte való tanusagunkban meg magiarazuk az
Apostoli Credonak rendi serint imez ket czikkelt. Es hisec
az Iesus Christusban. Mondanak immar az Apostolok (Ez-
ek az igek köuetköznek, immar)

*Az ő egietlen egy fiaban mi vrunkban, ki fogant atec
az bent lelektül sületec süz Mariatul.*

Ennek elötte eg' nehan' prædikationkban follottunk beus
seggel az Iesus Christusnak örökke való Isteni természetiröl
Mert ast valliuk az apostoli Credo serint, hog hisünk az le-
sus Christusban, de az igaz hitnek czellia es fundamentoma
czak az egy örökke való Isten. Masodfor meg magiaraztuk
ennek elötte mit iegieznek ezek az igek, Iesus, Christus. Mi-
ert akarta az Isten az ű fiat előfor Iesusnak az vtan Christus
nak nevezni. Harmadfor meg magiaraztuk rendel az töb ne-
vezeteketis, az mellickeel kiualtkeppen hya neuezi az fent
iras az Iesus Christust az Istennek egietlen eg' fülöt fiat.

Mel' czikkeleket miuel hog' meg magiaraztuk ennek elötte
 valo tanufagunkban, mostan azért azokat nem samlalom e-
 lö több beüeddell. Hanem ez mostani lecenkben három dos
 logrol bolok, halliatok meg. Leg elöször meg magiarazzuk
 azt roudeden, miert neuezik az apostoloc az Iesus Christust
 Istennek eg' sülot fia, mert azt mongac: Hisek a Iesus Chri-
 stusban az attia Istennek egietlen eg' sülot fiaban. Miczoda
 azért az oka hog' az Iesus Christus Istennek egietlen eg' sü-
 lot fiának neueütetik az Apostoloktul az igaz üent iras üe-
 rint. Masodszor azt magiarazzuk meg, miert neueütetik vr-
 nak es mi vrunknak. Mert azt monguk, az ü egietlen egy
 fiaban mi vrunkban. Mi az oka azért, hogy az apostolok vr-
 nak mi vrunknak neuezik az Iesus Christust. Harmadszor az
 Apostoli Credonak rendi üerint bolok az Iesus Christusban
 valo ket termesütröl, est magiarazzuk meg, est bizoniczuk
 meg, hog' az Apostoli Credo is ket termesütet mutat az üent
 irással az Iesus Christusban. Czak ez három dolgot magia-
 razom meg mostan roudeden.

AZ ELSÖRÖL.

LEG elöször azt mondam hog' arról bolok, miczoda ennek
 az oka, hog' az Apostolok nem csak azt mongiak: Hisek az
 Isten fiaban, hanem neuezet üerint azt mongiak: Hisek az ü
 egietlen egy sülot fiaban. Mert ha meg tekinted az Apof-
 toli Credonak igiet. Iol lehet közönüeggel csak ig' üoktak
 mondani, az ü egietlen egy fiaban az mi vrunkban. De ha
 az igeket meg larod eckepen vadnak: Az ü egietlen egy
 sülot fiaban hisek. Nem csak az Apostoli Credoban vagion
 ez az neuezet, hanem kiualtkeppen az Euangelistaknalis ga-
 korta oluassuk, hogy az Iesus Christus az Istennek egietle-
 egy sülot fia legén. Mint Ioan. i. reüeben így bol az Euange-
 lista: Az ige üeste lön es lakozik közöüünk, es lattuk az ü
 diczü

seget vgy mint az Attianak eggietlen egy sülöt fianak dic-
 zőseget. Hasonlatoskeppen Ioan. 3. ő maga íg sol az Chri-
 stus Iesus: Ol' igen ferette az Isten ez vilagot, hog az ű eg-
 gietlen eg sülöt fiat adna ű erette, hog valaki hisen ű benne
 el nem karhozik, az el nem ves, hanem örök elete lefen an-
 nak. Azon s. Ianosnal cap. 3. ast monga az Christus: Valaki
 vgymond nem hisen el karhozik, es immar megh iteltetet.
 Mond ostan: *Quia non credidit in nomen filij vnigeniti Dei.* Latod azért
 az bent iras giakorta neuezi űter az Istennek egietlen eg sū
 löt fianak. Neuezi penig három okaert ezzel az neuezettel.
Leg előbör azért, hog meg valasba az Iesus Christust az fiu-
 sagban az teremtet fiaktul. Neueztetnek Istennek fiainak
 az angialokis, neueztetnek Istennek fiainak az valastottak-
 is, az keresztiének neueztetnek Istennek fiainak, az feiedel-
mek az igaz birak az töruen teuökis. De sokkal különbben
 az Iesus Christus az Istennek eg sülöt fianak. Az attia Isten-
 tül sūlettetet fia az Iesus Christus minden idöknek előtte, de
 az angalok nem sūlettettenec az Istentül. Az feiedelmek az
 birac, az valastottac nem sūlettettenec az Istennec allattiabol,
 hanem teremtettenec ezek bizonios idöben az istentül es Is-
 tennek fiaiuva fogattattanak. Monthatnad. Hol vagon az s.
 irasban, hog az Iesus Christus sūletet legien az attiatul min-
 den idöknek előtte? Ved esedben kerlek, feretö attiamfia.
 Mert az eretnekek azt mongiak, hog ninczen az Istennec ő
 röktil foguan valo fia, hanē csak ez az ember a ki sūlettetet
 bizonios idöbē a sūz Mariatul, czac ez az Istē fia, czac ez az
 puzta ember, a ki fel ekcsittetet az Isten aiandekaval azt mō-
 gak. De ha ez tudoman' igaz volna, hat semmi különbseg
 nem volna az fogador fiak közöt, es az Iesus Christus kö-
 zöt. Mert az test teremtetet bizonios idöben. Hat mi-
 czoda az Kereszteni tudomány? Ez az igaz Kereszteni
 tuda-

1.

ker.

fe.

ker.

fe.

ni tudoman', hog' á Iesus Christus az attia istentül búlettetet minden idők nec előtte, mel' annakutanna fel vőtte bizonios időbē á testet. Hog' penig ez á tudoman' igaz legē, bizonios 1. suc meg, eg' nehan' irasbol. Először niluan bol s. Ianos cap. 1. Mert az Euangelista azt neuezi istenec eg' búlőttenecc, á ki az kezdetben az istennel vala, az ki isten vala, á ki által minde nec lőttenecc, es ackinekül semmi nē lőt. Hat Istennec fianak mong'a, búletet fianak mong'a, acki által mindenek teremtet tenek. Hat nē csak az emberi teste neuesteric istennec, hanē az öröcke valo búletesnek általais, mert az ēberi test által nē teremtettenec mindenecc, mert mēg ingen sem volt, mikor az lathato vilag teremtetet. A s. Pal Col. 1 eckeppen bol az Iesq Christus felől: *Qui est imago Dei inconficui, primogenitus omnis rei creatura.* Miczoda az oka hog' első búlőttenecc neuezi minden teremtet teremtet allatoknak? Ker okaert. Leg először, mert előtte búlettet az tób teremtet allatoknak öröktül foguan. Mert az első búlőt az természetnek rendiből elől vesi az tób attiafiakat időuel. Hasonlatoskeppen az Iesus Christus előtte valo búlettessel minden teremtet allatoknac azt mong'a á s. Pal. De az teremtet allatok előt semmi nem volt, hanem csak az öröcke valo isten, hat az Christusis öröcke valo. Mafoda sör neuezi az meltosagert. Mert az ő testamentomban csak az első búlőttecke vala á meltosag, az örökleg, á papfag. Ezen keppē első búlőt á Iesus Chrūs, mert meltosagosb, fellieb valo mindē teremtet allatoknal. Harmadsör, Ezen dolgot bizonitria á s. Pal Heb. 1. mert azt neuezi Isten fianac á s. Pal, á ki ez lathato vilagot teremtetete. Ig' bol á s. Pal: *Externis hisce diebus per filium locutus est, per quem et mundum creauit, qui est expressa imago Dei inconficui.* Holot az sent Pal kertőt mond. Leg először mert Istennek fia által mōga, hog' terētetet ez vilag. De á test által ez á vilag bezzeg nē terētetet, mert mikorō est terētene az isten

ker.
se.

Isten, a test ackoron még igeretben sem volt. Hat hazudnak az antichristusoc, David Ferencz, Blandrata, az kic aſt mongak, hog ninczen az istennec öröktül foguan valo fia, hanem czac ez, a ki bizonios időben ſülettetet Mariatul. Masodszor ez hasonlatossaggal magarazza meg ſ. Pal, aſt monga, hogy az ű diczősegenek fenie, mint kettőt lacz az napban, kerekseget es fent az melliet ki boczat az földre, mikeppen hog a napnak fenie el nem ſakad az ű kereksegetül, iollehet az napbol ki iű az napnak fenie, es vg mint ſületik, de soha eleitől fogua az nap nem volt az ű feniénekül. Hasonlatoskeppen az Attia nem volt az ű fiánakül, ennekokaert mert ezert attia hog fia legyen, iollehet az ű fia ſületet, de mind az által nē előb valo az attia az ű fiának, mint az nap nem előb valo az ű vilaganal, mert eczberſmind teremttének. Negiedker vgā aſt bizonittia az istennec fia Salomonnalis Prö: 8. Mert az bölczeseg az Iesus Christus aſt monga: *leuouab creauit me ab initio uiarum suarum, et ab aeterno concepta formata sum.* Valaki engemet megtalal, eletet talál az maganak, valaki engemet meg vtal, bõs ut teben, az az, ember az ű lelkenek. Kiról ſol it az bölczeseg: O magarol, mel' bölczeseg nem egieb hanem az Iesus Christus, es ű monga ű magarol, hog az Istennec vtaí előt formaltatót, az az, örök időknec előtte az attiatul.

Masodszor neueſtetik az Iesus Istennec eggietlen eg ſülöt fiának, hog meg valaſſa űket az iras az tistt berint valo fiakul, mint neueſtetnek Istennek fiainak az angialokis. Iob. 38. Neueſtetnek Isten fiainak az birak, az töruen' teuõ feiedelmec, Sz. David Psal. 82. aſt monga: *Ego dixi Dij estis vos. et filij excelsi omnes* Immar aſt mondhatnad: Halló hog az Iesus Christus Istennek fia, nam az feiedelmekis, az igaz birakis Istennek fiaí, az angialokis isten fiaí, mint külömböznek? Ez az masodic külömbſeg. Mert ezek az tistert neueſtetnek isten fiainak,
mert

11.

keret.

fe.

mert az Angyalok fia az Istennek az ű engedelmessegekert,
 az Isten igasságnak ki szolgáltatására Isté fia az feiedelmec,
 Mert Isté kepet viselik az igasságnak ki szolgáltatásabá, es á
 gonosságnak meg bünteteseben. De az Iesus Christus ter-
 mebet serint valo fia az Istennek, mint giakorta neuzei az í-
 ras az Iesus Christust tulaidon fianak Istennek, soha sem az
angalokat sem az feiedelmeket nem neuzei az iras tulaidon
fianak, hanem csak egiedül az Iesus Christust. S. Pal Rom. 8
 eckeppen bol: *Deus inquit proprii filio misso in carne etc.* Miczoda az o-
ka, hog' saiat tulaidon fianak neuzei s. Pal á Christust? Anna
kok aert hog' meg valasba á tob' fiaktul. Mert azok tist serint
neuebtetnek, de ű termebet serint valo fia, mint az embernek
termebet serint valo fia vagon. Sz. Ianos cap. 5. bol erröl az
 Euangelista: ast mongia, hog' az Sidok kergetik vala, mert
meg akariak vala ölni, nem czac azert, hog' az sombat napot
meg segte volna, hanem azert, hog' saiat attianac monga va-
la az Istent, es magat egienlönek monga vala, egienlöue tefi
vala az istennel, hog' az Istent attianac monga vala, azert mö-
gia, hogy meg akariak ölni.

Mondhatnad. Nam az hiuekis mongiak saiat attioknak
 az Istent? Iol tudgiak vala az Sidok, hog' az Christus külöm-
 ben mongia ű attianak az istent, hog' nem mint az hiuek, az-
 ert köuezik vala meg, az mint ű magok magarazzac, söt mö-
stis azert köueznec meg az eretnekek, hog' saiat fianac mon-
giuk az attianak az Iesus Christust. Harmadkor azert neu-
zik vaigenitusnac, hog' meg valastassek az fogadot fiaktul,
halliatok meg. Ast mondom hog' azert neuebetek eggietlé
egy fülöt fianak, mert így prädikalliak az Credoban, In
Iesum Christum, az ű eggietlen eg' fülöt fiaban. A Deakbanis né-
iol fordítottak, Et in Iesum Christum filium eius, hanem így vagion
igazan, es az Iesus Christusban az ű eggietlen eg' fülöt fiabá
 Mert

ker.

fe.

ker.

fe.

3.

Mert mas az *Monogenis*, mas az *unicus genitus*. Neuestetik azért harmadsor Istennec eg' sülöt fiának, hog' meg valasztassek az fogadot fiaktul. Az kegielemnek edeni Isten fiainak neuestetnek 1. Ioan. 4. Szerelmes attiamfiai Isten fiai vagunc, noha még meg nem ielent minékünk, de leiendök vagiunc. Hason latoskeppen Ioan. 5. mongia az Euangelista: *Potestatem dedit illis ut filij Dei sint, quicumq; crediderint in nomen eius.* De teis isten fia vag', az Iesus Christus is isten fia, miczoda az külömbseg ez kettó kö zöt? Ez az külömbseg. Teis Isten fia vag', valasztot fia vagy az Istennek nem termeset berint valo. De az Iesus Christus nem fogadot fia az Istennek, hanem termesett berint valo fiaiat fia.

AZ MASODIKRÓL.

Menniünk immar az masodik czikkelre, melliet csak igé roudeden magiarazok meg. Masodsor ást monguk ez mostani leczenkbé. Mi vrunkban. Nemelliec eckeppenis mőgiak egietemben: Es az Iesus Christusban, mi eggietlen egy vrunkban. Miert neuestetik mi vrunknak a Iesus Christus, ást halliuk meg. Masodsor, mert im meg hallad, miert neuestettek eggietlen egy sülöt fiának. Felette igen nag' giakorta neuestetik az s. irásban vrnak az Iesus Christus, giakorta eg' vrnak neuestetik. Sz. Pal 1. Cor. 2. 8. 11. ást mongia. *vnus dominus.* Holot sol s. Pal az eg' vrrol. Es Ioan. 20. az s. Thamas mikor vallast tehen az Iesus Christus felöl ást mongia: *Dominus et Deus meus.* Luc. 2. es egiebutis vrnak neuestetik az Iesus Chrüs Es az apostolok giakorta az ű leueleket vg' kezdik el: Kegél es bekeseg tinektek az attiatul es az vr Iesus Christustul. A s. irásban hat g'akorta neuestetic az Iesus Christus vrnac ha rő okaert. Leg előbör a teremtesre nezue, mert berzdie mindé terétet allatoknac es vra az Iesus Chrüs, mert mindenek ű altala vadnac akar feiedelésegec, akar ülő bekec, mint s. Pal

2
 Col. 1. fol. Mafodfor Vrnak neuztetik az Christus Iesus mind az ket termesetben, mert fel magasztaltatot, es az attia ű altala vralkodik mind vilag vegezetig, a mint sent Pal fol Phil. 2. hog' ennek ol' neu adatot, hog' meg haiollion ennek neuere, mind az pokolbelieknek es az földieknek terdek.
 3-
Miert neuezi Vrnak? Azert hog' hatalom adatot neki minden teremtet allatokon, azert neuztetik vrnak. Harmadfor vrnak neuztetik kiultkeppen az kegelem edenire neuzue. Mert az Iesus Christus feie az aniafenteghaznak, es az vralkodik orfagol az ű aniafenteghazabā, az Euangeliomnak es az ű ű. Ielkenek altala. Es ez immar az oka, hog' nem csak vrnak neuezed, hanem te vradnakis az Iesus Christust. Ennekokaert mert vra az Angaloknakis, az űrdögöknekis, az hitetleneknekis, a hiuekreis de külömbē a hiueknek, hog' nē mint a hitetleneknek. Vra azoknakis: mert biraioc büntető iők, es laba ala vetettene azokis. De te neked vrad, mert te neked űabaditod, meg mētöd a törueinek atkatul. ű. Pal 1. Co. 2 neuezi az Iesus Christust diczösegnek vranak. *Quoniam si agnoscerent dominum gloria, nequaquam crucifixi essent.* Mi az oka hogy diczösegnek vranak neuezi az Iesus Christust? Ezzel az neuzetel meg valastia az tób vraktul az Iesus Christust. Az tób ez vilagi vrad, vrasagban vadnak, vg' mint emberek. Az Iesus Christus penig az diczösegnek igaz Istene es vra, az az, az diczösegben lakozo Isten, ol' vr ez az Iesus Christus, a ki abban az diczösegben lakozik, mel' egienlő az attiaual. Hat aűt monga a ű. Pal, hog' azert űesitettek meg az Sidok, hog' nē tuttak, hog' Isten legien, mert ha meg tuttak volna diczösegnek vranak Ienni, rahat, űemmikeppen meg nem űesitettek volna. Mel' mondasban meg mutattia a ű. Pal, mind űemeliet mind penig termesetit, mind tistit, **A M E N.**

ker.
 fe.

ker.
 fe.

XX
 Egi
 donak
 gietle
 imez
 leuen. Az
 Mariatu
 meg űesit
 nek elötte
 űstus űelöl ha
 garaztuk az
 ű. irasnak ran
 meket űerint v
 nak magarbol
 űdfor űolci a le
 garaztuk aűt nil
 űesitetet legen
 űülloguan. Ha
 on az oka, hog' az
 ű. mel' magaraz
 ű Christusnak az
 immar az Apol
 űstusnak meg űes
 az emberi űesibe
 meg. De ha onna
 on meg magaraz
 űeczekben, c
 Leg elöör űolol

XXI. Prædicatio.

EG magaraztok vala ennek előtte az apostoli credonak rendi szerint imez ket czickelt: Az ű egietlen egy fiaban mi vrunkban. Mostan immar imez igeket magarazzuk meg Isten segitsege ve lünk leuen. *Az ki fogantatec az sent lelektül sületec a süz Mariatul, benuede az Pontius Pilatusnak alatt, meg fessitteret, meg holt: el temettetet.*

Ennek előtte valo tanitasunkban kiualtkeppen az Iesus Christus felől három dologrol sollottunk. Leg először meg magaraztuk az Apostoli Credonak tanitasa ferint, sőt az egész b, irasnak tanitasa ferint, högy az Iesus Christus igaz es termetet ferint valo isten legé, nem csak teremtet allat Dauidnak maguabol valo, mint ez mostani eretnekek valliak. Masodszor holtá a Iesus Christusnak fufaga felől, holot meg magaraztuk ast niluan valo b, irasockal, hog az Iesus Christus sülettetet legen az attiatul minden idöknek előtte örök idöktül foguan. Harmadszor meg magaraztuk ast, miczoda legen az oka, hog az apostoloc vrnak neuezik az Iesus Christust, mel' magarazatban meg tanuloc, miczoda tisti legen a Iesus Christusnak az Istennek egietlen eg sülot fianak. Mostan immar az Apostoloc rend ferint vallast tesnek az Iesu Christusnak meg testesülese felől, es mimodó vitte meg veghez az emberi testben, az iduössfeget, ast magiarazzuk rendel meg. De hasonnal men' el, feretö artiamfia inset, hog niluabban meg magarazhassuk az köuertközendö igeket ez mostani leczenkben, csak imez három dologrol solok, ~~hald~~ *hald* meg. Leg először solok az Iesus Christusnak meg testesülese

felől, az az, meg bizonyítom az írásból, hog' az Iesus Christi-
 stnsban két természet legyen, az örökke való isteni természet,
 es az fel vót emberi természet. Masodszor arról szólok röviden,
 mi okaert lőt teste az Istennek fia, az az, miért kellett I-
 stennekis embernekis lenni az Iesus Christusnac. Harmad-
sor est magiarazuk csak meg rövideden, miért kellett í. Le-
 lektül fogótatni az emberi testben, csak ez három dologról
 szóllok mostan, halgassatok meg. *or h' v' r' th' n' ol.*

AZ ELSŐRŐL.

Az sent írás az Iesus Christust nem heaban môngia bot-
 rankozásnac köuenek. Az Esaias. 8. 28. Luc. 1. Sz. Pal Rom. 9
 Sz. Peter 1. Pet. 1. Mert eleirül foguan inkább minden eretne-
 kek, minden hamis tanítok meg útköstenec a Iesus Christus-
 nac semelieben. Azt mondó hog' ennek auag' tistibē, auag' se-
 mellieben útköstek meg eleirül foguan minden eretnekek ~~is~~
Teuelges. ~~is~~ í. labockat. Miert hog' oluassac nemelliec a Iesus Christ em-
 bernek leni. Est hozzac ki belöle, hog' ne legyen igaz istē, hanē
 csak ember, oluassac hog' Dauid fia legē, ebből azt hozzac ki
 hog' ne legyen istennec fia. Vísontag mas rendbē a kic ol-
 ualtac, hog' igaz isten legyen, meg tagattak igaz emberseget a
 Iesus Christusnac. Mert azt môngac, hog' czac tette az I-
 ten fia az emberi természetet, mint eg' harmat es arniec ollian
 volt a teste. Nemelliec azt ertettec, hog' az ēberi testet az
 eghból hozta ala, nē az Marianac mehebē formaltatot es sū-
 lettetet. De ez ellē tanít minket az istē nec lelke, hog' a Iesus
 Christusnac sem emberi természetit, nē rontia el az isteni ter-
 meset, sem az isteni természetet nem rontia el az emberi ter-
 meset. Miert? Mert ebben az Istennec fiaban az eg' semelibē
 két természet vagon el valhatatlankeppen, az isteni es a bizo-
 nios időben fel vót emberi természet. Mondharnad. Bizonicz
 meg hat est irasbol, es tanicz meg engemet erre, honnan bi-
 zoni

*maas te-
uelges.*

Izagsag.

bricium en est me
 lam aie moie az e
 usi Negrabel
 bial meg. Elő bi
 o. meri ygnis mol
 igen kölleget, ho
 hog' az apostoli
 predikallianca
 postoli credot
 alis ezen dolog
 ter legē. Mikep
 is Christusban,
 it fiaban, acki a
 et az Mariatul.
 nānac igazigaz
 o természetül, me
 istennec eg' sūlort
 stoll credo az fel
 k' lelektül es sūle
 migrazzac eleitül
 roki az Nicenum
 occliantac az Iesu
 van, az aia istenne
 dea idökne elöte
 iz van ala fallor
 eri testet. Masod r
 Masod rendben ho
 te ha meg orced iol
 o akaratal bizoni
 legi. hog' ez meg t
 eluel vallac. Leg e

zóniczam en est meg, hog' Isten es ember legyen a Christus. Nam ast' mōgiac az eretnekek, hog' Daidnac fia czac a Christus? Neg rendbeli bizonyagokat hozoc mostan rōuidedē es lō, hald meg. Első bizonyagunc legyen bator az apostoli Credo, mert vganis mostan, az mostani eretnekek ezzel czalliak a bēgen kōsseget, hog' el tauoznānac az apostoli egīgū Credo tul, hog' az apostoli credonac vallasanac ellene valo tudomānt predikallianac az istennec hazaban. De ha iol meg latod az apostoli credot, ha fel nitod a bemedet, meg latod, hog' az vallasis ezen dologra tanit, hog' a Iesus Christusban ket termeset legē. Mikeppē? Első ast' mondod a Credobā: hisec a Iesus Christusban. Miczoda az? Az atia istennec egietlē eg' sūlōt fiaban, ackj annac vtanna fogantatot a b. lelektul es sūletet az Mariatul. Latod hog' az apostoli credo is en nec a tudomānac igassagat mutatia meg. Leg első sor bol az öröcké valo termesetről, meliben sūlettetet az attiatul, mel' neueste tic istennec eg' sūlōttenec. Masod sor emlekezetet tefen az apostoli credo az fel vōt emberi termesetről, a mel' fogantatot a b. lelektul es sūletet az Mariatul. Est az apostoli Credo ig' magaraztac eleitul foguan az aniafenteg hazban az Docstörök, ig' az Nicenumbeli giulesben, meliben vallast tesnek azoc a b. attiac az Iesus Christus felöl: Hisunc az Iesus Christusban, az attia istennec eg' fiaban, az ki az attiatul sūlettetet minden idők nec előtte sūlettetet az attiatul, nem teremtetet aki az vtan ala ballot az eghböl mi erettunk, es fel vōtte az emberi testet. Masod rendben allassunk töb bizonyagokatis elő. Masod rendben hozzuk elő az Prophetaknak irasokat. Mert ha meg nezed iol az Prophetaknak irasokat, mind eg' ienlō akarattal bizonyittiak, hog' az Iesus Christus iste nec fia legē ember legiē, hog' ez meg testesult Iesus Christus iste nec fia legē eg' nieluel valliac. Leg első sor olvasd meg Esa. 7 holot ekeppē

T.

Nicenumbeli giulesben.

II.

mond ifjuendőt az Isten lelke az Propheta által: *Ecce virgo concipiet & pariet filium & vocabis nomen eius Imanuel.* Meg magiarazza az s. Matthe cap. 1. hog' ez az velünk lakozo Isten az Iesus Christus legien. Mondharnad. De miczoda az oka hog' velünk lakozo Istennek monga az iras â Christust? Mert ha ertenek az eretnekek, tahat meg allananak raita. Miczoda az oka, hog' Istennekis velünk lakozonakis monga? Meg magiaraz az s. Ianos ca. 1. Äz ige teste lön es lakozot mi köstünc. Meg magiaraza s. Palis, hog' Istennek nag' el reitet titka ez, hog' az Isten lathatoua löt az testben. Hat igaz Isten az Iesus Christus. De velünkis lakozik az felvöt emberi formaban, az meliben kenuedet az mi valtsagunknak veghez viteleert. Azon Esa. 9. 11. 12. rešeben hasonlatoskeppen fol az Isten lelke äst monga: *Puer natus est nobis, filius datus est nobis, cuius principatus erit super numerum eius, & vocabitur nomen eius, Deus fortis, consiliarius, Pater futuri seculi.* Hog' vagón ez hog' gyermeknekis neuzei az Prodheta Istenuekis, hog' lehet az gyermek erös Isten, vgan azon gyermek bekesegnek feiedelme, es az örök életnek attia, kut feie hog' ha azert nielueknek vallasat ködueted, soha igazan öbue nem gialulhatod, mert soha az teremtet allat nem neuestetik erös istennec, akar mel' nag' aiandekal legien rakua. Meg angalokatis nem neuzez az iras Istennek. Hat al' meg it te bold eretnek, mert gyermekis â Iesus Christus az emberi formaban, az meliben neuokedet az isten elöt, â mint s. Lukacz 2. monga. De ezen gyermek erös Istennekis neuzettetik az ö röcke valo termesetre nezuen. Azon Esaias 25. 35. eckeppen fol az Istennek lelke. *Ecce Deus cum vindicta & retributione veniet. Ecce Deus ipse veniet & saluabit vos, tunc aperiuntur oculi caecorum.* Az Euangelistak kiualtkeppen Matth. 14. monga, hog' ez az el iduó Isté az Iesus Christus. Larode azert ezen bizonfagban, hogy az Propheta est az iduózitót nem csak Dauid maguabol valoznak

nak mongia, hanem aſt mongia, hog az Iſten iſu el fizeteffel, boſu allaffal, fizetefre az kegielem edenire nezue. Meg aſnak vtanna niluabban meg magarazza, mert aſt monga hogy az Iſten unon maga iſu el, es meg ſabadit minket. Jeremias nalis 23. haſonlatoskeppen tanit az Iſtēnek lelke: Iay az paſtorok nak, hog' az en mezomnek iuhait el fellieſtettek, nem de az paſtornak ezē az ſu tiſti, hog az iuhokat legelteſſe, de ezec az paſtorok, nem az iuhot, hanem ſu magokat legeltetik. Mond obſtan, de en fel tamaſtok eg io paſtort az en nepem kozze, akinek az ſu neue Iehoua Iſten leſen mi igaffagunk. Kettot mond it az Iſten unē maga az Jeremias által. Leg elofor, hog az Daud maguabol tamaſtia fel eſt az Ieſus Chriſtuſt. Hog hog tamaſtia az Daud maguabol? Meg magarazza ſ. Peter Act. 2. mert aſt mongia, hog az Abrahamnak es a Daudnak maguabol tamaſtia fel az teſt ſerint. De ezen Iſtēnek fiat neuezi Iehoua Iſtēnek mi igaffagunknac, mel' neuezetet ſoha az iras nem ſokot adni teremtet allatnak, hanem csak unen maganak tartia eſt az Iſten. Harmad rendbeli bizoſgunk legē az Euangeliftaknac es az apoſtoloknac irafokbol. Mert az Euangeliftak es az apoſtoloc nem kulomboznek az Prophetaktul, ſot az Euangeliftac es az apoſtoloc magiarazoi az Prophetak irafinak. Mert az Iſten ſu magat homaliosban ielentette ki az o teſtamētomban, hog nem mint az uyban. Az Prophetaknak irafok homaliosb, hog nem mint az apoſtoloke. Az Apoſtoloc iollehet azon iraft predikaltak, mind az által ſouetnekj az Prophetak irafinac es magiarazoi. Hogy mondak az Euangeliftac? Ioan. 1. ig tanit: Kezderben vala amaz ſolo ige az Iſten fia, es az kezderben Iſtennel vala, es Iſten vala, mindenek ſu általa lottek, es ſu nalanekul ſemmi nē lot az mi lot. Es az ige teſte lon es lakozek mi koztunk, es lattuk az ſu diczoſeget, Miczoda lehet niluabban valo bi zozſag

III.

kerdes.
felelet.

zonság ennel, az Iesus Christus termefeti felől, maga az pokolbeli ördög fok mesterfeget talalt ennek az magiarazatsnak fel forditására, de soha fel nem forgathatta az pokolnak kapuia. Ast mongia azért az s. Ianos hog az ige az ki minde neknek teremtoie, ű löt teste, es lakozor mi közötrünk. Az testnek neue az irasban valamikor mondattatik, iegizi az ű emberi testet, mel' al testből es okos lelekből. De az aposto, lokis (mert nem samlalhattiuk mind elő, hanem czac eg nehaniat samlalom elő.) Ezen vallásban vadnak, voltanak is, s. Pal Rom. 1. ast mongia: En Pal apostol valastattam az Istennek Euangeliomara, mel' Euangelium vagion az Isten felől a ki sülettetet az Daudid maguabol az test berint. De az meg sentelő lelek berint meg bizonitottam hog Istennek fia legyen az fel tamadasban. Miczoda lehet ennelis niluabban valo bizonság ennek az tudomannak meg erőssitese, hog' ast mongia: Daudid maguabol löt az Iesus Christus emberseg berint. De ast mongia, hogy az lelek berint mebizonittatott, hogy Istennek fia legien, mert saiat ereienek általa tamastta fel az halottak közzul az ű testet, Mikeppen Ioan. 2. űnen maga mongya az Iesus Christus: *Destruite templum hoc, & ego ad triduum adificabo.* Ő maga fel tamasttia azért az ű Templomat, az az, az ű testet az halalbol. Az emberseg tamasttia fel az meg holt testet? Nem, lehetetlen dolog, hogy az meg holt test tamasthatta volna fel űnen magát. De az Iesus Christus űnen maga tamasttotta fel az ű templomat. Rom. 9. ast mongia az s. Pal. *Ex partibus est & Christus secundum carnem. Deus autem laudandus in secula seculorum.* Athacza meg it te vndok eretnek Daudid Ferencz. Miczoda mond az s. Pal. Kertót mond. Leg először ast mongia, hogy az attiak közzul valo az test berint az Iesus Christus, hat czak az test berint az Iesus Christus Abraham maguabol valo, Mas először ast mongia

ga, hog' ezen Iesus Christus aldando Isten. Miczoda lehet nil
 uabban valo mondas, hog' mindeneknek felette aldando I-
 stennek mongia az s. Pal az I. Christust. Vallion lehete aldado
 Isten, mindeneknek felette valo Isten a teremtetett allatok
 közzül valamel, holot ast kialttria az Isten, hog' az u diczose
 get masnac nem adgia Esa. 42. Holot ast kialtia, hog' elotte v
 tanna sem volt, sem lehen mas formaltatot Isten, holot ast
 mongia az iras igaz Istennek lenni, az ki az tengert es min-
 deneket teremtet. Hat ezen bent Pal bizonittia est az tudo-
 mant Col. 1. *Per quem habemus redemptionem, per sanguinem ipsius, qui est ima-
 go Dei inconficui primogenitus omnis creatura quia per ipsum facta sunt omnia visi-
 bilia & invisibilia etc.* Kettot mond it az bent Pal Apostol. Leg e-
lobor ast mongia, hogy az Iesus Christus vere által vagyon
 az valtság, az veer pedig nem az Isteni termefete, hanem az
 emberi termefete. De meg magyarazza, hogy csak az vcr
 által nem lehetet volna az valtság, hanem abrazattia ez az
 lathatatlan Istennek, hogy ez által teremtettenek lathato es
 lathatatlan allatok, mely vtolso tulaidonsagok csak az egy
 igaz Istenre tartoznak. Ezek felet hald meg mel' niluan bol
 bent Pal 1. Timoth. 3. *Circa omnem controuersiam magnum
 est pieratis mysterium, Deus conspicuus factus est in carne.*
 Ast mongia az bent Pal, hogy az te kerektieni hitednek nag'
 el reitet ritka ez. Leg elobor azert. Mert ez az tudomany
 ellene vagon az okossagnak, Istennek lelke peczetli meg est
 az tudomant az valastottakban. Miert hogy ellene vagyon
 az okossagnak. Nē hibik a Törökök sem az eretnekek, miert
 hog' el reitetet tudoman', nē mehet eberi okossaggal inge, ha
 nē az istē ielertette meg a Prophetac es apostolok által az Ec-
 clesianac. Kiczoda az ki ielentetet a restben? Az vr I. Chris-
 tus, a ki az Abrahamnac maguat fel vorte, az lathatoua toza-
 te magát. Neged redbeli bizosagot vegunc inet, hog' a s. iras

az Iesus Christus felől oly ellenkező dolgokat mond, mel-
 lieket soha őszue nem gyalulhatnánk, ha csak egy természet
 volna ű benne. Neha az iras az Iesus Christus felől azt mon-
 gia, hogy Abrahamnakis előtte volt. Hogy vagy on ez hog'
 előtteis volt, vtannais volt. Ha csak az emberi természetet
 nezed az Iesus Christusban, soha őszue nem kapczolhad, hog'
 előtteis legyen, vtannais legien. De az Apostolok es az Pro-
 phetaknak irasa szerint őszue kapczolhad. Előtte valo Abra-
 hamnak az örökke valo formaban Isteni természetire nezué,
 vtanna valo az folgai formaban, ű maga azt mongya sient
 Matthenal husonkettődik rebeben, hozza elő az Iesus Chris-
 tus, hogy fiais vrais az Daidnak ű. Az Attia nem hya az ű
 fiat vranak, hat hogy hogy vagion ez, hogy vrais fiais? Vra
 az Daidnak az angialoknakis az Christus Iesus, es minden
 teremtet allatoknak, még az emberi természet szerintis. Ima
 mar az mel' test az örökke valo természettel eggiesült arra
 nezue. Az 6. Pal Act. 20. azt monga: Szerelmes attiamfiai pre-
 dikatorok, vigiazzatok, az ti niayatokat, mellien az 6. lelek
 ör alloua töt titeket, az aniašentegihazban, az melliet az Iste-
 nen az ő vereuel valtort meg. Mond hacza meg mikeppen va-
 gion ez, hog' az Isten saiat vereuel valtorta meg az aniašent
 egyhazat. Mert az Istennek vere ninczen, hat mikeppen mő-
 gia sient Pal. Mert az Christus Istenis emberis, az eg' semely
 ben. Az testben vert ontot az aniašentegihazert, hog' meg
 engestellie az Istének haragiat. De enek az ki ontot vernek
 sükerefsége fűg vala, az örökke valo Isteni természetűl, az
 mel' vala az Christus Iesusban, az emberi természettel eggie-
 situen, Mostan legien eleg, AMEN.

halgaszol
 ven.

ninczen
 Istennek
 uere.

XXII. Prædicatio.

AZ Apostoli Credonak rendi ferint megis imez igeket magiarazuk meg az vrnak segitsege által: Ezek az igek kösuetköznek immar.

Az ki fogantatec az sz. lelektül sületet à Mariatul:

Ennek előtte valo tanitasunkban az Apostoli Credonak rendi ferint kezdettünk sollani az I. Christusnak meg teste sülese felöl, holot meg magiarazuk es meg bizonitoc est hog az mi iduözitönk közbeniaronk az Iesus Christus ket természetü legen, hog igaz öröcke valo isten legen es igaz emberis legen, mi hozzank hasoutatos mindenekben az büntül meg valuan. Ez tudomant penig hog ha rea emlekezel negy dologgal bizonitok meg. Leg előbör az apostoli Credoual, meliben est mondod: Hisek az Iesus Christusban, az Attianak eggietlen sölöt fiaban, ki fogontatot sent lelektül, es sülettetek az Mariatul. Mert az mint hallod, leg előbör emlekezik az Apostoli Credo az Attia Istenül sülettetet fiurol. Masodbör az Mariatul sülettetet igaz emberröl az ki az sét lelektül fogontatot. Masod rendben meg bizonitok est az Prophetak irasabol, mert ha fel forgatod mind az Prophetac irasat, meg talalod, hog az Iesus Christust neuezi mindenöt Istennek es embernek, Iehouanac öröcke valo teremto istennek, es igaz természet ferint valo embernek. Harmadbör meg bizonitok est az Euangelistaknak es apostoloknak irasibol. Mert ezek meg magiarazzak niluabban az Prophetac irasit, a mit az Prophetak homaliosban mondottac az Chrüs felöl, az apostoloc ast niluabban meg magiaraztac. Negedic dologgal ezzel bizonitok meg, mert ket ellenkező dolgot predikal az iras az I; Christus felöl, mel' ket ellenkező dolog soha

meg nem alhatna, hogy ha az Iesus Christus Isten es ember nem volna. Neha az iras teremto'nek mongia, neha teremtet allatnak: Hog' vagon ez, hog' teremto'is lot, teremtetetis lot az Iesus Christus. Teremto' az orokke valo Isteni termeti serint, de teremtetet az bolgai forma serint, Neha az iras egienlonek mondgia lenni az (orokke valo) Attiahoz, neha kissebnek. Sz. Pal Phil. 2, egienlonek mongia lenni az Istenhez. De az Iesus Christus ast' monga az sent Ianosnal: Az en attiam nagj ob en nalamnal. Hogy hog' vagion ez, hogy egienlo'is, kissebis az Attianal? Meg magiarazzak est' az tudomant az Prophetak es az apostolok. Egienlo' az Isteni formaban, az az, az orokke valo termetben, de nem egenlo' az Istennel, az az, kisseb az Attianal az fel vót bolgai formaba. Neha az iras ast' mongia, hog' neuekedik az kegelemben es boldzesegben, mind az isten es emberek elöt. Neha ast' mongia, hog' az Isten boldzesegenek tar' haza a Christus, hog' hog' neuekedik az boldzesegben az kegelemben, ha taar haza az Isten boldzesegenek. Neuekedik nem az orokke valo termet serint, hanem az emberi formaban az melliet bizonyos idoben fel vót vala. Immar ez mostani oraban csak igen ro'uideden summa serint bolok imez ket dologrol.

Leg elöfor ast' magiarazzuk meg, miért kellett ket termet'nek lenni az Iesus Christusnak, mint nem eleg volt, hog' az valt' sagra csak Isten legyen, auag' csak ember, hanem hog' ennek az iduozitonek, az kozben iaronak egiser'smind Iste'nek es embernek kellett lenni. Masodfor az vran arrol bol' liunk miért valljuk est' az apostoli Credo serint, hog' fogantator' s. telektul az Iesus Christus. Czak ez ket dolgot magiarazzuk meg mostan ro'uideden az idonek allapattiaert.

AZ ELSŐRŐL.

Leg elöfor ast' mondam, hog' halgassuk meg csak igen ro'uid

uid summa ferint, mizoda ennek az oka hog' az Iesus Chri-
 stusnak istennek es embernek kellett lenni. Mert ha az isten
 semmi dolgaiban nem czelekedik oknekül, sokkal inkább ez
 nag' es meg böczülhetetlen dologban nē czelekedet semmi
 oknekül. Mert az Istennek minden czelekedetinel fellieb va-
 lo dragagalatosb az Christusnac meg testesülese. Felette igē
 nag' dragalatos czelekedeti az teremtes, draga czelekedeti a
 teremtet allatoknac meg tartasa. De mind ezeknel ezer gra-
 diczal nagob dolog meltofogos dolog, meg böczülhetetlen
 dolog az Christusnac testben valo meg ielenese. Hat est az
 dolgot bizonyos oknekül nem czelekedette az isten, hog' ast a
 karta, hog' az ű fia fel vennē az testet. Leg először azért bi-
 zonyos embernek kellett lenni az Christus Iesusnac. kiualtke-
 ppen három okaert, tudni illik, először az Isten igassagaert. ^{1.}
Másodszor az Istennek kegielmeert. ^{2.} Harmadszor az emberi
 nemzetnek es az aniasentegihaznac hasznaert, mely dolgot
 hog' meg ercz niluabban feretō attiamha halgas rea, im meg
 magiarazom csak igen rövideden. Leg először ast mondam,
 hog' az Istennek igassagaert kellett embernek lenni az Chri-
 stus Iesusnac. Mimodon? Imez ket okaert: Először mert az I-
 sten igassaga ast kiuannia vala, hogy ember fizessen ismeg az
 el eset emberert. Mert az Adam vetkezet vala az paradi-
 czomban, ű segte vala meg az Istennek paranczolattiat. Az
 Adam kőteles vala az Isten haragia ala, az bűn es karhozat
 az örök halat ala, hat az igassag ast kiuannia vala, hog' az el
 eset emberert ismet ember fizessen meg, ha angalat boczat-
 ta volna: Mert est mondhatnad: Nē boczathatta volna az
 ű angalat az ēbereknek valtsagaert az Gabrielt vag' Seraphi-
 mokat, hog' azoc lōttenec volna iduōzitōc? hog' ha az angalo-
 kat külte volna az istē, nē marador volna heliē az ű igassaga.
 Mert az istē igassagahoz nē fer ez, hog' az ēberert angal fizessē
 mert nem angyal vetkezet vala, hanem az földből teremte-

tet éber az Adam, hat az földből terétetet emberert, ébernek
 kellett vala meg fizetni. Mafodfor mit kiuana vala az isté igaz
 sága? Est kiuannia vala mafodfor, hog' vér ontassék ki az bü
 nert, hog' halál legyen intercedallion az embereknek az ú bü
 nökert. Hog' módot vala Isté Adamnac Ge:2. ást monta vala:
 Te Adam mihelt esél ez tiltot fanac gümölczeben, meg kel
 teneked haldod örök halállal. Ez az Isten sententiaia fel bö
 olhatatlan vala ennec be kel vala telliesedni. Ha angalat bo
 czatta volna isteni:ig be nem telliesedet volna az isten igaz
 sága. Mert az angal meg nem halhat. Ha czac az Istenfegbē
 ielent volna meg az Christus es az isten igazsága be nem tölt
 volna. Mert az isteni természet halhatatlan, hanem embernek
 kellett lenni. Sz. Pal Heb. 2. *Non enim angelos assumit, sed semen Abrahæ*
Mert ha angali testet vót volna fel ú, vg' ha az Isten az valt
 sagra angialt boczatta volna, nem lehetet volna elegseges fi
 zetes az Istenec igazsaganak. Mafodfor vgan ezen dolog
 ban kegelmet akaria meg mutatni az Isten az emberi nézet
 hez. Mimodon murattia meg kegelmesseget ebben az dolog
 ban? Ást kerddhetned. Meg ielentötte ebben hog' az te iduól
 segedre, az te vigasztalásodra az lathatatlan Isten az fel vót
 emberi természetben lathatoua tötte útet az isté. Hog' ha tsac
 az emberi formában ielent volna meg, soha te abban bizon
 ios nem lehetnel az te iduólseged felöl: Ha soha ollian bizo
 dalommal né iarulhatnál az isten sēki eleiben. De hog' az te
 természetedet vótte fel az Istenec fia, á te természeteből va
 lo test, az te czontodból valo czont, ezzel nag' kegelmesse
 get muratta meg te hozzád. Erről monga s. Pal Heb. 3. ol' Pa
 pi feiedelműnc vagon minekünk aki hasonlatos mi hozzánk
 á büntül ki valuan. Harmadfor kellett á Chrúsnac igaz éber
 nec lenni á mi vigasztalásunkra, ást mōga az isten á Mofesnec.
 Né lathat engé az éber hog' elliē. A Mofes Deu. 4. ást mōga

mofesnek

az

11.

halgas iol
rea.

3.

az Isten lelke, hog' az isten meg emestő fen. Hat az istenhez
 semmikeppen nem iarulhatunk mi az ember Iesus Christus
 nekül. Fel vötte azért az isten fia az emberi testet, hog' ű al-
 la iaruliunk az lathatatlan istenhez, es ne felliünk. De ezen
 Iesus Christusnak Iehouanakis kel lenni. Leg előfőr, hog' az,
 az istennek kegelmessege meg mutattassek mi hozzánk. Ha
 Istē angialat boczatta volna, azzalis kegelmesseget meg mu-
 tatta volna. Ha eg' embert eg' bünnekül formalt volna az mi
 valtsagunkra, abbanis ez ferint irgalmassaga meg teczet vol-
 na. De ebben főkeppen meg teczik, hog' nem angalt, nem te-
 remtet allattiat boczatta el, hanem termeket ferint valo fiat
 boczatta. Azert monga az Iesus Christus Ioan. 3. *Sic Deus dile-
 xit mundum, ut filium unigenitum daret pro eo.* Hasonlatoskeppen sol az
 s. Pal Rom. 8. ast monga: Mikoron lehetetlen dolog vala, hog'
 az törüen' altal iduözülhetnenk, az isten az ű fiat boczata el
 az testben. Azon s. Pal Rom. 8. est commendallia: *Qui proprio fi-
 lio non pepercit, sed pro nobis tradidit.* Hog' azért saiat tulaidon fiat bo-
 czatta el az bünös testnek hasonlatossagaban, meg mutatta,
 meg mondhatatlan ferelmet az emberi nemzethez. Mas elő-
 főr Imanuel nec kellett az Iesus Christusnac léni, hog' az bün-
 t az bünnek solgat el törölhesse. Kiczoda tistessege az bün-
 nec el törlese? Czak az örökke valo Istene, mint Esa: 43. ün-
 ga monga az isten: Czak en vagyok egiedül à ki el törlöm az
 te alnoksagidat. Kiczoda az ki el törli az bünnek solgiat az
 halalt, az örökke valo karhozatot? Czak az örökke valo is-
 ten. Eg felől azért embernek kellett lenni, hog' meg halhatna
 az mi büneinkert. Mas felől Istennec kellett lenni, hog' giöze-
 delmes lenne az bünön, az halalon, az karhozaton. Harmad-
for azért kellett embernek lenni, hog' az mit Adam engedet-
 lensegeuel el vestet vala, est az Isten fia heliere allathatna en
 gedelmessegeuel. Ast monga az Moses Gen. 1. hog' Isten az

Adamót az ű kepere teremtette, de est el vestötte az Adam; Kiczoda allathattia vala est heliere? Czak az aki teremtette vala. De az Isten teremtötte vala est az első teremtesben az ű kepere, hat senki est heliere nem allathattia vala, hanem csak az Isten. Negiedser es vtölsör, nem czac hog meg halgathasson, nem csak hog s. lelket adhasson, hanem hog' a mi testünket fel tasmthassa, az mi testünk nec lelkünk nec meg adhassa az bodogfagot. Kiczoda az teremtet allatok közt a ki az halottakat fel tasmthattia? az az, ki az halalbol fel tasmthattia az mi testünket. Kiczoda az ki meg adhattia az bodogfagot? Senki nem egieb, hanem czac az Iesus Christus, hat ennek az Iesus Christusnac Imanuelnek kel leni. Im mar menniunk az masodik czikkelre est magiarazzuk meg czac röüdeden.

AZ MASODIKROL.

Miert kellet s. lelektül fogontatni a Iesus Chrüfnac?

Mert est mondod az ű testfölese felöl: Ki fogantatek s. Lelektül. Ez vallasnak modgual est akariuk ielenteni, hog az Iesus Christus nem fogontatot firfi magbol, mkepé minden emberek az eg Iesus Christus kiuül fogotatnac firfi magbol az absoniallatnac meheben. De a Christus ne fogontatot firfi unac maguabol, hané firfinekül a s. Lelektül, hog ez ig legen megbizonittia s. Lukacz 2. re. Az Gabriel angalt el küldé az Isten az Mariahoz, hog az köuetséget meg mondana az Iesg Christus sületese felöl meg ielentene ű általa. Monda az angial: *Spiritus domini superueniet in te, et spiritus seu virtus altissimi obumbrabit te.* Holot meg magarazza az angal, hog az I. Christusnac fogontatasa firfi magnekül leben a s. lelektül. Miczoda az oka ennek? Hog azért fogontatot az s. lelektül firfi magnekül három oka vagon ennek kiualtkeppen. Leg első, hog az Istennek igereti es az Prophetiak be telliefegiene. Hog móda az isten paradiczomban az Adamnac eseti vtan mikor

meg vigasztalna az Adamot; *Semen mulieris conteret caput serpentis.* **Mi**
 czoda az oka, hog' aſt nem monda az Iſten, az firfiunak mag
 ua meg rontia az kigonak feiet, hanē az aſſoniallat magua ē
 Nem egieb az oka hanem hog' meg mutaffa az iſtē, hog' meg
 ronthattia az kigonak feiet az Ieſus Chriſtusnak fogontata
 taſa az ſ. lelektul az aſſoniallat meheben. Eſa. 7. aſt mongya
 vala az Iſten lelke: *Ecce virgo concipiet & pariet filium & vocabis nomen e*
ius Imanuel. Azt mongia az Propheta, hogy az ſūz fogad az ū
 meheben es ſūl az ſūz, Hog' azert be tellieſedgienek az pro
 phetiak az mellieket erről mondatot vala az Iſten; ezert kel
 let ū neki ſ. lelektul fogontatni, Masodfor ennek okaert, hog'
 ez az emberi teſt, a mel' ſūlettetik az Mariatul, egieſülhetne
 az örökke valo Iſteni termefettel. Valaki fogantatik firfiu
 tul es aſſoniallattul bünben fogantatic ezektul, bünben ſū
 lettetik azoktul, valaki fogantatic aſſoniallattul es firfiutul.
Mert az Adam ebbē hoſta be az egeſ emberi nemzetet, hog'
 az bünben fogontaffanak es ſūletteſſenek. Az Iſten pedig
 meg emeſtō ſeen es nem ſenuedheti el az bűnt. Mert ū tiſta
 maculanekul valo. Hogy hog' egieſülhetet volna hat az em
 beri termefettel az bünös termefettel az Iſtenſeg, hanem ſē
 uedheti el az bűnt, ſoha ez ſemmikeppen nem lehetet volna
 ha az Ieſus Chriſtus czac puſta ember atiatul aniatul ſūlet
 tetet volna es fogontatot volna. Hat ez az oka a mint ſ. lelek
 tul kellett fogontatni, hog' az makulanekul valo Iſtenſeg eg
 gyefülhetne az bünnekul valo teſtel. Harmadfor hogy az
 ū fogontaraſaual ſent lelkeuel meg ſentelne az mi foganta
 taſunkat. Mert az mint meg mondok ez előt az egeſ embe
 ri nemzetet, bünben fogantatik, valaki attiatul aniatul fogan
 tatik. Azert monga a Dauid Pſal. 51. Ime en az bünben fogan
 tattam es az melegitet engemet az en aniam. Iollehet meg
 mutat

kerdes.

felelet.

11.

oka.

3.

mutattia az Dáuid, hog' minden ember az bűnben fogantatik es bűletik. De csak egiedül az Iesus Christus bűnekül fogantatott az s. lelektül, hog' az mi bűneinket el törölhetne es el moshatna, az melliekben fogantatunk es bűlettettünk az mi attianktól anianekül. Mostan elég legien. AMEN.

XXIII. Prædicatio.

AZ Apostoli Credonak csak imez három igeket magiarazzuk meg mostan, melliekben rendel ást ualliuik. *Születet sűz Mariatul:* Ezekről bollow mostan csak rövideden. Ennek előtte valo tanusagunknak az ytolsó részében ást magarazok meg az Vrnak segitsege által; Miert kellett s. lelektül fogantatni az Iesus Christusnak, mert az harmadik czikkelben ást valliuk vala: Ki s. Lelektül fogantatott, meg bizonitok az Euangelistanak irasabol s. Lukacz cap. 1. eckepen iria meg: ást monga, hog' az Gabriel angal ást mōdotta az Marianak, az s. lelek sál te read Maria, es a felfeges Istennek ereie arniekoz meg tegedet. Matth. 2. ást mongya az angal az Iosephnek: Ioseph te Dáuidnak fia, ne had el az Mariat; Mert az mi ű benne vagon sēnt lelektül vagon az. Hat az Apostolok igazan valliak, hog' az sēnt lelektül fogantatott. Miczoda az oka, hog' s. lelektül kellett fogantatni az Iesus Christusnak. Leg előfőr azért hog' az Prophetiak mellieket Isten meg mondott vala még annak előtte be telliesednenek. Még az paradiczomban ást mondotta vala az Isten az Adamnak: *Semen mulieris conteret caput serpentis.* Nem mondotta az Isten, hog' az firfiunac magua rontia meg az kigo feiet, hanem hogy az ábsóniallat magua rontia meg. Melliel meg

meg mutattia az Isten, hog az Messias $\hat{e}$. lelektul fogontatik
 firsiui magnekul. Esa. 7. *abit mongya az Isten lelke: Ecce vir
 go concipiet & pariet filium. & vocabis nomen eius Imanuel.* Hasonlatoskep-
 pen az Jeremialnak 31. rebeben *abit mongia az Isten: Ecce ego no-
 num quidam faciam:* Mel' mondasban meg ielenti az vrnak lelke
 hog az Messias firsiui magnekul $\hat{e}$ uletterik az $\hat{e}$ ssoniallattol.
 Masodfor kellett $\hat{e}$ .lelektul fogontatni az Iesus Christusnak,
 hog az $\hat{o}$ r $\hat{o}$ kke valo Isteni termesettel egiesulhetne. Valaki
 fogontatik firsiui magbol, az, az bunnek az fertelmessenek
 alaiavettetik. Lehetetlen penig, hog az Isten fertelmes tista
 talan allattal eg semeliben lehessen es vele eggiesulhessen.
Abit monga Moses Deut. 4. hog az lathatatlan Isten meg eme-
 est $\hat{o}$ $\hat{e}$ nen, meg emestri hertelenseggel az pozdoriatt. Hasonlat-
 oskeppen az Isten meg emestene az bunos termesetet. Hog
 annakokaert az emberi test, melliet fel veendo vala az Isten
 fia meg ne emestetnek az Istensegtul, hog az valtsagban az
 iduollegben eggiesulhessen, ezert kellett az $\hat{e}$ .lelektul fogon-
 tatni. Harmadfor annakokaert, hog az $\hat{u}$ tista fogontatasa-
 ual meg tistitana az mi vndok fogantatunkat, az $\hat{u}$ macu-
 lanekul valo fogantatasaual. Azert monga David Psal. 51. Is-
 me az bunben fogantattam, es az en aniam engemet vgyan
 az bunben formalt, es az alnoksagban melegitet. Mel' mon-
 dasban meg mutattia, hog minden embereknek fogotatafok
 meg annioknak meheben tistalan. De hog az Iesus Christus
 $\hat{e}$ .lelektul fogontatik fertelmessenekul, bunekul, firsiui mag-
 nekul, hog est az eredendo bunt az meliben mi $\hat{e}$ uletterunk
 el torlene mi rolunk es meg tistitana minket. Immar k $\hat{o}$ uet-
 kozik rendel imez czikkel $\hat{a}$ melir $\hat{o}$ l mostan folunk: Fogon-
 tatec $\hat{e}$ .lelektul, $\hat{e}$ uletek $\hat{e}$ uz Mariatul. Mely vtolso czikkelt,
 hog meg magarazhassunk, hog hasonnal mehes innen, czak
 rovid befeddel folok az Iesus Christusnak $\hat{e}$ uletese felol,

Q

Kes

Ket dologban foglalom penig ez egész tudomant be ezac igē rōuideden. Leg előőr aſt magarazom meg mikor ſülettetet az Chriſtus, holot ſülettetet, kitul ſülettetet es miert ſülette tet. Mert aſt mondod ſületek ſüz Mariatul. Maſodik rendben arról ſolok, miert kellett ſülettetni az Chriſtusnak, auag miczoda haſna vagon az Chriſtus ſületesenec az ſüz Maria tol. Ez ket dologrol ſollok czak rōuideden.

AZ ELSŐRŐL.

Leg előőr aſt mondam, hog aſt vegük it eſünkbe. Miczoda időbē, mikor ſülettetet legēn az Mariatul a Chriſtus, hog bizonyosok legūnc ez moſtani meg vakult Sidok ellē, hog a; Ieſus Chriſtus az emberi teſtben a ſolgai formaban meg adatot immar minekūnc. Mert iollehet az Ieſus Chriſtus vilag teremteſetül foguan rendeltetet volt erre, hog fel vegye az emberi teſtet. Mikeppen az Salamōnal Pro. 8. ū maga aſt mōgā az Iſten fia. *Ab aeterno et ab initio ordinata ſum.* S. Peter 1. Pet. 5. aſt mongia: *Præordinatus ſuit ante iacta fundamenta mundi.* De ez az ſületes az ſolgai formaban valo meg ielenes lōt az vtolſo napokban, ez vilagnac az ū vtolſo czickeleben. Mikeppen azon ſ. Peter 1. Pet. 1. niluan meg mongia: *Patet factus in nouiſſimo die propter nos.* S. Palis Gal. 4. aſt monga. *Vbi venit plenitudo temporis emiſit Deus filium ſuum factum ex muliere, factum legi obnoxium.* Mondhatnad, Miczoda az oka, hog az Iſtennec ſianak az vtolſo időben kellett ſülettetni? Ved eſedben kerlek. Leg előőr ennek okaert, hog be tellieſednenec az Prophetiac, melliekben az Iſtē meg Prophetaltatta vala eſt, hog ez vilagnac vtolſo reſeben kellene el iūni az Meſſiaſnac az iduōziteſre. A Iacob Patriarcha mikor teſtamentomot tenne az ū ſianac Gen. 49. Iura az egik ſi azkinec neue Iuda vala. monda annac a Iacob: *Non auferem ſeptrum a Iuda, nec legislator eſt pedibus eius, donec veniat* Sylob. Mel' mondaſhā meg ielenſi a Iacob Patriarcha halalanac előtte, hog akkor ielenec meg a Meſſias az emberi nemzetnec iduōſſegere, mi

1. halgas
id. vca.

köron az bírodaló el kezdetnek az Iudanae nemzetfegeről
 es idegen fejedelemre szállana. Hog pedig ez a Prophetia be
 telliesedet legyen, meg mutattiac az apostoloknac irasi. Mert
 mikor az Christus sületetet, akkor immar az Augustus biro
 dalma alat valanac, akkor rotattia vala a Sidofagot. Az Da
 nielis 8.9. meg Profetatta vala est. Az Aggeus 2. ast mondta
 vala: *Maior eius gloria secundi templi quam prioris.* Mert az Messiasnak
 el kel ióni az masodik templomnak fel allatafaktor. Mel' mō
 dasban meg mutattia az Profeta, hog' akkor kel el ióni az Me
 ssiasnac, mikor a masodic templomfen al. De a masodic temp
 lom is el romlot az vtolso idōbē, tahat meg adatot az Messias
 az vtolso idōbē. Masodfor est kerdhetned. Miczoda az oka,
 hog' illien keson akarta sülettetni az istē az ū fiat, mi az oka,
 hog' el halasztotta ez vilagnac vtolso resere az I. Christufnac
 sületetefet, mert ha meg samlalod az idōt, sülettetet ez vilagnac
 az ū ideienek 3906. estendokor? Iollehet az istē tanacza
 nac senki vegere nem mehet, miert halasztotta ennire az ū fia
 nac sületetefet, mind az altal meltan est felelhettiuc, hog' ezert
 halasztotta e vilagnac vtolso resere, mert vg' akarta. Mert az
 Istē bōlcselegenee vg' teczet. Est mind az altal tanusagnac o
 kaert mondhattiuc okanac, hog' ezeez haladeckal inkab
 meg teczenee az bunnec isoniu volta. Ha az Adamnac este
 tinee vtanna el boczatta volna a Christust, soha ol' igē meg
 nē bōczúlhattuk volna ast, a mel' isoniu legyen. De az idōnec
 hōsu voltaual inkab meg ismertetet a bñn, hog' igē nag' legē.
Masodfor, hog' az hōsu idōuel inkab kerestetenee auag' ki te
 czenee az Istēnec kegelme, hog' enni ideig halasztotta. Ha va
 lamit te nag' ahitatossaggal kivanb, ha te neked mingiarast
 meg adattatik, nem ollian io keduet vesed, de ha soc varassal
 adatic teneked, keduesb palad az: Ig' az Istē soc Patriarchak
 nac s, kiralioknac kōniōrgesek nec vtāna boczata el az ū fire

11.

felelet.

halgaszol
vea.

pelda.

Q 2

Simeon.

II.

ker.

fe.

fogadaf
Hremel.

III.

es ezzel böczületesse tési az Christusnak el boczatafat. Azert monga vala amaz iambor Simeon á ki öleben vötte vala az Iesus Christust: *Nunc dimittis seruum tuum domine in pace, quia vident oculi salutare tuum, quem misurus eras.* Masodör immar lassuk, meg ábtis miczoda helien sületet az Iesus Christus. Hog nil, uabban meg erced azokat az igeket. *Natus est ex Maria virgine.* Meg magarazzak annak okaert az Apostolok, hog á folgai formaban sületet az Christus Bethlehemben, mikeppen sent Lukacz 2. böseggel meg iria, Mondhatnad. Miczoda az oka hog Betlehemben kellett sületetni az Christusnak? Kellet sületetni Bethlehemben az proferiaert, melliet az Isten meg mondatot vala iöuendöben. Mich. 5. ábt monta vala az Isten lelke: *Et tu Bethlehem Iudaea, nequaquam minima es in ciuitatibus Iuda, ex te enim egredietur lux.* Mat. 2. meg vagö ének magarazatia, hog á profeta bol á Christusnak sületese felöl, mel' tudomant azert kel meg tanulnunk, hog meg erőssögiünk az istének igeretinek igaz vallasaban, Valamit az isten igir, valamit fogad lehetet len, hog ábt fel boncza, Mert ábt mongia s. Pal, hog az isten aiandeki penitentianekül vadnak, az az, soha az Isten megh nem banta, valamit eczer iger soha meg nem mosollia ábt, fel fogatta vala ébt, hog az ü fia Bethlehemben sülettetnek, beis telliesite ébt, fel fogatta vala ébt teneked, hog el törli minden büneidet, hat beis telliesiti, fel fogatta vala ébt, hog az örök bodogsagot meg adga teneked, hat beis telliesiti. De vgá ezen tudoman' meg hamissittia ezeket az Sidokat, akik meg vakultanak, akik variac még az Iesus Christust, Bethlembé kellett sülettetni az Christusnak. De ez az David varasa regen el romlot, hat meg teczik ebböl hog az Iesus Christus meg adatot az folgai formaban. Harmadik czikkelben ébt lassuk meg kitül sületet az Christus. Meg monga az apostoli Credo, ig bol: *Natus est ex Maria virgine.* Hat az Isten ac fianac kel

et

let fűlettetni, kellet ez vilagra lenni az Isten decretoma fe-
 rint á fűz Mariatul. Mondhatnad. Miczoda eñek az oka hog-
 nemzet fűerint vallast kel erről tenni, hog az Mariatul kel-
 let á Christusnak fűletetni, mel' Maria felette igen nag' fűent-
 segre iutot vala, mint gakorta tefen erről á fűiras emlekeze-
 tet, hog az Iesus Christus fűletet legien á fűz Mariatul! Leg
elbőr hog meg mutassuk azt, hog az Istenec fia David ma-
 guabol valo legen az test ferint. Mert az Isten az David ha-
 za nepehez köttötte vala azt, hog onnan kellene az Messias-
 nak fűletetni. Mint Psal. 132. monga az David: *Iuravit Iehoua, &*
non pœnitebit eum, de fructu ventris tui proam etc. Hasonlatoskeppen
 sol az Gabriel archangial az Marianak Luc. 2. Hat ez niluan
 valo dolog, hogy az David maguabol kellet fűlettetni Isten
 igereti ferint az Iesus Christusnak. De mind az Maria mind
 az Ioseph az David maguabol valok valanak, mikeppen az
 Angial mongia az Marianak: *Dabit Deus semen patris tui in sempiternum.*
 Holot az angial az Marianak attianak neuzezi az David-
 dot. Mert az David maguabol valo vala az Maria az Ioseph
Hat ezzel meg mutattatik hog az Iesus Christus az Maria-
 tul fűletetet, az ki az David maguabol iöt vala ki az ember-
 seg ferint. Mert ittis meg vala Prophetalua, hogy az David
 maguabol ackor fűlettetnek az Christus mikor felette igen
 nag' fűegensegre iutna az Davidnak haza nepe mint Esai 11. ol-
 uafod meg, ašt monga az Propheta, hog az Iessenek giökere-
 ből iü ki az Iesus Christus, az az, mel' fűegen' vala az David-
 nak attia az kiralsag elöt, fűinte ollian fűegen legen az ű haza
 nepe mikoron az Messias fűlettetik, meliben az istennek lel-
 ke tanit vigasztalafunkra, hog eleitül foguan az Istē az el vet-
 teteket ez vilag elöt fokta maganac valastani, melliet ezert
 czelekedik, hog ez vilagnac gazdagit, bőlzeit meg fűegenit
 se, az mint fűent Pal sol 1. Cor. 1. Negiedfer aztis lassuk meg,
 miert

miert kellett süztül sületetni az Iesus Christusnac, mert az okossagnak ellene vagon ez, hogy süz sülhessen, hog' annias is legyen, süzis legyen, az mint az meg vakult Sidoknac az poganoknak lehetetlennek teczik, hog' süzis, annias lehessen. Mind az által bizonyagot re'nek erröl mind az Prophe-
tak es az Apostolok irafok, Süztül kellett azért sületni, imezert, hogy meg valasztassek minden embereknek sülete-
sektöl, egieb emberek sületnek aniatul firfiui magbol, azért bündöfök. Az Iesus Christus süztül sülettetik de firfiui maga-
nekül az sent lelektül fogontatik bünnékül, hog' az mi büne-
inket el törölhetne. Immar röüidedé menniünc az masodik
czikkelre. **AZ MASODIKROL.**

Mi hazna vagion az Christus sületesenek?

1. Masodfor a'nt mondam, hog' a'ntis meg lassuk es meg hal-
gassuk mi hazna legyen ennec, hog' az emberi testbē sületetet
az Christus a' süz Mariatul, tanusagnac okaert czac neg' has-
nat samllaliuc mostan elö. Mert ha az vr engedü, hog' az Vr-
nak sületesenek napiait eriük, azokban az napokbā azokrol
bőuebben kel söllani. Elö hazna azért az Christusnac süle-
tesenek az Mariatul ez, hog' a' mi fertelmes sületesünket meg
sentelne es meg mosna minket az mi vndok sületesünkböl,
czac az eg' Christus, az az, ki süztül sülettetet, az az, czac e-
giedül ü az, az ki bünnékül sülettetet, mint hog' fogontatot
az s. lelektül, yalakik ü elötte voltanak eleitül foguan, az Iste-
ten haragia, az bün alat sülettetenek. De az Christus en eret-
tem te eretted sületet az Mariatul, hog' a' te fertelmessagedet
meg rontana. Masodik hazna sületesenek az Mariatul. Hab-
na giümölcze, hog' meg roncza az ördögnek or'bagat mint s.
Ianos 4. a'nt mongia; *In hoc apparuit Iesus Christus, vt destruat opera diaboli*
Az Esaiasnal 9. a'nt mongia, hog' az giermek a' ki sületetet az
az öröc Isten, azért adatot minekünc, hog' az kegetlen paller
nak

nak nehez terhet el venne az mi valunkrol. Ki vafa az az Paller? Az ördög az ki minket sententiaz vala az Istennec haragiara es az karhozatra. Harmadik haszna. Hog az Christus fületetet az Mariatul ez, hog az törüennec vadolo sententiaiatul meg fabaditana. Sz. Pal tanit erre Gal. 4. Mikor el iöt volna az idönek tellies volta, ki boczata az Isten az ü fiat fülettetet azzoniallattul, fülettetet az törüen' atka alat hog azokat az kik az törüen' atka alat valanak meg fabaditana a Christus, hat fülettetet azzoniallattul fiisui magnekül, fülettetet az törüennek atka alat, hog tegedet engemet meg fabaditana az kik az törüen alat valank. Negiedik hasznat est tanulliuk. Az Iesus Christus embernek fiava lön, holot Istennec fia vala, azzoniallattul fülettetek emberre lön, hog minket meg fabadithatna az büntül, le balla az egből, hogy minket fel emelhetne, embernek fiava lön, hog minket embe reket Istennec fiava tenne, Istennec fia lön, hog sent leket adhatna minekünk, hogy az örök eletnek bodog szagaban vi hetne az kegelem edenit; Ennek legen diczöseg, bírodalom, mind örökön öröcke. A M E N.

XXIII. Prædicatio

AZ Apostoli credonac rendi serint követköz nec immar imez igek: Mond; Sz E N V E D E az Pontius Pilatusnak alat ta, fel febüttetek az kereftfara, meg hala, el temettetek.

Az egesz apostoli Credot az eggigiü embereknek tanusa gokra öbtiuk kiualtkeppen tizenket czicketre, melliek közzül ez ideig harmit magiarasztunk meg az vrnak segítsege altal: Az első czikkel vagon az eg Isten felöl, es az artia Istē nec igaz Isteni természetű felöl, melliet vallük földnec es mē nec teretőienec. A második czikkel vagon a Christusnak Istē sege felöl, es azon Christusnak öröktül foguan valo fületese

felől az attia istentül. Harmadik czikel vagón a Christusnak meg testesülése felől, meliben aſt vallius, hog fogontatot két lelektül es búletet búz Mariatul. Mostani leczkenkbe immar köuetkezik az negedic czikkel, meliben meg iriak az apol. tolok mi vegre vötte fel az emberi testet az Iſtēnc fia, tudni illik, hog fel vöt emberi testben ſenueduē mi erettünc, fel ſeſitellec az kereztfara, meg hallion es el temetellec, fel tamad gon es fel mennien az eghbe az attia iſtēnc iobiara. Mostani leczkenknek azert czac ez a ſümaia: Az negedic czikelbe meg iriac az apostoloc mi okaert, mi vegre testesült meg az vr Iesus Christus. De hog haſonnal halgathassuc meg eze ket az igeket, ſölok czac az Christusnak ſenuedese felől, mert azt vallius, hog ſenuedet legē a Christus Pontius Pilatusnac alatta. Be foglalom penig ez mostani leczkenket im ez neg dologban. Előſör honnan indittatot a Christus az ſenuedese re. Masodſor aſt tanulliuk meg miczoda volt az Christusnak ſenuedese. Harmadſor mi vegre ſenuedet a Christus, az uag miczoda haſna legē az Christus ſenuedese nec. Negiedſer, miert monguk aſt, hog ſenuedet Pontius Pilatusnac alatta, közönſeggel ig ſoktac mondani: Kenzatec Pontius Pilatusnac alatta. De a mint vagón a Görög es deak nieluben ig vagón: Szenuedet az Pontius Pilatusnac alatta ſabad akaratia ſerint ig mongak azert, Szenuede az Pontius Pilatusnac alatta. Czac ez neg dologrol ſölok röüideden.

AZ ELSŐRŐL.

Honnan indittatot az Christus az ſenuedese re?

Az mondasban hog leg előſör aſt halgassuc meg, hog miczoda ockal indittatot erre a Iesus Christus, hog ſenuedne erettünc az Pontius Pilatusnac alatta. Holot leg előſör eſt ved eſedben, hog nem törtenetből ſenuedet, ſem penig le nē czak az emberek nec iritſegekből, auag gonofagokból, hanē

az öröcke valo Istennek tanaczabol es decretomabol. Mely
 dolog meg teczik ebből, hog az isten annac elötte eg' nehan'
 faz estendöuel meg prophetaltata vala. Mas odfor ebris ebed
 hen ved it, hog nem az ü maga bünciert senuet. Miert?
 Mert tanubizonfagot tesen az iras arrol, hogy az Christus
 bünnekül legien. Az Esa. 53. azt mongia, hog ez az baran' az
 Messias soha bün't nem czelekedet, hog' alnokfag nem talalta
 tot az ü saiban. S. Peteris 1. Pet. 3. vgian ezen dolgot bizonit
 tia. Hat miczoda az oka, ast kerdhetned it elöbör, hog' ez az
 Istennek fia, az senuedefre boczatta ü magat szabad akarat-
 tia serint? Harom okat talalliuik ennek kiultkeppen az s.
 irasban. Elso oka az emberi nemzetnek az ü büne, es az bün-
 ert valo kötelezese az örökke valo halalra es az karhozat-
 ra. Egy felöl az bün al vala az emberi nemzet elöt, mas felöl
 az Istennek haragia es az öröcke valo halal az bün ellen.
De mit czelekedik ez az Istennek fia, hogy ezektül meg sa-
 badithasson minket. Az Istennek haragiat, az törüen' atkat,
 az karhozatot, az halalt ü magara vesí, senued az emberi nē
 zernec vetkeert, hog' azokat el törölhesse es meg szabaditha-
 son minket az bün'tül, sok santalan irasink vadnak erröl az
 Prophetac es apöstolok irasiban. Esa. 53. azt mongya az Isten
 lelke: *Vere dolores nostros ipse portauit, et infirmitates nostras ipse baiulauit, vul-*
neratus est propter nos, percussus est propter peccata nostra. Söt az Istennek fia
 Esa. 43. rekebenis ig' bol: *Seruire fecisti me in peccatis tuis, et negotium se-*
cisti mihi in iniquitatibus tuis. Az aldozatoctal nem törölheted el a
 te büneidet, hanem solgaltattal engemet az te büneidert. Az
 zon Isten fia az s. Dauid enekenek 69 rekeben ast mongia: az
 en ellensegim felül halattac az en haiamnak salait, kik enge-
 met hamissan törüentelen kergetnek, többen vadnac hog' nē
 mint az en feiemen való hai salok. Miert? Mert ast mongat
qua non rapueram debebam soluere. Kiczoda vala az ki el ragatta va-
 la

Bizoniara
 o' mialg az
 mi betagse-
 gonket, es
 ven' uerig az
 mi fardal-
 minkat:

la az predat: Az Adam az ki meg segte vala az Isten paran-
 czolattiat, De ezért az meg segefert kiczoda fizete meg.
 Azt monga, hog' ű fizette meg az mit el nem ragadot volt.
 Masodik okat tanulliuc az sent irasban az Christus senuede
 senek, az attia Istennek meg monthatatlan serelmet az em-
 beri nemzethez, mel' serelmet nag' giakorta commenda az
 sent irasban minekünk s. Pal apostol Rom. 5 ig' fol: Meeg az
 igaz emberertis nehezen halna meg valaki, de hogy ha vala
 ki meg halmis azert az kiből varna valami nag' iutalmat, nē
 czuda volna. Mond ostan: Az Isten ezzel aianlia az ű ferel-
 met mi hozzanc, hog' mikor ű neki ellensegi volnāc, a Chrŭs
 ackor sēuedet mi ertünk, mel' mondasban meg ielēte a s. Pal
 miczoda legē meg serzō oka a Christus senuedese nec, tudni
 illik az Istennek kegelmessege az emberi nemzethez, S3. Pal
 Rom. 8, azt monga: *Deus proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tra-*
didit illum. Meliben az Isten lelke aianlia minekünk az Istenek
 meg monthatatlan serelmet mi hozzanc, Kiczoda az ki fol-
 gaiert fiat halalra boczatana, ol' folgaiert aki ellensege vol-
 na neki? De az Istennek nem czak folgai, hanē a mint s. Pal
 monga ellensegiis valānc, mert az bűnec miatta el sakatruk
 vala az Istenül es az ű igassagatul. De az Isten mi erettünk
 folgaiert es ellensegiert, nem keduezet az Christusnak az ű
 s. fiānc, a mint s. Pal fol: Harmadik okat talalliuc az s. iras-
 ban, hog' az Christus senuedet. Miczodat? Az Istenec fia-
 nac serelmet az Ecclesiahoz. Az aiaab. eghazar az Isten fiabā
 valastotta el az örök életre az mint S. Pal fol. Eph: 1. Hogy
 meg ez vilagnak fundamentomanak fel vetesenek előtte az
 Iesus Christusban valasztot el az Isten: Hat czac az Christus
 ban lehet az mi életűnc, iduössegűnc es az örök élet nec meg
 nierefe. De ki estűnc vala az Istennek kegielmessegeből, ki
 az örök életnek bodog sagabol az Adam esetiuc, Mit czele
 kedic

hat az Isten, hog' az ű bēne valasztot emberec el ne vezzenec. SzPal tanit erre Eph. 5. azt monga: Az Iesus Christus ferette az ű aniasentegihazat es atta ű magat az aldozatra az anias senteghaznak, bűnenek el törlesere. Sz. Ianos 10. ref. ű maga monga az Christus: senki en túlem el nem veszi, hanem sabad akaratom ferint adom az en lelket az en iuhaimert. Hafō latoskeppen sol Esaias 53. mikoron sol az Messiasnac senuede dese felō: *Oblatus est quia ipse voluit.* Ez az első czickel. Menniünk immar az masodikra Isten segítsegeből.

AZ MASODIKROL.

Miczo da legien az Iesus Christus senuedese?

Masodzor azt mondam, hog' azt vegűc esűnkben, miczo da volt az Iesus Christus senuedese. Mert azt mondod: Senuede az Pontius Pilatusnac alatta. Mikeppen kettőből al az ember, az halhatatlan lelekből, es az romlas ala vettetet testből. Hasonlatoskeppen ket fele senuedese volt az Christusnak, az egic rese volt lelkeben, az masik testeben, mel' tanusa got, az te viga stalafodra kel esedben vened, hog' bizonios lehes ebben, hog' meg fizetet az Iesus Christus mind lelkedert mind penig testedert. Hog' ha czac testben senuedet volna, hat czac testedert tōt volna eleget. Ha czac leleken senuedet volna, hat czac lelkedert tōt volna eleget. De azer veszi az testet es az senuedest, hog' mind lelkedert testedert eleget regien. Mondhatnad: Mit senuedet testeben mit lelkeben? Lelkeben sokkal nagiobbat senuedet, hogy nem mint testebē. Mert senuette hog' leg előszōr istē haragianak meg emeztō szener a mel' az emberek vralkodik vala. Azt mongya a Moses Deu. 4. Hog' az isten meg emeztō tűz, mikoskeppen az szen hertelenfeggel meg emezti az pozdoriat, azonkeppen az Isten haragia meg emezti az embereket az bűnert. Ezt az Isten haragiat magara haita. Senuede azer ezt az isten haragianac tűzet az Iesū Christus, Masodzor

*Ag vr afav-
ta ötöt
betegségök-
kel meg
vontam.*

*Az te ha-
zadhoz
vagy zere-
lem mag-
amozd er-
gődet.*

benuedi lelkeben az törüennek atkatis. Mit mondot vala az Isten Deut. 21. *Maledictus omnis qui pendet in ligno.* Az Iesus Chrüs fel fügészetek az fara, hat atokban lön Istennek az ü sententiaia berint. De ez az atok tied es enim vala nem öue. Hogy azert az Isten fia az fan füg, ackor az atkot benuedi te eretted es en erettem, hog az ü atkaual te meg aldassal. Harmad bor benued az Christus lelkeben giötrelnemet es faidalmakat. Azert monga s. Mathenal, hog somoru az ü lelke mind halalig, es azert panabolkodik Pfal. 69. Hog be merült ü az feneketlen sarban, hog ha az az test nem taplaltatot volna az mel' eggiesült az Isteni termesettel, semmikeppen ezeket az lelki benuedeseket el nem viselhetete volna.

Testben miczoda benuedesi voltanac ?

Meg iriak az Euangelistak, czickelenkent mikoron azokrol meg emlekeznel, hog te eretted czelekette, meg fogattatic, ü meg kötöztetic az kertben, hogy tegedet meg oldozna, rabbia ne lennel az ördögnek, mint sent Ianosnal. 8. monga az Iesus Christus: Kötözue valal, hogy semmit egyebet ne czelekedhetnel, hanem az mit az bün kiuaña, de az Isten fia meg kötöztetet, hog teged meg oldozna: Annak vtanna vadoltatik az Pilatus elöt az Isten fia, hogy meg mentene tegedet az te vadoloitul, az ördögtül. Niakon czapdoztatik hog az niakon czapdoso angalt el vege mi rolunk. Arczul czapdoztatik, hogy az Isten kepet, az melliet el vestettünk vala, ast meg epitene te benned. Meg sidalmaztatik, hog a te sidal massagodat el vene. Meg fostatic az ü ruhaitul, hog az öröc eletnek ruhaiat adga mi reank: Fel fesitetic, hog az mi ados leuelünket fel saggatna. A kereftan meg hal a Christus, es el temettetic, hog az ü halalual a mi halalukat el vege, es meg eleueniczé minket a mi halalukbol, Ez ket bēuedes vagō a s. i. rasban, az

az mel' tulajdonittatik az Iesus Christusnak, Immar az har
 madic czickelről csak ket befeddel folok.

AZ HARMADIKRÓL.

Harmadfor aſt laſſuk meg miczoda giümölcze vağõ, hog
 ſenuedet az Pontius Pilatus alat, Eldõ haſna az Christusnak
 ſenuedefenek, hog az ũ ſenuedefeuel meg ſabaditot, minket
 az Iſten haragiatul, mikeppen errõl az iras fok helien tanu
 bizoſagot teſen, S. Ianos 1. Ioan. 1. S. Pal 1: Cor. 5. Az iſtõ vğ
 mond, az ki bünt nem tud vala, aſt atocka teue mi erettünk,
 hog el venne az iſten haragianac ſenet, azert ſenuedet, Ma
 ſodfor az Christus az ũ ſenuedefeuel meg ſabaditot az tör
 uen' atkabol, mikeppen ſ. Pal Gal. 3. tanit: Az Iesus Christus
 vğmond, atocka lön, hog az Abrahammal tõt aldas ſallana
 mi reanc. Hasonlatoskeppen tanit 2. Cor. 5. Harmadfor ſenu
 uedet az Christus, hog az mi büneinket es az bün ſolgiat, es
 az öröcke valo halalt el rontana, Azert kialtia Oſe. 13. O ha
 lal en leſek az te halalod, leſek halalod teneked halal, Neged
 ſer ſenuedet az Iſtõnek fia eñek okaert, hog az aniaſ. eghaz
 ban, az kegelemnek edeninek peldaiok lenne az ſ. eletre es
 az bekeſeg türefre, 1. Pet. 3. aſt monga: Az Iesus Christus igaz
 leuen, ha mi erettünk, hamiffakert ſenuedet, peldat aduan mi
 nekünk &c. Hog azert az ũ niomdokit miis kõueſſük, azert
 peldank akart lenni az Iesus Christus.

AZ NEGIEDIKRÓL.

*De miczoda az oka hogy neuezet ſerint meg iriac
 eztis, hogy Pontius Pilatus alat ſenuedet à Christus?*

Ket okaert emlekeznek errõl, Leg elõfõr, hog meg muta
 tallak ez, hog az Prophetiak igazan be tõltenek az Christus
 ſenuedefe felõl. Az Daniel 9. aſt iria, hog ackoron kel az
 Christusnak ſenuedni, mikoron az negyedik birodalom el
 kezde

2.

rik. De ez az Pilatus az Romabeli birodalomnac tífartóia
 vala. Hat ezzel mutattatik meg, hog' akkor kellett be telliesed
 dni az Isten fiának senuedese nec. Az Iacobis meg mondot-
 ta vala az ű fiának, hog' akkor iűne el az Mellias, mikor ű az
 birodalom el vetet nec a Iuda nemzetsegeből. Mas előr ez,
 ert tesnek ēlekezetet az Pilatusrol, hog' meg mutassac a Chri-
 stusnac senuedese t, hog' a Christus az emberekre nezue, vgy
 senuedet mint gonoz teud. Ha pedig ű magara, meg holt mint
 artatlan, Pilatus eleiben vitetik, külfőkeppen vgy sententiaf
 tatik meg, mint gonoz teud. Miert? Ennek okaert, hog' az I-
 sten sententiaia be telliesednek, az mel' mi felőlünk vala. De
 lasd meg vgan azon biro, eg' nehansor artatlannak monga,
 femmi bunt nē talál bēne, hog' hog' vagon ez, hog' igazis, bű-
 nōsis az Christus, sententiaf tatot, vgy mint gonoz teud az mi
 bűneinkert, De vgan azon biro artatlannac monga, mert nē
 ű maga bűneiert, hanē enimert es az tiedert senuedet. AMEN,

XXV. Prædicatio

TAnitasunknak rendi berint, immar imez harom igeket
 magiarazom meg mostan kegiel; elöt:

Fel fessittetek az kereszfara, meg hala es el temettetek

Ezekről bolok mostan; Ennek előtte valo tanitasunkban i-
 mez czickelt kezdök magiarazni, meliben ast valliuk, hog'
 senuedet az Pontius Pilatusnac alatta. Mel' igeknek magara
 zattiaban, haro kiuatlkeppen valo dologrol bolank, meliek
 ról czac rōuidedē emlekeftunc. Leg előbör azt tanuluk meg
 honnan inditatot erre a Christus, hog' sabad akarattia berint
 ment az senuedesre, melnek harom okat tanuluk meg rōui-
 deden. Első indito oka az emberi nemzet nec bűne, mel' ez e-
 gez

gez vilagra, be iút vala, az Adamnak esetinek általa. Masod
dik oka ennek az attia istennec szerelme az emberi nézethez,
 mel' szerelmet ebben akarta meg mutatni, hog' az ű egietlẽ eg'
 fianac nem keduezet à mint s. Pal Ro. 8. sol. Harmadic indito
oka à Christusnac szerelme az Ecclesiahoz, à mint s. Pal tanit
 Eph. 5. A Iesus Christus szerete az aniaf. eghazat es kedues al-
 dozatul ünön magat ada az aniafēteghazert. Az Iesus Chri
stus Ioan. 12. aſt monga: Nagob szerelme nem lehet senkinek,
 mint az ki felebarattiaert adga az ű lelket, eletet. Masodör
az után arrol solank, miczoda volt az Iesus Christus senu-
 dese, meliben meg magiarazok es meg bizonitok az s. frass-
 bol, hog' az Iesus Christusnac senuvedese kettőben völt, leg e
lőör lelkeben volt, masodör külsőkeppen testebenis. En
nekokaert, hog' eleget tehetne meg fizetne az Iesus Christus
 az egez emberert, à ki testből es lelekből al. Harmadör meg
 magiarazoc, az Iesus Christusnac az ű senuvedesenecc hasznait
 melliekről immar mostan nem foloc tőb befeddel, miert hog'
 ez előt meg magiaraztuc. Ez mostani leczkenkben annako
 kaert, harom czickelt magarazzuc meg az vrnak segitsege
 által, igen rőuideden. Leg először azt tanulliuk meg, miert
 kellett legien az kereztfara fel felszitetni az Iesus Christusnac
Masodszor azt lassuk meg, miert kellett meg halni az Iesus
 Christusnak. Harmadszor azt lassuc, es halgassuk meg, miert
 temettetet el, az mikeppen az apostoli Credoban vallast tes-
 szünk erről.

AZ ELSŐROL.

Miert kellett az kereztfara fel felszitetni à Christusnac

Leg először azért azt mondam, hog' azt végűc esünkben
 rőuideden, miert kellett legien az Istēnec fianac fel emeltetni
 az kerezt fara. Mert nem eleg volt akar minemű halallal

ű neki meg halni, hanem az Istenec decretoma es tanacza
 berint, ugan az keresztara kellet fel fesitetni, az Istennek fia
 nak. Leg előbör ebt peldasta az Isach aldozattia, melliet az
 Abraham fel emel, a nag meg rakot fara, hog Istenec paran
 czolattia berint meg aldoztatnek az Isaac. Masodbor vgan e
 zen halalnak nemet peldasta amaz pusztaban fel emelteret ki
 go, meliröl emlekezetet teben az Moses, Num. 21. Es 6. Ianos
 3. reb. Mikeppen vg mond az Moses fel emelte az kigor a pu
 staban, hasonlatoskeppen fel kel az embernek fianak emel
 tetni, hog minden valaki ű rea nez, valaki ű benne hisen, el
 ne veben, hanem annak örök elete legen. Sz. Ianosnal masut
 űnön maga monga az Christus: *Vbi exaltatus suero. etc.* mindene
 keten hozzam vonbok. Melliekböl meg teczik, hogy az Ie
 sus Christus nem törtenetböl, fesitetet fel az keresztara, ha
 nem az Istennek kiualtkeppen valo tanaczabol es Decreto
 mabol. Mondhatnad? Mond meg hat leg előbör, hog kereszt
 fara kellet leg előbör az Christusnak fel fesitetni? Meg ma
 giaraza 6. Pal űnen maga Galat. 3. mikoron ast monga: *Christus*
pro nobis factus est execrabilis, quia scriptum est, maledictus omnis qui pendet in li
gno. Hog az Abrahamnak töt aldas, ballana az Iesus Christus
 ban valo hiuekre, Isten paranczolattia berint, decretoma ber
 rint, az keresztara fesitetek fel, hog az Christus atocka lene
 az emberi nemzetert, hog ast az atkot, mel' vala mi raitunk
 el törölne, es az Istennek aldasa ballana mi reank. Az egeb
 emberi nemzet Isten haragia alat vala, az atok alat, az sentē
 tia alat vala, mert ast monga vala az isten az törüenben: Min
 den ember atkozot legen, valaki be nem tölti vala, az mel'
 liek meg vadnak iruan az törüenben. De azokat senki be nē
 töltheti vala, senki az Isten törüeniének vgy nem bolgalhat
 vala, hog annak tökellelessen eleget teherne. Hat az egeb em
 beri nemzet az Isten haragianak, az törüennek atka alat va
 la.

kerdes.

Ia. Hog' azért est az atkot el venne az kegielem edenitül az
Christus, akara függeni az meg atkozot kereftfan, hog' az A
brahamnak igert, tot fogadas ballana azokra az kik az Iesus
Christusban hinnenek. Vgan itten astis lassuk meg miczo-
da hasna vagon az Iesus Christus kereftfan valo febitese nec,
Harom hasnat talalliuik kiualtkeppen az s. irasban, mellie-
ket talalt az Iesus Christus, az u kereftfan valo febiteseuel
Leg először a mint s. Pal tanit, az kereztfan faggatta el az mi
ados leuelünket. S. Pal Coloss. 2. erre tanit, azt monga, hog' az
Christus fel febiteret az kereztfara, es az mi ellenünk valo a-
dos leueleinket, fel febitette es el faggatta az u kereztfaian.
Mondharnad.) Miczoda ados leuelet faggatot el az kerezt-
fan az Christus? Az ados leuel nem egieb vala, hanem az I
stennek törüenie, mel' Istennek törüenie, kötelez vala yagy
tökelletes engedelmessegre, auag' az büntetefre. Mint ha te
valakinec, auag' leuelet kerf az adossag felöl, valamig el ne
faggattia az ados leuelet, addig mint firtathad az adossagra,
hog' auag' meg fizes, auag' az tömlöcz fakastia niakadat, Ha-
sonlatoskeppen az Isten törüenie ados leuelünk vala, Mely
Istenek törüenie ast kiuannia vala, hog' auag' eleget tegiünk
neki, auag' az karhozatra menniünk. De ezt senki meg nem
fizetheti vala, mert ol' nag' sok fantalan summa vala az ados
sag, melliet mi meg nem fizethetünk vala. De a Christus hog'
az kereztfara függestetec fel, az törüennec atkat laba ala ta
poda, hog' ne firtasson immar teged az ados. (Mint pelda.) A-
dos vag' te 1000. fl. el toluailottak est te tüled, es meg nem fi-
zetheted, mas felebaratod köniörül te raitad, es meg fizeti te
erettet az adossagot, az az, az ados ol' io neuen vesi, mint ha
te fizetted volna meg az adossagot, es el faggattia az ados le
uelet. Hasonlatoskeppen mi valanc adossak, azt kiuannia va
la az törüen' hog' auag' meg fizessünc, auag' az tömlöcz fakas

R

fa

1.

kender.

pelda.

pelda.

sa niakunkat. De az Iesus Christus hog fel febittetek, el bag
 gatta az mi ados leuelunket, mely tanufag hafnos az kereb-
 tieneknek, Mert az pokolbeli ordog ezzel ostromol tegedet
 halalod oraian: Te ember tudode hogy az Istenec igaz az
 u töruenie, azt kiuannia hogy az u törueniet be tölczed, ha
 be nem töltd el ves, te penig be nem töltd, mert gonoz
 vltal, mert te gonoz bünben heuerö, refeges, parazna, gyl-
 kos es minden egieb gonoz bünben heuerö vltal. Hat Isten
 haragia alat vag te az karhozat alat, ne vellied hog az Isten
 sine eleiben mehes. De ez ellen mit kel felelned, mit kel for-
 ditanöd, az Iesus Christus kereztfaia, vgy vagyon, hog be
 nem tölthetem, meg nem fizettem azert, annakokaert melto
 vagiok az karhozatra, el kellene azert karhoznom, de az Ie-
 sus Christus, meg fizetet en erettem mind az atokert mikor
 fel febitet az kereztfara, mind az töruent be töltrte en e-
 rettem es eleget töt. Masodik hafna miczoda az Christus fel
 febiteseuel, az o Adamot az o embert minden czeleked-
 tiuel egietemben fel febitette. Szent Pal eckepen fol: *Illud sci-*
entes veterem hominem cum Christo crucifixum esse, ut irrueret corpus peccati, ne post
hoc peccato seruiamus. Miczoda o emberröl fol az Szent Pal, az
 melliet fel febittet az Iesus Christus az kereztfara? Az o
 ember nem egieb, hanem az bün, az testnek kiuansaga, mely
 hadakozik mindenkor az lelek ellen, az mint bent Pal fol.
Hogy azert immar te kerebtien ember nem gionörködöl a
 bünben, söt ha erötlenfegedből el eselis ismet fel kelö. Innet
 vagyon hat, hogy ellene hadakozot az testnek kiuansaga-
 nak es az ordognak. Innet vagion hat, mert az o Adamot a
 bünt fel febitette az Iesus Christus, hogy ne vralkodgiek mi-
 raitunk. Innet meg itelheted kiczodanak febitet fel az Ie-
 sus Christus es kiczodanak nem. Meg febitet azoknak az
 kik

Responsio

11.

k meg loitak
 ganak nem eg
 zoknac fel nem
 zen hog az b
 nem egyik bün
 öbörködnek a
 febitet az
 Iesus fel febi
 zsfan, meg
 erektöl. Sz
 Et exphian
 am. Nagy
 liet vör az F
 mabeli Feied
 Co fult boczar
 m gionre az ell
 ba az ellenfeg
 ler nek előte. Ez
 gnak, az melliet
 et triumphuac
 g az kereztfa
 te nek kiket me
 ök öb vltaros v
 ke ftfarvalo fel fe
 ök nek mindö hat
 Miert bo
 mar menünc a
 val hog a Christus m
 ta eueggel meg iri
 öb t né ölok, hané
 tal az Iesus Christu

kik meg foitiak magokban az bűnt, az kik az testnek kiu-
 faganak nem engednek, hanē ellene tufakodnak. Visontag
 azoknac fel nem Fesittetet, az kiknek semmi sandekok nin-
 czen hog az bűnből ki terienek es bűnököt el nem hadgiak,
 hanem eggik bűnből az masikban gazolnak. Valakik azert
 giõniõrködnek az buiasagban, vsurasagban, azoknak megh
 nem fesitetet az Iesus Christus. Harmadik hasna miczoda a
 Christus fel fesitelenek? Az Iesus Christus harmadfor az
 kereztfan, meg rontotta, meg fostotta az ordögököt mindē
 fegiuerektül. Szent Pal Coloss, 2. ű maga tanit erre, ast mon-
 gia: *Et expoliatus principatus ac potestates traducit palam, triumphans per cru-*
cem suam. Nagy sēp hasonlatossaggal el az sent Pál Apostol,
 melliet vót az Romabeli Feiedelmeknek sokasokbol. Az
 Romabeli Feiedelmeknek illien sokasok vala, ha valami fõ
 Consult boczatnak vala valami orsagnak meg vetelere, ha
 meg giõzte az ellenseget, nagy Pompaual ment be az varas-
 ban, az ellensegnek nagjõb rehet kötözue vittek az Feiede-
 lemnek elõtte. Ezt az sereget neueztek Pompanak, Tryum-
 phusnak, az melliet inset vót az sent Pal, Hasonlatos keppē
 est Tryumphusnac neuezi az Iesus Christus az kiket megh
 giõzõt az kereztfan, hog mint egy Tryumphalo sekben vit
 te elõtte az kiket megh giõzõt. Iollehet az kereft fa, ember,
 ek elõt vlatatos vala. De az Iesus Christus arra az
 kereftfara valo fel fesiteseuel, rontotta meg az pokolbeli ör-
 dögöknek mindē hatalmokat. AZ MASODIK ROL.

Miert holt meg az Christus?

Immar menniunc az masodik czickelre, melibē imezt val-
 liuk, hog a Christus meg holt. Miert hog penig az Euangeli-
 stac beufeggel meg iriak ennek minden rendit, mostan arrol
 rõbbet nē bolok, hanē rõuidedē est lassuc meg. Miert kelle-
 talni az Iesus Christusnak, es miczoda hasna vagon az ű

3.
 Es meg fo-
 ztu an az
 feielem se-
 gõt az ha-
 talmasagot
 mindõnõk
 lattava giõ-
 zõdelmet
 veen vairo-
 az, bevez-
 net nira:

- halalanak, hog' meg holt vala az Christus imez az hafna. **Leg**
 1. **előbör,** hog' az Istenec igassaganac eleget tehessen az ember
 ri nemzetert. **Tudode** mit mond vala az Isten Adamnak!
 Te Adam mihelien' esel, ez meg tiltot fanac gümölcszeből,
 halalnak halalauval kel teneked meg halnod. **Az Adam** euek
 az meg tiltot fanac gümölcszeből, hat bizonnial meg kel va
 la halni az Adamnak, azért nem lehetetlen dolog az Isten fa
 uanac, tanaczanac heaban el mulni. **De az halal** nē testi csak
 hanem öröcke valois vala, soha ebből az Adam, sem az ű ma
 radeki fel nem tamadhatnak vala az eletre. **Mit czelekedik**
 az Christus, hog' eleget tegien az Isten igassaganac, az egef
 11. **emberi nemzetert meg hal,** hog' meg giözze az ördögöt. **Ma**
sodik hafna az Iesus Christus halalanac, hog' az ű halalauval á
 mi halalunkat el rontana. **A mint** s. Pal Rom. 5. tanit: *Mortuus*
est Christus propter peccata nostra, resurrexit propter iustificationem nostram. **Megh**
 holt azért masodbor ennek okaert, hog' meg olne az ű halala
 ual az mi bűneinket, hog' azok ne vralkodnanac mi raitunk.
 3. **Harmadbor** meg holt az Christus, hog' az ű halalauval meg ol
 ne az ő Adamnak czelekedetit es az bűnt, az testnek kivan
 sagat meg olne az emberekben, á mint Rom. 6. beűseggel ta
 nit. S. Pal. **Negiedfer** meg holt az Christus az irasoc serint,
 4. **ennekokaert,** hog' minekünk peldank lenne, az kik űtet kö
 uetnöd, hog' miis meg halnánk az bűnec, hog' ne solgalnanc
 az bűnec, hanem az igassagnak solgalnank az Isten elöt.
Ved' ezot
ben. **Mindenkoron** az sent irasban, ez ket mondas: (Meg halni á
 bűnben es meg halni az bűnec.) Meg halni az bűnben nē
 egieb, hanem el szakadni az Isten kegyelmetül, az törüennek
 atka ala vettetni, rabbia lenni az kerhozatnak. **De meg hal**
 ni az bűnec nem egieb, hanem veget vetni az bűnec, nem
 solgalni egieb buiasagnac, tistatalansagnac, hanem elni az I
 sten igassaga serint, hog' azért ne solgalliunk az bűnec, az
 ert

ert holt meg a Iesus Christus. De nem maradot az halalban. S. Ianos 12. ca. fejen meg magiarazza, az Christus: Ha vgy mond, Az buza mag az földben vettetik meg nem rothad, csak ű maga marad &c. Holot az Iesus Christus sol az ű halalrol es temeteferöl, meg kellett lenni, el kellett temettetni az földben, az ki annak vtanna az embereknek szaz anni giüm, ölczet teremtsen, örök eletet adhalson.

HARMADIK ROL.

Vtolbor immar ket befeddel solliunc az Iesus Christus te meteferöl, mert ast mongiac: *Crucifixus, mortuus et sepultus est.* Az Iesus Christus el temetefeis meg vagon iruan az Euangelistak nal, söt még az ő testamentombanis meg vala arniekozuan, Prophetaluan. Az Iosephnek az kutban vetese példazza vala az Christusnak el temetefet. Az Ionafnac az Czet halnak giomraban harmad napig valo letele, az vtan ki iöuese, est példazza vala, mint az sent Mathenal 12. Luc, II, Esa, 10. Diczősegnek monga ennek el temetefet.

De miczoda haszna vagon ezt lassuc meg az Christusnac az koporsoban valo el temetefenec?

Elfő haszna es giümölcze ez. El temettetet az Christus az koporsoban ennekokaert, hog meg mutassa a Christus, hog bizonnial es valokeppen meg holt legyen mi erettünk, az Prophetak serint el kellett temettetni az Christusnak, noha rothadast ű neki nem kellett latni, mint az s. David meg magiarazza Pfal. 16. Szent Peteris, 2. Pet. 2. hogy valaki azt ne mondhatna, hog csak tettette az halalt, hog csak mutatta, hog meg akar halni az emberekert, de azert meg nem holt. De elis akart temettetni, hogy meg mutassa, hogy valoban meg holt az Iesus Christus. Masodbor el temettetet az Christus hog az ű el temetefeuel el remesse az mi büneinket, mint

3.

Ént Pal Rom.6, aſt mongyat: *Conſepulſi ſumus vna cum Chriſto.* Hog
 annakokaert be temetetet az koporſóban, ezzel az ű temete
 ſeucl az földnek giomraban be vitte az mi bűneinket, hogy
 azok ne vralkodgianak mi raitunk. Harmadſor ennekoka
 ert temettetet el, hogy mi nekűnk. peldat adna, hogy az ō A
 damot minden czelekedetiuel el temeffűk, hog' ne köueffűk
 az teſtnek gonoz czelekedetit, hanem aſt el temeffűk az Je
 ſus Chriſtusnac halalanak ereienek altala, az ō Adamnak
 minden czelekedetit mi bennűnk. A M E N.

XXVI. Prædicatio.

SZALLA AZ TÖKLOKRA.

MEGIS az Apoſtoli vallafnak rendi ſerint imez
 igeket magarazzuk meg moſtā iſtē ſegitſegeből:
 SZALLA az Poklokra, harmad napon fel ta
 mada az halottak közzűl. Ez ket czikkelről ſol
 lok moſtan csak rövideden. Az negyedik czickelt kezdet,
 tük vala magiarazni, meliben neg' dologrol ſoltam vala ki
 ualtkeppen az vrnak ſegitſege által. Leg előſor az Chriſtus
 nak ſenuedeſe felől, mel' ſenuedeſe lőt az Pontius Pilatus
 nak alatta, a mint meg hallotatok. Maſodſor ſollottam az
 Chriſtusnac ſebiteſe felől az keresztſar, az az, az ű halalanak
 nemeről ſollottunc maſodſor, meliben meg magaraztuk mi
 ert kellett az keresztſara meg ſebitetni az Chriſtusnac. Har
 madſor az ű halalarol, halalanac okairol es haſnairol tanul
 tunk ennek előtte valo leczkenkben. Negyedik es vtolſor,
 az Chriſtusnac el temetefe felől es az ű el temetefeinek haſna
 felől, ſollottunk rendel az ſ. irasban. Moſtani leczkenkben
 immar

inmar ket dolgot vesünk elő, mellieket meg magarázunk csak rövideden. Leg először meg magarázzuk ezt miczo. legyen az Christusnak pokolra valo szállasa. Masodszor bolok rend szerint az Christusnac fel tamadasarol annac hasnairól.

AZ ELSŐRŐL.

Est az czickelt az Credoban, meliben ast monguk, hog' a Christus le szállot az poklokra, nag' foka ki törlik az apostoli Credobol, ennekokaert leg először, mert illien bolasnak modga sohul a s. irásban nem talaltatik börtü szerint, hogy az Christus le szállot volna az poklokra, mikeppen az Credobā monguc, Masodszor mert ezek nec ez igeknek igazan valo ertelmet meg nem ertik, annakokaert akariac karhozatni, ki törleni az apostoli Credobol est a vallast. De az mikeppen ezeknek meg akariuk erteni, auagy meg ertiük igazan valo ertelmet, sem az irásnak nincz elle ne. sem penig nē hasonlatlan nem heaban valo czickel ez az apostoli credo kőst. Elő- ^{teveljes.}ször nemelliek magarázzac a Christus el temetese felől, mint ha az ket bolasnac modga mind egiet iedzene, el temettetek es szálla poklokra, mert ez niluan valo dolog, hog' a pokolnac az Infernusnac neue a s. irásban gyakorta iedzi a koporsot, mint Gen. 43. mikoron a Ioseph az Iacobnac fia keferite az ű attiasiat, hog' az Iacob kissebik fiat az Beniamint be vinnek Aegyptusban, azt mongya vala Iacob: Ha estis meg őlitek, mint az Iosephet (mert azt alittia vala hog' meg holt volna Ioseph) az en feiemer ottan az pokolban veritek. Es Psalmo 16. így bol az Christus az bent Dauid által: *Quoniam non delinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.*

Első magarázat azert ez, az melliel foktak nemelliec magyarázni, hog' az Iesus Christusnak az pokolra valo ala szállasa semmi nē egeb hanē az ű el temetese. De est az magarázatot nē haghattiuk semmikeppē heliē, ez okaert mert nē sükseg

volt ég dolgot ketser magarazni, ketser meg mondani, illiē rōuid foual, Meg mondottak vala ennec elōtte az Apосто-
 loc, hog' meg holt es el temettetet, hog' lehet, hog' illien rōuid
 sententiat homaliosb befeddell mondrak volna ki az aposto-
 lok, Hat az pokolra valo ballafa az Christusnac, nem az el te
 metest, hanem mas dolgot iegez, Masod rendbē magaraztak
 meg az regi doctorec kōzzūlis sokan, mel' velekedes ā Ro-
 mai antichristus orsagaban igen vralcodik. Hog' ā Christus
 lelke ala ment volna az Lymbusban, mint űk neuestek, hog'
 az atiaknac lelkeket meg sabaditotta volna az pokolbol, az
 houa annak elōtte el rekestetuen valanak. De ez velekedes
 semmikeppen helien nem marad. Leg elōsōr ezert, mert az
 Iesus Christusnac az ű lelke az paradiczomban, es az ű At-
 tianak kelebenen vitetet, mikeppen az toluainak ast mon-
 gia az Iesus Christus: *Amen Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradyso,*
 hogy ki boczatta az ű lelket ast monda Matth. 27. *Pater in ma-*
nus tuas commendo animam meam. Hat az Attianac kezeben tartatot
 az Christus lelke az fel tamadafig, hat nem mēt az Lymbus-
 ban. Masod sōr mert az eges sent irasban, sohul emlekezet
 s-incz az Lymbus felōl, hanem est az velekedest vōttek az
 pogan' Poetaknak irasokbol, mert azt befellettek az Poetak
 hog' az föld alatt eg' nag' mezōn niugosnac az lelkek, melliet
 Campus Eliseufnac neuestenec. Innet gondolta volt az anti-
 christus, hog' ezen az mezōn vadnak az attiaknac lelkek, In
 net talaltatot ez ā mezōis, mel' az irasban vagōn, holot po-
 kolra arag' poklokra ballot. Masod sōr mert sohul az iras az
 attiaknac lelkeket nem rekesti pokolban, sem penig az gon-
 soknak lelkeckel nem elegiti ōsue, hanē az attiaknac lelkek
 az bodogfagban az Istennek oltalma alatt vadnak reb serint
 az meniorfagban Matth. 8. holot az Christufsal egūt ōruens-
 dez nec az ű mogoc serint, hat az hiueknec lelkek, nem re-
 kes-

2. Teuel-
ger.

Campus
Eliseus.

2.

keftetik sem föld alá, sem Lymbusban, hanem az bodogságban az Abraham kebeleben. Hat merő bolondság azt magarázni, az Papatul talaltatot Lymbusrol, auag Campus Elifusrol, mint ha az Christus lelke oda fallot volna, es vg' hosta volna onnet ki az lelkeket. Harmad rendben mégis magarázzac ezeket ez igeket az Christusnak halalanac' aldozattianac' ereieröl, azt mongiak, hog' iollehet az Christusnac lelke nem ment pokolban, mind az altal az ű halalanak aldozattianac' ereie, el hat az pokolbanis. De ezis az magarázat helyen semmikeppen nem maradhat meg es nem egyez az bent irással. Miert? Mert az Iesus Christusnac aldozattianac' hasznos fogonatos csak az hiuekben, a kiket az Istē ez vilagnak fundamentomanak fel vetese elöt el valasztot az eletre. De ezeknek lelkek ninczen az pokolban, az Lymbusban, hanem az Abrahamnak kebeleben vadnak, sohol tömlöcznek nem hisia az s' iras á senteknek lelkeknek helyet, hat eckeppen aldozattianac' ereieuelis nem ment pokolban, á mint nemelliek magarázzac ezeket ez igeket. Halliuk meg azért miczoda legén á Christusnak alá ballasa pokolra. Felette igen kőniüteneked est meg ertened, ha esedben vötted 'á mint az elöt harmadik predikationkban tanulank, hog' az Christus ketkeppen senuedet, testeben es lelkeben. Leg elősör testeben, annak vtanna lelkeben, testeben senuedet sok niomorusagókat, ehseget, somiusagót, vereseget, vegebetre az keresztfan valo fel febitest á halalt, Lelkeben senuedte az Istē haragiat az mi bűneink ellen, senuette az öröcke valo halalt, az törüennek az ű atkat lelkeben. Immar az apostoli czickelbē arról solank mellieket senuedet az ű testeben, mikor azt monduk, hog' meg febittetet az keresztfara, es el temettetet. Most á azért mikor azt monguk, hog' alá fallot poklokra nem egiebet ertünk, hanem lelekben valo senuedeset az Christusnak.

3.

*harmadik.**az hiuek lelkei.**haznos er-teleim.*

Hog' benuette az Istenec haragiat, v'g mint Istentül el vetetet, meg vetetet ember, benuette az karhozatot, az törüennek az ű atkat mi erettünk, hog' peng ez ig' legén sok irafok bizonittiak est meg: Esa. 53. mikoron ast monga. Lattuk ütet v'g mint fekelliest, leprofust es meg vettetet es meg tötretet az Istentül, Nem egebet ert azert az Istenec lelke ezē, hanem hog' az Christus benuette az Isten haragianak meg emestō benet, benuette az halálnak az törüennek atkat mi erettünk, es ez az oka hogy az keresztan ezt kialtia. P'sal. 22. Deus meus, Deus meus, quare dereliquisti me. Mert iollehet az Actia Isten soha el nem hatra az ű fiat, de sokkal nagiobbat benuedet vala ű lelkeben, hog' nem mint testeben, azert kialt fel mi erettünk, vgy mint egy ketszegben eset ember, nem hogy az Istē fia ketszegben eset volna, hanem hog' azokat meg kostolna mi kepünkben, meg kostolna mondom azokat, valamit az bünert meg kel vala minekünk kostolnunk. Szent Peteris Act. 2. ast mongia, hogy az Iesus Christus fel tamadot, solutus doloribus mortis, az az, meg szabaduluan az halálnak kennia alol. Mel' tudomant az Istennek lelke te neked vigabtalasodra tamast elödben, ha meg gondolod teis az te allapatodat, csak igen kōniū az te testedben valo keferűseg az lelkihez kepest, soha semmi nehez b dolog nem lehet, mint az Isten haragianac erzenkege te raitad, mel' dolog meg bizonittatik azokbā, az kik az Isten haragiat erzik raitok, el nē benuedhetik ast, hanem ketszegben esnek es fel akastiak magokat, nem lehet nehez b dolog mint ā karhozatnak erzese, es mint az ördögnek lelki esmeretünkben valo erzenkege, ezekhez kepest ā kiczin niomorufagok, csak igen kiczinec. De ez az tanufag melliet az vrnak s. lelke tamast elödbē, hog' a Christus hintē a pokolra ballot ala, az az, hog' az Isten haragianak benet bē uete, hog' el benuedned te ez keues testi niomorufagokat, az mellic

az halálnak
fájdalmát
meg oldani.

nehez dol-
log.

tanufag.

melieket Isten te read boczat, Az Christus fel kialt, mint ha az Attriatul el hagiato^t volna, v^g mint ketsegben eset, az mi kepünkben czelekette est, hog^t te immar ketsegben ne esnel az niomorusagokban, az fegenségben hog^t el nem hagiato^t nal az Istentül. Test berint alaia vetetet az Christus az halalnak az ű faidalmínak, hog^t tegedet meg abaditana attul, fen uette az törüennek atkat, hog^t te ne atko^tratnal, hanem az I stennek aldafa ballana te read.

AZ MASODIK ROL:

Immar csak roudeden menpiünk az masodik dologra az masodik lezkenkben, rend berint köuetközük az ötödik czikkel immar, mert az mint mondam az tizenket Aposto loknak, samok berint obtottak est az vallast. Az negedik czi kel vala: Szenuede à Pontius Pilatusnac alatta, meg hala el temettetek; Az ötödik immar ez: Es fel tamada az halottak közzül, csak ez ket dologrol solliunk it, mert giakorta az fel tamadasrol hallottatok. Leg előbör mért kellett fel tamadni az Christusnak. Masodbör miczoda hafna vagion à Christus fel tamadasanak, magarazzuk meg, Fel kellett azert tamadni kiualtkeppē ket okaert. Előbör à Profetiaknac be tellie sedeseert, az Isten fogadasinac igaz voltaert, kellett be tellie sedni ennek. Mondhatnad, Hol Profetaltatot az Isten az ű fi anak fel tamadasa felől, az halottak közzül, hol igerte meg? Leg előbör az Paradisusban, mikor ast monda. *Semen mulieris con teret caput serpentis etc.* Mert ha fel nem tamadot volna à halalnac giözedelme volt volna raita, es ű az halalt meg nē giözhette volna, hog^t hog^t ronhatta volna meg à kigonac feiet, hog^t ha fel nē tamadot volna. Masodbör, meg Profetaltatta vala az Isten Ps:16. *Propter hoc letata est anima mea, quia non derelinques eam in inferno* S. Peter apostol Acto. 2. magaraza est az mondast, à Ies9 Christusnac fel tamadasa felől, Esa, 11. resebē ast Profetalta vala

pennele

1.

2.

kerdes.

felelet.

1.

2.

2. vala, hog' az Iesus Christusnak diczöseges leßen. Hog' hogy
 volt diczöseges az ű koporfoia? Mert meg gidozue az halalt
 az ördögöt, fel tamadot nagy diczöseggel, söt annalis inkab
 meg mutatta est az Isten az Ionasnak az Ceth hal gyomra-
 ban valo leteben harmadnapig, az Iesus Christusnac harmad
 napon valo fel tamadasat iedzette. Matth. 12. Luc. 11. Mafod-
 sör fel kellett tamadni az Christusnak, az embereknek iduös
 ssegekert, es az ű testenek tökelleres voltaert. Né lehetet vol-
 na tökelleres iduözitö, ha az Iesus Christus fel nem tamadot
 volna, czac heaban volna hitünk remensegünk, ha az Chri-
 stus az halottak közzül fel nem tamadot volna. Sz. Pal bizo-
 nittia est 1. Cor. 15. Heaban valo volna az Euangeliü, â hit, ha
 az Christus fel nem tamadot volna, mert ha ű fel né tamadot
 volna, teis fel nem tamahatdnal, ha fel nem tamadnal, tahat â
 baromnalis alab valo volnal, de fel tamadot az Christus az
 halalbol, hat tenekedis fel kel tamadnod az halalbol, oda kel
 menned, â hol az te feied vagon az Christus. Neg hasnat tal-
 liuk kiualtkebben az Christus fel tamadasanak. Az Elöd ű
 magara nez, az harom vtolso mi reank. Fel tamadot hat elö-
 sör ű magara nezue ezert, hog' meg bizonitatnec â testnec fel
 tamadasa által, hog' igaz Isten legén, hog' Isten fia legén, hog'
 az ű testet saiat ereieuel fel tamasztotta, ezzel meg bizonita-
 tot, hog' igaz Isten legén. S. Pal tanit erre Rom. 1. A Mellias
 Dauid maguabol valo az test berint, de meg bizonitatot igaz
 Istennek lenni az ördöcke valo lelek berint, az halottac közs-
 zül valo fel tamadasa által az Ies. Christusnac. Mafodic has-
 na â Christus fel tamadasanac, mert az ű diczöseges fel tama-
 dasauval, meg ferzette az mi bodogfagūkat, mint halalauval el-
 rontotta az mi büneinket, vgy halalauval, fel tamadasauval,
 meg ferzette az mi igassagunkat. Az Szent Pal tanit erre
 Roma 5. bogy az Iesus Christus meg bolt az mi büneinkert,
 fel

Hozny.

1.

2.

XX

Az Apostoli
 edik es niole
 telegebol. Az
 fel memo az
 Nioleczadik
 babakat. Eze
 te valo tanu
 gegebol az Ap
 ez vallon va
 adot valoban
 c az Christus
 zü fel tamada
 r azokrol meg
 azom az Cre

fel tamadot az mi Isten elöt valo meg igazulafunkert. **Har-**
madik hasna az Christus fel tamadasanak, hog az ű fel tama-
 dasauval minketis fel tamastana az vy keresztieni eletre. **Meg**
 holtunk vala mi az bñben, rabiai valanc mi az bñnec, hog
 egiebet ne czelekedhetnenk az bñnel. **De** az Christus meg
 holt, fel tamadot az mi bñneinkert, hog immar ne giñniörkö-
 giünk az bñben. **ig** tanit á s. Pal. Rom. 6. Col. 3. **Negyed** fer,
 fel tamadot á Christus, hog az ű fel tamadasanak ereienek al-
 tala fel tamastana az mi testünket az vtolso napon. **Mikep-**
 pen disputal erröl á s. Pal I. Cör. 15. feie az aniasenteghaznak
 az Iesus Christus, fel tamadot az Christus, hat az ű tagiaina
 kis fel kel tamadniok az örök diczösegre. **AMEN.**

XXVII. Prædicatio.

AZ Apostoli Credonak rendi serint köuetkőzik immar á
 hetedik es niolczadik czickel az meliröl bolliunk Istennek
 segitsegeből. Az hetedik czickel imez,

Es fel mene az mennieghben űle Attia Istennek iobiara

Az Niolczadik: Onnan iü el meg itelni az eleueneket
es boltakat. Ezekrül bollok mostan csak röüdeden. Ennec
 elötte valo tanusagunkban meg magarazuk az Istennek se-
 gitsegeből az Apostoli Credoban az hatodik czickelt, mely
 ben ezt vallod vala, hog az Iesus Christus harmad napon fel
 tamadot valoban az halottak közzül, mel' czickelben solot
 tunc az Christusnak harmad! napon valo fel tamadasa felöl
 es az ű fel tamadasanac hasnai felöl, az s. irasok serint. **De** mo-
 stan azokrol meg nem emlekezem, hanem mostan meg ma-
 giarazom az Credonac rendi serint az hetedik czickelt. **Elö**

sör az Iesus Christusnac, menben fel menesenek az ű tudomaniat meliről vallast tesnac az apostolok, es azokkal egies temben minden keresztenek, az hetedik czikkelben. Hog pe nig ezeket hasonnal, vilagos ertelemmel meg magarazhasuk, csak imez három dologrol foloc kiualtkeppen mostan. Leg elősör azt magarazuk meg miczoda legien a Iesus Christusnac menben fel menese. Mafodsor miczoda legien űlni a Christusnac az attia Isten iobian. Mafodik czikkelbē ašt magarazuk meg, mellik termesetihez illik az Christusnac, hog fel ment az eghben es űl az attia Istennek iobiara, az mint a Credoban valliuk. Harmadsor azt magyarazzuk meg miczoda legien hasna az ű meniben fel menesenek es az Attia Istennek, iobian valo űlesenek. Czak ez három dolgot erczük meg ez mostani oraban.

AZ ELSŐRŐL.

Ašt mōndam hogy leg elősör imez ket dolgot kel mine, künk ebünkben vennünk. Elősör miczoda legyen az Christusnac meniben fel menese. Mafodsor miczoda legien az ű lese az Attianak iobian. Az Christusnac azért menben fel menese nē egeb, hanē az emberi nemzetnek valtfaganak elvegezese vtan, diczōseggel valo fel menese a földről az eghben, hogy onnan az eghből biria az aniašentegházat. Szent lelket adgyon az kegyelem edeninek, Prophetakat, Pastoroikat, Doctorokat adgon az Ecclesianac, kōniörögion es eledzzen az aniašentegházert, es onnan iūiōn el, itelni eleueneket es holtakat. De hog megis ezeket te meg erthessed niluabban, est tanulliuk it meg, hog az Christusnac menben fel menese, helinek valaštafaban lōt, vg hog az emberi test berint el hatta legien az foldet, es el tauozot legien mi tūlünk a testben az test berint. Mert azt az testet melliet fel vōt fūz Mariatul valoban el vitte az földről kōzzūlünk, el fel emel

mōlez
 hasnat
 zambalom
 elő!

te az egben. Mely tudomant azok ellen kel teneked meg tudnod, az kik aſt mongyak, Hogy az Iesus Christus csak el reitetet az emberi teſtben az emberek elöt, csak az ű tarfaſagat, lathato ielen voltat vonta meg, de valoban vgy nem ment az eghben, hogy el hatta volna az földet az teſtben. Ezt az bolondſagot azok olalmazzak meg moſtanis, az kik azt mongyak, hogy az Vr vaczoraiban fogokkal ragiak az Christus teſtet, kik aſt valliak, hogy az teſt ielen vagion az Vr vaczoraiban, valamikor az Christus rendeléſe ſerint oztogattiak az Vr vaczoraikat. Mint hogy ennek ez tudomannak ellene vagyon az Christus fel meneferöl való tudoman', annakokaert azt mondgiak, Hogy az ű fel menefe nem egieb hanem az emberektül lathato voltanac meg vonaſa. De eſt az tudomant fok irafok meg hamiffittiak. Erröl mongya az Angial az Galileabelieknek Actor, maſodik reſeben: Ti Galileabeli firfiak, mit neſtek ſel az egben, holot az Iesus Christus, az ki ſel vitetek ti közzületec, eckepen iü el az iteletre, az mikeppen lattiatok ütet ſel menni az egbē. Mely Angialnak mondaſaban kettöt kel mi nekünk eſünkben vennünk. Leg előſör, mert aſt mongya az Angial, hogy ſel vittetet, az az, egben ű tülök az földről. Maſodſör Mert azt mongya, hogy onnan iü el, mikeppen lattak hogy ſel vittetet. Szent Pal Hebreo. 7. reſeben aſt mongya az Christus ſelöl, Ha vgymond az Iesus Christus moſtan az földön volna, hat moſt Papi Feiedelmünk ſem lehetne, de be ment az Sancta Sanctorumban, az az, az egben, Hogy az Iſten elöt eſedezzek mi erettünk. Szent Peteris Actor, harmadik reſeben aſt mongya az Christus ſelöl: *Oportet eum caelo capi, vſq̄, ad tempora reſtitutionis omnium etc.* Hat az egben kel lenni mind az vtolſo napiglan, hat valoban ſel ment az egben az Iesus Christus, Mondhatnad, Nam ünne maga aſt monga ſ, Matte. 28.

En

zifſeg mem-
ben lenni
mind addig,
míg el ier-
mind övöſſeſel

believe hozafanaf idet.

En ti veletek vagiok mind vilag vegezetig. Azon s. Matt. 18 azt monga: Ha ti ketten vag harman eghben giultok en neuēben, ti veletek vagok. Ha az eghben ment, hat hog mongia, hog velunk vagon mind vilag vegezetiglen. Hat hog hogy lehet velunk, ahol ketten vag harman lesunk egiut, hog hog fer ez kettő ősbue, hog elis ment velunkis vagon. Az s. Ianosnal ast monga az Christus, a segeniek mindenkorō ti veletec vadnak, de en nem lesék mindenkorōn ti veletek. Mikeppen vagon tahat, hog velunkis vagon es elis ment mi tū lunk. *Ninczen mi velunk az Iesus Christus mostā test serint az melliet fel vōt bizonios idōben az Mariatul, mert azt az testet fel vitte az eghben az Christus, az az, teste az eghben leben, mind addig, mig el iū az iteletre, itelni eleueneket es holtakat. De azon Istennek fia vele vagon az aniasentegha zzal, háromkeppen. Leg előbör Istenlege serint, mel' Isteni termesetiuel be tōlti az eget es az földet, mint Esa. 66. monga *Caelum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum.* Masodör ielen vagon az Christus mind vilag vegezetiglen az ű lelkeuel, Mert valahol predikaltatik az Isten fianac Euangelioma, va lahol annac fagonattia vagon, ot s. lelket boczattia az hiuekben, mel' az s. lelek nec altala lakozic az kegielem edeniben, es az Isten fianak seretōieben. Erról sol a Christus Ioan. 6. Valaki engemet seret es az en besedemet halgattia, es megh tartia, en es az en attiam ahöz az emberhez meg iunk, es anal az ember nel, lakodalmat serzunk. Mikeppen iū el az Istē nek fia hog lakodalmat czinallion, azokban az kik űtet seretik? El iū az ű lelkeuel, melliel hitet czinal mi bennunk es neueli mi bennōnk ast az hitet. Harmadör ielen vagon az aniasentegy hazban az Iesus Christus az ű hatalmassaga serint. Mert mikeppen ezen Credoban vallast tesunk, az Iesus Christus, az mindenható Istennek iobian űl egielő hatalō ban*

jelelet.

ker.

se.

ban, birodalomban vagon az attiaual, az Attia Isten minde-
 neket ű általa ver, ű általa igazgat az Ecclesiaban, azert ez-
 zel az hatalommal mindenűt ielen vagon, ielen lehet mind
 az egekben es mind az földön, Summa annakokaert csak ez,
 hog' az Christus aűt az testet az melliet fel vôt az Mariatul,
 valoban fel vitte az egben, hog' onnan űiűdön el, eleueneket
 es holtakat meg itelni. Masodűor aűtis lassuk meg, miert hog'
 aűt mongák, hog' fel ment az egben, miczoda egben ment le-
 gen fel az Christus, aűt keressük meg á űent irasban es tanul-
 liuk meg. Az mennieknek, auag az egeknek neue á ű. irasbá
 harmat iegiez kiualtkeppen. Elôűor iegizi az feiűnk földtva-
 lo eget, az meliben az madarak az űarnias allatok repülnek,
 meliból az Isten az ködök közzül űolgaltat eűt az földnek
 meg űirositására. Erról űol az Christus Matth. 7. *Aspicite volucres*
caeli. Hasonlatoskeppen az Mofesnel gákorta monga az Isten,
 hog' eűt az eget ercze czinallia, es nem ad eűt alkolmatos ű
 dóban. Masodűor az egnek neue iegzi aűt az alkotmant, mel'
 ben lattiuk az czillagokat, melliekert firmamentomnac űo-
 kot az űent iras neuezni. Erról űol az ű. Dauid Psal. 37. Gen. 1
 Harmadűor az egnek neue, iegzi az Istennek lako hazát, az
 Angaloknak lako helieket az felső eget, holot á ű. Patriarch
 aknac, es az űenteknek közönseges hailekok, lako heliek le-
 űen az fel tamadas vtan. Mert iollehet az Isten be tólti az e-
 get, es az földet az mint Esaiasnal űol, mind az által az egek-
 ben mondatik lakni az Isten, mert ot ielentette ki. inkáb az
 ű hatalmassagat. Aűt az angaloknak lako helieknek, es az Iű-
 tennek lako helienek azert monga á ű. Pal, hog' fel ment min-
 den egeknek felette. Har az egekben ment az Christus, ahol
 az angaloknak lako heliek vagon, á mint űol az iras, mel' tu
doman' meg erôűiti az elfő dolgot, hog' az Christus az mely
 testet fel vôt az Mariatul, aűt valoban fel vitte, aűt nem kel-

Summa

11.

Tekintete
 meg az eg
 madarakat

az egnek ser-
 gyei az vyna-
 gnia által
 tevôintata-
 nek.

111

ez földön keresni, De ebtis halliuk meg mi legyen űlni az attianac iobiara. Hasonlatossággal fol az iras, gakorta az Isten felöl, es a Christus felöl, Ez hasonlatosság, ez vilagi feiedelmek nec bokafoktul vetetet, mert azoc akiket meg akarnac tífrelni meltofsággal, aſt iob kez fele űlteric. Ezert mongac, hog a Christus az attianac iobian űl: Nem hog a Christus istensege el bakador volna az attianac istensegetul, auag hog keze volna ű neki, holot lelki allat legien, es erös lelek legyen. Hat ez zel az hasonlatossággal el az iras emberi mod berint, egenlö hatalmat tulaidonituan a Christusnak az Attiaual, aki az ű aniaſ. egihazat ez eges vilagö es eges vilagot az Chrüs atal biria. Meg magaraza eſt ſ. Pal Eph. 2. Deus excitauit Christum a mortuis, & sedere fecit eum in celeſtibus supra omnes principatus, potestates ac dominationes. Melliek neueſtetnek, vag' ez ielen valo, vag' ez köuetközendö vilagon, nem egieb hat az ű iobiara valo űleſe, hanē minden angaloknac, kiralioknac, czaſaroknac felette fel magasztalni a Christusnac, az emberi test berintis. Erröl fol ſ. Pal Phil. 2. Az Istenis vgy mond fel magasztalta űtet, es adot neki ol' neuet, mel' minden neunec felette vagion. Hog az Iesus neuere meg haiolion minden terd. Rom. 14. mind menieiek nec, földiek nec es pokolbeliek nec terdec. Hatalom az adatot azert az Christusnak hog feie legyen az angaloknac, es az aniaſ. eghaznac birodalma legien minden kegetleneken, es ördögökönis, az birodalomal, mel' adatot az Christusnac. Az Atia Isten nec iobian valo űleſen. Immar halliuk meg röuiteden, mellik termebetihez illik az Christusnac eghen valo fel menefe, mind penig az attianac iobiā valo űleſe. Meg felel űnön maga az Christus, Ioan. 5. Et dedit ei potestatem iudicandi quatenus filius hominis est. Mel' mondasban meg ielenri az Isten lelke, hog az Christus fel ment az eghben az rest berint, mert az Isteni termebet nem váltoſtathat heliet, holot vagon mind enbē

Az Isten felel
tama gortta
az christus
halottai bol es
iltete suas
az eghben
mindön feie
dele mſegofnak
hatalmasrag
ofnak, es vva
ragofnak fö
lotte.

Es hatalmat
adot neki az
ieket nel 70-
garatara vas,
menig ben az
embernek fia.

PR
ezen ezer mind, M
Christus, vgyan azo
Isteni termebet
eremtelek elötre
Isteni forma berin
berint, hanem
vitte fel az eghben,
ragot, hog minden
bmadör immar
mullac meg, miczo
lo valo menefene,
lellehet a ſ. iras so
menefene az egh
iobian, mind az atal
Isteni hana azert ez:
vgyan vitte az mi fo
Pal Eph. 1. ig fo
Hasonlatoss
tek az iokafokbol
Mikor az Rom
ezinaget, hogy haza
ezon, omaga az feie
Isteni louak vontana
ezöl ezinalt fekken,
ezokok gazdaglag
ezokoflag ment na
Pal, hog mint eg
ez az angaloknac k
ni fogagukat, min
ezek ne vehellenel
Istenac az kegyelem

denben eczer smind, Masodfor hog az attianac iobian ullaen az Christus, vgian azon emberi test ferint, mert az öröcke valo Isteni termefet ferint egienlő volt az attiaual, még vilag teremtesenek előtte, Sz. Pal Phil. 2. monga. hog az Christus az Isteni forma ferint egienlő volt az Istennel, nem ragadoman ferint, hanem termefet ferint. Hat az solgai format vitte fel az eghben, az fel vót emberi testbē, vótte fel est az vrasagot, hog minden teremtet allatoknac feiedelme legyen. Harmadfor immar rōideden, miert hog ez az fő dolog, ašt tanulliuc meg, miczoda gūmōlcze legien az Christuśnak eghben valo menesenece, es az attia Istennec iobian valo űlesenece, Iollehet a s. iras soc hasnait samlallia elő, az Christusnac fel menesenece az eghben es az ű űlesenece az attia istennec iobian, mind az altal mostan czak egi nehaniat samlallō elő. Első haszna azert ez: Mert az Christus az ű fel menesenece uel foguan vitte az mi fogfaginkat. S. David meg tanit erre Pfal. 69. Sz. Pal Eph. 1. ig sol: *Cum ascendisset in altum captiuam duxit captiuitatem nostram.* Hasonlatossagot vesen az bent Pal az Romabelieknek az ű sokasokbol, meliről ennek előtte giakorta emlekestem. Mikor az Romabelieknek Consulok meg vertec az ellenfeget, hogy haza ment, nag tistessseggel ment be az varosban. ō maga az feiedelem volt aranas fekerbē, melliet nag feier louak vontanak az fekerben, ű maga űlt Elephant tetemből czinalt fekben, vtanna vitettec az kötözöt rabok, es azoknak gazdagsagoc, az vtan az vitezec mentenec, azok vtan az sokasag ment nag eneklessel. Hasonlatoskeppen mōga az s. Pal, hog mint eg giōzedelmes Herczeg ment fel az eghben az angialoknac kōbōnesekkel. Kōtözue, fogua vitte az mi fogfagunkat, mind az bñnt, az halalt, az karhozatot, hogy ezek ne vehessenek hatalmat az kegielem edenin, ne arthassanac az kegyelem edeninec. Masodfor fel ment az

S. haszna.

mikoron föl
ment volna
az magassa-
gokban, fog-
va vitte az
mi fogfag-
gunkat.

egben, hog' meg nissa minekünk az eget, mely egeknek aítai
 be valanak rekefteten az bünnek általa, es hog' bizonyosoc
 ka tegen minket, hog' mies be mehetünk az Istennek orsaga
 ban, Az Adamnak esetinec vtanna, be rekeftetet vala min
 den embereknek az egh, samkiuetesben vala az egeß emberi
 nemzet az Adamnak esetinek vtanna. De hog' az Christus a
 mi testünket fel veszi, es aít vísi be az egben, ezzel meg mu
 tattia, hog' miis be mennünk ű vtanna. Harmadfor fel ment
 az egben az Christus, hog' ot heliet ferezzen minekünk, ke
 gélem edeninek. Ioan. 14. ű maga aít monga az Christus: *In*
domo patris mei multa habitationes, si aliter esset dixissem vtiq, vobis, & uerum venio
ad vos, & recipio vos. Ioan. 17. aít monga Christus. Attiam vgan ez
 az en kiuanfagom, hog' ahol en vagok, az en tanituanimis ot
 legenek. Negetfor fel ment az egben az Christus, hogy on
 nat az Attia Istennek dicze segeből boczasson sent lelket mi
 nekünk kegelem edeninek, noha test ferint el tauozot e föld
 ról, de hasnunkra vagom az ű el menese, mert onnan küld f.
 lelket a hiueknek siuekben, Ioan. 15. 16. aít monga a Christus
Si abiero prodest vobis, quia si non abiero, non veniet consolator ille ad vos. Ötödik
 hasna az Christusnac egben valo fel menesenek, hog' az eg
 ből, Isteni hatalmanac általa naponkent az Ecclesiaban, Pro
 phetakat, Euangelistakat, Apostolokat, Pastorokat solgaltaf
 son. S. Pal erre tanit Eph. 4. Az Iesus Christus, vgmond, mi
 koron fel mene az magassagban, fogua viue az fogfagot, es a
 iandekot ofta az embereknek, nemellieket apostolokat, ne
 mellieket doctorokat, Pastorokat az ű tagiainac az aniafent
 eghaznac, hog' az Ecclesianac iuhait taniczak. Hog' azert mo
 stanis Tanitok solgaltarnak mi nekünk, kiczoda czeleked
 est? Az Iesus Christus a ki fel ment az egben, onnat olta
 mazza biria az Ecclesiát. Hatodik hasna az Christus menbē
 fel menesenek ez; hog' közbeniaronc legem mi nekünk Isten
 közöt

közöt es mi köztünk, az mint meg miagiarazza est Sz. Pal
 Az Salomon temploma három rezből al vala, Az első reze
 vala a tornacz, melibé a kősség al vala, Masodik reze vala az
 Sanctum, meliben az aldozatokat szerzik vala a Papok, ebbé
 czac az Papoknac, Leuitaknac szabad vala lenni, az kősség nec
 nem szabad vala ebben be menni, Harmadik reze vala az San-
 cta Sanctorum, meliben czac az Papi feiedelmek nec szabad
 vala eczer be menniek, hog kőniörögnenek az nepert az Isten-
 nek, es közbeniarok lennemek. Meg miagiarazza fēt Pal
 hog ez nem az templom, hanem az meniorfag, ebben ment
 be az Christus, hog közbeniario lenne, az Isten közöt es az
 emberek közöt, Azert monga ſ. Pal Rom. 8. Kiczoda az aki
 az aniaſ, eghazat karhoztattia, az Isten igazitotta meg. Ki-
 czoda az a ki vadolhattia a hiueket, senki nem, ast monga ſ.
 Pal, az Iesus Christus aki meg holt, meg valtót es az eghben
 fel ment, az attia Iſtēnek iobian ül, Azert senki nem karhoz-
 tathattia, nem vadolhattia az hiueket, mert az Christus meg
 holt vala ezekert, felis tamadot es fel ment az eghben, hogy
 senki ne vadolhatna az hiueket, es hog közbeniario legyen az
 Isten közöt es az emberek közét, es kőniörögien erettek.
Heted hafna az Christus fel menesenek, hog az Iesi:Christus
 meg ronthassa az mi ellenségünket, az aniafenteghaznac el-
 lenleget. Mert az Ecclesianak sok ellenségi vadnak it ez vi-
 lagon, de azok nem arthatnak, mert az Christus el rontia,
 mert az attia az ű hatalma ala, laba ala vetette mindeneket.
 Sz. David ſol erről Pſal. 110. *Dixit dominus domino meo, sede ad dextris*
meis, donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum. Azon ſ. David Pſ.
 2. ſol: hogy ollian kőniü az Iesus Christusnak meg rontani
 az ű ellenségit, mel' kőnnien az czerepet az fazekgarto meg
 ronthattia. Miczoda ennek az oka? Ez, mert az Attianak
 iobian ül, es hatalom adator ű neki mind földön mennien.

VIII.
 Nioleczad hasna az Iesus Christus fel menesenek ez, Mert ű
 onnan ielenik meg itelni az eleueneket es holtakat, onnan
 ielenik meg hogy az aniafentegihazat meg sabadittia, hogy
 az mi testünket feniessceke, hasonlatossocka tegie az ű diczõ
 seges testeuel. Errõl bol s. Pal I. Cor. 12. 15. 1. Tess. 4. AMEN.

XXVIII. Prædicatio.

Az Vtolso fteletrõl.

MMAR az apostoli Credonac magarazattianac
 rendi berint az hetedik czickel' kœuetkõzik. Mel
 rõl Isten segitsegebõl bolok. ONNAN leßen el
 iõuendõ meg itelni eleueneket es holtakat. Czac
 ezekrõl bolok mostan halgasd meg.

Elõször rövid beszéddel ezeknek az igeknek az summaiat,
 hogy annak vtanna niluabban esünkben vehessük azokat, a
 melliekre tanít az Isten lelke ezekben az igekben az iras be
 rint. Az s. iras ennekokaert ket el iõuetelerõl emlekezi az
 Christushoz. Az első el iõuetele lõt az emberi testnek fel ve
 tele által, a solgai forma által, az emberi nézetnek valtasára,
 az második el iõuetele leßen az vtolso napon, meliben meg
 ielenik nem vg mint első az solgai formában, hanem nag'
 hatalommal, nag' diczõseggel ielenik meg itelni eleueneket
 es holtakat: Ez ket el iõuetele azért különböznek ű köztök.
 Leg első mert meg ielent akkor mint baran'. mostan pedig
 az második el iõuefektor meg ielenic mint erõs oróstan'. Ma
 sodszor az első el iõuefelenben meg ielent vg mint kegelmes at
 tia, mostan immar ennek vtanna meg ielenic mint igaz itelõ
 bírnia, mind az egész vilagnac, Harmadszor az első el iõuefe
 ben

ben meg ielenik az Christus az valtsagra, es az iduözitesre,
 de masodszor meg ielenik nem az aldozatra, hanē az iteletre
 hog meg fizessen minden embereknek, kinec kinec az ű cze
 lekedetec berint, ā mint ā s. iras tanit. Ennec elōtte valo leczs
 kenkben azert follottunk az Christusnac első el iōuese felōl
 holot est valliuk, hog fogōtatot ā s. lelektul, sūletet ā sūz Ma
 riatul, senuedet Pontius Pilatusnak alatta, fel febitertt az kee
 restfara, meg holt el temettetet, az poklokra sfallot, harmada
 napon fel tamadot es fel ment az egekben es űl az attia Istē
 nek iobian. Mostan immar ezokaert vallast tekūnc az Chri
 stusnac masodik el iōuetele felōl, meliben meg ielenik az eg
 bōl az attia Istennec iobiariol, hog meg itellien eleueneket es
 holtakat, igallagban, ez az summaia. De hog ezeket ez igeket
 vilagosb ertelemmel meg magarazhassuk, kiualtkeppē csak
 rōuideden imez neg dologrol sfolok, halgas rea. Leg elōsör
 ast tanulliuk meg honnan iū el az Iesus Christus az iteletre,
 mert est mondod, onnan iū el meg itelni eleueneket es holta
 kat, honnan vagōn az az onnan, ā honnan meg ielenik ma
 sodszor az Istennek fia, Masodszor ast tanulliuk meg, honnan
 lehetunk ebben bizonyosocka, hog el iū az iteletre az Chri
 stus, Mert az hitelē emberek, nem hibik ast, czac czufolnak
 minket keresztieneket, mikoron ast predikalliuc, hog el iū az
 iteletre az Christus. Harmadsor ertisuk meg mi vegre iū el
 az Christus az vtolso napon. Negedsor es vtolsor, arrol sfo
 lok csak igen rōuideden, kiczodakat itel meg az Isten fia az
 vtolso napon. Ez neg dologrol sfolok hald meg.

AZ HARMADIKROL. *elōsöröl.*

Honnan iū el itelni az Iesus Christus?

Ast mondā annakokaert leg elōsör, hog est kel minekūnc
 S + meg

meg tanulnunc, hog' honnan legien az Christus el iöuetele. Meg mag'arazak az apostolok ez elöt valo czickelbē, es meg feitec, est az kerdest, mert az hatodik czickelben est valliac vala az apostolok: Fel ment az meniegben, es üle az aria Istē nec iobiara. Immar mondank: Ohnan leßen el iöuendö, hog' meg itellien, eleueneket es holtakat, hat a Iesus Christusnak vtolso el iöuetele leßen az eghéböl, az Attia Istennek az ü iobiarol. Hog' penig ez igaz legen sok irafok meg bizonit tiak est, mind az Prophetaknak es mind az apostoloknak irafok. Az Daniel 7. refe. eckepen bol erröl: En latek vgy möd egy embert latasban, vg' mint embernek fiat, hat el iü vala az eghnek fenies ködiben, es felhöieben, holot meg mutatia az Propheta, mind ast, honnan iü el, mind penig ast, mi modon iü el. Mert meg ielenik masodör az eghből az Iesus Christus, meg ielenik penig az eghnek az ü fenies ködiben. Sz. Pal 1. Tess. 2. ig bol erröl: *Vt serui e' is Deo & mente, & expectaretis si*

*At ut ostendat
nah. t. 1. 1. 1. 1. 1.
et ostendat
homon. et
homon. et
hol. et*

nam eius de caelis. Az sent Palis ast bizonittia azert it, hogy az eghéböl ielenik meg az vtolso napon az Iesus Christus. Azon sent Pal. 1. Tess. 4. meeg nilrabbán monga ezt, igy bol: *Ipsē dominus descendet de caelo cum cohortatu Archangeli & tuba Dei &c.* Halolode azert, hogy az sent Pal neuezet berint meg mongya, hogy az Iesus Christus az eghből iüle az iteletre. Mel' dolgot ketokaert kel teneked ebedben vened. Leg elősör, hog' meg hamisítassanak azok, kik ast mongak, hog' az Iesus Christus nem ment fel ez emberi testben az eghen, hanem csak meg vonta ünön magat, hog' az emberektül ne lattassek es ne forogion az emberek közöt, mel' bolondlagöt azok hostanac be, az kik meg akariak bizonitani, hog' az vr vaczoraiban fogokkal ragiak az Christusnac testet: hog' mond az angal a Galileabelieknek: Act. 2. Ti Galileabeli firfiak, mit allotokne zuen az egekben, az Iesus ki fel vitetec túletek, eckepen iü el

P
...telts, a mint lac
...hog' fel vite
...eleueneket es h
...tudom'
...penig az Chri
...angaloknac
...nem kerülthe
...leßen az Iste
...eckepen tanit
...caelis cum angeli
...akaria meg m
...lenic meg, hog
...Sör az Iesus C
...lok elöt, mikor fenu
...nam iunius vntem
...egielem edenit vi
...hic meg az Iesus
...meg badihatta
...ette eckepen Phil
...Iesus az molso napon
...olondolocka testi a
...gintat.
AZ M
...meenniunk az m
...regiük esükbe
...Christus el
...zonnal el hidg
...czafolok tam
...el iöuetelek i
...nditioban, ezen a
...kik nem tuggy

el az iteletre, á mint lattatok fel menni az egben. Ást mógac az angaloc hog fel vitetet á Christus, es az egból, vg iú el meg irelni eleueneket es holtrakat. Masodfor azert kel meg tanul nod, hog ez tudoman' meg rettencze az hitetleneket, meg vi gabrallia penig az Christus híueit. Az egból ielenik meg az Christus az angaloknac az ú sokasagockal, nag' hatalommal, hat senki el nem kerülheri az ú iteletit; hat erösb, hatalmasb senki nem leßen az Isten fíanal, hat meg büntetheti az hitetleneket. Ekeppen tanit s. Pal. 2. Tess. 1. mond. *Patefecit ipse dominus Iesus Christus è caelis cum angelis potentia sua, & cum flamme incendio etc.*

Holot ást akaria meg mutatni, hog nag' hatalommal, birodalommal ielenic meg, hog az ú iteleti elöt magat senki meg ne vonhassa. Söt az Iesus Christus Matth. 26. ást mônga az Pharisefok elöt, mikor senuedne mi erettünk: *Quinpotius dico vobis videbitis filium hominis venientem è caelo, cum gloria & potentia multa.* Vison tag az kegielem edenit vigastallia ez tudoman', mert az egból ielenic meg az Iesus Christus, nag' hatalommal, diczöseg gel, hat meg sabadithattia, diczöitheti az híueket. Szent Pál tanit erre ekeppen Phil. 3. ást mônga: Hogy meg ielenik az Christus az vtolso napon es az mi romlas ala'vettetet testünk, hasonlatosocka teki az ú diczöült testehez, az ú hatalmas laga ferint.

AZ MASODIKROL.

Immar menniünk az masodik dologra, holot ást monduk hog est vegiük esünkben, honnan legiünk mi bizoniosok ebben, hog az Christus el iú az iteletre. Sz. Peter 2. Pet. 3. ást mônga, bizonnial el hidgyetek est attiamfiai, hog az vtolso napon sok czufolok tamadnac, az kik ást mongyak: Holot vagón az ú el iöuesenek ígereti, nam világ kezdetitül foguã ezen conditioban, ezen állapotban voltanak minden teremtet allatok, kik nem togyak ást, hog az Isten elöt ezer esten

dő ollian mint ég nap es az â nap mint ezer estendő. Mely dologban meg mutatja az ſent Peter, hogy ſokan hazugfagnak itelik eſt az tudomant, hog az Chriſtus el iſ ſitni holakat es eleueneket. Ket felek penig ezek az kik ez tudomant czufolliak. Előbör az kik nielueckel czufolliak eſt az tudomant az kit predikalunk; Maſod rendben azok vadnac az kik iollehet hog nielueckel nem tagadgiak, hogy el iſ az Ieſus Chriſtus, de mas felöl czelekedeteckel meg tagadgiac, hog nem iſ el az Ieſus Chriſtus az iteletre. Ha az baluaniozo eſt el hinne, hog az Iſten fia el iſ az iteletre, es ſemel' valogataſnekül meg itel mindeneket, hat hatrab allana ebben. Ha az ver ſopok eſt tudnac, eſekben venneſ magokat, hat nem ennek meg az köſſeget, hanem az ver ſopasban hatrab allanak, de nem hiſik. Haſonlatoskeppen az paraznac, gilkoſok varasloc, ha eſt hinne, hat el hadnak az ſ gonoffagokat, de czelekedetekkel meg tagadgak eſt. Ha kik az Iſten igeiet nē akariak hallani, hanem orrokat meg döllieſtik, ha eſt hinne hat nem haragunnac az Iſten tudomaniara, hanē varuan tanulnanak ezekből azok, de hog nem hiſik hog el iſ az Iſtennek fia az erös oroflan'. Effelekröl az ſent Pal Roma. 2. Kik az Iſten kegielmeſſegeuel, törüenieuel, gonoful elnek, hog mingiarast az ſ bündkerr meg nem bünteti, hanē hizelkedne az ſ gonoffagoknac, azok ellen aſt monga az ſ, Pal: *Cogitas homo, quod ſubterfugies iudicium Dei.* Azt alitode te, hog el kerül heted az Iſten iteletit, bizon' nem, Nem tudode, hog az Iſtē az hoſu varasſal tegedet az penitentiara hi, te penig el meg' meg be merited magadat, az te penitentanekül valo ſiueddel. Haragot giüiteſ remagadra az itelet napian. hog annakokaert bizonioſok lehelfünk ezekben, laſſuk han' dologgal kel mi bennünk meg confirmalnunk. Harom dolgot, három eröſſeget talalunk főkeppen az ſ, irasban, mellic meg eröſſitük

sítik, hog' az Christusnak el kel iúni az iteletre, hog' igassagbá
 mindent meg itellien es ást senki el ne kerülbesse. Elló az Ist
 tennec az ű mondása, melliet az Isten ki ielentet az irasokbá
 az apostoloknac es az Prophetáknac irasiban. Sz. Lukacz 21.
 ást monga az Christus. Az egh az föld el mulik, de az en be
 sedem soha el nem mulik heaban. Esa. 40. *Verbum Iehoua manet in*
aeternum. De meg mondotta est, hog' az Christus el iú az itelet
 re, sok helien az Euangelistáknal es apostoloknal. S. Lukacz
 13. lasd meg, ást monga mikor meg magarazza az pelda befe
 det az gabonarol es az konkolirol, az Isten fia vgmond az
 iteletnek elötte, ki boczattia az ű angalat, hog' az gonoz em
 bereket ósue gúicze es az egó kemenczeben vessék be. Sz.
 Matth. 24. ást monga az Christus: *Tum apparebit gloria eius,* es az
 földnek minden nemzetiégi sírnak ackor, es meg lattiac az
 embernek fiat el iúni az egeknek kódiiben. Sz. Pal Acto. 12.
 ást monga: *Deus praedefiniuit tempus, in quo iudicaturus est in iustitia omnem*
carnem. Azon Act. 24. ást monga s. Lukacz: Mikoron vgmod
 s. Pal predikallana az igassagrol, az iozan eletról, es az vtol
 so iteletról, meg erte az tistarto, á kinec Felix vala neue. Es
 Rom. 14. *Oportet vos sibi ad tribunal Christi. Scriptum est enim: Vno ego diuit*
dominus &c. Hallod azert hog' ást monga s. Pal hog' minden em
 bernek egber semel' valogatásnekül az Iesus Christusnak fe
 ki eleiben kel menni. Act. 2. Psal. 2. *Obtestor igitur ego coram Deo*
& domino Iesu Christo nostro, qui iudicaturus est viuos & mortuos in regno suo. 2. Pe
ni. 3. Nag' hóúfeggel disputal erról, Holot annakokaert meg
 mondotta est egber az Isten fia felól, az Isten lelke, hog' el iú
 igassagban az iteletre, lehetetlen dolog az hog', az külömben
 legén auag lenne. Masodbor miuel erőssithettiük meg est
 mind az hitetleneknek rettentésekre es á mi vigasztalásunk
 ra. Meg erőssiti masodbor az Isten igassaga, mert az eges
 Szent iras bizonsagot tesen erról, hogy az ISTE N az ű
 természetiben igaz legyen. De it ez vilagon semünkkel latt

tiuk, hog' noha res' berint nemellieket büntet, mind az által derek berint valo iteleti ninczen az Istennek. Azert nagy sepen sol erröl Augustinus de ciuit:Dei: Az Isten vg' mond nemelliekben vg' mutattia iteletit ez vilagonis, hog' bizonio sok legienek az ü iteletiröl, nemellieket penig el halast, hog' ne mondjac, hog' it ez vilagon Ist iteletek: El kel azert iüni az Isten fianak az iteletre, es ackor bünteti meg az bünösdöket. Harmadör meg erőssiti az Isten kegelmeis, kegelmeböl örök eletet iger az ü hieüinec, azt mongia Christus az ü At-tianac: Aßt akarom Attiam, hog' ahol vagok, ot legenek az en hieüimis, auag' tanituanimis, hog' azert az Isten kegelme helien maragion azert iü el az iteletre.

HARMADIKROL.

Követközic az harmadik czikkel, meliben ast lassuk meg miért iü el az Istenec fia, Mond. *Iudicare vivos et mortuos*. Hat el iü az Iesus Christus, hog' meg itelien eleueneket es holtakat, az iteletre iü el penig az Istenec fia, az vtolso napon, Miczo da iteletre? Hald meg, mert ast monga, hog' az iteletre iü el Kiualtkeppen ket okaert mongia az s. iras. Leg elősör ezok aert, hog' meg mutassa, hog' az Christusnak igaz iteletit senki el nem kerülheti, mert ez az igaz biro, ki mindeneket meg itel eg' sem pillantasban, ez vilagon az feiedelmec, birac, meg czökönnecc giakorta az iteletbē miért hog' nē lattia az em bereknec titkokat, vg' hog' meg czalattatnac, hog' meg rözac az igazsagot, es a hamissagot oltalmazzac, auag' hog' aiandek kal czalattatnac meg, hog' meg igaziczac az hamissakat es az igazaknac igeket hamisra forditsac az aiandekert, de ezec a Chrüsban semikeppen nē rebesülhetnec, mert ü lattia az em bereknec hieüeket, ü nē göniörködic az aiandekokbā, ninczē ü előtte semel' valogatas, bat nē czalattatic meg az aiandekok kal, bat nē semel' valogato, bat nem czalatic meg az semely

valo

valogatásban. Ez az oka' hóg mongia az irasgiakorta, hóg i
 gassagban iteli meg az Isten ez vilagot, minden ez vilagon
 leuõ embereket, mellieket te neked Istentelen embernek kel
 esedben vened. Ennek okaert adga elõnkbe az Istennek lel
 ke est, hóg penitentiát tarcz. Leg elõfõr gákorta meg czalod
 az embereket, mert gákorta femeben mast mondas, hóg nē
 mint siuedben vagõn, es meg czalod eckeppe az embereket
 a mit foddal mondas, siuedben mast tartas, mast ertes, de ezt
 az isten ki nilatkoztattia az vtolso napon, eg fem pillantas
 ban, nem hozzu ideig titkodat es alnok sagodat, az te rauas
 sagod nē tudode hóg mēg ki ielenik. Mert az Istē miert hóg
 mindeneknek siuet iol lattia, azoknac czelekedeteket, ki ni
 latkoztattia, hóg ű magok vadolliak magokat, csak eg fem
 pillantastig lez nec azok, ha ez vilagnak feiedelmet meg cza
 lodis az aiandekockal, de meg nem czalod űtet az semel' va
 logatással, az hizelkedessel meg czalattatnak az feiedelmek,
 de ot nem fog a fele hizelkedes, nag' vr vagoc, io prokator
 vagoc, es ekelen solo vagoc, meg menthetē az Christus elõt
 magamat. Meg hidged hóg nem fog ez e sok exceptioc, ca
 lumniatiok az Prokatoroknac, mind ez vilag rakua effele
 gonoz gondolatockal. Masodfor mit ielent az iteletnek ies
 len mikoron ast monga, el iu az itelet. Mert azt mondhat
 nad, bizoniara ha el iu mindeneket igassagban itel, en penig
 erzem, hóg bñnds ember vagoc, hat, ha el iuend mindenek
 nek el kel vesni. Ved esedben ez iteletet, ket okaert rendel
 te az Isten az emberekre nezue. Leg olõfõr, hóg meg oltal
 mastassanak az iamboroc, hóg azok meg maradganac az ű al
 lapattiookban, a feiedelmekis azert adattanak, azert vralkod
 nac, azert kötõttet fel oldalokra az feguert, hóg oltalmok le
 gienec az iamboroknac, az gonosoknac penig meg bñntetõ
 iek, Masodfor, hóg meg bñntesse az czegeres bñnben heue
 rõket

ket, nem tíz forintal, sem husál, hanem az kardal, az melliet
 oldalara kötöt az Isten. Mert el hidgyed hog' atkozot penz
 leßen az, az kit az olliantul ves. Mert az Isten Moisesnel ve
 gian paranczollia, hog' az birak effele penzt ne vegienek, ke
 zekben, hanem az mel' kardot az Isten kezekben adot, azzal
 büntesse meg az bündöst. Hat az Christusis az igaz itelő biro
 v'g vágon, hog' az iteletre íü, de hog' az iokat meg oltalmaz
 za, eletet adgion azoknak, az gonosokat pedig meg büntes
 se öröcke valo tűzzel. Mondhatnad. Kiczödak azok az iok
 az kiket ü meg oltalmaz? Meg magiarazza az iras, hogy az
 zok legienek az kik hisnek az Iesus Christusban, es est az ü
 hiteket külfökeppen valo eleteckelis meg bizonittiak. A go
 nosokat pedig az czegeres bünben leuöket meg bünteti az
 Isten mindē egieb bünben heueröckel egietemben, kik soha
 penitentiat nem tartottak. Tanuld meg azert, hog' az Chri
 stusnak, az igaz itelő bironak ket tísti legén az vtolso napō
 az mel' neuestetik neha valtsagnak napianak, neha haragia
 nak napianac, mint Christus ast monga: Mikoron lattiatok
 ezeket az jegieket tudgatok, hog' közel vágon a valtsagnak
 napia. S. Pal. Rom. 2. neuezi azt az napot haragnac napianac
 Valtsagnak napia az hiuekre nezue, mert ezec nem mennec
 az Istennek fianak kemen' iteleti ala, mint 6. Ianosnal 3, tanit
 az Christus, Hat nem kel teneked kerebriē embernek felned
 az itelettül, mert leßen teneked itelő birod, az ki eretted fen
 uedet, hogy hog' vethetne hat teged az karhozatra, mert ez
 leßen te neked birod acki tegedet meg valtöt, hat mikeppen
 vetne teged az Gehennara. Az leßē te neked itelőd, az ki te
 neked prokatorod. Mert nam külfö dologbanis ast mondod
 mikor pörölē, hog' nem felted az te pörödet, mert apad te ne
 ked az Prokator. De az Christus attiank minekünk, prokato
 runk, hat nem vetket az karhozatra, ez leßen te neked birod
 aki

aki feied te neked, hog' hog' vethetne tahat tegedet ū tagiat á karhozatra, hanem ha ū magais oda esnek, mel' lehetetlen do log hat te keresztien leuen, ne fel' az karhozattul, mert meg sabaditasodnak napia az te neked. De haragnak napia, az az nap, az Istentelenekre nezue, mert akkor semel' valogatasne kül meg bünteti az Istenteleneket, az hitetleneket, kik paráz nak, gilkosok, es egieb fele bünbē heuerök voltanac. Tanuld meg aſt Istentelen ember, hog' az Iesus Christus teneked ite- lő biradis, Prokatorodis, retten' meg hog el iū az Christus az egeknek kődeben es meg itel eleueneket es holtakat est bar- tiis ebetekben tartanatok Varadiac, meg rettenetek az ite- lőtul, mert lattia az Isten, hog' nagio bőczülletlen seget nem talalunk az Isten bauanac mint it.

AZ NEGIEDIKRŐL.

Negedik es vtolfo czickel ez: Kiczodakat itel meg az Iſta ten. Mert aſt monga: *Iudicare vivos et mortuos*. Mondhatnad. Kiczodak az eleuenek es holtak? Az eleueneken nemelliek magarazzak az hūeket, az holtakon penig az hitetleneket. De meg monga az apostoli Credo, az eleueneken azert mas giarazuk azokat az kiket eleuenen talal az Isten fia, az ū el iőuetelekor. Az holtakon penig a kik az előt meg holtanak Christus el iőuetele előt. Szent Pal magarazza ezt 1. Cor. 15. *Non omnes quidem dormiemus, sed omnes immutabimur*. Sokat talal tahat az Christus eleueneket az ū el iőueselekor. Azon ſ. Pal. 1. Tess. 4. aſt mongia: *Mysterium dico vobis quod nos vivi, qui reliqui erimus in aduentu domini non preueniemus eos, qui obdormiuerunt*. Hanem leg előbör az kik az vrbán el aluttanac azok tamadnak fel, annak vrbanna mi az vrbnak eleiben ragattatunk. Hat itelő biraia az Christus mind azoknac, az kik elők lesnek, mind penig az halottak nak, az kiket akkor fel költ az Iesus Christus az földnek po rabol, Mostan igaz eleg legén. A M E N.

*Hogy aſt
dolgát mondok,
mindental
az vrbnak pava
vél, hogy mi elők
hik mef maradnak
az vrbnak eljűve
selesem nem vepő
ahol az vrbnak eljűve
ahol az vrbnak eljűve
ahol az vrbnak eljűve*

XXIX. Prædicatio.

Az Szent Lelekről.

Ezdetük vala magarazni az Apóstiti Cre-
dot, a mint rea emlekezhettek, megis vagó
ide hatra őt czickel benne, mellickről sóloc
mostan. Követközük immar az ſent Lelek-
ről valo, meliben aſt monguk: H I S Z E C az
ſent Lelekben. Czak erről ſolok,

Az minemű dolgokra tanítot ez ideig az Iſtennec lelke,
mostan azokrol nem emlekezem. Hanem rend ſerint maga
razzuk meg az niolczadik czickelt az Apóstiti Credoban,
meliben aſt valliuk, hog' hiſünk az ſent lelekben, hog' penig
eſt ez ſelen valo czickelt meg ertheſſük vilagos ertelemmel
harom dologban foglalom czak igen rövideden az ſ. Lelek-
ről valo tudomant. Leg előſőr aſt laſſuc meg miczoda ne-
ueckel neueſtetik az ſent irasban az ſent lelek. Maſodſőr az
ſ. lelek nec Iſteni termeſeti, es valofagős allattia felől. Har-
madſőr meg magarazom, miczoda tiſtreket, adgion tulaido-
niczon az ſent iras kiualtképpen a ſ. leleknek. Ez harom do-
logról czak igen rövideden ſolok. Ez mostani hamis tudo-
maniu emberec az kic az Ieſus Chriſtusnak ellene tamattaz-
nak, es az ſ. Lelek nec aſt mongac, hog' az apóstiti Credoban
ig' kel mondani eſt az czickelt: Hiſem az ſent lelket, de nem
meric mondani, hog' hiſec az ſent lelekben, hogy ecképpen
mind Iſteni termeſetit, mind valofagos allattiat, ſemeliet el-
rontiak az Iſtennec, ſent Lelek nec az igaz ſ. iras ellen. De
azoknak hamis az ſ. értelmec, leg előſőr, mert az egeſ ſ. iras
bizonfagot teſen az ſ. Leleknek Iſten ſege felől, ha penig len
Iehoua Iſten az ſ. Lelek, hat nem czac hinni kel ſtet, hanem
hin,

hinniis kel ū benne. Masodszor mert azon ſ. iras à ſ. leleknek Isteni termefetet, imadast, kőniörgest, hitet tulaidonit minde nŭt, hat igazan mongac az apostoli Credoban, hog hifunk à ſ. lelekben. Harmadszor mert ennek ez vallasnac fundamēto-
toma vagon az mi kerestsegunknek formaiaban, mert ast pa ranczollia az Christus, hog meg kerestelkedgunk az ſ. lelek benis az ū neuebenis. Ha peniglen meg kerestelkedunk fri-
get tesunc az ſ. lelekel az mi kerestsegunkben, hat hinnunk is kel ū benne. Negedser ezzel bizonittiuk ezt mert az apo-
stoloknac ideiektul foguan, minden kerestien magarazo do-
ctorok eckeppen magaraztak est: Hisec az ſ. Lelekben, nem vg mint ez mostani eretnekek, hifem à ſ. Lelket. De hog ez à tudoman' niluabban valo legen, rend serint halliuk meg im-
mar azokat az dolgokat, melliekról mondam hog akaroc fo-
llani.

AZ ELSŐRŐL.

Leg először azert halgassuk meg czac igen rőuideden, mi nemű neuezeteckel hiuattatik az ſ. lelek az ſ. irasban, min- den neuezetet ne ſamlalhatunk elő, mert sok neuezeteckel hiaa ūtet à ſ. iras, hog elonkben ramasa, mind Istēseget, smind tistit. Leg először azert neueztetik sent Lelek nec az ū maga termefetire es allattara nezue, mert ūnōn magabanis ez az Istennek ſ. lelke, sent maculanekul valo, bűnnekul, fertelmef-
segnekul, es az ū maga termefetibenis, megh valastatik ha-
leg először az tistatalan lelkektul az őrdögöktul, lelki alla-
tok az őrdögök. De ast monga ſ. Pal Eph. 2. 6. hog azok lelki alnok-
sagok, alnok lelkek azok, tistatalan lelkek, fertelmef-
sek es giőniorkodnec azoc az fertelmefsegben. De az Isten-
nek lelke sent, giőniorkodik az sentsegben, az igassagban, es semmi fertelmefseg nem ser az ū termefetihez. Masodszor
neueztetik ſ. Lelek nec mi reank nezueis. Mikeppen? Mert est czac az Isten nec lelke, mel' meg senteli az kegelem ede-
nit

nit az örök életre. Te az te termefetedbē az Adamnac eseti nec vtaña tistratalan fertelmes vag, es még az aniad mehebē valo fogontatafodis bñnbē vagō, fñlefed, termefeted, eppē vagon rekeftuē ā bñn ala. De ez az Istēnec lelke meg fētelō lelec, mert valakiket el valazt az Istē az életre, valakiket meg igazit ā hitnec altala, azokat meg fenteli, meg mossa ez az Isten lōlke. Meg bizonittia ezt S. Pal, mikor azt mongia: Ti Corinthusbeliec az bñnbē be heuertetec vala, abban tiztatalanoc valatoc, mond oztant: *Sed iam ablui estis per nomen domini nostri Iesu Christi, per Spiritum Dei nostri.* Holot meg mutattia az Apostol, hog ez az Istennec lōlke mossa meg es meg fenteli, tiztittia ā hñueket. Masodzor hñuatatik giakorta Elohimnak lōlkenec. Az Elohimnac neue az irasban annit tenne bōtū berint mint Istenecc, nem hog az iras tōb isteneket mutatna az eg Istennel, mert ašt monga az Moses Deu. 6. *Andi Israhel, Iehova Deus tuus unus est,* hanem hog meg mutassa, hog az istensegben harom valofagos semel' legen, ā mint fōktunk bolni. Hog azert elō fōr meg mutassa az iras, hog az Sz. lelek legien az Attianac es az Fiunac lelke, ezert hñia ūtet gyakorta Elohimnac lelkenec. Ig fōl az Moses Gen. 1. Az Elohimnac lelke, az az, az atianac es az Fiunac lelke, taplallia, legelteti vala az vizeket, az vyonnan teremtet allatokat. Meliben erre tanit az Isten lelke, hog az Isten lelke egienlōkeppen fārmazzec az Attiatul es az fiutul. Mert az irasis egienlōkeppen neuezi, Attianak es Fiunac lelkenec. Sz. Pal Rom. 8. neuezi az Isten lelket Christus lelkenec, azt mongia: *Si quis non habet Spiritum Christi, hic non est eius.* Sz. Peter apostolis azt mongia 1. Pet. 1. Hogy az Prophetakban volt az Christus lelke. Sz. Pal apostol Gal. 4. azt mongya. Miert hogy fiak vattok ti, ki hoczatta Isten az ū Fianac lelket az ti hñueitekben, az ki ašt kialtattia az ti hñuei

ueitekben Abba Pater, Harmadfor neueztetik nagy giakor
 ta Iehouanak lelkenec. Spiritus Iehoue, az termefet ferint valo
 Istennek lelkenek nem egiebert, hanem hogy az Isten lelke-
 nek valofogat Isteni termefetit elonkben tamazza. Mert az
 Iehoua Istennek lelke nem lehet, hogy valami el ualando al-
 lapattia legyen, kinek valofagos allattia es hozza hasonlo al-
 lattia ne legyen. Czak az emberekben valo lelkekis, nem va-
 lami el ualando, parak az emberekben, hanem orokke megh-
 maradando lelki allat. Sockal inkab az Iehouah Isten lelke,
 nem valami el ualando lelki allat, hanem termefet ferint va-
 lo igaz Isten az Actiual es az fiuual, Negyedfer neuezte-
 tik fogadot fiufagnak lelkenek, az sent Lelek, eckeppen ne-
 uezi Sz. Pal Roma. 8. cap. Neueztetik penig eckeppen *ab ef-*
fectu, az az, az u czelekederiert, bennunk valo giuomolczeert.
 Mert czak az Istennek Szent lelke, az az, mel' altal meg pe-
 czerel az Isten, hogy mi istennek fia legiunk. Visfontag va-
 lakinek Isten Szent lelket adgya, bizonios iegye, hogy Istē
 fia az. Igy fol Szent Pal Rom. 8. *Ij sunt filij Dei, qui ducuntur Spiritu*
Dei, Es ismeg. Galat. 4. aht mongya: hog Istēnek fia vagiunc,
 mert az Isten az u lelket atta mi belenk, meliben folotte dra-
 ga tanufagot ad elonkben az te iduollegednek bizonios vol-
 ta felol. Ha erzed te benned az benned lakozo Szent Lel-
 ket az u aiandekauual, hat bizonios lehecz ebben, hogy te
 Istennek fia vag az Christus altal. Hat ha az Iesus Christus
 altal fia vag hat orokoseis vagy, mert az fiake az orokseg ne
 a folgake mint az Christus tanit. Ioan. 8. Orodfor. neuefte-
 tik kegyelemnek es koniorgefnek lelkenek. Zach. 12. igy fol
 az Isten: *Efundam in illis temporibus super domum David et super habitatores*
Ierusalem Spiritum gratia Kegelemnek lelkenek ket okaert neue-
 tetik, kiualtképpen az irasban. Elodfor, Mert a bunek lakozo

ſent lelek bizonyos iegie az Iſtennec hozzanc való kegiel-
 meſſegenek, ſoha az Iſten az meg ſentelő ſ. lelket nem adga
 az harag edeninec, hanem az kegielem edeninek, mert az i-
 gaz vallással mel' vagon az hit által egítit iar az meg ſentelő
 ſ. lelec, de az megigazulas, czac az hiuekre kiket az Iſten el
 valasztot az eletre nez. Hat az S. lelekis czac azoke, az kibē
 ez lakozic. Hat bizonyos iege ez hog' azoknac kőniörgeſek
 nek lelkenec neueztetic *ab effectu*, mert czak az Iſtennec lel-
 ke az, az ki fel gerieſti az mi ſiuűnket az kőniörgeſre mint
 ſ. Pal Rom. 8. ſol, Hog' még czac aſt ſem tudnok mit kellene
 kernűnc az Iſtentűl. Miczoda az Iſten ſerint való kőniör-
 ges? Azt monga hog' a S. lelek geriezt fel minket meg mont
 hatatlan zokogaffal, Azon S. Pal azt monga 1. Cor. 12. *Nemo po-
 teſt dicere dominum Ieſum niſi per Spiritum ſanctum.* az az, ſenki bizoda,
 dalommal, czendeſ leleccel, lelki eſmerettel nem hihattia ű-
 tet ſegitſegre a S. leleknekűl. Hatodſor neueztetik tűznek,
 viznek Matth. 1. Mar. 1. Luc. 1. 3. Ig' ſol kőrdőtelő Ianos: En ti
 teket vizzel moſlak, de az ki en vtannam űű az nagyob-
 en nalammal, mert az mos meg titeket vizzel es ſent lelek-
 kel, oka ez miert neueztetik tűznek, mikeppen hog' az apoſ-
 tolokrais tűzes nieluek kepeben ſalla Pűnkőſt napian az Iſ-
 ten lelke. Leg előſor az meg vilagoſitaſert, mert mikeppen
 a ſen el veſi az ſőtetſegert, es az ſőtetſeg helieben vilagoſſa-
 got hoz. Haſonlatoskeppen az mi elmenknek ſőtetſegert ho-
 malioſ halogiat lé vonſa a S. lelek es meg vilagoſittia. Maſod
 ſor, mert mikeppen a ſen meg emeſti az pozdoriat es az rea-
 vetetet materiát. Haſonlatoskeppen tűz az S. lelec czeleke-
 deti, mert az bűnt az ő Adamnak czelekedetit gonoz kiuű-
 ſagat pozdoriat meg emeſti mi bennűnk, es minket fel őtrőſ-
 tet az vy emberben az Chriſtusban. Hetedſor neueſtetik Iſ-
 ten vianac Luc. 11. Ig' ſol az Chriſtus: *ſi ego digito Dei &c.* S. Mat
 the

the meg magarazza 12. az mint sent Lukkacz Isten vyanak
 neuez, azt az sent Mathe Isten lelkenek neuezi: Hasonlas-
 toskeppen Matth. 13. Miert? Nemelliek magarazzac ez erte-
 lemmel, hog Isten vyanac neuestetik az eröert, hatalomert,
 mert mikeppē te meg ragacz mindent az te viaddal kezeid-
 del, Ig az Isten elejtül foguan czelekedik az s. lelec által. De
 magarazhattiuk Isten vyanac erre nezueis, mert csak az I-
 sten lelke az az ki be irta az Isten törüeniet az mi siueinkbē,
 Isten viual mongia az Moses hog irattator. Hasonlatoskep-
 pen az Isten az ű akarattiat, tisteletit, törüeniet be irta az mi
 siuünkben az ű viual, nem tentaua mint a külső törüent. Ha-
 sonlatoskeppen solerről Ier. 31. Palis disputal erről 1. Cor. 4.
 Hasonlatoskeppen neuestetic gäkorta viznekis, Esa. 42. 44.
 holot ast monga az Isten. Elöbör, hog tista folio vizeket ont
 ki a baraz heliekre: meg magarazza az vtan ű maga, hog az
 s. lölket ki önti adga az ű hiueinec siuekben. Hasonlatoskep-
 pen Ezech. 36. neueztetic viznek az Istennek lelke, söt az ki
 ontasnak neueis mikor ast mongya az Isten. Effundam. Ha-
 sonlatossagot vesen az vztül. (Mondhatnad.) Miczoda az
 oka? Nem egieb az oka hanem az hasonlatossagert neuezi
 eckeppen: Az viznec tulaidonsaga ez, hogy az rutfagot el
 mossa es meg föröbe az rutot. Hasonlatoskeppen az böttüt
 czelekedik az Isten lelke mi bennünk el mossa az bünt az ő
 Adamot fel öltöfretti az vy Adamban az istenben az Iesus
 Christusban. Kilenczedeser hiuattatik Paracletusnak, igaf-
 sagnak es minden ionak lelkenek az ki minden iora verez
 el minket. Tizedeser zalagnak az mi iduössegünknek zala-
 ganac, a mint sent Pal Eph. 4. *Arabo hereditatis nostrae.* Hasonlato-
 sagot vesen az s. Pal az embereknek sokasoktul, mikoron az
 emberek penzt kernek kölczen, zalagot adnak rea. Auag ha-
 sonlatossagot vesen az hazasoktul, kik ieg ruhat adnak egy

T 3

mal

"meg ne haboriczatok az Istennek ama zent lelket, kinek al-
 tala vattok pocsiertölue, az meg szabadulasnak. kapinglan.

molezad
30v.

9.

10.

masnak minc elötte az tökelltes hazassag meg lenne. Has
 sonlatoskeppen az h. Pal neuzei peczetnek es ieginec az mi
 iduössegünkre, mert ezzel peczetel meg az isten, ezzel tesen
 bizonioffa az mi iduössegüncc felöl, mig az tökelltes bodog
 sagot meg adga, holot az Isten mindenekben minden lesen.

AZ HARMADIKROL.

*Vagione á sent lelek nec valosagos Isteni termeseti es
 allattia es valosagos semelie?*

Mondam hog' masodfor ast kel esünkben vennünc á h. lele
 knec isteni termesetit, allattiat es valosagos semeliet. DE hog'
 est niluabban meg erthessüc meg bizonitom előbör á h. lelek
 nec igaz isteni termesetit es allattiat, annac vtaña valosagos
 semeliet, mel' S. lelec igaz es termeset ferint valo öröcke va
 lo isten az attiaual es az fiuual, mind az által hog' mas legen
 á h. lelek nec semelie, mas az attianac es az fiunac semelie. Az
 mi nez azert az isteni termesetre es allattiarara, meg bizonit
 tatic, hog' á h. lelec az attiaual es á fiuual termeset ferint valo
 istē legen. Elöbör ü maga meg bizonittia ezt az Christus, mert
 mikoron az tanituaniokat ez vilagra el boczatana, Math. 28
 vg' paranczollia az köröbtelest á h. lelek nec neueben, mint az
 attianac es fiunac neueben, mel' iduösseg nec dolgaban sem
 mikeppen be nē foglaltat nec, hog' ha igaz es termeset ferint
 valo isten nē volna az attiaual es fiuual Ioan. 15. azt monga á
Christus, hog' az vg' mond igassagnac lelke, aki farmazic az
 attiatul, mel' igeckel meg bizonittatic az S. lelek nec igaz es
 termeset ferint valo istensege es allattia, mert az attiatul nē
 farmazhat nek, hog' ha az attiaual eg' isten nem volna. Masod
 for meg bizonittatic a h. lelek nec igaz es termeset ferint va
 lo istensege es allattia, mert az attiatul nem farmazhat nek,
 hog' ha az attiaual eg' isten nem volna. Masodfor meg bizon
 nitatik

nittatik az S. leleknek igaz Isteni természetű az teremtesnek
 czelekedetiből, az mel' teremtesnek mögával sokta az iras
 meg valastani az igaz Istent minden hamis baluanioktul. A
 6. David Psal. 33. azt monga: *Verbo domini caeli confirmati sunt, & Spiritus*
or is eius omnis virtus eorum. Vgan azon 6. David Psal. 103. azt monga
Emitis spiritum tuum & creabuntur. Harmadkor ezzelis meg bizonit
 tatik, mert az mindenút ielen valo letel tulaidonittatik az S.
 leleknek, mel' soha semmi allatnac nem tulaidonittatik az i-
 rasban, hanem czac az természet berint valo eg' igaz istennek
 A 6. David. Psal. 138. azt monga: Houa menniec vristen az te
 lelked elöt, ha ala fallok az pokolban te ielen vag', ha fel me-
 gec az egben te ot vag'. Negedker meg bizonittatik igaz Is-
tennek lenni az meg ielenesekből az Christusnac keresztese
 ben es az apostoloknac valo meg ielenesből az Pünkösdek
 napian, mel' meg ielenesből vilagossan meg teczic, hog' a 6. le-
 lec az attiaual es fiuaul természet berint valo Istē legen. Ötöd-
ödör az aiandekoknac ostogatafa a mel' czac az eg' Istenhez il-
lic, tulaidonittatik a 6. irasban a S. leleknek, mint 1. Cor. 12. *Diviso-*
nes donorum sunt, sed idem spiritus distribuit dona cuiq; ut vult. Hatodkor mert
 az egez 6. iras azt paranczollia, hog' csak az eg' Istenben kel-
 hinni es az Jeremias vgan azt monga, hog' atkozot az, vala-
 ki emberben bizik az eg' Isten küvül. De it ezen apostoli cre-
doban az apostolok vallast tesne, es bintē vg' paranczollia
hog' hidgunc az 6. lelekben, mint az attianban, es az fiuban,
 mel' erössegöckel meg bizonittatik, hog' az 6. lelek eg' igaz es
 természet berint valo Isten legen eg' allattia legen az attianac
 fiunac es S. leleknek, az eg' Istensegbē. Miert kel ezeker meg-
tudnod? Ket kiualtkeppen valo okert. Elödör az mostani er-
etnekek ellē, az kik az Christus ellen es az 6. lelec ellen fel ta-
mattanac, mint David Ferencz, Blandrata es akik az Chrüs-
tnac es a 6. leleknek igaz istēseget ragadgac, es a 6. lelket mon-
gac hog' semmi nem egeb, hanem az attianac bennunc valo

11 Az vrnak
 igeie által
 tesömtette-
 nek az memi-
 nek: Is
 az ev zai-
 nak lelke
 által ezönek
 minden
 sergij. 3.

4.

S.

11 Az zent 6.
 lelke az
 togattia az
 az aiandapo-
 kat mint az
 afaria.

ereie, az mel' mi bennünk meg kementtetet es meg bentelte
 tót, Ezek ellen azért tanuld meg az erősegeket, á mellieckel
 igen künniē meg hamissithatod az ű teuelgefeket. Masodszor
 azok ellen az kik mongák: hog' az Istennek lelke az aniafēt
 eghazat az előt nē igazgatta, minek elōtte az apostoloknak
 lathato formaban abrazatban meg ielent volna, maga az istē
 nec lelke az ō törüenbenis volt, es az Istenec hīueit az Ec.
 clesiaban igazgatta es vigabralta. Mint Esa. 59. bōl az Istē: *Spiri-*
tus meus non recedet ab ore tuo à modo vsq; in aeternum. Mondhatnad. Ertem
 immar hog' az s. lelek termebet berint valo Isten legē az at
 tīual es á fiūual, de bizonicz meg ástis, hog' valóságos seme
 lie legien az S. lelek nec? Az Christus mikoron kōrōstelked
 nec az Iordan vizebē á S. Ianoftul, mind az harō semel' lat
 hato formaban külön külön meg ielenic, á holot mas az attia
 nac semelie, aki az egbōl bōllala est monduan; Ez az en berel
 mes fiam ebben tōlt keduem, űtet halgasaroc. Mas á fiunac se
 melie á ki az Iordan vizebē kōrōstelkedic. Mas á s. lelek nek
 semele aki galamb kepebē bal á Christusfra. Masodszor á Chi
stus Ioan. 14. ást monga : Kerem en az attiat es mas s. lelket
 ad tinektek, hoñan meg teczik, hog' mas legē annac semelie
 az kitül kerī, mas annak semelie á ki ker, mas annac semelie
 akit ker es ackit el bōczat az attia. Harmadszor Ioan. 14. bōl á
Christus az tanituanioknac: *Cum autem ueniret Paracletus, quem ego mi*
tam vobis à Patre. Mel' mondasban meg valabstatek az s. lelek nec
 semelie az attianac es az fiunac semelietül: Mert mas annak
 semelie az kit el küld mas annakis semelie az ki el küldi, es
 mas annakis semelie akitül el küldi. Mind ezekbōl azért igē
 könnyen ebedbē veheted, á s. lelek nec mind igaz isteni terme
 betit allattiat es valóságos semeliet.

AZ HARMADIKROL.

Miczoda tizteket tulaidonit az iras à S. lelek nec?

Iolletet

*Az en lalken
 nem ra
 uozik az re
 zaidbol,
 mastantul
 fogva mind
 ovolle.*

Tollehet az iras á s. leleknek sok tistet tulaidonit, de en mo
 stan mind azokat elő nem samlalom, hanē czac eg nehaniat.
Előbör azert az vigasztalásnak tistti tulaidonittatik az irasbā
 á s. leleknek, hog az keseredet siuu embereket es a bündöket
 á kik Istēhez ternek meg vigastallia. S. Pal tanit erre Rom. 5
Iustificati fide pacem habemus &c. Item 1. Cor. 10. Fidelis Deus. Masodic tistti
 ez hog, legen minekünk tanitonk, oktatonk, es daikank, hog
 minket kegelemnec edenit, es örök eletnek rebesit á Chrüs-
 ban tanczon oktasson, mind azokra valamelliek neznek az
 mi iduösségünkre, az Christus tanit erre Ioan. 16. Harmadik
 tistti ez, hog az Euangeliomnak hirdeteset predicallasat, mel-
 liet á Christus ű maga hirdetetet mi nekünk, a mi siuuünkben
 plantallia, be olcza, tegē fogonatossa mindeneket mi beűnk,
 es minekünk esünkbe iutasson. Negedik tistti ez, hog a kege-
 lem edenit vyonnan sűllie, az keresetség altal, es az istēnec i-
 geie altal, a mikeppen az apostolokatis vionan sűle űket, meg
 vilagosituan es az igassagnac vallasabā erössেকে tegē, S. Pal
 erre tanit *Gal. 3 Innuat totum hominis animum per Baptismum & per verbum.*
V. tistti ez, hog az istennec igeiet tūze tegē a mi siuunkban,
 mindē hitetlenec ellē, hog mindē istentelenec ellē alhatatos.
 san az istēról vallast tehessük es hasōnal hirdethessük az ű s.
 igeiet. VI. tistti ez, hog az istēnec Ecclesiariat külomb külomb
 fele aiandekokkal mind testieckel es lelkiekkal meg aiande-
 kozza, agon igaz tanitokat, feiedelmeket, es töb keresztien ol-
 talmazokat conduiseloeket guicza fel az ű igeienec sduetne-
 ket es az ű töruenienec summaiat iria be az kegelem edenit-
 nec siuökben, a mint s. Pal tanit Rom. 12. VII. Hog meg fed-
 ge ez vilagot az bünról, az igassagrol, az iteletról, a mint ta-
 nit á Christus. VIII. tistti, hog a hiueknec lelki esmereteket
 meg erössicze, mel' erösseggel, alhatatossa tegie, az Istennec i-
 geienec igazan valo ertelmeben es az örök eletnec bodogsa-
 T 5 gaban,

I.

II.

3.

4.

V.

VI.

VII.

8.

11 Ez a lelek tezőn bizonyfagot az mi lelkonfnek, hogy Istennek fiaj vagyunk.

300

H V SZ Ö N K I L E E N C Z E D I C

gaban, S. Pal tanit erre Rom. 8. *Ipse Spiritus dat testimonium. IX. tifti* ez, hog vigastallia az hiueket minden haborufagokban es az kegerlenec ellen főkeppen, mikoron az Isten igeert üldös tetnek, ez vilagi kegerlenektül es Istentelenektül Matth. 10. X. tifti ez, hog az kegelem edeninek biuökben berezzen, olczon, igaz hitet, az Euangeliomnac predikallafanac altala. Act. 10. Annac predikallafat tegie fogonatossa az ü biuökbē. XI. tizti ez, hog vigē az kegelem edenit az igassagnak esmeretire es esedezzek az erőtlenekert. XII. tifti, hog mindene ket fel forgasson, mindene ket altal lasson, mint S. Pal 1. Cor. 2 *Nobis reuelavit Deus per Spiritum suum, spiritus enim omnia scrutatur*, es hogy minket meg habadiczon minden gonossagtul, büntül, ördög tül, halaltul, az mint S. Pal tanit 2. Cor. 3. *Vbi Spiritus ibi libertas. Ro. 8.* XIII. tizti ez, hog minekünk segitsegül legyen, es mi bēnunc vralkodgek, hog az Isten töruenienek ü altala eleget tehessünk, es hog mindē iokkal böuelködgiünc. Rom. 8. mel' S. le leknek legyen diczöseg, tiztesseg, birodalom az attiaual es fiuual egietemben, mast es mind örökke. A M E N.

XXX. Prædicatio.

AZ Apostoli Credonak magyarazattiban köuetközik im mar az kilenczedic czikel' melliet mostan meg magarazunk Isten segitsegeből. Ezek az igek: H I S Z E M az közönseges gülekezeter az bentek nec eggiesseget. Mostan röüiden csak ezekről folok. Ez ideig valo tanitasunkban fölöttünk rend berint az mi keresztieni hitünknek fundamenta felől, az igaz Isteni esmeret felől az s. irasban, meliben meg magiaraztuk rend berint miczoda legyen az egy igaz Isteni tudoman', tudni illic, az attia az földnec es az mennek teremtoie, az vr Iesus Christus, az attia Istennek egietlen eg

fia

Amij nekönk az Isten meg ültönte azokat azokat az lelkek altala: mert az lelek mindönöknek vegere megion, meg az Istenel melisegös dolgynafis. 1. Cor. 2.

Ha es az S:lelek. Most követközük rend berint immar az ki-
lenczedik czikkel, meliben erről tesünk vallást, minden ke-
reztienekkel egietemben, hog' hisünk léni it ez vilagon egy
kereztieni közönseges gülekezetet aniafentegházat, mely
aniafentegház az iduösslegnek fundamentomaban mindene-
stül foguan eggiez. De hog' ezt ez tudomant meg magaraz-
hassuk hasonnal, csak imez ket dologrol bolok. Leg előbör
meg mondom minemü neuezetekkel hia az iras az aniafent-
egházat. Masodbör azt magiarazom meg, han' tele legyen az
aniafentegház.

AZ ELSŐRŐL.

Az Aniafentegihaznac neuen nē egiebet ert a s. iras, mel-
liet az Görög es Deakok hinac Ecclesianac, hanem az Isten-
nek s. gülekezetit az köröbsteneknec tarsasagokat it ez vilá-
gon, mel' tarsasagot berzet az Istē es őzue güitöt az Euange-
liū altal, bēt lelke altal. Ezt penig az Ecclesiat soc neuezeteka-
kel bokta az iras neuezni, de most im ez tiz neuezeteket ma-
garazom meg. Leg előbör az aniaf. egihaz giakorta neuez-
tetik a s. irasban Isten hazanak, mint Psal. 122. fol. Fölte igē
örüendestē es mikor ašt mondották az en nepeim: Irtec el
az vrnak az ű hazaban. Miczoda az Vrnak haza. Nem egeb
hanē az benteknek gülekezetek, melliet az Isten őzue fedet
az egez vilagō az ű S. igeie altal. Sz. Palis ig' fol 1. Tim. 3. Sze-
relmes fiam Timothee, ha en közelb nē mehetekis te hozzád
tanuld meg hog' kellien forgodnod az Istē hazaban az ania-
fentegházban. Holot az s: Pal Istē hazanak neuezi a kerebtie-
neknek S. gülekezeteket. Mondharnad. Miert neuezi ez es
gez vilagon s: gülekezeteket az kerebtieneknec az iras az I-
sten hazanac? *ker.* Ket kiualtkuppen valo okai vadnak: halliak
meg az hiuek. *fe.* Leg Előbör. azért neueztetik Isten hazanac, *1.*
mert nag' hasonlatossaga vagon ennek a lelki haznak, az kül-
fő hazzal azmel' eppitterik az emberekrül, mikeppen az
Salomötul epitetet haz Tēplom, abrazollia vala est ez lelki

hazat, az az, az aniaſ. eghazat, Először mikeppé az külfő haznac fel vetik leg először fundamentomat, az fundamentónak penig erősnec, alhatatosnac, meg indulhatatlannac kel lenni. Hasonlatoskeppen fundamentomot vetet az Isten ennek az ű hazanac az Ecclesianac. Kiczoda ez az erős fundamentom melliet fel vetet az Isten? Nem egeb hanem ű maga à Chrīs S. Pal íg magarazza 1. Cor. 3. *Fundamentum aliud nemo potest ponere prater id quod positum est Iesus Christus.* Hólot à ſ. Pal meg mutattia, hog' ennek fundamentom vettetet az Istentül az Christus az, ki az aniaſ. eghaznac feie. Másodszor mikeppen à külfő haznac tſinalafara kiuantatnac segítsegek az kőuec, melliekből czinaltatnac fel az hazac: Ig' ennac az lelki haznac, vadnac ebbé e. lő kőuec, Kiczodac azok az elő kőuek? Nem egebec, hané à ſenteknec az ű tarsafagok, ezeckel erőſiti fel az isté az ű Ecclesiaiat it ez vilagon. S. Peter tanit erre 1. Pet. 2. Iarulliunk vg' mond az ſegelet kühöz az Christushoz, mel' ſegelet kőuet iollehet meg vetettec az emberec, de draga kellemetes allando, hog' ezen az kőuón mint eleuen kőuek miis fel epiteſünk, hog' legűnc lelki hazac. Arra akar tanitani ſ. Peter, hog' az aniaſ. eghazban az kőuek az kegelem edeni. Harmadszor mikeppé az külfő haznac epiteſere kiuantarnac es ſükſegeſec az acz mesterec, hog' azoknac munkaioc által fel epiteſec az haz, hog' legyen lako heliec az embereknec. Hasonlatoskeppé vadnac acz mesterek kic aſt az lelki hazat fel epitik. Mondhatnad. Kiczodac azok az acz mesterek. Az aniaſ. eg haznac fő acz mestere az Isté űnön maga, es ez az oka miert neueſtetic kiualtkeppé isté hazanac az Ecclesia, mert az Isté űnön maga epitötte eſt kiualtkeppé az lelki hazat. S. Pal íg ſol Heb. 3. niluan valo igeckel. De miert hog' az Isté eſköz al talis czelekedic az Ecclesianac epiteſeben, neueſhettifuc acz mestereknec à Proferakat, apostolokat, Euāgelistakat tanitokat az

13 meſ.

2.

3.

ker.

ugyan outa.
 Akki penig
 mind a 30.
 kat terem
 reu te
 Isten az.

En vgi mint
bolcs acz
mester, ve-
rottem meg
az fonda-
mentomot.

az Ecclesiaban. De s. Pal ő magat neuezi acz mesternek 1. Co-
rin. 3. monduan: *Ego tanquam sapiens, Architector fundamentum posui.* Ho-
lor az s. Pal az aniafenteghaznac acz mesterenek neuezi ün
őn magat az meniben Isten bolgaia vala *in Ecclesia Corinthia.* Ne-
gedier ezert neuestetik az hasonlatossagert Isten hazanak.
mert mikeppen az acz mesternek pöröli ezközi vadnak, az
mellieckel epiti az hazat. Hasonlatoskeppen esközt adot az
Isten melliel czinalia az acz mester altal ezt az bent hazat.
Miczoda az Isten pörölie, esköze az melliel czinallia az ha-
zat? Ket fele pörölie esköze vagon az Istennek ennek czina-
lafaban, külsőkeppen az Istennek s. igeie, melliet neuez a le-
remias 23. pörölnék, az Isten lelke, mert mikeppen az pöröli
meg rontia az kűbiklar' hog' alkalmatossak legene az epites-
hez: Hasonlatoskeppen meg rontia az istē igeie a mi darabos
kemen' kű siueinket. De ez melle iarul belsőkeppen az Isten
lelkeis, mel' kiualtkeppen meg rontia az törüennec altala es
belső czelekedetinek altala, meg rontia mondom a mi kű en-
gedetlen siueinket. Ötödfor ezert ez hasonlatossagert ne-
ueztetic Isten hazanac az aniaf. egihaz, mert az haznak czi-
nalafaban az mesel ragasztak őšue az kőueket. Hasonlatos-
keppen Istenre neuez, s. lelkeuel ragaszt minket őšue ű hoz-
za, mi reank nezue penig az hitnek altala ragasztatunk az I-
sten fiahoz az Christushoz. Hat ez az őšue ragasztas, kű, mes,
az Istenre nezue az isten lelke, mi reanc nezue az Christus-
ban valo igaz hit. S. Pal tanit ezkeppen Eph. 2. Hatodfor mi
czoda födeleis ennek az Isten hazanac? Nem egeb hanem az
Istennek az ű gongauifelese, oltalma, melliel meg őrizi az a-
niaf. egihazat, hog' ez vilagon az ű hatalmassaganac sarnia a-
lat mindene meg maradhasanac. Ez az első oka miert neue-
stetik Isten hazanac az aniaf. egihaz it ez vilagon. Masodfor
neuestetik Isten hazanac nezuen az valastotakra az kegiele
edenire

ker.

fe.

s.

6.

Első oka.

2.

edenire az aniafentéghazban, mert az hiueket az Isten hía ű maga hazanak, Templomanak, melyben lakozik űent Lelke által, Isten haza vagy annakokaert te. Miert? Mert Isten lakozik te benned űent lelkenek általa, Szent Pal igit tanit 1. Corinth. 8. 2. Corinth. 3. Nem tudgyatoke ti, hog az elő Istenec templomi vartok. Holot annakokaert az kegelem edeni legienec Isten templomi, meltran neueűtetik ezekre kepek Isten hazanak az aniafentegihaz, Ez az első neueűzet, menniűnak az tőbire immar. Masodőor neueűtetik Isten hegienek, mint az űent Dauid űol az Isten kepeben: *Ego autem construi te regem super Syon montem sanctum meum.* Azt mongya az Isten, hogy az ű fiat tőtte kirallia az Syon hegyen, az az, az Aniafentegihazon. Hasonlatoskeppē űol Esa. 2. Mich. 2. azokban az napokban az melliekben meg jelenik az Messias, az Vrnak az ű hegye fellieb valo leűen minden egieb hegeknel. Holot vrnac hegienek neuezi az Isten lelke az aniafentéghazat, melliet czinalt ez vilagon űent igeie által. Mondhatnad. Miczoda az oka hog Isten hegenec neuezi az hiuek nec it ez vilagon valo giűlekezetit? Leg elődőor, mert mikeppen földlieb emelte az hegieket az tőb földeknel, magasbak az hegiek űockal az földnek tőb reűeingel, meűűe el hathat az hegieknek magassagok. Hasonlatoskeppen az Aniafēteghaz at hitta ki az Isten ez vilagnak tarsasagi kőzzűl, fel magass tallia az Isten est az Aniafentegy hazat az őrők életnek bodogűaganak remenűsegere, űok gradiczal fellieb emelte ez vilagon valo embereknel az ű Aniafētegy hazat, kegyelmeuel kőrniűl vőtte es fel magassalta az őueit, ezek nec bűndeket meg boczatta, Szen lelkeuel meg aiandekostta es fel magassalta. Masodőor neueűtetik Isten hegyenek, mert meg űent tőlternek ezek az Vrnak Szent lelkenec általa, hogy az kő rőűtieni űent életnek kőueteseben földliűl haladgiak ez vilagnak

11. es hogi
az Istennek
lelke lakik
ti benne:
tőb. Ha
ki az. etc.

II.

En tatar
lek ragodet
kivallia a
en űent
hegienon
az Sion
hegien.

1.

2.

nak az ű fiait, erről bol az Iesus Christus az Euangelistak
 nal mikoron ast mongya: *Non potest ciuitas supra montem extrui.*
Harmadfor hiuattatik Isten varosanak. Dauid eckepen
neuezi Psalmo 44. az Isten Aniasentegy hazat: Földotte nag
vgymond es czudalatos az mi Istenünk, az Istennec sent va
rosaban. Az Iesus Christus is neuezi sepen czinaltatot va
rosnak. Hogy ha ezert ez serint akarunk folliani, az egef
vilagon ket lelki varos vagyon, hogy igy folliunk, az egic
az Isten varosa az sent Ierusalem, á mint é. Ianos az ű latosa
ban neuezi. Az masodik varos az pokolbeli ördögnek az ű
varosa, az meliben lakoznak az hiterlenek. Az Isten varo
sa az, az melliet az Angyaloknak az Isten polgari tarfaua
czinalt, á mint bol az Isten: Az pokolban lakoznak az Cais
nok az harag edeni. Isten varosa hat az Aniasentegy haz,
mert az Isten plantalta be az ű varosaban. Mert valakik eb
ben az Isten varosaban lakoznac, polgar tarfaiua czinaltata
nak az Angyaloknak Philip: harmadik cap. Eph. 2. igy bol
az sent Pal. Negyedser neuestetik Isten iegyesenek Eph. 2.
ast mongia az Isten Esa: 45. Te Aniasentegy haz el iegyzet
telek en magamnak az hitben. Az köröstőlő Ianos is Ioan: 3.
Neuezi az Christust vő legennek, az ania sentegihazat iege
senek. Miert ? Nem egieb okaert, hanem azert az kőtesert,
az mel' vagyon az külső es az lelki igaz hazafok közöt. Mi
keppen az külső hazasagban el iegyzetik az vő legentül az
iegiel az lean. Hasonlatoskeppen az hintek altala el iedzeta
rűnc: hög az Christusnak az mi feiünk nec legünk iegefi, mi
keppen ez külső dologban az assoniállat es az firiu eg' test.
Hasonlatoskeppen az lelki hazasagban az aniasentegihazbā
az Iesus CHRISTVS BAN egy testek vagyunk, az hiinek
altala serkestetünk az Iesus Christushoz, hogy feiünk legē
mine

nam lebet
 az varos
 föllieb valo
 az Istennel
 hegyengl.

III.

IIII.

- V. *O tamen* mi nekünk, mi pedig tagok. Ötödösör az ó testamentomban sokör búznak neveztetik, né az ú erdemere nezué, mert ha özüé veted az harag edeniuel azokat az hiueket ezekis azó sárból valok. Har honnan vagon, az fazokas mestere ennek az oka, hog' külömb edent csinalt azon sárból, bídalomra es tiztellegre valo edentis csinalt azon sárból. Szűz nec pedig neueztetic az Istenec aniaszenteghaza annak okaert, mert Isten kegelmeben vötte s. Lelkeuel meg bentölte, es fia által meg tisztította. Hatodzor az vy testamentomban neueztetic meniorszagnac, Matth. 13. Hasonlatos az meniek nec orsaga. Leg első oka ez, mert az Isten ezt ez orsagot nem külfö fegguerrel biria, hanem az ú igeieuel es S. lelkeuel. Masodszor mert az aniaszenteghazban valo hiuec, remenszeg alatt remenszegben vadnac meniorszagban, polgar tarsai immar az angal oknac, es immar refek vagon az meniorszagban az Christus által. Hetedser neueztetik az vy testamentomban akolnak, Ioan. 10. *Et alius oves habeo etc.* Hasonlatosszagnac altala neuezi az Christus az ú hiueit, iuhait, mert valakiket az Isten akar idönöziteni, ebben az akolban az az, az aniaszenteghazban hozza be azokat. Meliböl meg itelhed, mel' nag' dolog legyen, hog' tarsa leg' te az Istennek aniaszenteghazanac, mert senkit né iduozi az Isten, valakik ebben ninczenec az aniasz. eghazban. Hat valakik meg botrankoznac eg' kis boszuszagert, es ki veszik az szenteknek tarsasagokbol magokat, azok meghmutattiac, hog' nem az kegelem edeni közzül valok. Niolczadszor neueztetik gyakorra Isten szöloienek, mint Esa. 5. Hasonlatosszag által hya szölo nec, mert fölötte draga kedues nepe az Istenec, mikeppen hog' az szölo örökseget te nagy draga penzeden veszed es böczülletes örökseged te neked: Azonkeppen az Istenec az ú hiuei nag' draga edeni. Kilenczedeszer hya az iras Christus tagianac, meliben fölötte draga

VI.

1.

2.

VII.

*bolond-
sag.*

VIII.

IX.

XXX

Apostoli Cre

meg magiar

nem volok: Hi

nek az ü egg

szölo Isten

szölo eghazat,

szölo elöt, most

szölo befeddel

szölo hinos ertel

szölo loc. most

szölo Ecclesia

szölo melliet g

szölo uideden, m

szölo poganok

szölo kezhete

szölo halluk meg

ga meltoſaga ielentetik meg az Iſtennec Eccleſiaianac, hog' a kegelem edeni tagiais legienec az Chriſtusnac, tagiai penig az hit által. Hat ha tagiai vagunc az hit által az Iſten fiának, ol' igen lehetetlen hog' el veſenec az hieuk, mel' igen lehetetlen, hog' az Chriſtus el veſen. Tizedſer hya Eccleſianac az iras az kereſtieneknek giulekezetinek es ſenteknek egielle-
genec, neuzei Eccleſianac azert, mert ki hitta ez vilag koz-
zul az Iſten ezeket ſent lelkenec igaffaganac altala, mert va-
lakik ebben az Chriſtus tagiay, ezek minniaian eggefek az Chriſtusban, az iſten fiaban es az u' igeienec halgataſaban tu-
domaniaban es a Sacramentomokban, AMEN.

10.

XXXI. Prædicatio.

AZ Apoſtoli Credonac magiarazattiaban kezdettuk va-
la ez elot meg magiarazni az kilenczedic articulust, moſtan
is arrol ſolok: Hiſem az kozonſeges aniaſ, eghazat az ſen-
teknek az u' egielleſet. Ennek elotte valo tanitaſunkban ar-
rol ſolanc Iſten ſegitſegebol, minemu' neuzeteckel hya az i-
ras az aniaſ, eghazat, az melliekröl miert hog' ſollottam bu-
ſeggel ez elot, moſtan azokrol tobet nem ſolok, hanem moſ-
tan boueb beſeddel ſolok az Iſtennec aniaſ, eghazarol. Hog'
penig haſnos ertelemmel ezeket meg tanulhaſſuc, harom do-
logrol ſoloc, moſtani oraban. Leg elofor meg magiarazom
hani ſele Eccleſiaia legen az Iſtennec, han' rendbeli legen az
Eccleſia, melliet giuitot az Iſten ez vilagon. Masodfor arrol
ſolok rouideden, miczoda ielekbol valaſtharod meg az Iſte-
nepet az poganoktul. Harmadfor ſolok erröl, az aniaſenteg-
haz vetkezhetike vag' nem ez ielen valo vilagon, ez harom
dolgot halliuk meg rouideden,

V

AZ

HARMINCZE GYEDIC
AZ ELSŐRŐL.

Leg először mondam hog' arról szólok, han' rendbeli aniaf. egyháza legien az Istennek, melliet gúitót az emberi nemzet közzül. lollehet az Ecclesia czac eg, mert mikeppen az igaz hit czac eg, czac eg az igaz Isten, czak eg â kereszteseg Eph 4 Hasonlatoskeppen czac eg aniaf. egyháza vagon az Istennek it ez vilagon. De mind az által az időre nevue, es az aniafét egyháznak allapattiaira, conditioiara, három rēdbeli az Isten nec aniafentegyháza. Az eggik rendbeli volt az ep termetben az esernek előtte. Masodik az vitezkedő aniafentegyház it ez vilagon. Harmadik meg diczõültetet Aniafentegyház az örök eletben. Magiarazzuk meg annakokaert czak igen rōuideden ez három rendbeli allapattiat az Aniafentegyháznak, halgas rea. Az első rendbeli aniafentegyháza az Istennek volt még az esernek előtte az paradiczomban, holot az Isten kezdet vala giúiteni Aniafentegyházat bűnnekül valot, hogy az Isten kegyelme, irgalmassaga, io volta diczõsége, mind örökke fel magasztaltatnak, ez első Aniafét egyházban, hat czak az Adam az Eua samlaltatnak be, mert abban az epp termetben senki az emberi nemzet közzül nem volt, hanem czak az Adam es Eua. Mondhatnád. Miert kel nekem est tudnom, hogy az Aniafentegyház még leg először kezdetet az paradiczomban ez esernek előtte? Ezert hog' meg tanulliad azt, hogy az Istennek fent giülekezeti az aniafentegyház, nem vyonnan kezdetet, hanem hog' vilag teremteserül foguan volt: mely aniafentegyházat czinalt fondalt az Isten, hogy ez által az ű diczõsége fel magasztaltatnak mind örökkön örökke. Ezzel karhoztat mint ket az Romai Antichristus ország, hogy ez az giülekezet czak mostan tamadot giülekezet legyen, es czak ez előt va

Io időkben nem regen kezdetet legyen. De ezek ellen ved
 ebedben ezt az első dolgot, hogy az Isten aniafentegyhaza
 meeg az eset előt az paradiczomban kezdetet legyen el. Ma
 sod rendbeli Ecclesiaia vagy on az Istennek it ez vilagon az II.
 eset vtan. Mondhatnad. Miczoda az eset vtan valo Ecclesia
 ia az Istennek? Semmi nem egyeb, hanem az Istennek sent
 gyülekezeti, melliet az Isten külfökeppen az Euangeliom al
 tal az Sacramentomok által, es belsőkeppen sent lelke által
 giúit. Noha ebben az gyülekezetben sok Hypocritak mind
 vilag vegezetig vadnak. Ebből immar masodszor kőniű tes
 neked meg itelned, miczoda külfömbseg legyen az eset előt,
 es az eset vtan valo Aniafentegyhaz között. Az esetnek e
 lötte nem vala az bűn az Aniafentegyhaz között, az Istente
 lenek, az bűn, az Hypocritak nem valanak az Istennek a
 niafentegyhazaban. De az esetnek vtanna el elegiettenek az
 Istentelenek az Hypocritak az hűueckel. Annakokaert sent
 Matthenal tizenharmadic rešeben az Christus hasonlittia
 az Aniafentegyhazar az konkoli os gabonahoz, mely gabo
 na között meg marad az konkoly mind az aratafig. Hason
 latoskeppen ebben az Aniafentegyhazban meg maradnak
 az konkoliok mind vilag vegezetig. Hasonlittia est az ania
 fentegyhazat azon Iesus Christus az varfahoz, meliben fogat
 tatnak io halak es gonoz halak, de annak vtanna meg valas
 tatnak az halastul az par ton. Hasonlatoskeppen mert az I
 stfen nepe el elegiedet ez vilagon az gonofockal, mind ad
 dig mig az partra, az az, az örök eletre nem iutnak. Harma
 dik rendbeli Aniafentegyhaza az Istennek nem egyeb, ha
 nem az meg diczditett Aniafentegyhaz az mont mon
 dom, az az, ez vilagbol ki mult kőrdőrtieneknek lelkőknek
 tarsasagok es giülekezetek, kik meg szabadítottak ez vilagi
 bűntül es haborusagtul. Ezekről bol az sent Ianos Apoc. 7.
III.

Latam en, hog' az Istennek feki elöt, es az barannak az Messi
 afnac feki elöt, fok nepec allanac vala, minden nemzetsegek
 es nieluec közzül, magastalliac vala ezec az Istent es aßt mō
 giac vala: Diczőseg legyen annac az ki az fekben ül es az ba
 rannac: Mond ostan: Hozzam idue eg' angal es monda enne
 kem: Miczodak ezec ez kiket lacz, kinec az ű ruhaiok feie
 rec es palma fak vadnak az ű kezekben, monda az angalnac
Tu scis domine, non ego: Monda az angal: Ezek az kic iüttenec es
 meg mostak az ű köntőföket meg feieritettek az Barannak
 vereben. Ezekben az igeekben meg iria az s. Ianos nag' beu
 1. seggel az harmadik aniaß, eghaznac allapattiat. Leg elöför
 hog' ezeknek palma fa vagion, az az, hog' ezek immar giöze
 delmellek, meg menekettenc a büntül, halaltul, mert az pal
 ma fa bizonios iegie vala az regieknel az bekessegek. Mi
 keppen hog' aßt iriac, hog' meniucl töb terhet raknak rea an
 nal fellieb neuekedik. Hasonlatoskeppē monga hat, hog' pal
 ma fa vagion kezekben, az az, meg szabadittattac ez vilagi
 2. haborufagoktul. Masodför azt mongiac, hog' ezec meg mos
 tak az ű köntőföket az barannac vereben. Nem egiebet akar
 ezzel az angal ielenteni, hanē hog' az barannac aldozattia
 3. nac altala, meg szabadittattanac. Harmadför azt monga hog' e
 zeket többbe az nap, az az, a haborufag nem süti nem bantia.
 4. Negiedfer hog' minden köniuöket eltörli ezeknec azt mon
 ga s. Ianos Apoc. 7. Ez három allapattiat talliac az aniaß, eg'
 haznac. Mondhatnad. Vgian ezen allapattia leßene mind ö
 röcke az Ecclesianak? Hog' mint ez vilagon vg' az egbenis
 leßen ket fele? Fölötte künnien meg felelhetünk erre, mert
 ez vilagon valo Ecclesianak ideie csak addig leßen, mig az I
 sten az hiueket ösue fedegeti az életre. De ez az vizezkedő
 aniaß, eghaz nem öröcke valo leßen, hanem mig be vitetünc
 az örök életre es a senteknec tarsafagokban. Melliet te ne
 ked

ked vigasztalásodra támaszt elődben az Isten lelke, hog' ennek az Ecclesianak allapattia czac ideig valo lehen, mig el iú az Christus az iteletre. Menniünc immar az masodik refre,

AZ MASODIKROL.

Miczdoda iegiböl esmerbettiüc meg az igaz Ecclesiat?

Minden nemzet aít vallia, hog' ú legen az Istennek nepe, hog' ú legen az igaz aniafentegyhaz aít vallia ú maga felől. Ha meg kerded az Pogan Törököt, aít mongia hog' úk ked ues nepei az Istennek. Ha az Antichristust meg kerded, azokis aít mondgiac. Ha egieb nemzetet meg kerdes, ninczē ol' ala valo nemzetseg ki ú maga felől aít nem mongia. Ha eít mondhatnad? Ha holot kellien ennekem keresnem az igaz aniafentegihazat, nam az Poganoknac vagon io berenczes allapattioik it ez vilagon, ha ezeket az Isten giúldolne, nem berenczesirene meg úket. De ved esedben hog' bizonyios iegieket ad minekünk előnkben az iras, mel' iegiekből mint eg' czegerről meg esmerheted holot kel keresned az igaz aniafentegihazat, holot az hamissat. Ket renebeli iegiei vadnak az igaz Ecclesianac, belfő es külfő, az külfő iegiek ket felek. Első bizonyios iegie az Istennek sent igeie. az Istennek tisttan valo tanitasa, predikallasa, halgatasa es böczüllet tel valo veuese. Valahol hat az Istennek igeie az menniei tudoman' predikaltatik (Mert ez az egik iegie) fűkseg hog' ot legen az Christus aniafenteghaza. S. Ianosnal cap. 8. Igy fol erről az Christus. *Qui ex Deo est verba Dei audit.* Holot meg mutatitia az Iesus Christus, hogy az igaz aniafentegihaznak ez az eggik iegie, mert halgattia az Istennek tistta igeiet. Maso dik külfő iegye nem egieb, hanem az Sacramentomoknak igazan valo ki folgaltatasa az Iesus Christus berzese berint, mert az Christus az ige mellet az Sacramentomokat rēdelt,

Ot vagion az isten aniafentegihaza. Lasd meg immar (hog' még csak az külső jegiekről szólva) hog' ha a pogánoknak güleközetec egieze, azt mondjuk hog' nem, mert meg vetőte az Isten igeiet bebedet. S. Palis ig' tanit Eph. 2. azt mongia hog' az Ecclesia az Prophetak es apostolok irasin vagion fundaltuan. Hasonlatoskeppen 3. ref. monga, hog' meg tisztította az aniafentegihazat az igenek általa. De azok között ninczenek az Prophetak es apostolok irasi, hanem az Alcoranū hat nem igaz aniafenteghaz az poganoc güleközeteci. Lasd meg az antichristus orfagatis, vagone ű költők az igaz aniafenteghaz, ninczen, mert valahol az igaz Isten igeie ninczē melliel meg valastia az igaz aniafenteghazat, nem igaz Ecclesia az. De ot ninczen. Ergo &c. Lasd meg az Sacramento mokat mellieket az Iesus Christus ferzet az v Testamēntomban, ezek ninczenek az poganok között, hat nem igaz Aniafentegihaz. Hasonlatoskeppen az antichristus orfagaban ninczen az Iesus Christus rendelese es az Sacramentō, hat nem igaz Aniafentegyaz. Mondhatnad. Hat azok mind az igaz Aniafentegyaz közzül valok az kik halgatnak az Isten igeiet es az Sacramentomockal elnek es azt meg nem vtalliak? Iollehet külső jegiei ezec az Aniafenteghaznak, mert valahol ezeket az jegeket meg nem talalod, ot ninczen igaz aniafenteghaza az Istēnek. De még nem eleg ezeket csak külsőkeppen halgatnod az Istennec aniafenteghazaban, hanem belső jegieis vadnac, melliekről meg esmerhetni ha az Isten aniafentegyazae arag nem. Harom fele jegie vagyon, belsőkeppen az istennec aniafentegyazazanak. Leg első az Istennek b. lelkenek bennünk valo lakasa, mert csak az valastottakban lakozik az Istennec bent lelke vegferint. Szent Pal Rom. 8 tanit erre: Valakikben ninczen a Christus lelke, nem Christuse az, az kik az Istennek b. lelke

túl

túl hordóztatnak, azok az kegielem edeni. Masodik belső ie 11.
 gé nem egeb, hanem az Christusban valo hit, s. Pal tanit erre
 Gal. 2. Eph. 2. Holot meg monga, hog csak az hitnek altala la
 kozik bennunk az Iesus Christus es az által plantaltatnak
 be az hiuek az Iesus Christusban. Harmadik belső iege 3.
 nem egeb, hanem az Istenhez es felebaratunkhoz valo beretet,
 melliet nagy gyakorta predikal az Isten s. lelke az s. irasban
 1. Ioan. 3. 4. mind erről disputal, hog valahol az attiafiui fe-
 retet ninczen, heaban diczekedik ot valaki az keresztien ne-
 uel. Tanuld meg annakoert it ezt, hogy az Aniafentegi-
 hazban nem mingyaraft kóróftienek nec mondatnak azok a
 kik halgattiak az vrnak ígeiet, es az kik külsőkeppen elnek
 az Vrnak vaczoraiaual az Sacramentomockal. Mert az Iu-
 dasis halgattia vala az Isten fianak s. auat, tanitafat, es elt va-
 la az külső Sacramentomockal es predikalotta is vala az E-
 uangeliomot, es annak felette czudakaris tesen vala, de sem
 mit nem hasznala neki, mert ezek az külső iegiek közönsege
 sek az hypocritackalis. De azok az igaz kóróftienek, a kik
 ben lakik az Isten lelke, az kikben lakozik az Iesus Christus
 es az kikben vagion az attiafiui beretet.

AZ HARMADIKRÓL.

Harmadfor ast mondam, hog meg lassuc, hog ha az istē nec
 Ecclesiaia eshetike el auag nem. Mert az Romai Antichris-
 tusnak ez fő erőssége, melliel elnek az igaz gyülekezetben:
 Az aniaf. eghaz vgmond nem verkezhetik, mert az Istē fia
 kóftók vagon, hat az Romai Ecclesia nē verkezhetik, hat az
 Christus nem lakozot volna az aniafenteghazban, ha mind
 el vesrenek volna ackik az vallasban voltac. Erre ast felel-
 liük, hogy ket fele az vetek, meliben az ember meg vetke-
 herik, Leg első az tudomanban az iduössegnek fundamento
 mabā, masik az erkölcszbe valo vetek. E ket dolgot esedbe ve

est tanuld meg, hog' az fundamentomban, az tudomanban, az istennek aniaſ. eghaza nem vetkezhetik, de az erkölczben, az meltoſagban giakorta meg vetköſhetnec az kegiele edeniis. Mondhatnad. Hat nem vetkezhetnek az Romai antichristus orſagaban, az fundamentomban, az tudomanban? Meg latod, hog' az iduöſſegnek minden fundamentomat fel bontottak, mert az Christus az fundamentom, a mint ſ. Pal 1. Cor. 2. tanit: *Fundamentum aliud nemo potest ponere, nisi quod positum est Iesus Christus.* De űk mas fundamentomot vetenec az iduöſſegnec, Processiot, Miset, io czelekederet, ſenteknec valo imat. ſagot &c. Hat fel bontottac est az fundamentomot, hat nem igaz Ecclesia az Iſtennec, mert ha az aniaſ. eghaz az fundamentomot el hagia, azonnal nem leſen aniaſ. eghaz, mint az blandrata nem mondatik soha igaz Ecclesianac, mert immar fel feitötte az igaz fundamentomot az Christust, akiben az iduöſſeg vagion. Hasonlatoskeppen ezek az Antichristus tagiai, fel feitettek az Iſtennec minden tiſtletit es czelekedetit, hat nem igaz Ecclesia az antichristus giuleközeti.

XXXII. Prædicatio.

Az Bünnek boczanattiarol.

Követközik immar rend ſerint az Apostoli Credonak magarazattiaban az tizedik czikel meliröl ſolok monſtan: ez azert az tizedik czickel: **H I S Z E M** az bünnek boczanattiat. Ennek elötte való tanitafunkban, ſolanc az Iſtennec aniaſenteghaza felöl, melliel giütöt az Iſten ez egeſ vilagon, az ű ſent Euangelioma által, es a ſ. iegeknek által, hog' ezeknec meg adga az öröc eletet, meliben mind öröcke magafaltalſec az Iſten gazdag kegelme, Moſ

Élent Janos menyei jelenarül irt. könyvnek szövegének

Rehanel magyarazata. Fejez. I
Ez a könyv egy a hit Angyalok közt, Súdni illik, kiből es elb való
10. részben, amelyeket való, hű az istenek haragjának po harit hi
emittelen; mely Angyalok közt, ere nemeltyek, majd helyedebben
ittellek lenni az isteneknek, mely Cap. 10 v. p. az őshilaját a tene
Vadnak kimáhi behize es orszagok onte ki, mely fejez. vad vilá
nyulakban hű a h. lelek, e körtet keendő hit re felben, amind
Denig, gonosz sága herent erdem hit, bünökézet, a körtet keendő
Könda nekem jövel, e jövelmel parafmarian, nem a Testne
egy hely bül mas helyben, való magdulasat, asagy helységnek való
Zatat ort, ha gemashnyal az, szövekmak elmetet akört
keendő Latának, újab es nagyobb figyelmességgel való meg
Ez mellese Caragy fejez. mellese, indrya, jövind a körtet keendő
harmadik verben meg magyasa Zatat hűre el menyie az
Anszóli, hogy lelek ben el a körtet e szövekmak, az a; a pufat
meg jelenarüldö Latának, Derehasan való hemlileseir telkiben
el magattatot, melyekhez hasonlat Lass Ezekk. 2 v. 3. es 10 v. 12
Meg mutatón nekem jövellet ama nagy parafmarik, le a hűre
raj kölni a h. lelek ez ő körtet által, a hűre szövekmak szövekmak
sagat, esőben utaltatón mon el allati, neszen az parafmarik
meg sönig nagy nak, ugy amint, hi e hűre körtet el szövekmak
lelek simak hűre körtet vege, hűre hű, es semmi parafmarik
magatul el nem körtet, valakik az hűre körtet magatul el
el gahadnak, es amint hogy a hűre körtet igaz körtet el szövekmak
hűre körtet, nastan tel körtet körtet, es körtet körtet körtet
val meg körtet körtet. hűre Cap. 12 v. 1. hűre körtet, ugy is az
parafmarik Anti hűre körtet hűre körtet egy körtet körtet
ges parafmarik

Hi az egyetlen egy völegey, Caenbe el hagdvan, mint parafna
 onyi allat, hites egy Unval onca nem elyadani; mas fer fia hite
 azaz: halvany hite he, es egyel gond arfellek he agya, magat: ugy dert
 a h: lelek is azon homely az eli Jelenul valo el haladafert, nem
 kiltomfen mint ad Jenei talpak gyuleke, etit, es jenn salmuchi
 sat, kurval kor o parafnanah homely calat irjale; mint ony terik
 a ho vesferendefbul, fald Ede: i ur: jer. 31 Eze. 10.

A hi ul a fok vizeken. Az ad Jofemel Letke Goto okalind
 es minden nyomunir sagal telyesvel gnygye adt unepes, 112
 a kin ak honya termuleni o ubi fejedelm Unalkodch, Ek3. v
 megnyiral indup boldogalanan kell lenni; az Anti Capus
 othaga alko, valo gepnek, amelyben nem erkelet honya Jor
 megeri pih. Serfial, hancem mero' affonyok, gneg ragy
 Parafnah ural kodnak es uralkodvan alattol valo repes, s
 ki ralyokatis, nyomonyatnak. itt hat a h: lelek el irashon
 adoknek ad othogonah, nyepnek, Sartes manyanek, xcomzomga
 nyelvet, amely itt a fok vizeken ostonek, nyomonyat alire
 gyohat jelyen, Valamint a pagas higy et lenseg alatt, hgy
 mint haladofan, parafnahodo, Letke bujja parafnanah
 biradalna elat Letnek. hgy denig itt a vizeken nyepel
 ertelenek, maga ad kinyfal ide alab meg magyarozga, 113

Vers: 2
 A hivel parafnahomah a földnek hi vityo. Az az lelek
 e földön birdalmonak vagyon, fok nyepnek, nyelvetek, es ma
 zetségeken, mint az Angyal ide alab magyarozga v. 114.
 Es a hie e földön balrah, xcomzomga a kiralyokatis min
 e parafnahodak parafnah kodonah, ugy mint kith
 minden igyekizetel azon vaktat, hgy a nich

parahmasaget, es urel hodasat dōb moq dōsak, es egy abelak
arō erjeh, adon parah nak hodasre vīgēnek. (Mind e lli
Dēkēb vīg es (2 magyanyha) ha nem meg a földnek, laka
fiis, adad; yah e föld, ekrül a ondott vilēk, es e földi
Emberekül talite Istēni Tihētelek hē, rages hodak or, embere
is a mind papha remlit, es megzerben levō embere e.
Lelhi parāhmasagori, hajlandō, floy pema e földnek
Lakozoin illyek irōslenek, hi tēg yik abbūt mind on idelak,
v d: nykōn hi lakē tatomah, mind arōk vakhit nek
mēk jōre vāgen ar elōpēk hinydēben: lūk menyerēh
nem földnek Levin, e lelhi parāhmasagori sem nem parāh-
nāl hōtanak, Sem anach parahmasagōrēnak boribūt meggū-
rē hīgūlēk. Es onca rēhīgūlēnek arō parahmasagōrēnak bō-
rabūt: ar ad: e parahmasagōrēnak vakhit bōz gōsēg es herēgō-
alōal arō tōlē tēl elpōtēter babōrāl tē tēleiben, es bā-
vany imādāsban anyira be vettēnek, es arāil ugy meggōtō-
tō tēnek, a mikōpōn a Jēsi parāhmasagōrēnak, hōkēk arōk bōz
āval, lūk ōhāt rēhītātāl herēgōnek, anyira magōhāt megg
Tērhilāi es onca rēhīgōmē hōkēk, hōgy mindēn hēmōr mōs
leg mellēt arō bōjā herēgōnek, vāg hōg vīkēk, onca lelhi
re hēgōg mōiāt elmōjēk arō jōgōk ohozōg bōl el fōrdūl vān, es
el fōrdūlō er bēlemre adactōrōn, Sem Istēnek intēsīt, es tōn
tōjāt, Sem dō iellōit ebel ben nem dēhāt.

Vers: III
Es a lō emmēt a dōhātān, lēlēben. it a hō jōnōnā lēlēben
a dōhātān vālo rēgātōrōjān nēm ērēhōm. hōnēm a lēlēkēl ind:
pāpā vāle hēlēkē alōal arōk alyōgōjōnāl fīgēl mōs hēm lēlēfōrē
es meggō gēndōhātōrē emlētōm, lūk miāt a dōhātān hōkē
fōrē vādāh, a hēre hōyēn vōrē hōp hōrātō hōm jōhōzō

és annak ki onkészt, azal való meg-elyedésben, dicsőít
és gyönyörködnek. Latok egy afonji allator. Hogy a Afonji
világosan ki tészik e Afonynak ki az he rendő le izatából;
közül, lelki onkészt való erkelemmel mint Cap. 14 v 8
mellyen az Afonji allat ulla, her fejei vadnak, mely her feje,
her hegyek; es az utolsó versből. hol nyilvan mondatik
hogy a Afonji allat amak nagy város; melynek orfaga volta
földnek királyn, mely le városok nem másra, hanem
szepen Roma városára ihenek, mint ide alab meg tegik.
Ez dalog oly világos; hogy nem esáka régi elb kelhő
Doe borok (két) paternek meg verezünk, minden re for
mattus Janisphal együt, főt meg a papának követőie
ebben nagyos re for egyenlő erelenk, vadnak. Jamar
tak onind alon alab, onobandeg, kitalapen a jesusz pen
közül, kik a sz. iras, Papának, es papis talagnak; kőn
te kerdő es az on nyilvan való Anke Christusi hatalmat
olalmazlan, meg vallyak azo hogy es Afonyon usyan Rom
városa es anak birodalma erkesek. De on a onkészt nagy
regő alapozóban, midőn a p ogany Csábarok birodolu alatt volt;
abbul harmagot ki a kőrt, ened. üd dezedeg. Lapi illik Artus
születése után közel 300 eztevény a nagy Constansius Utő k
nyen es a har idejeg. De ez kőrtelm, her vége kőrt őhre
verésből, es a sz. lelkek nyilvan való meg mutatásából
tszólóatik a onkészt a p ogany Romának talog, mas
királyok es nepkek, melyek birodalmok ala hajton
tal, nem hoztak való, az ő talajon balványi.
ei közlök re hajtoni

az ötet főségi koronáján becsülete nagy nepeideltalato, es
melyek külföldi kepen a tudat lan nagy elöt gyakordtatvan lelli töttes
kut jelenceni mondanak mely Ceremoni elöval tükirt egy régi
Durandus nevü pater. In nationali divinesum officiorum, ut obbi legio
oneq magyarást, es világszaga hez. Komman is kiesség a fene vadonüli
perek, megek góberül el fajult dolok. A nagy nagy babilon

Éz imar masodik neve; hogy tuniillik ez ömerü zavarodas nagy
es rendezetlen öfve elegyülöknek varoga melyet a nyelvéknek.
Joben lünaccioje iellletti abal lött ö hve apardasnak, es az góberünyer
kemény foglagban valo tartatának híresül, híresült regi nagy
babilon Del Dazod es amely ömunt oda helyeb, Cap. vii. es lelli
erolem herent valo egyibüsnak, es Sodomanek nyilvan
mundott; ugy itt is adon lelli erolem herent nagy babilonak ^{terit}
Amma a Parafrazagokhoz. Ez a hatmondik neve, mely ben

Ammanak mundatik a nagy város, onint a Tartományok árny
orlagok fö városi ömbüdnak anyai váro lakoul; De igen nagy
hülmön bözserve a jamban anyatul; es a ömnyei jeruzaleni daro
Satul, az Iskennek igaz elbeszjelöl; mely az igaz hírdelnek Amma
Gal. 4. v. 26 ömerü az igaz elbeszjelöl, sifülnak; es a
Ex tujly háfhet, a Kentsegnel, ari hofagynak, es a Betusban a jun-

dehoztatott hűfsepegnel Amma: e penig nagy parafrazon ledlen par-
refraza góberünek utalatos fagynel teljes ömnyest keseben tartatvan
es a fótönek lehofit, adal oneq öfegöberden, ömunda lelli parafrazon
lehönek aral; belvanyogásnak, es babonak ei hűföbernek: onint
Denig parafrazonak, aral ezeket gyakordtat s töle faggó fatyminak

Amma e földnek utalatos fagynak. Ez imar öfgyidig ömnyest,
melyet a hert lelek irja le a parafrazonak

hogy es keny a es hulyek a fohnak a fatantul fogadot, földet
meg haberi to hurellyen utalatos sigelnek mine mü vel imezek
felraly od es fidedelmek, ar o fidelek bul Erdemot lenn hi veteje, a
fidedelmek hi engedelmessegel tartago es hudo alatos viloknak
hicekner fel habaditase. a Terveny herent dalo igal hazabold
kiveli nek fel beritase, es ar o fole kojot rendel kujot Valomig
tiltase, a Vallasnak hige alot, a fidelek leany od ar o hulyek
nek choragya eller hazajot valo engedelmessegel ero hiked el
vonasa, es a baroti daltungban valo be rekereck; huzonges
bordelyoknak meg engedeje, es aral valo keris kedeseh, lupolon
el hi vetejel, hazuhajog es esaland esigol, melyeket es mely
hez huson lo ket huson kint ad ohot viggago keretogonak, a
papotbai tudomany es eselched et hemo elei ber tannak

VERI: VI

Es latam ar Angyali alatos re higy nek a fenteknek veribok
Kerinek fel jehese udan, meg irja aki lelek, e sarak
mazak meg a felyet, hogy tudni illik, nem eselomajstak
re higit meg, ar o utalatosaganak poharabul, ha nem
magis esudalhogar latatobrehelnek lenni, De minomü
dondul? egy fozal ar igal higyben jaro Cetus igal higy
Szenteknek, es ar igal sag vanu bizony sag vere tub; mely
nem egyeb, ha nem a Carayromoknak henyvedesirub
ivot kenyvek bizony sagot teknek. VERI: VII

Es Tenched meg mondem ar Angyali alatomak esekert
es a fene vadnak ahi hudezha oter.) Ne id on ar apitol
el ti toknak esesere nem, meheone, ha nem a latas nak
mi dolcar esak esudal hgynek, ar Angyal immar hogy
ne esudal hgynek onte meg onagy wafe es hos latat m
ha mondani; e latas it melid meg onmestom a mehyon is te
esudal hgyol, di lag odab ban ongy jelm len

ha nem az ö hokoa babonas sikeletetk engedek hoi eroni sora
meg a fidozis meg engedek ar igah In eikeletit, nota ar ödö
egyenesen elerlyonk, onind dia peng, mig a Romariah elu
pustot utrettek, epeng ad hony ar ö parafmasagunk pohu-
radal, alit: undok es elmut vektigetö balyonyo babavil gund-
hivily öket, es nyeket, ha lehetome onostanis meg re fogueri
akurma, a mint regentek ongis vedegyet; (2) onit es le iras by
vad nek öyah melyek epagany Romire gun illudmetat hatnak;
oninimil a tobi hooö banyay esch a ~~hollit~~ hünderhezindö (2) de
im e hok: a tiz hivilyok hihonny ar onig got elmem döck gual-
mat ugy onint hivilyok egy ötöben vektnek a femvadat. (3)
onit a fene vad es lasin ölö hokony, ar ar, ar Anri Claus, es a Do-
ma Varosa ito onindenker ellit. totok együve fog labatnak, a po-
gany Roma peng onind agh mig pogany Dolt tuljden huan
ar Anri Clausnak leho helye hely onit dolt ha onim a po-
gany sikeletnek ony hünise utar. (4) Segehet ne onit e babilt
on Varosnak honerupet daly dolt adab ölob galesi, mely öül
akövetkezendö re h öö segesen höll onim ito sikelet a pogany
Romianul, ugy onint melyre sora illyen onim hünder-lyer; mig po-
gany dolt: sora a hünderlyer the hark edjebanis sikelet jo
alipotban dolt; onint a historial but hite hite. mig hüllyen
Vallani; hogy ar utar a got husok vand ölyok, es egyeb nyeket
alob mig Veres, es le is gontatöt, de rovd idö alit viktent
elö bi Apagyure viktent del ipikat, es onostanis fen Varos hoket
ide alab Cap es uz; uz; e Varosnak Rom labant utar sora fel onim
epiofesit ny utar daly bizony sag vagen.

Hi körmüül Veres Veres bizonyal es Veres Skarlatal
arag vira gbi lelek ar agony; alomak hivilyi ö bozeti nek pogany
es a fene vadnak ver hünijö hokolat, onind a femvadat egy öb. onit
a barfony dilegi bija pompa legnek, es a Veres Skarlal ver hünijö hok
kegyetlenleg nel zele, onint v. hite hite
Varosnak arany pohatt hünib. es hüllö pompa es a hünijö
alomak, arag ar igah In eroni eikeletit el hügadot Romia hünijö
hünit egy hünib.

et huc annal b...
birodalomra, ha nem abban való legyen leges
holet mindenképp Doga es Gáfre es Belvchel ruhakal hezű lehel
meg che li cvel: De azenben utalatos sagal, es pohar parafnes
sagi ferelommit helyes poharvan hezűben, mely pohar nemelyek
quind az apbi Kusmak fenes es az őtöt eromes követőhül nek
adot titullus na magyaráz, hal, quinomii, miden; hentesges Ayama
Cetus vicarius fench, nagy hely tarfo jariah, Celestianah fejnek
vö. legengénel, fund a mentokanah. Sz: Pever pulles formak
magab. nevefi. azomb. fenig hely: hezű pohar az oneg. Zeln. leterven
telyed uallatod, Babonavah, es humid tudomány. A. mely eket
titullus alát, omint arany pohar, utalatos parafnes fog
ferelommit tartya. vers: V.

Es az ö homlokán meg árott név. E Parafnesah
névnek, ha irasah, el a h: lehel a regé. pogany nek h
hasznah, ha onlatos sag adal, mely h a nagy hűné Parafnesah
Zohlah Dolt, nagy hűgalmah leterve, Nagy magok homlokán
neveket es titulusokat, feljegye, hogy annal on habonag isme
tel fenek, es az őtöt követo, nagy hezű bújal követo Valama
Jeles név es titullus illus, az ő ferelomhore, es regre d'elk
valo ferelomsegre, hasznah: egy e fene bestian ülö Parafnesah az h
Lelke meg je h, homlokán irt név, hogy annal hie alát a
föld nek latoji, kiknek medek nissen be irva a delomik könyvek
az ö velle valo lelki parafnesah sagra el tsalatsanek.

Johos Dolag Girogüt anysteriada, melyet Sz: Gal. hűbol mede
tsalatsagnah titulusah 2. Sz. 2. es titullus felol Johar bizony
a h hogy a apapunah harom hűomah hal fel ekjüt Sivegere es
név d'agya fel irva: De omint hogy es nem mindenképp tal
Lat hato, adert titoli titulus helyes irt hűk omint adal
a Ceremonias vend tartafohrál melyek a fene ad

MMA
 ban cza
 mostani
 testnek

keret. Immar

szól vallsnak n

ez meliek oly ige

de az öbbi mind

szereked az Isten

szó való hit, az bü

monda az föld ne

nekének az testn

1. Cor. 15. He

test fel oem tama

való az hit, heaba

szóval tőbbak a

szóval az Istenek

szóval tudoman

szóval mednek lenn

szóval aza zalluk h

szóval az fel tama

szóval és felöl meg

szóval a ször honn

szóval a ször solok,

szóval a tamaria fel is

szóval a miczoda te

XXXIII. Prædicatio.

Az Halottaknac fel tamadasarol.

IMMAR az Apostoli Credonak magyarazattia-
ban csak ket czickel vagion hatra, aht el vegezē
mostani lezkenkben. Ez az első: H I S Z E M az
testnek fel tamadasat. Az második: H í s e m az ő-
rök eletet. Immar az V rnak segitsege által iutottunk az A
postoli vallásnak magyarazattiában sinton az vtolsó czickel
re, melliek oly igen búksegések es hasznosok, hogy ezek ne-
kül az többi mind hasontalanok. Mert semmit nem hasznal-
na teneked az Istennek esmereti, semmit az Iesus Christus-
ban valo hit, az bűnnek boczanattia, hog ha az test fel nem
tamadna az földnek porabol, es hog ha az örök elet nem kő
uetkőznek az testnek fel tamadasának vtanna. Ezert mongá
S. Pal 1. Cor. 15. Hogy ha mi fel nem tamadunk, hat á Chri-
stusis fel nem tamadot, ha az Christus fel nem tamadot heabā
valo az hit, heaban valo az Euangeliom, Miis mindenek nel
niomórutabbak alab valobak vagiunk minden teremtet al-
latinal az Istennek. Hogy azért tökellertes legyen az egeb ke-
restieni tudoman' te naladis, felette igen búksegés teneked
ertelmednek lenni ez ket czickel felőlis. Hogy penig meg
magiarazhassuk hasonnal ezeket. Leg előőr csak rövidedē
solok az fel tamadas felől. Masodőr az örök eletről. Az fel
tamadas felől meg magiarazom rövideden imez három dol-
got. Előőr honnā lehetűnc mi bizonyosoc á fel tamadas felől
Masodőr solok, mimodon legyen az fel tamadas, miczoga rē
del tamaštia fel isten á testeket az földnek gomrabol. Harma-
dőr miczoda testben tamadnak fel az kegyelem edeni az

fel tamadaskor. Ez három czikkel felől folok csak igen rövideden. **AZ ELSŐRŐL.**

Leg előfőr' az fel tamadas felől valo tudoman', csak az Istennek Ecclesiabá tartatot meg igazan eleitül fogua, mert az poganak soha el nem hittek, sőt erről csak ingien sem gődolkottanak, ha valaha a földnek giomraban meg rothadot testek ismeg meg eleuenitetnek, hog' ha meg oluasod mind a pogan bölczeknek irasokat, vetekednek erről, hog' az embe rek nec lelkec halhatatlá legyen, de hog' fel tamadna a test, hog' az testi halal vtan ósue berkebetnenek valaha a testek az le leckel. erről semmit nem irtak, semmit nem tuttak az poganok, mert az emberi okossagnak vgan lehetetlennek teczic ez, hog' az földé porra löt embereknec testek, valaha azon al lapatban, azon testben esmeg meg eledne, sőt még az keresz tien Ecclesiabanis talaltattanac eleitül fogua illien Isten telenec, kik auag' ketelkertenek a iöuendő fel tamadas felől, auag' telliesleggel tagattak es czufoltak az Christus el iöue set az iteletre. Hog' ez ig' legyen, meg mutattia a 6. Pal irása 1. Cor. 15. Mert a Corinthusbanis tamadtak vala, kik ašt mon gák vala, hog' az embereket csak ez ielen valo vilagra terē tette Isten, hog' soha az testi halalbol fel nem tamadnak. S. Pe teris iöuendőt mond 2. Pet. 3. Effelek ről: Szerelmes attiamfi ai bizonnial el hidgietek est, hog' az vtolso idöben sok czu solo emberek tamadnak, a kik ašt mongák, hol va gon az Ie sus Chrüs el iöuese felől valo igeret, kik ašt forgattiak, hog' eleitül fogua ez vilagnak kezdetül fogua ez volt ez vilag nak allapattia ez lefenis. Hog' ezokaert ezektöl meg ne cza lattassunk, ertük meg az erősegeket, han' dologgal bizoni cza az Isten lelke az fel tamadast. Az irasban kiualtkeppen bizonittia im ez hat dologgal. Leg előfőr bizonittia az Iste nek igaz mondasaual az Isten lelke, mel' Isten meg hirdette
ezt

est, meg igerte, jelentette, mind az Prophetak es Aposto-
 lok irasiban. Valamit pedig meg igert, fel fogadot eczer az
 Isten, lehetetlen, hogy azt valaha esmer fel bontana. Mert
 ast mongia Esaiasnal 40. refeben, hogy az Iehouah Isten be-
 fede meg marad mind örökke, Szent Lukacznal 21. ast mō-
 gia az Iesus Christus: *Celum & terra transibunt, verba autem mea non*
transibunt. De az isten meg igerte est, megis Prophetaltatta el
 vegeste hogy fel tamassa az mi testunket: Hogy ez igy le-
 gien, fok bizonyagokat hozhatunk elő, az Danielnel 12. refe-
 ben igy fol: Valakik az földnek poraban fekűnek fel tama-
 dnak azok bizonnial az vtolso napon, nemelliek az karho-
 zatra, nemelliek pedig az örök életre. Holot meg mutattia
 az Isten az Daniel által, hogy valakik alufnak mostan, meeg
 ennekutanna az földnek giomrabol fel tamastia az Isten, ne
 ha külömb külömb vegre, az embereket. Az Iob Patriarcha
 19. refeben, mikoron rettenetes fekeliessel megh verettetet
 vala az Istentül, az ű barati ezen disputalnak vala, hogy az
 Isten mind örökke el vetette űtet ű előlle, mert az Isten nem
 ostorozna illien rettenetes kenokkal, ha el nem vetette vol-
 na űtet semei elől. Hogy monda sent Iob: *Scio ego quod redemp-*
tor meus vivit & in ultimo die ex pulvere terra suscitabit me &c. Az en teste-
 metis noha meg liggattak az fekeliel, de fel tamadok en, es
 meg latom az en semeimmel űtet es nem más. Holot meg
 mutattia az sent Iob, hogy mikeppen az Iesus Christus fel-
 tamadot az emberi testben, az mellyet fel vót vala mi eret-
 tünk: Hasonlatoskeppen azon testben, azon tagockal, bőr-
rel, kezeivel, labaiual tamad fel űis az vtolso napon. Exod. 3.
 ast mondgia az Isten az Mofesnek, hogy ű Abrahamnak Ia-
 cobnak es Isacnak Istene, hald meg, elő hozza ast á Christus
 Matth. 22. igy argumental erről: Az Isten nem halottaknac
Istene, hanem előknek, De az Isten az Abraham, Iacob, Isac

nac Istene, hat Abraham Isaac, Iacob, nem holtak meg telliel
 feggel: hat elnek, ezekis fel tamadnak az vtolfo napon, az
 Sadduceusok ellen kik tagadgiak vala az fel tamadaft, ezzel
 erösliti meg a Iesus Christus az fel tamadaft, Negeđer Oseæ
 13. Czufollia az Isten fia az halalt: Hol vagion vgmond az
 te fulakod, hog' hogy lefen giözedelmes az Iesus Christus
 az halalon az poklon, Mert meg rontia az halalt Isteni
 hatalmanak altala, hog' az hiueken ne vralkodgiek, ha penig
 fel nem tamadnak az hiuek, hat nem volna meg giözöie az
 halalnak az Isten fia. De az Esat. 26. fepen disputal erröl az I-
 sten lelke az Propheta által azt mongia: *Mortui tui uiuent ò lebona*
& resurgent tanquam cadauer &c. Mond obstan az Isten: Szerelmes
 nepem meny be egy keuisse az te kamoradban, az te reitek
 hazadban, taarhazadban, de ez csak egy fem pillantásig le-
 fen, az mig az en haragom el mulik, miglen az földi Istente
 len emberekre ki ontom az en haragomat, addig reitezzel a
 te agyas hazadban. Mi okaert mongya hogy csak egy ke-
 uisse reitezzenek el az ű koporsoiokban? Ezert mert abban
 az koporsóban nem öröcke lefnek az benteknek testék, ha-
 nem csak ideig. Ha penig fel forgatod az vy Testamento
 mat, még ezeknelis niluabban valo irasokat talál az iöuen
 dö fel tamadas felöl. Szent Ianosnal 5. rebeben ast mongya
 az Iesus Christus: *Amen Amen dico vobis, veniet hora quando audient mor-*
tui vocem filij Dei, & resurgent alij ad bona, alij ad mala. Azon bent Ianos-
 nal hatodik rebeben ast mongia az Iesus Christus: Ez az en
 Attiam akarattia, hogy valaki hisen az fiuban el ne vesē ha
 nem örök elete legien, es ast en fel tamaftrom az vtolfo napō
 Szent Ianosnal 10. Hasonlatoskeppen, Rom. 2. 1. Cor. 15. loc
 befeddel az fel tamadas felöl disputal az bent Pal. Ez azert el-
 sö eröfseged, az iöuendō fel tamadas felöl, Mert erröl bizon-
 sagot tesnek eg' nieluel mind az Prophetak Euangelistak es
 Aposto

Apostolok. Masodik erősséged miczoda ténéked. Masodszor meg erőssíti az Isten est eg' nehan' emberekben valo peldakban. Miczodat akart az Isten peldazni az Enoch Patriarchia nak el ragadasaual, és az Illies Propheta tüzés sekerben ragattatik el az Istentül. Kettőt akart ezzel peldazni, hog' az Enoch vgy nem kostolta meg az halalt mint mi, hanem eleuenen el ragattatik. Leg elősör peldai voltanak az Iesus Christus fel tamadasanak, hogy valoban fel tamadot az Iesus Christus az testben, nem maradot az halalban az mint fét Daud fol Psal. 16. Masodszor akarta ezzel az Isten meg mutatni es confirmalni az halottaknak fel tamadasokat az vtolso napon. (Mondhatnad.) Lam ast mongya sent Pal, Hogy Istennek el vegezet tanacza ez, hogy eg'fer mindennek meg kel halni, ha el vegezet tanacza, hat meg holtanak az Enoch es az Illies. It nemelliek bolondoskodnak, hog': Noha it ez földön meg holtanak, de az eghben porra tötteüket az Isten es ismer vgy eleuenitette meg. De ez merő bolondsag. Mert sokkal inkább ellene vagon ez az irasnak, hogy nem az másik iras. Mert ez földön kel vala porra lenni az meliből az Adam veteter vala ki. De ved ebedben est, hogy az Enoch es az Illies nem kostoltak meg közönsegeskeppen az halalt, hogy az lelek az testül el nem valt, hanem eleuenen ragattattanak el, de az ragadasban el változot az ű rohadando testek, az mint sent Pal tanit, az mikoron el iű az Iesus Christus az iteleire sokakat talal előket ez földön sent Pal tanit erre 1. Thess. 4. Sőt az Credobanis ast mondod. *Inde venturus est iudicare vivos et mortuos.* Hat fel bomol az 6. Pal regulaia hog' minden ember meg hallion eczer. Nem, Mert az kődökben ragattattanak el azok, es az halal gianant leven ű nekik. Harmadsör miuel bizonittia az fel tamadast? Bizonittia est az iras latafoknak altala az istennec lelke, meg vagon

írva Ezech. 37. ást mongia az Propheta, hogy az Isten ki vitte űtet eg' nag' feles mezõre: Latam v'g mond, hog' czontókál rakua vala az eges' mezõ. Monda az Isten: Embernek fia ezek az czontok eleueneke, mondek en: Te tudod Vram, latom hogy czontok. Monda az Isten: Paranczol' az czontoknak, hog' mennienek õsue, paranczol' az ereknek, Inaknak es hufoknak, az bõrök hogy vegiek kõrniül ezeket az czontokat, es minek vtanna ackeppen lõttenek volna az mint az Isten paranczolta vala, nag' sok holt testeket lattek leleknekül. Vegezetre monda: Te embernek fia Prophetal' ez vilagnak negy reseite, hogy iõienek lelkek ű beleiek, azt mongya az vtan, hogy meg eleuenettének es nagy ropant sereggel lõttenek azok az czontok. Miczodat akart az Isten ezeckel az latafokkal ielenteni. Iollehet az Isten est akarta meg mutatni fõkeppen, hogy az Babylloniabol kõn nien ki hozhattia az ű nepet, Mert sokan ketsegeben estenek vala, ezt monduant: Lehetetlen dolog hogy enni id' stul fogua valo rabsagbol meg szabadulna az Izrael nepe, ez eges' vilagon el õfot az Sido nep, hogy hogy gũlhetne õsue. Meg bizonittia az Isten illien erõsseggel, ha az Isten az czontokra hult, bõrt adhat, sokkal inkább ki ho'shattia űket az fogsagbol. De ezzel akarta az testnek fel tamadasat ielenteni, hogy az embernek teste czontia porra lésen az meg halas vtan, de elõ solithattia Isten azokat mikoron akarja. Negyedfer bizonittia ezt az Isten lelke az halottaknak fel tamadasual, kiket fel tamasztot az Prophetak által, hogy ha megholuasod az Prophetak es Apostolok irasat, sok helien meg talalod, hogy meg holt emberekben lelket aduan fel tamasztot az Isten, mely erõsseggel iollehet az menniei tudomant is akarta meg bizonitani, hogy hatalma vagon az Istennek azoknak fel tamasztasara.

Ötöd.

Ötödös az Iesus Christus fel tamadasaual erössiti est meg az iras, az Iesus Christus első sengeie az halottaknak fel tamadasanak azt mongya 6. Pal, feie ű az Aniaszentegyhaznac az Aniaszentegyhaz penig tagia, az mint ű maga az Iesus Christus mongia Ioan. 17. capite: *Vbi ego sum Pater volo ut mei ibi sint.* Mit hoz ebből ki az sent Pal 1. Corinth. 15. Ha vgymond az Iesus Christus fel tamadot, hat miis bizonnia fel tamadunk, ha mi fel nem tamadunk, hat az Iesus Christusis nem tamadot fel, oly igen ösue berkeftetet azert ez ket dolog, hogy semmikeppen el nem változtathatik. Ha az Isten fia fel tamadot, hat tiis fel tamadok, ha ti fel nem tamadok, hat meg kel ennek maradni, hogy az Isten fia fel nem tamadot.

Mondhatnad. Talam ű sem tamadot fel es miis nem tamadunk? Szent Pal sok erösslegeckel bizonittia meg, hogy az Iesus Christus fel tamadot. Leg elősör bizonfagockal, mert ašt mongya, hogy meg ielent Cephasnak, meg ielent ket tanituannak, az vtan az ű attiafiainak Iacobnak, az vtan töbnek öt saz embereknel. Hat ezeknek tanubizonfagok heaban valo volna, hogy fel nem tamadot volna. Masodsor ez zel bizonittia, Hogy ha fel nem tamadot az Iesus Christus, tahat az Euangeliom nem igaz. Mert ez az Euangeliom sum maia Rom. 14. ašt mongia, hog az Iesus Christus meg holt vala az mi büneinkert, de fel tamadot a mi igazulasunkert. Ha azert est vallod, hog fel nem tamadot az mi igazulasunkert, hat heaban valo az Euangeliomnak tudomania. Harmadsor ezzel bizonittia, hogy heaban valo az hit. Miczoda az hitnek czellia? Az Iesus Christus, Mert ašt mongia sent Peter hogy töb neu nem adatot az egh alat, az kinek neueben kel lien iduözülni, hanem csak az Iesus Christusnac neueben. Szent Palis ašt mongia 1. Corinth. 3. *Fundamentum aliud nemo potest ponere, prater id quod positum est Iesus Christus.* Hat azert ez az fundamē

tom el vetet, hat heaban valo az hit, de lehetetlen dolog hog
 az hit az bentek hiti heaban valo legien. Negiedser ezzel es
rössiti, Mert ha az Iesus Christus fel nē tamadot, hat mi min
niaian niaualiasbak vagiunk minden teremtet allatoknal.
Örödör erőssiti az Istennek kegyelmeuel es az ű igassaga
ual. Ha az testnek fel tamadasa nem köuetközik az mint val
last tes az Credoban, vgy az Istennek sem igassaga sem ir
galmassaga nem maradna helien, irgalmas nem lehetne. Mert
az ű benne hiuó edenin kőniörült eczer irgalmassagabol, es
fogatta, hogy fel tamaştia azokat es be vibi az örök eletben.
De sem igaz, irgalmas nem lehetne ha mi fel nē tamadnank:
Hogy hogy nem lehetne irgalmas kegyelmes? Mert örök,
tül fogua el vegeste, hog siaban el valassa az hieket, hogy
kegielme azoktul mind öröcke magasztaltassek, ha az mi tes
stünk fel nem tamadna, hat az örök eletet sem adna meg az
Isten, az ű irgalmassagat sem mutathatna meg az hiekekhez,
igassaga sem maradna helien, Mert ez az ű igassaga, hog örök
ke meg büntesse az ördögöt es az hitetleneket. Mert az veg
hetetlen Isten ellen verkestenek. Hat veghetetlen büntetes
fel büntesse meg azokat az kiuantatik. Mert ha fel nem ta
madnanak az emberek, meg sem esmernek az Isten büntete
set az hitetlenek, azért kel az fel tamadasnak lenni, hat igy
marad helien az Istennek mind irgalmassaga, mind kegyel
messege es mind igassaga, ha fel tamaştia az mi testünket az
földnek parabol. Hatödör meg erőssitetic az mi testünknek
fel tamadasa, az teremtet allatoknak természeteknek foliasa
bol. Mert az mag a melliet el vezz addig gyümölczöt nem
teremt mig ki nem nő, mig meg nem rothad. Az nap ala me
gien de ismet fel tamad. Az Hold neha meg telik, neha el
fogy, az Niar el mulik, de esmet el iü az tel vtan, az ember
el aluük de ismet fel kel, Mind ezekből azért meg bizonyit
gatik,

casik,

hogy az Isten az
 Isten, mondom az
 az vtolso napo
 detnek bodog sag
 emben akkor meg
 AZ M

zoda vendel tam

parabol? Az iras

kőrtiróles az I

rora mikoron hallia

parabolban aluának,

kik az kik iot czelek

kőrdni illik az kik

Matt. 23. aét mong

embenek fia az ű dic

vele egietembe

kőrdleiben giülnek

meg az ient Pal: Az

ronal rombitackal k

kőrdleiben meg holtá

kik elik lesünk eczer

kőrdleiben az Chri

vele egit lesünk.

ggy az Iesus Christus

kőrdleiben tamaştia fel az

kőrdleiben. Mert mik

kőrdleiben, hogy kesüll

kőrdleiben az vtolso

kőrdleiben, melliet min

kőrdleiben aluának, es be

kőrdleiben Halhatatlan

tatik, hogy az Isten az ki az teremtet allatokat teremtette, az az Isten, mondom az mi testünket az földnek porabol fel tamastia az vtolso napon, es az kegielem edenit refesiti az örök életnek bodogfagaban, a hitetleneknek is az ördögöckel egietemben ackor meg fizet igassaga berint.

AZ MASODIK ROL:

Miczoda rendel tamastia fel Isten az testeket az földnek porabol? Az iras emlekezik az angálnak sauarol es az ű vtolso kúrtiról es az Isten Fianac sauarol. Mint Ioan. 5. El ű az ora mikoron halliak az Isten sauanak sauat azok a kik az koporsóban alusznak, es ki űnek nemelliek az életre, tudni illik az kik iot czelekettének. Nemelliek az karhozatra, azok tudni illik az kik gonost czelekettének es gonosul életnek. Matt. 25. ast monga a Iesus Christus: Mikoron el űüüed az embernek fia az ű diczösegeben, es az ű sent Angyalinak serege ű vele egietemben, ackoron űl az ű diczösegenek bekin, es ű eleiben giúlnak minden nemzetsegek, 1. Thess. 4. ast monga az sent Pál: Az Vr nag sereggel Archangyaloknak sauauat trombitackal kúrtöckel fál le az eghból es a kik az Christusban meg holtanak, előfór fel tamadnak, az vran mi a kik elők lesünk eczerfmind ragadtatunc az fenies Felhökben, ködökben az Christus eleiben az eghben, es mind örökke vele egiút lesünk. (Mondhatnad.) Miert mongya az iras, hogy az Iesus Christus trombitaknak es kúrtöknek sengesek által tamastia fel az halottakat? Hasonlatossag berint mōdatnak ezek. Mert mikeppen az vitezek az trombitauat adnak iegiet, hogy kesüllienek az indulasra es az viadalra, Azonkeppen az vtolso napon az Christusnak ol' hathato besede lesen, melliet mindenek meg ballanak az kik az földnek poraban alusznak, es bertelenséggel egy sem pillantásban fel tamadnak Halhatatlanagra. (Mondbatnad azért immar:

De mond meg niuabban minemü rendi leßen az fel tamadafnak? Ved eßedben az fel tamadasban illien modot tart meg az Isten, hogy az elök az holtakat elöl nem veszik, hanem az kik az Iesus Christusban meg holtanak, előör fel tamadnak, es az elök ezeckel egieremben ragatnak az Vrnak eleiben, es eczerfmind el változnak es az vran az hiuek az Vrral mindenkoron egiüt leßnek, az mint ßent Pal tanit: 1. Tess. 4.

AZ HARMADIKROL.

*Minemü testben tamadnac fel az hiueknec testek
auagy az kegielemnek edeni?*

Az ßent Pal Apostol erre igen ßepen tanit 1. Corinth. 15. Az holtot ßent Pal beußeeggel disputal az fel tamadas felöl. Nagy külömbßeget ßamlal penig elő, az testnek ielen valo es iöuendö allapattia felöl. Elöör azt mongya, hogy ez az test el veterik es az földben tetetik. Mint az mag az rothadafra, mely altalan foguan földbe leßen az Istennek beßede ßerint: Por vagy es porra leß, az vran fel tamad azon test rothadat lansagban, es soha többe rothadas ala, es az halal ala nem vetetik. Masodör hogy ez el temetterik gyalazatban, mert mihest az lelek ki megien belöle, minden allatoknal vtalatosb, büdösb es ifoniub, Fel tamad penig az diczösegeben es oly ekellegben, melliet meeg soha ßem nem latot, sül nem halot, az embernek gondolattiaban sem eshetet. Mert az gyarlo testet az Iesus Christus el változtattia, es az ü diczöseges testehez hasonlatossa teßi, az mint ßent Ianos irt első leuele-
nek harmadik reßeiben erre tanit: *Nunc filij Dei sumus. & nundum apparuit quod futuri sumus. Scimus autem quoniam si apparuerit similes ei erimus quoniam videbimus eum sicuti est. Esa. 64. A seculo non audierunt, neq. auri-*
bus,

auribus perceperunt, oculus non vidit etc. Harmadfor aſt mongia, hog
 le tetetik az testi erőtlenſeg. (Mel' nem egieb) hanem az em-
 bernek teſteben valo niomoruſaga, keſeruſege, ſaidalma es e-
 gieb változafi, fel tamad penig hatalomban, es minden niaua
 liatul ūres leſen, es kőuetkőzendő gonoztul ſemmit nem fel,
 Mert ſoha az őrömnek es bodogſagnak vege nem leſen. Ne
 giedſer tettetetic az lelkes teſt, á ki moſt az lelektul hordos
 ratik, es ſok fele eſköznekul, tudni illik) etel, ital es alomne-
 kül ſükölködik. De fel tamad lelki teſt, az az, menniei es hal-
 hatatlan aiandekokkal fel epitetik, es ackor ollianok leſünk
 mint az Iſtennek ſent angali, á mint Chriſtus tanit Matth. 22
 az Saduceuſokkal diſputaluan. (Mondhatnad.) Miczoda az
 oka, hog az teſtnek eckepen meg kel változni. Miert nem
 lehetünk addig reſeſec az Iſtennek orſagaban mig az föld-
 ben nem tetetnek az mi teſteink? Ennek ket kiuallikeppē va-
 lo oka vagon. Eldő oka vetetik az ket Adamnak őſue haſő-
 litafabol. Mert mikeppen kepet viſeltük it ez vilagon az A-
 damnak, mert ū benne vettettünk, az bűn niomoruſag es ha-
 lal alata; azonkeppen az maſodik Adamnak is az menniei em-
 bernek kepet kel viſelnünk, meliben eleuenitő lelec vagion,
 az az, ol' menniei es Iſteni erő, melliel az bűnből meg eleue-
 nithet ez vilagon az igenek es ſ. lelek nec altala, hog az hit-
 ből meg igazuluan ſabados fiak legyünk, az mi teſtünk eris
 penig az földből fel tamaſtria az diczőſegre, hog mind őrök-
 ke az ū kepet viſelliúc, es azon eletben es halhatatlanſagban
 leheſtünk. Maſodik oka, mert az Iſten orſagat az teſt es á
 vér, az az, bűnös veſendő es gyalazatos teſt őrök ſegül nem
 birhattia. Azert az fertelmes teſtnek az földben kel tetetni,
 hog az rothadas, változas által meg tiſtullion, hog az Iſten-
 nek tiſtra es diczőſeges orſagaban be ſerkeſheſſek. (Miczo-
 da haſnai vadnak az fel tamadas felől valo tudomannak?

Ket

Ket kiualtkeppen valo hasnai vadnak ez tudomannak. Elő az vigasztalas, az melliel az hiuek mindē niomorufagok ban es az halálnak közepőtte, vigasztalliak magokat ez ióuendő fel tamadasnak, az halhatatlan életnek remensege alat, mikor az ű testeket le tesik az földben: Erről mongia az sent Pal 1. Tess. 4. Ne sirassatok az el aluttakat, vgy mint az kiknek nincz remensegek az ióuendő fel tamadas felől. Mafosdik hasna ez, Mert ezzel az hiuek intetnek az bűnnec es ez vilagnak meg vtalasara, es az mellet az keresztieni es az iozā igaz es tőkelltes életnek köuertesere. Az mikeppen az Sz. Pal. 1. Cor. 15. serkenti ezzel az hiueket, hog az Vrnak dolgaban mindenkor bőuelkedgienek, tuduan ast, hog az ű munkaiok nem lesen hasontalan az Vrbán. Kit engedgien minekünk az mi kegielmes Istenünk, Kinek legien diczőseg, tíf telleg es birodalom mind öröckön öröcke AMEN.

XXXIII. Prædicatio.

Az örök Eletről.

KEZDETT V K vala Istennek sent lelkenek segitsege velünk leuen magiarazni az Apostoli vallast, az az mi hitünknek bizonyos agazattiat es czelliat, melinek magiarazattiban immar iutottunk fínten az vtolso czickelre az vrnak segitsegeből, az holot ast valliuik hog híűük az örök életnek bodogfogat, meli czickel be foglallia mind a több czickeleknek (az kikről follottunk) hasnait es giúmölcszet, es minket bizonyossá tesen az mi keresztiensegünknek hasnarol es giúmölcszeről. Mert ol' igen hasnos es sűk seges czickel ez, hog a többinel mind sűk segesbnek es hasnosbnae lat.

hatik lenni. Mert igen keveset hasznal te neked az igaz Istene
nek esmereti, semmit nē hasznal az Christusban valo hit, sem
mit nem hasznal te neked az bűnnek boczanattia es az fel ta-
madas, hog ha az örök élet nē követkőzik a testnek fel tama-
dasa vtan: Hog pedig meg magarazhassuk haszonnal ez vtol
so czickeltis, hog hasonnekül innet el ne meny, rőuideden
ez mostani oraban ez negy dolgot magarazom meg. Először *De vilaba abo*
arrol szólok minemü legien az minekünk igertetet örök élet
2. Meg magarazom holot legén az örök életnek helie. 3. Minemü
vta legien az örök életnek, az az, minemü vtar kel az
oknak követni az kik akarnak rebesülni az örök életnek bo-
dogfagaban es örömeben. 4. es vtolőször, minemü allapattio-
k leßen az hiueknek az örök életnek örömeben es bodogfaga-
ban, es ha egienlő leßene az hiueknek diczösegek az örök e-
letben, Czak ez negy dolgot magarazom meg rőuideden.

AZ ELSŐRŐL.

Minemü leßen az meg igertetet örök élet?

Hog niluabban ez dolgot meg tanulhassuk es esünkbe ve-
hessük, sükleg hog ez vilagi eletet ősvue vessük az örök elet-
tel, hog eckeppen ez ket eletet ősvue vetuen, vilagosban meg
tanulhassuk az örök eletet mi legien, es minemü legien ez vi-
lagi elet ahoz kepest arra nezue. Lassuk meg azért először
minemü legén ez vilagi elet, az vtan álliunk az örök elet-
rőlis. Ha azért meg akarod tudni minemü legien e vilagnac
allapattia, est az ket dolgot ved esedben. Először minemü ne-
vezeteckel neuestessek az irasban. Masodszor az naponkent
való példakbolis igen künnien esedben veheted meg tudha-
tod. Neuestetik azért ez vilag sok külömb külömb fele ne-
vezetekkel, neuestetik az iüvendő örök életnek aiandekaa-
nak. Mert ahoz kepest semmi nē egieb, hanem arniek ez via-
lag, mert mikeppen az arniec hamar el mulik, így ez vilagi
elet

Vmbra vita.

elet hamar el változik, es nem allado, nem maradado á mint
 s. Pal tanit, hat minekúnc kel más eletre igiekezünk, á mel'
 maradando es alhatatos leßen, Mert bizónios dolog ez vilag
nak alhatatlanfaga es roud volta. Mert ha finten az Adam
nem vetkezet volna is, vg vágon hog' csak eg' ember sem holt
volna meg, mind az altal ez vilagban fenkinek nem löt vol
 na maradando varossa, helie, hanem minniaian az ű ideieket
 meg eluen, el váltostanak volna eg' sem pillantásban ez vila
 gi eletből az alhatatlan eletben, De mihelien az Adam vet
kezek az bün mingiarast be salla ez vilagban, es az bün altal
az halál, annakoert ez vilagi elet holot illien változo legē
nem maradando, hanem ol' bizontalan, hog' mihelt az ember
ez vilagra sűletik, azonnal közelb, közelb kezd az hatalhoz
menni. Erről sol á s. Iob 14. reb: mikor ast mongia. *Homo natus*
de muliere, breui vivens tempore, multis repletus miseris, qui quasi flos egreditur &
conteritur, & fugit veluti umbra, & nunquam in eodem statu permanet &c. Neue
stetic öröcke való viadalnak, mert ez vilagban való eletűnc
semmi nem egieb, hanem csak niomorusag, viadal az ördög
gel es haborusagoknak senuedese. Harmadbor ez vilagi elet
 2. *Cetum?*
 3. *Pegrinatio*
 4. *o p o t flos*
neuestetic budofasnac eletinek, mert az embernek ez vilag
ban való elete csak budofas es sárándokfag. Erről mongya
 Gen. 43. az Iacob az Pharahonak, mikoron kerdene han' es
 tendós volna: *Dies peregrinationis meae centum triginta annorum sunt.* Syrach
 40 *Admodum arumosa & misera est vita hominis inde ab xero matris, tandem*
Mors, cum apud florentes homines honoribus, tum etiam apud vilissimos. Negied
ser neuestetik munkanac es banatnak, mert az embernek ez
vilagban való eletének semmi egieb iutalma ninczen, hanē
banat faidalom, keserűseg es csak nag' munka faratsag. Erről
 mongia á s. Dauid, Ps. 89. Az mi napink el mulnac á te hara
 godnak miatta, es á mi estendónket el vestiük, es mikeppen
 az embernek sava semmi leßen, azonkeppen mi semmiue le
 sűnc

fünk. Az embernek estendeienek ideie, hetuen estédő, auagy
 niolczuan, az ytan valo eleti semmi nem egieb, hanem ba-
 nat es munka. Ötödör neuztetik Paranak, Mert mikeppē
 az para hertelen el mulik, az embernek elete binten illien bi-
 zontalan hamar el mulic. Mert ha ma vagion az ember, Nem
 tudga hog ha eri az holnapi napot, auagy nem. Szent Iacob
 tanit erre cap: 4. est monduan: Miczoda az ti eletetek, vgy
 mond, parah, az mel' eg' keuelle meg teczik, de esmet hamar
 el mulik. Hatodör neuztetik senanak az embernek elete.
 Mert mikeppen az sēna mig le nem kaballiak zöldül, es sēp-
 nek teczik, de mihelt le vagiak, azonnal meg s̄arad es sem-
 miue leſen. Ezenkeppen az ember ez vilagban elteben, mo-
 zog, de mihelien meg hal, meg s̄arad, meg rothad es semmi-
 ue leſen, el hadgia ez vilagi eletet gazdagſagot. Eſaias tanit
 erre. *Omnis homo ſenum.* Sz. Dauidis aſt mongia Pſal. 103. Az em-
 ber ollian mint az sēna fū. Vadnak tōb neuzetekis az em-
 bernek ez vilagi elete az mellieckel neuztetik, de mostan a
 zokrol nem ſolok, miert hog' ezekbōl az neuzetekbōl igen
 kűnnien eſünkben vehettiük, mel' bizontalan es alhatatlan
 legyen ez vilagnak allapattia. Mafodör eſedben veheted ē
 vilagnak alhatatlan allapattiat, az közönſeges peldakbolis,
 melliek meg mutattiak, hog' ez vilagnak allapattia czac val-
 tozas es zur zauar. Mert iol latod aſt az ki mostan nagy e-
 rōs ſeiedelem, ſolgaia valtozik, az ki ſabados maid fogſaga-
 ban vitetik, az ki gazdag volt, most ſegen', a ki mostan egef-
 ſegben vagion, maid meg betegül, az ki most örül, maid ba-
 natra fordul az ū örōme, a ki most el maid meg hal, a ki most
 kereſtien maid hitetlenne leſen. Annak felette ez vilagi ele-
 te embernek rakua habōruſagokkal, bűnnel, kefertettel, es e-
 gieb boſuſag ſenuedeffel. Lattiuk hog' az ördög naponkent
 iégezik az hamis tudomant hirdetni, az kegetlenek az hi-
 ueket

5.
 coloi. v. vopox

6.
 ſenum

Mutatio
 huius ſenuli.

ueket üldözik, az fő emberek az alattok valokat peldáiokai
 meg bantíak. Ez az test az embert minden gonossagra hair-
 tia ít ez vilagon. Est az ket dolgot azert iol ebedben vege-
 es meg gondolod, meg esmered ez vilagnak alnokfogat es al-
 hatatlanfogat, Mert senkinek ninczen it maradando varosa
 hanem mas varost kel minekunc keresnunc mind feienkent.
 Had el hat ez vilagi forgalmatossagot, ne üzzed, ne füssad ez
 vilagot, had el az nag Istentelenseget, had el az arkozot re-
 sege seget, pört, es ember ragalmazast, had el minden heaban
 valo dolgokat, es foglalliad magadat az öröcke valo varos-
 nak kereseseben, imatsagban, kőniörgesben, sent eletbē, had
 el az nag resege seget az mel' felette igen vtalatos az Istēnel,
 az mint az Prophetak Apostolok es Euangelistak iriac (*cita lo-
 cos de ebrietate*) keresled az te meg maradando varasodat, örök-
 segedet, tudni illic az öröc eletet, Mondhatnad. Im hallō mel'
 igen bizontalan es alhatatlan legen ē vilagnac allapattia, de
 mond meg niluabban astis minemū legen az kőuerkezendō
 vilagnac, az meg igert lelki Chanaañakis, az az, az öröc elet
 nec allapattia es rendi? Az bodogsagnac es örök eletnec al-
 lapattia felől, mipeppē hog egeb dolgoc felőlis voltanak kő-
 lomb külomb ertelmekben a poganok eleitül fogua. Mert ne
 melliec ū kőzzülōc a bodogsagot helihēstetec ez vilagi nag
 hatalomban es gőzedelebē, mint amaz vilag biro Alexan-
der bodogsagot helihēstetete vala ez vilagi hatalōbā es gőze
 delēbē, nemelliek helihēstetec ez vilagi nag gazdagsagokbā
 kic ast mondottac hog az ēbernek bodogsaga sēmi nē egebe-
 ben al, hanē ez a bodogsag, hog az ember mentül nagob ken-
 czet gūithet es takarhat maganak. Illienec valanac amaz po-
 gan Cresus, Midas es Attalus. Nemelliek helihēstetec az em-
bernek bodogsagot az erőssēgben. Illienec valanac az pogan
Hercules, Hector es Achilles, a kic mindē bodogsagokat hel-
hēste

heftettec ez vilagi erősségben. Nemelliec helihettec ez vi-
 lagi sepelegben, mi keppé az Absolon, ki az ú bodogsfagat hel-
 heftette vala az ú sepegeben. Nemelliec vetettek vala min-
 den bodogsfagokat az tobzodásban, resegsegbé, mint à Philo-
 genes, à ki annira iutot vala à resegseg miat, hog ašt kiuania
 vala, hog ú neki olliã nag niaka lenne, mint eg Darunac hog
 többet ihat nek. Illien velekedesben voltanak nag sokan elei
 túl foguan az eberek közzül. De ez merő hamissag, mert mi
 keppé hog az ember el mulik, azonkeppen ezekis mind sem
 miue lesnek, es se mit ú nekic ne hasnal az ú holtok vtan. De
 az keresztieni bodogsfag es örök élet nem illien valtozando,
 meg maradando bodogsfag, es öröcke örömmel es vigassaga-
 gal beuelkedő élet, meli életbē ol' igen nag örömc es bodog-
 sfagok lesē az kegelem edeninek, hog soha annac vege örök-
 kön öröcke ne lesē. Ne lesē faldalmok keserusegec es niaualia
 ioc, iaigatasok, mint ez vilagi eltekbē, hanē mind öröcke vi-
 gadnak az ú feieckel à Christussal es à töb senteckel az sel ta-
 madas vtan. Erről az eletről az Daniel cap. 12. Nag sokan vg
 mond azok közzül az kik az porban alusnac, fel serkennek
 nemelliek az örök életre. Ioan. 3, ašt mongia az s. Ianos: Az I
 sten vg berete ez vilagot, hōg az ú egietlen eg fiat adna eret-
 te, hog minden valaki hinne ú benne el ne vesne hanem öröc
 elete legien annak. Rom. 2. Meg fizet mindennek az ú czele
 kedeti berint, az kik alhatatosok az io tetelben, azoknak az
 kik keresik az alhatatossagot, ad azoknac mondom az öröc
 eletet. Hasonlatos irasokat talas Matth. 22. Luc. 18. Rom. 6. 1.
 Pet. 1. Apoc. 21. Ez tahat az örök élet az kire teneked egef ele-
 tedben kel igiekezned, ez az igaz bodogsfagnak allapattia,
 ezen kiuul, valaki helihettec bodogsfagat, az à bodogsfag hez-
 ban valo, es el mulando, minden gōniörüsege, es semmit ú ne-
 ki nem hasnal az ú halala vtan. Mert az köuetközendő es

Philogenus

*hic dicitur
mundum.*

dő életnek es bodogfagnak allapattia lelki lefen, bodog es ő rökke valo őrm,ot nem kel ez világi gazdagfag bēpseg, es el mulando egieb allatok,ott semmit nem hasnálnak. Ezekből azért immar künnebben meg tudhatod, minemű legien az meg igert ő rök életnek es bodogfagnak allapattia. (Mennünk immar az masodik czikkelre.

Iollehet az ő rök eletről senki az ű meltofaga berint nem folhat, mert á mikeppen az Efaías 66. S. Pal. 1. Cor. 2. mōngia, az ember seme nem latta, fűle sem hallotta, sőt csak biuenek gondolattiaba sem iūt minemű iokat berzet az Isten az ű tet beretőknek: Mind az által rōuid befeddel meg ielentem, mi ben al főkeppē az ő rök életnek bodogfaga. Először azért abt mondom, hog al az Istennek igaz es tōkelltes esmeretiben, ő benne valo tōkelltes bizodalomban es niugodalomban. Mert mostan zac reb berint, mint eg tūkōrben es homaliban lattiuk á mint vagion. Ig tanit az Christus Ioan. 17. 1. Ioan. 3. 1. Cor. 13. Mostan lattiuk tūkōr által es homal' által, auag homaliosson (nem meseben, mint nemelliek fordittiak, mert az Enigma nem baba meset iegez) de ackoron meg esmeriük ű tet, á mikeppē mi ű tūle esmertetünk. Masodszor: Az mi meg romlot testünknek meg vytasaban, mert mikeppen s. Pal tanit 1. Cor. 15. Mostan el temettetik rothadas ala vettetet test, de akkoron fel tamad rothadatlan, mostan el temettetet sīdalmas test, de ackoron lefen diczōseges, erőtlenseg ala vetetet, de fel tamad erős es hatalmas, el temetterik lelkes test, de fel tamad lelki test, halhatatlan, senies, hasonlatos az diczō segben á Christushoz. Ig tanit s. Pal Phil. 3. Hasonlatossa tesī á mi testunket az ű diczūlt testehez, az hatalom berint, meliel mindeneket labai ala vethet. Harmadsor al az tōkelltes igassagnak, sentsegnec es minden iobagoknak bennünk valo meg erōssitefelen: Mert mikeppen á s. angalok meg erōssitet.

tettének, hog' soha ne vetkezhessenek, soha az bodogfagból ki ne essenek. Azonkeppen mind örökre meg erőssiti Isten a' hiueket, hog' soha bünt ne czelekedhessenek, soha a' bentsegből es artatlanfagból ki ne essenek. Sokkal külömb leßen azert a' mi állapotunk az iduendö életben, hog' nem mint az Adam állapotia volt az esetnek elötte. Negedfer az tökellestes örökre valo niugodalomban, es istenben valo örömben, mert az Isten az ü nepenek bídalmat el veszi, es az mi bemein kröl minden kön' hullatast el töröl. Erre magarazza s. Ianos Apoc. 21. az Esaias mondasat cap. 66. Hog' az Isté vy eget es vy földet teremt, es az Isten az ü nepenek örökre valo sombatot, az az, niugodalmost ferez. Ötödfer Mert akkorö az remenség, es az hit meg sünik, es az Isten minden külsö esköznekül mindenben minden leßen. I. Cor. 15. Hatodfer Az mi életünk tökellestesen foglalatos leßen az Istennek neues nec dicziretiben, es fel magasztalásban, mikeppen mostanis az Istennek s. Angáli. Es czak azoknac adatic az örök elet kiket öröktül foguan az ü fiaban az örök eletre el valasztot, es az vtan el hiuot, kiket s. lelkeuel a' hit által be plantalt az Christusban Ioan. 3. A ki hisen a' fiaban az halalbol az eletre megyen. Az hitetleneknek penig tűzök soha meg nem alusfik, fergek meg nem hal. Matth. 3. Esa. 66.

Egientlö leßene az hiueknek diczösege?

Ioltehet ez kerdesről igen iozanon kel minekünk solnük mind az által az Istennek igaz tudomaniat az meniere ki ie lentette nem kel el halgatnunk. Az en ertelmem azert ez, hog' noha az diczösegebe mindé hiuek rebesek leßen, es minden benteket annira meg aiandekoz, a' meniuvel meg elegetnek, mind az által nem mindeneknek eg' arant valo diczösege leßen. Mikeppen it ez vilagon nem eg' arant ostogattia az ü aiandekat, hanem mindének vg' az mint ü akaria, azonkep

pen, mint az Christus sol, nemelliek harmincz anni giümöl-
 czót, nemelliek hatuant, nemelliek szazat vesnek. Az hitelle
 neknekis nem egarant valo büntetesek vagõ, azert az hiuek
 nekis nem egiarant valo iuralmok. Az Daniel cap. 12. aſt mõ
 gia, hog á kik sokakat tanitanak az igassagra fenlenek mint
 az eghnek vilagossagi. Est penig mikeppen legen az örõc e
 letben tõkelletesen meg lattiuk, melliet minekünk kersegne
 kül az Isten az ű valtozhatatlá igereti berint meg ad az Chri
 stusnak altala: Kinek legen diczõsseg, tiftesleg es biroda-
 lom, az ű s. fiaual az Iesus Christussal es az vigasztalo
 örõk eletre el peczetelõ bent lelek Istennel egie,
 temben, mostantul foguan mind örõckõn õ-
 rõcke. AMEN.

F
 I N I
 S.

INGEN
 PIETATE
 CLARISS
 STORIS E
 Qui natus an
 pleus, placide i
 pillis Varadini
 mit
 V. A. M.
 Qu
 Rapius
 C. A.
 Hic scilicet Natura ni
 Asserant, animi
 Nomin Hebraeae, Grae
 di, illas animi diu
 Nona milita pro Ch
 Sclasticam populis fl
 Nuncupat largissim
 Quibus ex animo fi
 Hec de casu meo ipse
 Oritur non summi de
 Iudaei Deus ingratu ex
 Sospit in regni gan
 Bu rita infra et tres co
 Quando animus celi
 Tempus erit, Christus ca
 Transfert ad lucis
 Interea tibi si requies te
 Cui rabies dominum
 Terra tuum gremio rece
 Et tua in aeternis ste

INGENIO, DOCTRINA,
PIETATE AC VIRTUTIBVS EXIMIIS,
CLARISSIMI VIRI DOMINI PETRI CAROLI,
PASTORIS ECCLESIAE VARADIENSIS FIDELISSIMI.
Qui natus annos 33. & munere Ecclesiastico 9. annos
complens, placide in Domino obdormiuit. 10. Mensis Aprilis
Varadini Hora 2. pomeridiana. Anno Domini. M. D. LXXVI.

VAM fugitiua volent humana tempora vita,
Quisquis aues scire hac carmina pauca lege.
Raptus ab humanis parua hac requiescit in vrna,
CAROLIVS: sacra praesul in arte potens.

Huc facilis Natura nihil Deus, usus et astra
Abnuerant, animi sollicitusq; vigor.
Noticiam Hebraeae, Graecae, linguaeq; Latinae
Atq; alias animi diues habebat opes.
Munera militiae pro Christo sedulus vrgens,
Saluificam populis sparsit ubiq; fidem.
Mitis et officij largissimus atq; benignus
Omnibus ex animo fidus et aequus erat.
Hoc vita cursu non ipsi externa facultas
Gratia non summi defuit vlla viri.
Invidit Deus ingratis ex flore iuuenta
Sustulit in regni gaudia vera sui.
Bis tria lustra et tres complebat temporis annos
Quando animus caeli sidera celsa petit.
Tempus erit, Christus cum corpora reddita vita
Transferet ad lucis regna beata sua
Interea tibi sit requies tellure sub ista
Cui rabies hominum nulla nocere queat.
Terra tuum gremio teneat placidissima corpus
Et tua in aeternos stent monumenta dies.

Ioannes Ioo Debrečinus.

THEOLOGICAL DOCTRINE

ADAM SMITH

AZ M

üdüben e

LO BŰNÖK

tiok, tudni illi

az Refeglegrol

rol. Ne

GASTAF

nai T

DEBR

Niomtattatol

M. D. L

R M K L
202

